W: Turlon. pr. 18.1699

P. OVIDII NASONIS Metamorphosis,

Cane 695.1.

Ex accuratissimis virorum doctissimorum castigationibus emendata, & in lucem edita.

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

CANTABRIGIÆ,
Ex Officina *Joann. Hayes*, celeberrimæ Academiæ Typographi, 1698.

13-46

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoseon.

LIBER I.

IN nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora: Dii cœptis (nam vos mutastis & illa)
Aspirate meis, primaque ab origine mundi,
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare & terras, & quod tegit omnia cœlum,
Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixêre Chaos, rudis indigestaque moles:
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestaque eodem
Non benè junctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan;
Nec nova crescendo præbebat cornua Phœbe:
Nec circumfuso pendebat in aëre Tellus,
Ponderibus librata suis: nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite,
Quaque erat & tellus, illic & pontus & aër:
Sic erat instabilis tellus, innabilis unda,
Lucis egens aër: nulli sua forma manebat:
Obstabatque aliis aliud: quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus,
Hanc Deus & melior litem natura diremit.
Nam cœlo terras, & terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secrevit ab aëre cœlum:

LIBRARY CAMBRIDGE

Quæ postquam evolvit, cæcóque exemit acervo,
Dissociata locis concordi pace ligavit,
Ignea convexi vis, & sine pondere, cœli
Emicuit, summáque locum sibi legit in arce.
Proximus est aër illi levitate, locóque.
Densior his tellus, elementáque grandia traxit,
Et pressa est gravitate sui. Circumfluus humor
Ultima possedit, solidúmque coërcuit orbem.

Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille Deorum,
Congeriem secuit, sectámque in membra redegit,
Principio terram, ne non æqualis ab omni
Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffudit, rapidísque tumescere ventis
Jussit, & ambitæ circumdare littora terræ.
Addidit & fontes, & stagna immensa, lacúsque,
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis:
Quæ diversa locis partim sorbentur ab ipsa,
In mare perveniunt partim, campóque recepta
Liberioris aquæ pro ripis littora pulsant.
Jussit & extendi campos, subsidere valles,
Fronde tegi sylvas, lapidosos surgere montes.
Utque duæ dextrâ cœlum, totidémque sinistrâ
Parte secant Zonæ, quinta est ardentior illis:
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei, totidémque plagæ tellure premuntur.
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu:
Nix tegit alta duas: totidem inter utramque locavit,
Temperiémque dedit, mista cum frigore flamma.
Imminet his aër, qui quanto est pondere terræ,
Pondere aquæ levior, tanto est onerosior igne.
Illic & nebulas, illic consistere nubes
Jussit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aëra permisit: vix nunc obsistitur illis,
(Cùm sua quisque regat diverso flamina tractu)
Quin lanient mundum: Tanta est discordia fratrum.

Eurus

Eurus ad auroram, Nabathæáque regna recessit,
Persidáque, & radiis juga subdita matutinis:
Vesper, & occiduo quæ littora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam, septémque Triones
Horrifer invasit Boreas: contraria tellus
Nubibus assiduis, pluviôque madescit ab Austro.
Hæc super imposuit liquidum, & gravitate carentem
Æthera, nec quicquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ita limitibus discreverat omnia certis:
Cùm, quæ pressa diu massa latuêre sub ipsa,
Sydera cœperunt toto fulgescere cœlo.
Neu regio foret ulla suis animalibus orba:
Astra tenent cœleste solum, formæque deorum:
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ.
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.
Sanctius his animal, mentisque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset,
Natus homo est: sive hunc divino semine fecit
Ille opifex rerum mundi melioris origo:
Sive recens tellus, seductáque nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat semina cœli:
Quam satus Iapeto mistam fluvialibus undis
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum.
Pronáque cum spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cœlúmque videre
Jussit, & erectos ad sydera tollere vultus,
Sic, modò quæ fuerat rudis & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conversa figuras.

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo,
Sponte sua, sine lege fidem, rectúmque colebat.
Pœna metúsque aberant: nec vincla minacia collo
Ære ligabantur: nec supplex turba timebat
Judicis ora sui: sed erant sine judice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum ut viseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat undas:
Nullaque mortales præter sua littora nôrant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ:

Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non enſis erat: ſine militis uſu
Mollia ſecuræ peragebant otia gentes:
Ipſa quoque immunis, raſtróque intacta, nec ullis
Saucia vomeribus, per ſe dabat omnia tellus.
Contentíque cibis nullo cogente creatis,
Arbuteos fœtus montanáque fraga legebant,
Cornáque & in duris hærentia mora rubetis,
Et quæ deciderant patula Jovis arbore glandes.
VER erat æternum: placidíque tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos ſine ſemine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat;
Nec renovatus ager gravidis canebat ariſtis.
Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant:
Flaváque de viridi ſtillabant ilice mella.

Poſtquam, Saturno tenebroſa in Tartara miſſo,
Sub Jove mundus erat, ſubiitque argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiotior ære:
Jupiter antiqui contraxit tempora veris,
Pérque hyemes, æſtúſque, & inæquales autumnos,
Et breve ver, ſpatiis exegit quatuor annum.
Tum primùm ſiccis aër fervoribus uſtus
Canduit, & ventis glacies aſtricta pependit.
Tum primum ſubiêre domos: domus antra fuerunt,
Et denſi frutices, & junctæ cortice virgæ.
Semina tum primùm longis Cerealia ſulcis
Obruta ſunt, preſſique jugo gemuêre juvenci.
Tertia poſt illam ſucceſſit ahenea proles,
Sævior ingeniis, & ad horrida promptior arma,
Non ſcelerata tamen. De duro eſt ultima ferro.
Protinus erupit venæ pejoris in ævum
Omne nefas; fugêre pudor, verùmque, fidéſque:
In quorum ſubiêre locum fraudéſque, dolíque,
Inſidiæque, & vis, & amor ſceleratus habendi.
Vela dabat ventis, nec adhuc benè noverat illos,
Navita, quæque diu ſteterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis inſultavêre carinæ,

Com-

Communémque prius, ſeu lumina ſolis, & auræ,
Cautus humum longo ſignavit limite menſor.
Nec tantum ſegetes, alimentáque debita, dives
Poſcebatur humus: ſed itum eſt in viſcera terræ.
Quáſque recondiderat, Stygiiſque admoverat umbris,
EFFODIUNTUR opes, irritamenta malorum.
Jámque nocens ferrum, ferróque nocentius aurum
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguineáque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto: non hoſpes ab hoſpite tutus,
Nec ſocer à genero: fratrum quoque gratia rara eſt:
Imminet exitio vir conjugis, illa mariti;
Lurida terribiles miſcent aconita novercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa jacet pietas: & virgo cæde madentes
Ultima cœleſtum terras Aſtræa reliquit.

Neve foret terris ſecurior arduus æther:
Affectâſſe ferunt regnum cœleſte Gigantes,
Altáque congeſtos ſtruxiſſe ad ſydera montes.
Tum pater omnipotens miſſo perfregit Olympum
Fulmine, & excuſſit ſubjectum Pelion Oſſæ.
Obruta mole ſua cùm corpora dira jacerent:
Perfuſam multo natorum ſanguine terram
Immaduiſſe ferunt, calidúmque animâſſe cruorem.
Et, ne nulla ſuæ ſtirpis monumenta manerent,
In faciem vertiſſe hominum; ſed & illa propago
Contemptrix ſuperûm, ſævæque avidiſſima cædis,
Et violenta fuit: Scires è ſanguine natam.

Quæ pater ut ſumma vidit Saturnius arce,
Ingemit: & facto nondum vulgata recenti
Fœda Lycaoniæ referens convivia menſæ;
Ingentes animo, dignas Jove, concipit iras,
Conciliúmque vocat. Tenuit mora nulla vocatos.
Eſt via ſublimis cœlo manifeſta ſereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipſo:
Hac iter eſt ſuperis ad magni tecta Tonantis,
Regalémque domum: dextra lævâque deorum

Atria

Atria nobilium valvis celebrantur apertis.
Plebs habitat diversa locis: à fronte potentes
Cœlicolæ, clarique suos posuêre penates.
Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo superi sedêre recessu,
Celsior ipse loco, sceptróque enixus eburno,
Terrificam capitis percussit térque, quatérque
Cæsariem: cum qua terram, mare, sydera movit.
Talibus inde modis ora indignantia solvit:
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabat
Injicere anguipedum captivo brachia cœlo:
Nam, quanquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
Corpore, & ex una pendebat origine bellum:
Nunc mihi quà totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus: per flumina juro
Infera, sub terras Stygio labentia luco.
CUNCTA prius tentanda: sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, nè pars sincera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyríque, & monticolæ Sylvani:
Quos quoniam cœli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certè terras habitare sinamus.
An satis, ô superi, tutos fore creditis illos,
Cùm mihi, qui fulmen, qui vos habeóque, regóque,
Struxerit insidias notus feritate Lycaon?
Confremuêre omnes: studiisque ardentibus ausum
Talia deposcunt. Sic, cùm manus impia sævit
Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto subitæ terrore ruinæ
Humanum genus est, totúsque perhorruit orbis,
Nec tibi grata minùs pietas, Auguste, tuorum,
Quam fuit illa Jovi! qui postquam voce manúque
Murmura compressit, tenuêre silentia cuncti.
Substitit ut clamor pressus gravitate regentis,

Juppiter

Juppiter hoc iterum ſermone ſilentia rupit:
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) ſolvit:
Quod tamen admiſſum, quæ ſit vindicta, docebo.
Contigerat noſtras infamia temporis aures:
Quam cupiens falſam, ſummo delabor Olympo,
Et Deus humana luſtro ſub imagine terras.
Longa mora eſt, quantum noxæ ſit ubique repertum;
Enumerare: minor fuit ipſa infamia vero:
Mœnala tranſieram latebris horrenda ferarum,
Et cum Cylleno gelidi pineta Lycei:
Arcados hinc ſedes, & inhoſpita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum ſera crepuſcula noctem.
Signa dedi veniſſe Deum: vulgúſque precari
Cœperat: irridet primò pia vota Lycaon.
Mox, ait, Experiar, Deus hic, diſcrimine aperto,
An ſit mortalis: nec erit dubitabile verum.
Nocte gravem ſomno, nec opina perdere morte
Me parat: hæc illi placet experientia veri.
Nec contentus eo eſt: miſſi de gente Moloſſa
Obſidis unius jugulum mucrone reſolvit:
Atque ita ſemineces partim ferventibus artus
Mollit aquis, partim ſubjecto torruit igni:
Quos ſimul impoſuit menſis, ego vindice flamma
In dominum dignos everti tecta penates.
Territus ipſe fugit: nactúſque ſilentia ruris
Exululat, fruſtráque loqui conatur: ab ipſo
Colligit os rabiem, ſolitæque cupidine cædis
Utitur in pecudes, & nunc quoque ſanguine gaudet;
In villos abeunt veſtes, in crura lacerti:
Fit lupus, & veteris ſervat veſtigia formæ.
Canities eadem eſt, eadem violentia vultus:
Iidem oculi lucent: eadem feritatis imago eſt.
Occidit una domus: ſed non domus una perire
Digna fuit: quà terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus juràſſe putes: dent ocyùs omnes
Quas meruêre pati (ſic ſtat ſententia) pœnas.

Dicta

Dicta Jovis pars voce probant, ſtimulóſque frementi
Adjiciunt: alii partes aſſenſibus implent.
Eſt tamen humani generis jactura dolori
Omnibus: & quæ ſit terræ mortalibus orbæ
Forma futura, rogant: quis ſit laturus in aras
Thura: ferísne paret populandas tradere terras:
Talia quærentes (ſibi enim fore cætera curæ)
Rex ſuperûm trepidare vetat, ſobolémque priori
Diſſimilem populo promittit origine mira.
Jamque erat in totas ſparſurus fulmina terras;
Sed timuit, nè fortè ſacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, totúſque ardeſceret axis.
Eſſe quoque in fatis reminiſcitur, affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptáque regia cœli
Ardeat, & mundi moles operoſa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum:
Pœna placet diverſa, Genus mortale ſub undis
Perdere, & ex omni nimbos demittere cœlo.
Protinus Æoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quæcunque fugant inductas flamina nubes:
Emittítque Notum. Madidis Notus evolat alis,
Terribilem picea tectus caligine vultum:
Barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte ſedent nebulæ, rorant pennæque ſinúſque,
Utque manus latè pendentia nubila preſſit,
Fit fragor, & denſi funduntur ab æthere nimbi:
Nuntia Junonis varios induta colores
Concipit Iris aquas, alimentáque nubibus affert.
Sternuntur ſegetes, & deplorata colonis
Vota jacent, longique perit labor irritus anni.
Nec cœlo contenta ſuo eſt Jovis ira: ſed illum
Cæruleus frater juvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes: qui poſtquam tecta tyranni
Intravêre ſui: non eſt hortamine longo
Nunc, ait, utendum: vires effundite veſtras:
(Sic opus eſt) aperite domos, ac mole remota,
Fluminibus veſtris totas immittite habenas,

Juſſe-

Jusserat: hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrœnato volvuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit: at illa
Intremuit, motúque vias patefecit aquarum.
Expatiata ruunt per apertos flumina campos.
Cúmque satis arbusta simul, pecudésque, virósque
Tectáque, cumque suis rapiunt penetralia sacris.
Si qua domus mansit, potuítque recedere tanto
Indejecta malo, culmen tamen altior hujus
Unda tegit, pressæque latent sub gurgite turres:
Jamque mare, & tellus nullum discrimen habebant:
Omnia pontus erat: deerant quoque littora ponto.
Occupat hic collem: cymba sedet alter adunca;
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina villæ
Navigat: hic summa piscem deprendit in ulmo:
Figitur in viridi (sic fors tulit) anchora prato;
Aut subjecta terunt curvæ vineta carinæ:
Et modò quà graciles grámen carpsêre capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora Phocæ:
Mirantur sub aqua lucos, urbésque domósque
Nereïdes: sylvásque tenent delphines: & altis
Incursant ramis, agitatáque robora pulsant.
Nat lupus inter oves: fulvos vehit unda leones:
Unda vehit tigres: nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia cervo.
Quæsitisque diu terris, ubi sistere possit,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabántque novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars unda rapitur: quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi jejunia victu.
Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis
Terra ferax, dum terra fuit: sed tempore in illo
Pars maris, & latus subitarum campus aquarum,
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus
Nomine Parnassus, superátque cacumine nubes.

Hic

Hìc ubi Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum conſorte tori parva rate vectus adhæſit,
Corycidas Nymphas, & numina montis adorat,
Fatidicámque Themin, quæ tunc oracla tenebat.
Non illo melior quiſquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reverentior ulla deorum,
Juppiter ut liquidis ſtagnare paludibus orbem,
Et ſupereſſe virum de tot modò millibus unum,
Et ſupereſſe videt de tot modò millibus unam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos:
Nubila disjecit, nimbíſque Aquilone remotis,
Et cœlo terras oſtendit, & æthera terris.
Nec maris ira manet, poſitóque tricuſpide telo,
Mulcet aquas rector pelagi, ſupráque profundum
Extantem, atque humeros innato murice tectum
Cœruleum Tritona vocat, conchámque ſonanti
Inſpirare jubet: fluctúſque, & flumina ſigno
Jam revocare dato. Cava buccina ſumitur illi
Tortilis, in latum quæ turbine creſcit ab imo:
Buccina quæ in medio concepit ubi aëre ponto,
Littora voce replet ſub utroque jacentia Phœbo.
Tum quoque ut ora Dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit juſſos inflata receſſus,
Omnibus audita eſt telluris, & æquoris undis:
Et quibus eſt undis audita coërcuit omnes.
Jam mare littus habet: plenos capit alveus amnes,
Flumina ſubſidunt: colles exire videntur.
Surgit humus: creſcunt loca decreſcentibus undis:
Póſtque diem longam nudata cacumina ſylvæ
Oſtendunt, limúmque tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat: quem poſtquam vidit apertum,
Et deſolatas agere alta ſilentia terras,
Deucalion lacrymis ita Pyrrham affatur obortis:
O ſoror, ô conjux, ô fœmina ſola ſuperſtes
Quam commune mihi genus, & patruelis origo,
Deinde torus junxit, nunc ipſa pericula jungunt:
Terrarum, quaſcunque vident occaſus & ortus,

Nos

Nos duo turba ſumus : poſſedit cætera pontus.
Hæc quoque adhuc vitæ non eſt fiducia noſtræ
Certa ſatis : terrent etiam nunc nubila mentem.
Quis tibi, ſi ſine me fatis erepta fuiſſes,
Nunc animus, miſeranda, foret ? quo ſola timorem
Ferre modo poſſes ? quo conſolante dolores ?
Namque ego (crede mihi) ſi te quoque pontus haberet,
Te ſequerer conjux, & me quoque pontus haberet.
O utinam poſſem populos reparare paternis
Artibus, atque animas formatæ infundere terræ !
Nunc genus in nobis reſtat mortale duobus :
(Sic viſum eſt ſaperis) hominúmq; exempla manemus.
Dixerat, & flebant : placuit cœleſte precari
Numen, & auxilium per ſacras quærere ſortes.
Nulla mora eſt : adeunt pariter Cephiſidas undas
Et nondum liquidas, ſed jam vada nota ſecantes :
Inde ubi libatos irroravêre liquóres
Veſtibus, & capiti, flectunt veſtigia ſacræ
Ad delubra deæ : quorum faſtigia turpi
Squallebant muſco, ſtabántque ſine ignibus aræ.
Ut templi tetigêre gradus, procumbit uterque
Pronus humi, gelidóque pavens dedit oſcula ſaxo,
Atque ita, Si precibus, dixerunt, numina juſtis
Victa remolleſcunt, ſi flectitur ira deorum,
Dic Themi, qua generis damnum reparabile noſtri
Arte ſit, & merſis fer opem mitiſſima rebus.
Mota dea eſt, ſortémque dedit : Diſcedite templo,
Et velate caput, cinctáſque reſolvite veſtes,
Oſſáque poſt tergum magnæ jactate parentis.
Obſtupuêre diu : rumpítque ſilentia voce
Pyrrha prior, juſſíſque Deæ parere recuſat,
Détque ſibi veniam, pavido rogat ore, pavétque
Lædere jactatis maternas oſſibus umbras.
Interea repetunt cæcis obſcura latebris
Verba datæ ſortis ſecum, inter ſéque volutant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis
Mulcet : & aut fallax ait, eſt ſolertia nobis,

Aut

Aut pia sunt, nullúmque nefas oracula suadent:
Magna parens terra est: lapides in corpore terræ,
Ossa reor dici: jacere hos post terga jubemur.
Conjugis augurio quanquam Titania mota est,
Spes tamen in dubio est: adeò cœlestibus ambo
Diffidunt monitis: sed quid tentare nocebat?
Discedunt, velántque caput, tunicásque recingunt,
Et jussos lapides sua post vestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas?)
Ponere duritiem cœpêre, súumque rigorem,
Mollirique morâ, mollitáque ducere formam.
Mox, ubi creverunt, naturáque mitior illis
Contigit, ut quædam sic non manifesta videri
Forma potest hominis, sed uti de marmore cœpta,
Non exacta satis, rudibúsque simillima signis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, versa est in corporis usum:
Quod solidum est, flectique nequit, mutatur in ossa;
Quæ modò vena fuit, sub eodem nomine mansit:
Inque brevi spatio, superorum numine, saxa
Missa viri manibus faciem traxêre virorum;
Et de fœmineo reparata est fœmina jactu:
Inde genus durum sumus, experiénsque laborum:
Et documenta damus, qua simus origine nati.
Cætera diversis tellus animalia formis
Sponte sua peperit, postquam vetus humor ab igne
Percaluit solis, cœnúmque udæque paludes
Intumuêre æstu, fœcundáque semina rerum
Vivaci nutrita solo, ceu matris in alvo,
Creverunt, faciémque aliquam cepere morando.
Sic ubi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, & antiquo sua flumina reddidit alveo,
Æthereóq; recens exarsit sydere limus,
Plurima cultores versis animalia glebis
Inveniunt, & in his quædam modò cœpta per ipsum
Nascendi spatium; quædam imperfecta, suísque
Trunca vident humeris: & eodem corpore sæpe

Alte-

Altera pars vivit, rudis est pars altera tellus:
Quippe ubi temperiem sumpsere humórque calórque,
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cúmque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est:
Ergo ubi diluvio tellus lutulenta recenti,
Solibus æthereis altóque recanduit æstu,
Edidit innumeras species, partímque figuras
Reddidit antiquas, partim nova monstra creavit:
Illa quidem nollet: sed te quoque, maxime Python,
Tum genuit: populísque novis, incognite serpens,
Terror eras: tantum spatii de monte tenebas:
Hunc Deus Arcitenens, & nunquam talibus armis
Antè, nisi in damis, capreísque fugacibus, usus:
Mille gravem telis, exhausta penè pharetra,
Perdidit, effuso per vulnera nigra veneno:
Néve operis famam posset delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine lúdos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic juvenum quicunque manu pedibúsve rotáve
Vicerat, esculeæ capiebat frondis honorem,
Nondum laurus erat: longóque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.
Primus amor Phœbi Daphne Peneïa, quem non
Sors ignara dedit, sed fæva Cupidinis ira:
Delius hunc nuper, victo serpente, superbus
Viderat adducto flectentem cornua nervo:
Quidque tibi, lascive puer, cum fortibus armis?
Dixerat, ista decent humeros gestamina nostros:
Qui dare certa feræ, dare vulnera possumus hosti:
Qui modò pestifero tot jugera ventre prementem
Stravimus innumeris tumidum Pythona sagittis:
Tu face, nescio quos, esto contentus amores
Irritare tua, nec laudes asserre nostras:
Filius huic Veneris: Figat tuus omnia, Phœbe,
Te meus arcus ait: quantóque animalia cedunt
Cuncta Deo, tanto minor est tua gloria nostra:

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

Dixit: & eliſo percuſſis aëre pennis,
Impiger umbroſa Parnaſſi conſtitit arce:
Déque ſagittifera promſit duo tela pharetra
Diverſorum operum: fugat hoc, facit illud amorem:
Quod facit, auratum eſt, & cuſpide fulget acuta:
Quod fugat, obtuſum eſt, & habet ſub arundine plumbū.
Hoc Deus in Nympha Peneide fixit: at illo
Læſit Apollineas trajecta per oſſa medullas:
Protinus alter amat: fugit altera nomen amantis,
Sylvarum latebris, captivarúmque ferarum
Exuviis gaudens, innuptæque æmula Phœbes:
Vitta coërcebat poſitos ſine lege capillos.
Multi illam petiêre: illa averſata petentes,
Impatiens, expérſque viri, nemora avia luſtrat:
Nec quid Hymen, quid amor, quid ſint connubia curat.
Sæpe pater dixit, Generum mihi filia debes:
Sæpe pater dixit, debes mihi nata nepotes:
Illa, velut crimen, tedas exoſa jugales,
Pulchra verecundo ſuffundens ora rubore,
Inque patris blandis hærens cervice lacertis,
Da mihi perpetua, genitor chariſſime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianæ:
Ille quidem obſequitur: ſed te decor iſte, quod optas,
Eſſe vetat, votópue tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat, viſæque cupit connubia Daphnes:
Quódque cupit ſperat, ſuáque illum oracula fallunt.
Utque leves ſtipulæ demptis adolentur ariſtis;
Ut facibus ſepes ardent, quas forte viator
Vel nimis admovit, vel jam ſub luce reliquit:
Sic Deus in flammas abiit, ſic pectore toto
Uritur, & ſterilem ſperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos:
Ecquid ſi comantur? ait: videt igne micantes
Sideribus ſimiles oculos: videt oſcula, quæ non
Eſt viſſe ſatis; laudat digitóſque, manúſque,
Brachiáque, & nudos media plus parte lacertos:
Si qua latent, meliora putat. Fugit ocyor aurâ

Illa

Illa levi, neque ad hæc revocantis verba resistit:
Nympha precor Penea mane: non insequor hostis:
Nympha mane. Sic agna lupum, sic cerva leonem,
Sic aquilam pennâ fugiunt trepidante columbæ;
Hostes quæque suos: amor est mihi causa sequendi.
Me miserum! nè prona cadas, indignáve lædi
Crura notent sentes, & sim tibi causa doloris.
Aspera, quà properas, loca sunt: moderantiùs oro,
Curre, fugámque inhibe, moderantiùs insequar ipse.
Cui placeas, inquire tamen: non incola montis;
Non ego sum pastor; non hic armenta gregésve
Horridus observo: nescis temeraria, nescis
Quem fugias, ideóque fugis: mihi Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Patareáque regia servit:
Juppiter est genitor: per me quid erítque fuítque,
Estque patet: per me concordant carmina nervis.
Certa quidem nostra est, nostra tamen una sagitta
Certior, in vacuo quæ vulnera pectore fecit.
Inventum medicina meum est, opiférque per orbem
Dicor, & herbarum est subjecta potentia nobis.
Hei mihi, quòd nullis amor est medicabilis herbis,
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus artes!
Plura locuturum timido Penea cursu
Fugit, cúmque ipso verba imperfecta reliquit.
Tunc quoque visa decens: nudabant corpora venti,
Obviáque adversas vibrabant flamina vestes,
Et levis impulsos retro dabat aura capillos.
Aucta fuga forma est; sed enim non sustinet ultrà
Perdere blanditias juvenis Deus: utque monebat
Ipse amor, admisso sequitur vestigia passu.
Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem,
Alter inhæsuro similis jam, jámque tenere
Sperat, & extento stringit vestigia rostro;
Alter in ambiguo est, an sit comprensus; & ipsis
Morsibus eripitur tangentiáque ora relinquit:
Sic Deus & Virgo est: hic spe celer, illa timore.

Qui tamen inſequitur, pennis adjutus amoris,
Ocyor eſt, requiémque negat, tergóque fugacis
Imminet, & crinem ſparſum cervicibus afflat.
Viribus abſumptis expalluit illa, citæque
Victa labore fugæ, ſpectans Peneïdas undas,
Fer pater, inquit, opem, ſi flumina numen habetis:
Quâ nimium placui tellus, ait, hiſce, vel iſtam,
Quæ facit ut lædar, mutando perde figuram.
Vix prece finitâ, torpor gravis occupat artus:
Mollia cinguntur tenui præcordia libro:
In frondem crines, in ramos brachia creſcunt:
Pes modò tam velox pigris radicibus hæret:
Ora cacumen habent, remanet nitor unus in illa.
Hanc quoque Phœbus amat, poſitáque in ſtipite dextra
Sentit adhuc trepidare novo ſub cortice pectus:
Complexúſque ſuis ramos, ut membra, lacertis,
Oſcula dat ligno, refugit tamen oſcula lignum.
Cui Deus: at quoniam conjux mea non potes eſſe,
Arbor eris certè, dixit, mea: ſemper habebunt
Te coma, te citharæ, te noſtræ Laure pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas viſent Capitolia pompas:
Poſtibus Auguſtis eadem fidiſſima cuſtos
Ante fores ſtabis, mediámque tuebere quercum:
Utque meum intonſis caput eſt juvenile capillis,
Tu quoque perpetuos ſemper gere frondis honores:
Finierat Pæan: factis modo laurea ramis
Annuit, utque caput, viſa eſt agitâſſe cacumen.
Eſt nemus Æmoniæ, prærupta quod undique claudit
Sylva, vocant Tempe, per quæ Penëus ab imo
Effuſus Pindo ſpumoſis volvitur undis,
Dejectúque gravi tenues agitantia fumos
Nubila conducit, ſummiſque aſpergine ſylvis
Influit, & ſonitu pluſquam vicina fatigat;
Hæc domus, hæc ſedes, hæc ſunt penetralia magni
Amnis: in his reſidens, facto de cautibus antro,
Undis jura dabat, Nymphiſque colentibus undas:

Con-

Conveniunt illuc popularia flumina, primùm
Neſcia gratentur, conſolentúrne parentem,
Populifer Spercheus, & irrequietus Enipeus,
Apidamúſque ſenex, leníſque Amphryſus, & Æas
Móxque amnes alii, qui, quà tulit impetus illos,
In mare deducunt feſſas erroribus undas.
Inachus unus abeſt, imóque reconditus antro
Fletibus auget aquas, natámque miſerrimus Io
Luget ut amiſſam: neſcit, vitáne fruatur,
An ſit apud manes: ſed quam non invènit uſquam,
Eſſe putat nuſquam, atque animo pejora veretur.
Viderat à patrio redeuntem Juppiter illam
Flumine: & ô virgo Jove digna! tuóque beatum
Neſcio quem factura toro! pete, dixerat, umbras
Aut horũ, aut horũ nemorũ, (& monſtraverat ambas)
Dum calet, & medio Sol eſt altiſſima orbe.
Quod ſi ſola times latebras intrare ferarum,
Præſide tuta Deo nemorum ſecreta ſubibis,
Nec de plebe Deo, ſed qui cœleſtia magna
Sceptra manu teneo, ſed qui vaga fulmina mitto.
Nè fuge me (fugiebat enim:) Jam paſcua Lernæ,
Conſitáque arboribus Lyrcæa reliquerat arvas
Cùm Deus induſta latas caligine terras
Occuluit, tenuítque fugam, rapuítque pudorem.
Interea medios Juno deſpexit in agros:
Et noctis faciem nebulas feciſſe volucres
Sub nitido mirata die, non fluminis illas
Eſſe, nec humenti ſenſit tellure remitti:
Atque ſuos conjux ubi ſit circumſpicit, ut quæ
Deprenſi toties bene nôſſet furta mariti.
Quem poſtquam cœlo non repperit: Aut ego fallor,
Aut ego lædor, ait; delapſáque ab æthere ſummo
Conſtitit in terris, nebulaſque recedere juſſit.
Conjugis adventum præſenſerat, inque nitentem
Inachidos vultus mutaverat ille juvencam.
Bos quoque formoſa eſt: ſpeciem Saturnia vaccæ,
Quanquam invita, probat: nec non & cujus, & unde,

Quóve ſit armento, veri quaſi neſcia, quærit.
Juppiter è terra genitam mentitur, ut auctor
Deſinat inquiri: petit hanc Saturnia munus;
Quid faciat? crudele, ſuos abdicere amores:
Non dare, ſuſpectum: pudor eſt qui ſuadeat illinc:
Hinc diſſuadet amor, victus pudor eſſet amore:
Sed leve ſi munus ſociæ generíſque, toríque,
Vacca negaretur, poterat non vacca videri:
Pellice donatâ non protinus exuit omnem
Diva metum, timuítque Jovem, & fuit anxia furti:
Donec Ariſtoridæ ſervandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat:
Inde ſuis vicibus capiebant bina quietem,
Cætera ſervabant, atque in ſtatione manebant,
Conſtiterat quocunque loco, ſpectabat ad Iô;
Ante oculos Iô, quamvis averſus habebat:
Luce ſinit paſci; cùm Sol tellure ſub alta eſt,
Claudit, & indigno circundat vincula collo:
Frondibus arboreis, & amara paſcitur herba:
Próque toro, terræ non ſemper gramen habenti
Incubat infelix, limoſáque flumina potat.
Illa etiam ſupplex Argo cum brachia vellet
Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo:
Et conata queri, mugitus edidit ore,
Pertimuítque ſonos, propriáque exterrita voce eſt:
Venit & ad patrias, ubi ludere ſæpe ſolebat,
Inachidas ripas: nováque ut conſpexit in unda
Cornua, pertimuit ſéque externata refugit.
Naïdes ignorant, ignorat & Inachus ipſe,
Quæ ſit: at illa patrem ſequitur, ſequitúrque ſorores,
Et patitur tangi, ſéque admirantibus offert;
Decerpta ſenior porrexerat Inachus herbas:
Illa manus lambit, patriíſque dat oſcula palmis,
Nec retinet lacrymas: & ſi modò verba ſuperſint,
Oret opem, nomenque ſuum, caſúſque loquatur.
Littera pro verbis, quam pes in pulvere duxit,
Corporis indicium mutati triſte peregit:

Me

Me miſerum! exclamat pater Inachus, inque gementis
Cornibus & niveæ pendens cervice juvencæ,
Me miſerum! ingeminat; túne es quæſita per omnes
Nata mihi terras? tu non inventa reperta es,
Luctus erat levior, retices? nec mutua noſtris
Dicta refers? alto tantum ſuſpiria ducis
Pectore, quódque unum potes, ad mea verba remugis:
At tibi ego ignarus thalamos, tedáſque parabam;
Spéſque fuit generi mihi prima, ſecunda nepotum:
De grege nunc tibi vir, & de grege natus habendus,
Nec finire licet tantos mihi morte dolores.
Sed nocet eſſe Deum: præcluſáque janua leti
Æternum noſtros luctus extendit in ævum.
Talia dicenti ſtellatus ſummovet Argus,
Ereptámque patri diverſa in paſcua natam
Abſtrahit: ipſe procul montis ſublime cacumen
Occupat: unde ſedens partes ſpeculatur in omnes:
Nec ſuperûm rector mala tanta Phoronidos ultrà
Ferre poteſt: natúmque vocat, quem lucida partu
Pleias enixa eſt, letóque det imperat Argum.
Parva mora eſt, alas pedibus, virgámque potente
Somniferam ſumpſiſſe manu, tegiménque capillis:
Hæc ubi diſpoſuit, patria Jove natus ab arce
Deilit in terras: illic tegiménque removit,
Et poſuit pennas: tantummodo virga retenta eſt,
Hac agit, ut paſtor, per devia rura capellas
Dum venit, adductas: & ſtructis cantat avenis.
Voce novæ captus cuſtos Junonius artis,
Quiſquis es, hoc poteris mecum conſidere ſaxo,
Argus ait: neque enim pecori fœcundior ullo
Herba loco eſt: aptámque vides paſtoribus umbram:
Sedit Atlantiades: & euntem multa loquendo
Detinuit ſermone diem, junctíſque canendo
Vincere arundinibus ſervantia lumina tentat:
Ille tamen pugnat molles evincere ſomnos;
Et quamvis ſopor eſt oculorum parte receptus,
Parte tamen vigilat, quærit quoque (námque reperta

Fiſtula nuper erat) quâ ſit ratione reperta.
Tum Deus, Arcadiæ gelidis in montibus, inquit,
Inter Hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Naïas una fuit: Nymphæ Syringa vocabant:
Non ſemel & Satyros eluſerat illa ſequentes,
Et quoſcunque Deos umbroſáque ſylva, feráxque
Rus habet; Ortygiam ſtudiis, ipſámque colebat
Virginitate Deam, ritu quoque cincta Dianæ
Falleret, & credi poſſet Latonia, ſi non
Corneus huic arcus, ſi non foret aureus illi:
Sic quoque fallebat. Redeuntem colle Lycæo
Pan videt hanc, pinúque caput præcinctus acuta,
Talia verba refert: Tibi nubere Nympha volentis
Votis cede Dei: Reſtabat plura referre,
Et precibus ſpretis fugiſſe per avia Nympham,
Donec arenoſi placidum Ladonis ad amnem
Venerat: hîc illam, curſum impedientibus undis,
Ut ſe mutarent, liquidas oráſſe ſorores:
Panáque cùm prenſam ſibi jam Syringa putaret,
Corpore pro Nymphæ calamos tenuiſſe paluſtres:
Dúmque ibi ſuſpirat, motos in arundine ventos
Effeciſſe ſonum tenuem, ſimilémque querenti;
Arte nova vocíſque Deum dulcedine captum,
Hoc mihi colloquium tecum, dixiſſe, manebit:
Atque ita diſparibus calamis compagine ceræ
Inter ſe junctis nomen tenuiſſe puellæ.
Talia dicturus, vidit Cyllenius omnes
Succubuiſſe oculos, adopertáque lumina ſomno:
Supprimit extemplò vocem, firmátque ſoporem,
Languida permulcens medicatâ lumina virgâ.
Nec mora, falcato nutantem vulnerat enſe,
Quà collo eſt confine caput, ſaxóque cruentum
Dejicit, & maculat præruptam ſanguine rupem:
Arge jaces, quódque in tot lumina lumen habebas,
Extinctum eſt, centúmque oculos nox occupat una,
Excipit hos, volucríſque ſuæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam ſtellantibus implet.

Pro-

Protinus exarſit, nec tempora diſtulit iræ,
Horrificámque oculis, animóque objecit Erynnin
Pellicis Argolicæ, ſtimulóſque in pectore cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Ultimus immenſo reſtabas, Nile, labori:
Quem ſimul ac tetigit, poſitis in margine ripæ
Procubuit genibus, reſupinóque ardua collo,
Quos potuit ſolos tendens ad ſydera vultus,
Et gemitu, & lacrymis, & luctiſono mugitu
Cum Jove viſa queri eſt, finémque orare malorum:
Conjugis ille ſuæ complexus colla lacertis,
Finiat ut pœnas tandem rogat: inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi cauſa doloris
Hæc erit: & Stygias jubet hoc audire paludes.
Ut lenita Dea eſt, vultus capit illa priores,
Fitque quod antè fuit, fugiunt de corpore ſetæ:
Cornua decreſcunt: fit luminis arctior orbis:
Contrahitur rictus: redeunt humeríque manúſque:
Unguláque in quinos dilapſa abſumitur ungues:
De bove nil ſupereſt, formæ niſi candor in illa,
Officióque pedum Nymphe contenta duorum
Erigitur, metuítque loqui, nè more juvencæ
Mugiat, & timidè verba intermiſſa retentat.
Nunc Dea linigera colitur celeberrima turba.
HincEpaphus magni genitus de ſemine tandem
Creditur eſſe Jovis, pérque urbes juncta parenti
Templa tenet. Fuit huic animis æqualis & annis,
Sole ſatus Phaëton, quem quondam magna loquentem,
Nec ſibi cedentem, Phœbóque parente ſuperbum,
Non tulit Inachides: matríque, ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falſi:
Erubuit Phaëton, irámque pudore repreſſit:
Et tulit ad Clymenen Epaphi convitia matrem:
Quóque magis doleas genitrix, ait, en! ego liber,
Ille ferox, tacui: pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuiſſe, & non potuiſſe refelli:
At tu, ſi modò ſum cœleſti ſtirpe creatus,

Ede

Ede notam tanti generis, méque aſſere cœlo.
Dixit, & implicuit materno brachia collo:
Pérque ſuúm, Meropíſque caput, tedáſque ſororum,
Traderet, oravit, veri ſibi ſigna parentis.
Ambiguum eſt, Clymene precibus Phaëtontis, an ira
Mota magis dicti ſibi criminis, utraque cœlo
Brachia porrexit: ſpectánſque ad lumina Solis,
Per jubar hoc, inquit, radiis inſigne coruſcis,
Nate, tibi juro, quod nos audítque vidétque,
Hoc te, quem ſpectas, hoc te qui temperat orbem,
Sole ſatum: ſi ficta loquor, neget ille videndum
Se mihi, ſítque oculis lux iſta noviſſima noſtris:
Nec longus patrios labor eſt tibi nôſſe penates:
Unde oritur, terræ domus eſt contermina noſtræ:
Si modo fert animus, gradere, & ſcitabere ab ipſo.
Emicat exemplo lætus poſt talia matris
Dicta ſuæ Phaëton, & concipit æthera mente:
Æthiopáſque ſuos, poſitóſque ſub ignibus Indos
Sydereis tranſit, patrióſque adit impiger ortus.

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoſeon.

LIBER II.

REgia Solis erat ſublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammáſq; imitante pyropo,
Cujus ebur nitidum faſtigia ſumma tegebat,
Argenti biſores radiabant limine valvæ:
Materiam ſuperabat opus; nam Mulciber illic
Æquora

Æquora cælárat medias cingentia terras,
Terrarúmque orbem, cœlumque quod imminet orbi:
Cœruleos habet unda Deos, Tritona canorum,
Proteáque ambiguum, balænarúmque prementem
Ægæona ſuis immania terga lacertis,
Doridáque & natas, quarum pars nare videtur,
Pars in mole ſedens virides ſiccare capillos,
Piſce vehi quædam: facies non omnibus una eſt,
Nec diverſa tamen, qualem decet eſſe ſororum:
Terra viros, urbéſque gerit, ſylváſque, feráſque,
Flumináque, & Nymphas & cætera numina ruris:
Hæc ſuper impoſita eſt cœli fulgentis imago,
Signáque ſex foribus dextris, totidémque ſiniſtris.
Quò ſimul acclivo Clymeneia limite proles
Venit, & intravit dubitati tecta parentis,
Protinus ad patrios ſua tert veſtigia vultus,
Conſiſtítque procul: neque enim propiora ferebat
Lumina; purpurea velatus veſte ſedebat
In ſolio Phœbus, claris lucente ſmaragdis:
A dextra læváque Dies, & Menſis, & Annus,
Sæculáque, & poſitæ ſpatiis æqualibus Horæ:
Vérque novum ſtabat cinctum florente corona,
Stabat nuda Æſtas, & ſpicea certa gerebat:
Stabat & Autumnus calcatis ſordidus uvis:
Et glacialis Hyems canos hirſuta capillos.
Inde loco medius rerum novitate pavéntem
Sol oculis juvenem, quibus aſpicit omnia, vidit
Quæque viæ tibi cauſa? quid hac, ait, arce petiſti
Progenies Phaëton, haud inficianda parenti?
Ille refert: O lux immenſi publica mundi,
Phœbe pater, ſi das uſum mihi nominis hujus,
Nec falſa Clymene culpam ſub imagine celat,
Pignora da genitor, per quæ tua vera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe noſtris.
Dixerat; at genitor circum caput omne micantes
Depoſuit radios, propiúſque accedere juſſit:
Amplexúque dato, nec tu meus eſſe negari

Dignus

Dignus es, & Clymene veros, ait, edidit ortus.
Quoque minus dubites, quodvis pete munus, & illud
Me tribuente feres: promissi testis adesto
Diis juranda palus, oculis incognita nostris.
Vix bene desierat: currus petit ille paternos,
Inque diem alipedum jus & moderamen equorum:
Pœnituit jurâsse patrem, qui térque quatérque
Concutiens illustre caput, Temeraria, dixit,
Vox mea facta tua est: utinam promissa liceret
Non dare: Confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
Dissuadere licet: non est tua tuta voluntas:
Magna petis, Phaëton, & quæ non viribus istis
Munera conveniunt, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis; non est mortale, quod optas:
Plus etiam, quàm quod superis contingere fas est,
Nescius affectas: placeat sibi quisque licebit:
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto: vasti quoque rector Olympi,
Qui fera terribili jaculatur fulmina dextra,
Non aget hos currus: & quid Jove majus habetur?
Ardua prima via est, & qua vix mane recentes
Enituntur equi: medio est altissima cœlo,
Unde mare & terras ipsi mihi sæpe videre
Fit timor, & pavida trepidat formidine pectus:
Ultima prona via est, & eget moderamine certo:
Tunc etiam, quæ me subjectis excipit undis,
Nè ferar in præceps, Tethys solet ipsa vereri.
Adde, quod assiduâ rapitur vertigine cœlum,
Syderaque alta trahit celeríque volumine torquet:
Nitor in adversum: nec me, qui cætera, vincit
Impetus: & rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos currus: quid ages? poterísne rotatis
Obvius ire polis, nè te citus auferat axis?
Forsitan & lucos illic, urbésque Deorum
Concipias animo, delubráque ditia donis
Istè: per insidias iter est formásque ferarum.
Utque viam teneas, nullóque errore traharis,

Per

Per tamen adverſi gradieris cornua Tauri,
Æmonióſque arcus, violentíque ora Leonis,
Sæváque circuitu curvantem brachia longo
Scorpion, atque aliter curvantem brachia Cancrum:
Nec tibi quadrupedes animoſos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore, & naribus efflant,
In promtu regere eſt: vix me patiuntur, ubi acres
Incaluere animi, cervíxque repugnat habenis.
At tu, funeſti nè ſim tibi muneris auctor,
Nate cave: dum réſque ſinit, tua corrige vota,
Scilicet ut noſtro genitum te ſanguine credas,
Pignora certa petis: do pignora certa timendo,
Et patrio pater eſſe metu probor: aſpice vultus
Ecce meos: utinámque oculos in pectore poſſes
Inſerere, & patrias intus deprendere curas:
Denique quicquid habet dives circumſpice mundus,
Déque tot ac tantis, cœli, terræque, mariſque,
Poſce bonis aliquid, nullam patiêre repulſam:
Deprecor hoc unum, quod vero nomine pœna,
Non honor eſt: pœnam Phaëton pro munere poſcis:
Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita, dabitur (Stygias juravimus undas)
Quodcunque optaris: ſed tu ſapientiùs opta.
Finierat monitus: dictis tamen ille repugnat,
Propoſitúmque premit, flagrátque cupidine currus:
Ergo, quà licuit, genitor cunctatus, ad altos
Deducit juvenem, Vulcania munera, currus:
Aureus axis erat, temo aureus, aurea ſummæ
Curvatura rotæ, radiorum argenteus ordo:
Per juga Chryſolithi, poſitæque ex ordine gemmæ,
Clara repercuſſo reddebant lumina Phœbo.
Dúmque ea magnanimus Phaëthon miratur, opúſque
Perſpicit, ecce vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena roſarum
Atria: diffugiunt ſtellæ, quarum agmina cogit
Lucifer, & cœli ſtatione noviſſimus exit.
Tum pater, ut terras mundúmque rubeſcere vidit,

Cor-

Cornuáque extremæ velut evaneſcere Lunæ:
Jungere equos Titan velocibùs imperat horis:
Juſſa deæ celeres peragunt, ignémque vomentes
Ambroſiæ ſucco ſaturos præſepibus altis
Quadrupedes ducunt, addúntque ſonantia fræna:
Tum pater ora ſui ſacro medicamine nati
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ:
Impoſuítq; comæ radios: præſagáque luctus
Pectore ſollicito repetens ſuſpiria, dixit:
Si potes his ſaltem monitis parere parentis,
Parce pater ſtimulis, & fortiùs utere loris.
Sponte ſua properant: labor eſt inhibere volantes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus;
Sectus in obliquum eſt lato curvamine limes,
Zonarúmque trium contentus fine, polúmque
Effugit Auſtralem, junctámque Aquilonibus Arcton:
Hac ſit iter, manifeſta rotæ veſtigia cernes.
Utque ferant æquos & cœlum & terra calores,
Nec preme, nec ſummum molire per æthera currum.
Altiùs egreſſus cœleſtia ſigna cremabis,
Inferiùs terras: medio tutiſſimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet ad Anguem,
Néve ſiniſterior preſſam rota ducat ad Aram:
Inter utrumque tene: fortunæ cætera mando,
Quæ juvet, & meliùs quàm tu tibi, conſulat, opto.
Dum loquor, Heſperio poſitas in littore metas
Humida nox tetigit: non eſt mora libera nobis.
Poſcimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu; vel ſi mutabile pectus
Eſt tibi, conſiliis, non curribus utere noſtris,
Dum potes, & ſolidis etiam nunc ſedibus adſtas:
Dúmque male optatos nondum premis inſcius axes:
Quæ tutus ſpectes, ſine me dare lumina terris.
Occupat ille levem juvenili corpore currum,
Státque ſuper, manibúſque datas contingere habenas
Gaudet, & invito grates agit inde parenti.
Interea volucres Pyroëis, Eous, & Æthon,

Solis

Solis equi, quartúſque Phlegon, hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibúſque repagula pulſant.
Quæ poſtquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Reppulit, & facta eſt immenſi copia cœli,
Corripuêre viam, pedibúſque per aëra motis
Obſtantes ſcindunt nebulas, pennique levati
Prætereunt ortos iiſdem de partibus Euros.
Sed leve pondus erat, nec quod cognoſcere poſſent
Solis equi, ſolitáque jugum gravitate carebat.
Utque labant curvæ juſto ſine pondere naves,
Pérque mare inſtabiles nimia levitate feruntur:
Sic onere inſueto vacuos dat in aëre ſaltus,
Succutitúrque altê, ſimiliſque eſt currus inani.
Quod ſimul ac ſenſere, ruunt, tritúmque relinquunt
Quadrijugi ſpatium, nec quo priùs ordine currunt:
Ipſe pavet: nec quà commiſſas flectat habenas,
Nec ſcit, quà ſit iter, nec ſi ſciat, imperet illis.
Tum primùm radiis gelidi caluêre Triones,
Et vetito fruſtra tentârunt æquore tingi:
Quique polo poſita eſt glaciali proxima ſerpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit, ſenſitque novas fervoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugiſſe, Boöte,
Quamvis tardus eras, & te tua plauſtra tenebant.
Ut vero terras deſpexit ab æthere ſummo
Infelix Phaëton penitus penitúſque jacentes,
Palluit, & ſubito genua intremuêre timore:
Súntque oculis tenebræ per tantum lumen obortæ:
Et jam mallet equos nunquam tetigiſſe paternos:
Jam cognôſſe genus piget, & valuiſſe rogando:
Jam Meropis dici cupiens. Ita fertur, ut acta
Præcipiti pinus Borea, cui cuncta remiſit
Fræna ſuus rector, quam Diis, votiſque reliquit.
Quid faciat? multum cœli poſt terga relictum:
Ante oculos plus eſt, animo metitur utrumque:
Et modo, quos illi fas tum contingere non eſt,
Proſpicit occaſus, interdum reſpicit ortus.

Quidque

Quídque agat ignarus, ſtupet: & nec fræna remittit,
Nec retinere valet, nec nomina novit equorum:
Sparſa quoque in vario paſſim miracula cœlo,
Vaſtarúmque videt trepidus ſimulacra ferarum:
Eſt locus, in geminos ubi brachia concavat arcus
Scorpius, & cauda, flexíſque utrinque lacertis
Porrigit in ſpatium ſignorum membra duorum:
Hunc puer ut nigri madidum ſudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuſpide vidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remiſit:
Quæ poſtquam ſummo ſenſere jacentia tergo,
Expatiantur equi, nullóque inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt; quáque impetus egit,
Hâc ſine lege ruunt, altoque ſub æthere fixis
Incurſant ſtellis, rapiúntque per avia currum:
Et modò ſumma petunt, modò per declive, viáſque
Præcipites, ſpatio terræ propiore feruntur:
Inferiúſque ſuis fraternos currere Luna
Admiratur equos, ambuſtáque nubila fumant:
Corripitur flammis, ut quæque altiſſima, tellus,
Fiſſáque agit rimas, & ſuccis aret ademptis:
Pabula caneſcunt, cum frondibus uritur arbor,
Materiámque ſuo præbet ſeges arida damno:
Parva queror, magnæ pereunt cum mœnibus urbes:
Cúmque ſuis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt: ſylvæ cum montibus ardent:
Ardet Athos, Taurúſque Cilix, & Tmolus Oëte,
Et tum ſicca, prius celeberrima fontibus Ide,
Virgineúſque Helicon, & nondum Oëagrius Æmus;
Ardet in immenſum geminatis ignibus Ætna:
Parnaſſúſque biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tandem nivibus Rhodope caritura Mimáſque
Dyndymáque & Mycale, natúſque ad ſacra Cithæron,
Nec proſunt Scythiæ ſua frigora: Caucaſus ardet,
Oſſáque cum Pindo; majórque ambobus Olympus:
Aëriæque Alpes, & nubifer Appenninus.
Tum verò Phaëthon cunctis è partibus orbem

Aſpicit

Aſpicit accenſum, nec tantos ſuſtinet æſtus:
Ferventéſque auras velut è fornace profunda
Ore trahit, currúſque ſuos candeſcere ſentit.
Et neque jam cineres, ejectatámque favillam
Ferre poteſt, calidóque involvitur undique fumo:
Quoque eat, aut ubi ſit, picea caligine tectus,
Neſcit, & arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora ſumma vocato,
Æthiopum populos nigrum traxiſſe colorem.
Tum facta eſt Libye raptis humoribus æſtu
Arida: tum Nymphæ paſſis, fontéſque, lacúſque,
Deflevêre comis: quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas undas.
Nec ſortita loco diſtantes flumina ripas
Tuta manent: medius Tanais fumavit in undis,
Peneúſque ſenex, Teuthranteúſque Caycus,
Et celer Iſmenos, cum Phocaico Erymantho,
Arſurúſque iterum Xanthus, flavúſque Lycormas,
Quíque recurvatis ludit Mæander in undis,
Mygdoniúſque Melas, & Tænareus Eurotas:
Arſit & Euphrates Babylonius, arſit Orontes,
Thermodoónque citus, Gangéſque & Phaſis & Iſter.
Æſtuat Alpheus: ripæ Sperchiades ardent:
Quódque ſuo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum:
Et, quæ Mæonias celebrârant carmine ripas,
Flumineæ volucres medio caluêre Cayſtro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluítque caput, quod adhuc latet: oſtia ſeptem
Pulverulenta vacant, ſeptem ſine flumine valles:
Sors eadem Iſmarios, Hebrum cum Strymone ſiccat,
Heſperióſque amnes, Rhenum, Rhodanúmq; Padúmq;
Cuique fuit rerum permiſſa potentia, Tibrim.
Diſſilit omne ſolum: penetrátque in Tartara rimis
Lumen; & infernum terret cum conjuge regem:
Et mare contrahitur, ſiccæque eſt campus arenæ,
Quod modo pontus erat: quoſq; altum texerat æquor,
Exiſtunt montes, & ſparſas Cycladas augent.

Ima petunt piſces: nec ſe ſuper æquora curvi
Tollere conſuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum ſummo reſupina profundo
Exanimata jacent: ipſum quoque Nerea fama eſt,
Doridáque, & natas, tepidis latuiſſe ſub undis:
Ter Neptunus aquis cum torvo brachia vultu
Exerere auſus erat: ter non tulit aëris ignes.
Alma tamen tellus, ut erat circundata ponto,
Inter aquas pelagi, contractóſque undique fontes,
Qui ſe condiderant in opacæ viſcera matris,
Suſtulit omniferos collo tenus arida vultus:
Oppoſuítque manum fronti, magnóque tremore
Omnia concutiens paulum ſubſedit, & infrà,
Quàm ſolet eſſe, fuit: ſacráque ità voce profatur:
Si placet hoc, meruíque quid ô tua fulmina ceſſant
Summe Deûm? liceat perituræ viribus ignis,
Igne perire tuo, cladémque autore levare.
Vix equidem fauces hæc ipſa in verba reſolvo:
(Preſſerat ora vapor) toſtos en aſpice crines,
Inque oculis fumum: volitant ſuper ora favillæ.
Hóſne mihi fructus? hunc fertilitatis honorem,
Officiíque refers, quòd adunci vulnera aratri,
Raſtrorúmque fero, totóque exerceor anno?
Quòd pecori frondes, alimentáque mitia, fruges
Humano generi, vobis quoque thura miniſtro?
Sed tamen exitium fac me meruiſſe: quid undæ?
Quid meruit frater? cur illi tradita ſorte
Æquora decreſcunt, & ab æthere longius abſunt?
Quod ſi nec fratris, nec te mea gratia tangit;
At cœli miſerere tui: circumſpice, utrinque
Fumat uterque polus: quos ſi violaverit ignis,
Atria veſtra ruent. Atlas en ipſe laborat,
Vixque ſuis humeris candentem ſuſtinet axem.
Si freta, ſi terræ pereunt, ſi regia cœli,
In chaos antiquum confundimur. Eripe flammis
Si quid adhuc ſupereſt, & rerum conſule ſummæ.
Dixerat hæc Tellus: neque etiam tolerare vaporem

Ulte-

Ulteriùs potuit, nec dicere plura, ſuúmque
Rettulit os in ſe, propioráque manibus antra.
At pater omnipotens ſuperos teſtatus, & ipſum,
Qui dederat currus, niſi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi, ſummam petit arduus arcem,
Unde ſolet nubes latis inducere terris,
Unde movet tonitrus, vibratáque fulmina jactat.
Sed neque quas poſſet terris ir ducere nubes
Tunc habuit; nec quos cœlo demitteret imbres
Intonat, & dextra libratum fulmen ab aure
Miſit in aurigam, paritérque animáque, rotíſque
Exuit, & ſævis compeſcuit ignibus ignes.
Conſternuntur equi: & ſaltu in contraria facto,
Colla jugo eripiunt, abruptáque lora relinquunt.
Illic fræna jacent, illic temone revulſus
Axis, in hac radii fractarum parte rotarum:
Sparſáque ſunt late laceri veſtigia currûs.
At Phaëthon, rutilos flamma populante capillos,
Volvitur in præceps, longóque per aëra tractu
Fertur: ut interdum de cœlo ſtella ſereno,
Quæ ſi non cecidit, potuit cecidiſſe videri,
Quem procul à patria diverſo maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantiáque abluit ora.
Naiades Heſperiæ trifida fumantia flamma.
Corpora dant tumulo, ſignant quoque carmine ſaxum:
Hic ſitus eſt Phaëthon, curûs auriga paterni:
Quem ſi non tenuit, magnis tamen excidit auſis.
At pater obductos luctu miſerabilis ægro
Condiderat vultus: & (ſi modò credimus) unum
Iſſe diem ſine Sole ferunt: incendia lumen
Præbebant, aliquíſque malo fuit uſus in illo.
At Clymene poſtquam dixit, quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris, & amens,
Et laniata ſinus, totum percenſuit orbem,
Exanimésque artus primò, mox oſſa requirens:
Repperit oſſa tamen peregrina condita ripa:
Incubuitque loco, nomínque in marmore lectum

Perfudit lacrymis, & aperto pectore fovit,
Nec minus Heliades lugent, & inania morti
Munera dant lacrymas, & cæſæ pectora palmis
Non auditurum miſeras Phaëthonta querelas
Nocte diéque vocant, adſternuntúrque ſepulchro.
Luna quater junctis implêrat cornibus orbem:
Illæ more ſuo (nam morem fecerat uſus)
Plangorem dederant; è queis Phaëthuſa ſororum
Maxima, cùm vellet terræ procumbere, queſta eſt
Diriguiſſe pedes: ad quam conata venire
Candida Lampetie, ſubita radice retenta eſt.
Tertia cùm crinem manibus laniare pararet,
Avellit frondes: hæc ſtipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos ſua brachia ramos.
Dúmque ea mirantur, complectitur inguina cortex,
Pérq; gradus uterú, pectúſque, humeróſque, manúſque,
Ambit: & extabant tantum ora vocantia matrem:
Quid faciat mater? niſi quo trahit impetus illam,
Huc eat atque illuc, & dum licet, oſcula jungat.
Non ſatis eſt: truncis avellere corpora tentat,
Et teneros manibus ramos abrumpit: at indè
Sanguineæ manant tanquam de vulnere guttæ.
Parce precor mater, quæcunque eſt ſaucia clamat:
Parce precor: noſtrum laceratur in arbore corpus.
Jamque vale, cortex in verba noviſſima venit.
Indè fluunt lacrymæ, ſtillatáque ſole rigeſcunt
De ramis electra novis quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit geſtanda Latinis.
Affuit huic monſtro proles Sthenelèia Cycnus:
Qui tibi materno quamvis à ſanguine junctus,
Mente tamen, Phaëthon, propior fuit: ille relicto
(Nam Ligurum populos, & magnas rexerat urbes)
Imperio, ripas virides amnémque querelis
Eridanum implêrat, ſylvámque ſororibus auctam:
Cùm vox eſt tenuata viro, canæque capillos
Diſſimulant plumæ: collúmque à pectore longè
Porrigitur, digitóſque ligat junctura rubentes:

Penna

Penna latus velat: tenet os ſine acumine roſtrum:
Fit nova Cycnus avis: nec ſe cœlóque, Jovíque,
Credit, ut injuſtè miſſi memor ignis ab illo:
Stagna petit, patulóſque lacus: ignémque peroſus,
Quæ colat, elegit contraria flumina flammis.
Squallidus interea genitor Phaëthontis, & expers
Ipſe ſui decoris, qualis cum deficit orbi,
Eſſe ſolet, lucémque odit, ſéque ipſe, diémque,
Dátque animam in luctus, & luctibus adjicit iram:
Officiúmque negat mundo. Satis, inquit, ab ævi
Sors mea principiis fuit irrequieta, pigétque
Actorum ſine fine mihi, ſine honore laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus:
Si nemo eſt, omnéſque dei non poſſe fatentur;
Ipſe agat: ut ſaltem, dum noſtras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tunc ſciat, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruiſſe necem, qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circumſtant omnia Solem
Numina, néve velit tenebras inducere terris,
Supplice voce rogant: miſſos quoque Jupiter ignes
Excuſat, precibúſque minas regaliter addit.
Colligit amentes, & adhuc terrore paventes
Phœbus equos, ſtimulóque dolens, & verbere ſævit:
Sævit enim natúmque objectat, & imputat illis.
At pater omnipotens ingentia mœnia cœli
Circuit, & ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat: quæ poſtquam firma, ſuíque
Roboris eſſe videt: terras hominúmque labores
Perſpicit (Arcadiæ tamen eſt impenſior illi
Cura ſuæ) fontéſque, & nondum audentia labi
Flumina reſtituit: dat terræ gramina, frondes
Arboribus, læſáſque jubet revireſcere ſylvas.
Dum redit, ítque frequens, in virgine Nonacrina
Hæſit, & accepti caluêre ſub oſſibus ignes.
Non erat hujus opus lanam mollire trahendo,
Nec poſitas variare comas: ſed fibula veſtem,

Vitta coercuërat neglectos alba capillos,
Et modò læve manu jaculum, modo sumpserat arcum,
Miles erat Phœbes: nec Mænalon attigit ulla
Gratior hac Triviæ. Sed nulla potentia longa est.
Ulterius medio spatium Sol altus habebat,
Cùm subit illa nemus, quod nulla ceciderat ætas.
Exuit hic humero pharetram, lentósque retendit
Arcus, ínque solo, quod texerat herba, jacebat:
Et pictam positâ pharetram cervice premebat.
Jupiter ut vidit fessam, & custode vacantem,
Hoc certè furtum conjux mea nesciet, inquit:
Aut si resciérit, sunt, ô sunt jurgia tanti?
Protinus induitur faciem, cultúmque Dianæ,
Atque ait, ô comitum virgo pars una mearum,
In quibus es venata jugis? De cespite virgo
Se levat. & salve numen, me judice, dixit,
Audiat ipse licet, majus Jove: ridet, & audit,
Et sibi præferri se gaudet, & oscula jungit,
Nec moderata satis, nec sic à virgine danda.
Qua venata foret sylva narrare parantem
Impedit amplexu, nec se sine crimine prodit.
Illa quidem contrà, quantum modò fœmina posset,
(Aspiceres utinam Saturnia, mitior esses)
Illa quidem pugnat: sed quæ superare puella,
Quísve Jovem poterat? superûm petit æthera victor
Juppiter: huic odio nemus est, & conscia sylva.
Indè pedem referens, pene est oblita pharetram
Tollere cum telis, & quem suspenderat arcum.
Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde superba ferarum,
Aspicit hanc, visamque vocat, clamata refugit,
Et timuit primò, ne Jupiter esset in illa.
Sed postquam pariter Nymphas incedere vidit,
Sensit abesse dolos, numerúmque accessit ad harum.
Heu quàm difficile est crimen non prodere vultu?
Vix oculos attollit humo: nec ut antè solebat,
Juncta Deæ latere, nec toto est agmine prima:

Sed

Sed ſilet, & læſi dat ſigna rubore pudoris.
Et niſi quod virgo eſt, poterat ſentire Diana
Mille notis culpam, Nymphæ ſenſiſſe feruntur.
Orbe reſurgebant lunaria cornua nono,
Cùm Dea venatrix fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum, de quo cum murmure labens
Ibat, & attritas verſabat rivùs arenas.
Ut loca laudavit, ſummas pede contigit undas;
His quoque laudatis, procul eſt, ait, arbiter omnis:
Nuda ſuperfuſis tingamus corpora lymphis.
Parrhaſis erubuit: cunctæ velamina ponunt:
Una moras quærit: dubitanti veſtis adempta eſt:
Qua poſita, nudo patuit cùm corpore crimen.
Attonitæ, manibúſque uterum celare volenti,
I procul hinc, dixit, nec ſacros pollue fontes,
Cynthia: déque ſuo juſſit ſecedere cœtu.
Senſerat hoc olim magni matrona Tonantis,
Diſtulerátque graves in idonea tempora pœnas:
Cauſa moræ nulla eſt: & jam puer Arcas (id ipſum
Indoluit Juno) fuerat de pellice natus.
Quò ſimul obvertit ſævam cum lumine mentem,
Scilicet hoc etiam reſtabat, adultera, dixit,
Ut fœcunda fores, fierétque injuria partu
Nota, Jovíſque mei teſtatum dedecus eſſet.
Haud impunè feres: adunam tibi namque figuram,
Quæ tibi, quáque places noſtro importuna marito.
Dixit, & arreptam prenſis à fronte capillis
Stravit humi pronam: Tendebat brachia ſupplex:
Brachia cœperunt nigris horreſcere villis,
Curvaríque manus, & aduncos creſcére in ungues,
Officióque pedum fungi, laudatáque quondam
Ora Jovi, lato fieri deformia rictu.
Néve preces animos, & verba precantia flectant;
Poſſe loqui eripitur: vox iracunda mináxque,
Plenáque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque manſit in urſa,
Aſſiduóque ſuos gemitu teſtata dolores,

Qualeſcunque manus ad cœlum & ſidera tollit:
Ingratúmque Jovem nequeat cum dicere, ſentit.
Ah quoties ſola non auſa quieſcere ſylva,
Ante domum, quondámque ſuis erravit in agris?
Ah quoties per ſaxa canum latratibus acta eſt?
Venatrixque metu venantum territa fugit?
Sæpe feris latuit viſis, oblita quid eſſet,
Viſáque conſpectos in montibus horruit urſos:
Pertimuítque lupos, quamvis pater eſſet in illis.
Ecce, Lycaoniæ proles, ignara parentis
Arcas adeſt, ter quinque ferens natalibus annos,
Dúmque feras ſequitur, dum ſaltus eligit aptos,
Nexilibúſque plagis ſylvas Erymanthidas ambit,
Incidit in matrem: quæ reſtitit Arcade viſo,
Et cognoſcenti ſimilis fuit: ille refugit:
Immotóſque oculos in ſe fine fine tenentem,
Neſcius extimuit: propiúſque accedere fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo:
Arcuit omnipotens: paritérque ipſóſque nefá'que
Suſtulit: & celeri raptos per inania vento,
Impoſuit cœlo, vicináque ſidera fecit.
Intumuit Juno, poſtquam inter ſidera pellex
Fulſit: & ad canam deſcendit in æquora Tethym,
Oceanúmque ſenem, quorum reverentia movit
Sæpe Deos, cauſámque viæ ſciſcitantibus, inquit:
Quæritis, æthereis quare regina deorum
Sedibus hic adſim? pro me tenet altera cœlum.
Mentiar, obſcurum niſi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas, ſummo mea vulnera cœlo,
Videritis ſtellas illic, ubi circulus axem
Ultimus extremum, ſpatióque breviſſimus ambit;
Eſt verò, cur quis Junonem lædere nolit,
Offenſámque tremat: quæ proſum ſola nocendo?
O ego quantum egi! quàm vaſta potentia noſtra eſt!
Eſſe hominem vetui, facta eſt Dea! ſic ego pœnas
Sontibus impono: ſic eſt mea magna poteſtas.
Vindicat antiquam faciem, vultúſque ferinos

Detra-

Detrahat, Argolica quod in ante Phoronide fecit.
Cur non expulsa ducit Junone, nicóque
Collocat in thalamo, socerúmque Lycaona sumit?
At vos, si læsæ tangit contemptus aluminæ,
Gurgite cæruleo septem prohibete Triones,
Sideráque in cœlum stupri mercede receptæ
Pellite, nè puro tingatur in æquore pellex.
Dii maris annuerant: habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pavonibus aera pictis:
Tam nuper pictis cæso pavonibus Argo,
Quàm tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
Corve, loquax subitò nigrantes versus in alas.
Nam fuit hæc quondam niveis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas sine labe columbas,
Nec servaturis vigili Capitolia voce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cycno;
Lingua fuit damno: lingua faciente loquaci,
Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.
Pulchrior in tota, quàm Lariſſæa Coronis,
Non fuit Æmonia: placuit tibi, Delphice, certè,
Dum vel casta fuit, vel inobservata: sed ales
Sensit adulterium Phœbeïus: utque latentem
Detegeret culpam non exorabilis index,
Ad dominum tendebat iter: quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix:
Auditáque viæ causa: non utile carpis,
Inquit, iter: nè sperne meæ præsagia linguæ.
Quid fuerim, quid sim que vide, meritúmque require:
Invenies nocuisse fidem: nam tempore quodam
Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam
Clauserat Actæo texta de vimine cista,
Virginibúsque tribus gemino de Cecrope natis
Servandam dederat; sed enim inconfessa quod esset,
Et legem dederat sua nè secreta viderent.
Abdita fronde levi densa speculabar ab ulmo,
Quid facerent: commissa duæ sine fraude tuentur
Pandrosos, atque Herse: timidas vocat una sorores
Aglauros,

Aglauros, nodóſque manu diducit: & intus
Infantémque vident, apporrectúmque draconem.
Acta Deæ refero: pro quo mihi gratia talis
Redditur, ut dicar tutela pulſa Minervæ,
Et ponar poſt noctis avem. MEA pœna volucres
Admoniſſe poteſt, nè voce pericula quærant.
At puto, non ultro, nec quicquam tale rogantem
Me petiit: licet hoc ex ipſa Pallade quæras:
Quamvis irata eſt, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fuerámque ego regia virgo,
Divitibúſque procis (nè me contemne) petebar.
FORMA mihi nocuit: nam, cùm per littora lentis
Paſſibus, ut ſolet, ſumma patiarer arena,
Vidit, & incaluit pelagi Deus, utque precando
Tempora cum blandis abſumſit inania verbis,
Vim parat, & ſequitur: fugio, denſúmque relinquo
Littus, & in molli nequicquam laſſor arena.
Inde Deos, hominéſque voco: nec contigit ullum
Vox mea mortalem: mota eſt pro virgine virgo,
Auxiliúmque tulit. Tendebam brachia cœlo:
Brachia cœperunt levibus nigreſcere pennis.
Rejicere ex humeris veſtem molibar: at illa
Pluma erat, inque cutem radices fixerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis;
Sed neque jam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam; nec, ut antè, pedes retinebat arena,
Sed ſumma tollebar humo: mox acta per auras
Evehor, & data ſum comes inculpata Minervæ.
Quid tamen hoc prodeſt, ſi diro facta volucris
Crimine Nyctimene noſtro ſucceſſit honori?
An, quæ per totam res eſt notiſſima Lesbon,
Non audita tibi eſt, Patrium temerâſſe cubile
Nyctimenen? Avis illa quidem; ſed conſcia culpæ
Conſpectum, lucémque fugit, tenebríſque pudorem
Celat, & à cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti, Tibi, ait, revocamina, corvus,

Sint

Sint precor iſta malo: nos vanum ſpernimus omen.
Nec cœptum dimittit iter: dominóque jacentem
Cum juvene Æmonio vidiſſe Coronida narrat.
Laurea delapſa eſt audito crimine amantis,
Et pariter vultúſque Deo plectrúmque, colórque,
Excidit: utque animus tumida fervebat ab ira,
Arma aſſueta capit, flexúmque à cornibus arcum
Tendit, & illa ſuo toties cum pectore juncta
Indevitato trajecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tractóque à vulnere ferro,
Candida puniceo perfudit membra cruore:
Et dixit, potui pœnas tibi, Phœbe, dediſſe,
Sed peperiſſe priùs: duo nunc moriemur in una.
Hactenus: & pariter vitam cum ſanguine fudit.
Corpus inane animæ frigus lethale ſecutum eſt.
POENITET (heu) ſerò pœnæ crudelis amantem,
Séque quòd audierit, quod ſic exarſerit, odit:
Odit avem, per quam crimen, cauſámque dolendi
Scire coactus erat: nec non arcúmque, manúmque
Odit, cúmque manu temeraria tela ſagittas:
Collapſámque fovet: ſeráque ope vincere fata
Nititur: & medicas exercet inaniter artes.
Quæ poſtquam fruſtra tentata, rogúmque parari
Vidit, & arſuros ſupremis ignibus artus:
Tum verò gemitus (neque enim cœleſtia tingi
Ora licet lacrymis) alto de corde petitos
Edidit: haud aliter quàm cùm, ſpectante juvenca,
Lactentis vituli dextra libratus ab aure
Tempora diſcuſſit claro cava malleus ictu,
Ut tamen ingratus in pectora fudit odores.
Et dedit amplexus, injuſtáque juſta peregit:
Non tulit in cineres labi ſua Phœbus eoſdem
Semina, ſed natum flammis, uteróque parentis
Eripuit, geminique tulit Chironis in antrum.
Sperantémque ſibi non falſæ præmia linguæ,
Inter aves albas vetuit conſiſtere corvum.
Semiſer interea divinæ ſtirpis alumno

Lætus

Lætus erat, miſtóque oneri gaudebat honore.
Ecce venit rutulis humeros projecta capillis
Filia Centauri, quam quondam Nympha Charicle,
Fluminis in rapidi ripis enixa, vocavit
Ocyroen; non hæc artes contenta paternas
Edidiciſſe fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi vaticinos concepit mente furores,
Incaluítque Deo, quem clauſum pectore habebat,
Aſpicit infantem, totíque ſalutifer orbi,
Creſce puer, dixit: tibi ſe mortalia ſæpe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademptas
Fas erit: idque ſemel Diis indignantibus auſus,
Poſſe dare hoc iterum flammâ prohibebere avita,
Eque Deo corpus fies exangue, Deúſque
Qui modò corpus eras: & bis tua fata novabis.
Tu quoque chare pater non jam mortalis, & ævis
Omnibus ut maneas, naſcendi lege creatus,
Poſſe mori cupies tum, cum cruciabere diræ
Sanguine ſerpentis per ſaucia membra recepto:
Téque ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicéſque Deæ tua fila reſolvent.
Reſtabat fatis aliquid, ſuſpirat ab imis
Pectoribus, lacrymæque genis labuntur obortæ:
Atque ita prævertunt, inquit, me fata: vetórque
Plura loqui: vociſque meæ præcluditur uſus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi: mallem neſciſſe futura.
Jam mihi ſubduci facies humana videtur:
Jam cibus herba placet: jam latis currere campis
Impetus eſt; in equam, cognatáque pectora vertor.
Tota tamen quare? pater eſt mihi nempe biformis.
Talia dicentis pars eſt extrema querelæ
Intellecta parum: confuſáque verba fuerunt.
Mox, nè verba quidem, nec equæ ſonus ille videtur,
Sed ſimulantis equam: parvóque in tempore certos
Edidit hinnitus, & brachia movit in herbas.
Tum digiti coëunt, & equinos alligat ungues

Pe-

Perpetuo cornu levis ungula; creſcit & oris,
Et colli ſpatium: longæ pars maxima pallæ
Cauda fit: utque vagi crines per colla jacebant,
In dextras abiêre jubas: paritérque novata eſt
Et vox, & facies: nomen quoque monſtra dederunt.
Flebat, opémque tuam fruſtra Philyreïus heros,
Delphice, poſcebat: nam nec reſcindere magni
Juſſa Jovis poteras, nec ſi reſcindere poſſes,
Tunc aderas: Elim, Meſſeniáque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te paſtoria pellis
Texit: onúſque fuit baculus ſylveſtris olivæ;
Alterius, diſpar ſeptenis fiſtula cannis.
Dúmque amor eſt curæ, dum te tua fiſtula mulcet,
Incuſtoditæ Pylios memorantur in agros
Proceſſiſſe boves, Videt has Atlantide Maia
Natus: & arte ſua ſylvis occultat abactas.
Senſerat hoc furtum nemo, niſi natus in illo
Rure ſenex, Battum vicinia tota vocabat.
Divitis hic ſaltus, herboſáque paſcua Nelei,
Nobiliúmque greges cuſtos ſervabat equarum.
Hunc timuit: blandáque manu ſeduxit: & illi,
Quiſquis es hoſpes, ait, ſi forté armenta requiret
Hæc aliquis, vidiſſe nega: neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia vaccam.
Et dedit: accepta, voces has reddidit hoſpes:
Tutus eas: lapis iſte prius tua furta loquetur:
Et lapidem oſtendit: ſimulat Jove natus abire.
Mox redit: & verſa pariter cum voce figura,
Ruſtice, vidiſti ſi quas hoc limite, dixit,
Ire boves, fer opem: furtóque ſilentia deme:
Juncta ſuo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At ſenior, poſtquam eſt merces geminata, Sub illis
Montibus, inquit, erant: & erant ſub montibus illis.
Riſit Atlantiades: &, me mihi perfide prodis?
Me mihi prodis? ait: perjuráque pectora vertit
In durum ſilicem, qui nunc quoque dicitur index:
Inque nihil merito vetus eſt infamia ſaxo.

Hinc

Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis,
Munychióque volans agros, gratámque Minervæ
Despiciebat humum, cultique arbusta Lycei.
Illa fortè die castæ de more puellæ,
Vertice supposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Indè revertentes Deus aspicit ales, itérque
Non agit in rectam; sed in orbem curvat eundem.
Ut volucris visis rapidissima milvius extis,
Dum timet, & densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spémque suam motis avidus circumvolat alis:
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quàm cætera sidera, fulget
Lucifer, & quanto quàm Lucifer, aurea Phœbe;
Tanto virginibus præstantior omnibus Herse
Ibat, erátque decus pompæ, comitúmque suarum.
Obstupuit formâ Jove natus: & æthere pendens,
Non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
Funda jacit: volat illud, & incandescit eundo:
Et, quos non habuit, sub nubibus invenit ignes.
Vertit iter, cœlóque petit diversa relicto:
Nec se dissimulat: tanta est fiducia formæ.
Quæ quanquam justa est curâ tamen adjuvat illam:
Permulcétque comas: chlamydémque ut pendeat aptè,
Collocat: ut limbus, totúmque appareat auro:
Ut teres in dextra, qua somnos ducit, & arcet,
Virga sit; ut tersis niteant talaria plantis.
Pars secreta domus, ebore, & testudine cultos
Tres habuit thalamos: quorum tu Pandrose dextrum,
Aglauros lævum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit lævum, venientem prima notavit
Mercurium, noménque Dei scitarier ausa est,
Et causam adventus: cui sic respondet Atlantis
Pleionésque nepos, Ego sum, qui jussa per auras
Verba patris porto, pater est mihi Juppiter ipse.

Nec

Nec fingam cauſas: tu tantum fida ſorori
Eſſe velis, prolíſque meæ matertera dici.
Herſe cauſa viæ eſt, faveas oramus amanti.
Aſpicit hunc oculis iiſdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flavæ ſecreta Minervæ:
Próque miniſterio, magni ſibi ponderis aurum
Poſtulat: interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torvi Dea bellica luminis orbes,
Et tanto penitus traxit ſuſpiria motu,
Ut pariter pectus, poſitámque in pectore ſorti
Ægida concuteret: ſubit, hanc arcana profana
Detexiſſe manu, tum cum ſine matre creatam
Lemniacam ſtirpem contra data fœdera vidit:
Ingratámque Deo fore jam, ingratámque ſorori,
Et ditem ſumpto, quod avara popoſcerat auro.
Protinus Invidiæ nigro ſquallentia tabo
Tecta petit. Domus eſt imis in vallibus antri
Abdita, ſole carens, non ulli pervia vento:
Triſtis & ignavi pleniſſima frigoris, & quæ
Igne vacet ſemper, caligine ſemper abundet.
Huc ubi pervenit bello metuenda virago,
Conſtitit ante domum (neque enim ſuccedere tectis
Fas habet) & poſtes extremà cuſpide pulſat:
Concuſſæ patuêre fores: videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta ſuorum,
Invidiam: viſáque oculos avertit: at illa
Surgit humo pigrè, ſemeſarúmque reliquit
Corpora ſerpentum, paſſúque incedit inerti.
Utque Deam vidit formáque, armíſque decoram,
Ingemuit; vultúmque Deæ ad ſuſpiria duxit.
Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto,
Nuſquam recta acies; livent rubigine dentes:
Pectora felle virent: lingua eſt ſuffuſa veneno:
Riſus abeſt, niſi quem viſi movêre dolores:
Nec fruitur ſomno, vigilantibus excita curis:
Sed videt ingratos, intabeſcítque videndo,
Succeſſus hominum; carpítque & carpitur unà,

Su-

Suppliciúmque ſuum eſt: quamvis tamen oderat illam,
Talibus affata eſt breviter Tritonia dictis.
Infice tabe tua natarum Cecropis unam:
Sic opus eſt: Aglauros ea eſt: haud plura locuta
Fugit, & impreſſa tellurem reppulit haſta.
Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens,
Murmura parva dedit, ſucceſſibus atque Minervæ
Indoluit: baculúmpue capit, quem ſpinea tortum
Vincula cingebant: adopertáque nubibus atris,
Quacunque ingreditur, florentia proterit arva,
Exurítque herbas, & ſumma papavera carpit:
Afflatúque ſuo populóſque, urbéſque, domóſque
Polluit: & tandem Tritonida conſpicit arcem,
Ingeniiſque, opibúſque & feſtâ pace virentem.
Vixque tenet lacrymas, quia nil lacrymabile cernit:
Sed poſtquam thalamos intravit Cecrope natæ,
Juſſa facit: pectúſque manu ferrugine tincta,
Tangit, & hamatis præcordia ſentibus implet:
Inſpirátque nocens virus, piceúmque per oſſa
Diffipat, & medio ſpargit pulmone venenum.
Néve mali cauſæ ſpatium per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatúmque ſororis
Conjugium, pulchráque Deum ſub imagine ponit.
Cunctáque magna facit: quibus irritata, dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit: lentáque miſerrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto ſaucia Sole:
Fæliciſque bonis aliter non uritur Herſes,
Quàm cùm ſpinoſis ignis ſupponitur herbis,
Quæ neque dant flammas, leníque tepore cremantur.
Sæpe mori voluit, nè quicquam tale videret:
Sæpe velit crimen rigido narrare parenti:
Denique in adverſo venientem limine ſedit
Excluſura Deum: cui blandimenta, precéſque
Verbáque jactanti mitiſſima, Deſine, dixit,
Hinc ego me non ſum niſi te motura repulſo.
Stemus, ait, pacto, velox Cyllenius, illo:

Cælat

Cælatáſque fores virga patefecit: at illi
Surgere conanti partes, quaſcunque ſedendo
Flectitur, ignava nequeunt gravitate moveri.
Illa quidem pugnat recto ſe tollere trunco:
Sed genuum junctura riget, frigúſque per ungues
Labitur; & pallent amiſſo ſanguine venæ.
Utque malum latè ſolet immedicabile cancer
Serpere, & illæſas vitiatis addere partes:
Sic lethalis hyems, paulatim in pectora venit,
Vitaléſque vias, & reſpiramina clauſit.
Nec conata loqui eſt; nec ſi conata fuiſſet,
Vocis habebat iter: ſaxum jam colla tenebat,
Oráque duruerant, ſignúmque exangue ſedebat.
Nec lapis albus erat: ſua mens infecerat illam.
Has ubi verborum pœnas mentíſque profanæ
Cepit Atlantiades, dictas à Pallade terras
Linquit, & ingreditur jactatis æthera pennis.
Se vocat hunc genitor, nec cauſam faſſus amoris,
Fide miniſter, ait, luſorum nate meorum,
Pelle moram, ſubitóque celer delabere curſu:
Quæque tuam matrem tellus à parte ſiniſtra
Suſpicit, (indigenæ Sidonida nomine dicunt)
Hanc pete, quodque procul montano gramine paſci
Armentum regale vides, ad littora verte.
Dixit: & expulſi jamdudum monte juvenci,
Littora juſſa petunt, ubi magni filia regis,
Ludere virginibus Tyriis comitata ſolebat.
NON bene conveniunt, nec in una ſede morantur
Majeſtas & amor. Sceptri gravitate relicta,
Ille pater rectórque Deûm, cui dextra trifulcis
Ignibus armata eſt, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem tauri, miſtúſque juvencis
Mugit, & in teneris formoſus obambulat herbis:
Quippe color nivis eſt, quam nec veſtigia duri
Calcavêre pedis, nec ſolvit aquaticus Auſter.
Colla toris extant, armis palearia pendent.
Cornua parva quidem; ſed quæ contendere poſſes

Facta manu, puráque magis pellucida gemma.
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen:
Pacem vultus habet. Miratur Agenore nata,
Quòd tam formosus, quòd prælia nulla minetur.
Sed quamvis mitem, metuit contingere primò:
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans; & dum veniat sperata voluptas,
Oscula dat manibus, (vix, ah! vix cætera differt)
Et nunc alludit, viridíque exultat in herba;
Nunc latus in fulvis niveum deponit arenis:
Paulatímque metu dempto, modò pectora præbet
Virginea palpanda manu, modò cornua sertis
Impedienda novis. Ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo confidere tauri.
Tum Deus à terra, siccóque à littore sensim
Falsa pedum primò vestigia ponit in undis:
Indè abit ulteriùs, mediíque per æquora ponti
Fert prædam. Pavet hæc; littúsque ablata relictum
Respicit; & dextra cornu tenet, altera dorso
Imposita est: tenues sinuantur flamine vestes.

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoseon

LIBER III.

JAmque Deus, posita fallacis imagine tauri,
Se confessus erat, Dictæáque rura tenebat:
Cùm pater ignarus natam perquirere Cadmo

Impe-

Imperat, & pœnam, ſi non invenerit, addit
Exilium, facto pius, & ſceleratus eodem.
Orbe pererrato (quis enim deprendere poſſet
Furta Jovis?) profugus patriámque irámque parentis
Vitat Agenorides, Phœbíque oracula ſupplex
Conſulit: &, quæ ſit tellus habitanda requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, ſolis occurret in arvis,
Nullum paſſa jugum, curvíque immunis aratri:
Hàc duce carpe vias: & qua requieverit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiáque illa vocato.
Vix bene Caſtalio Cadmus deſcenderat antro,
Incuſtoditam lentè videt ire juvencam,
Nullum ſervitii ſignum cervice gerentem:
Subſequitur, preſſóque legit veſtigia greſſu,
Autorémque viæ Phœbum taciturnus adorat.
Jam vada Cephiſi, Panopéſque evaſerat arva:
Bos ſtetit: & tollens ſpecioſam cornibus altis
Ad cœlum frontem, mugitibus impulit auras.
Atque ità reſpiciens comites ſua terga ſequentes
Procubuit, teneráſque latus ſubmiſit in herbas.
Cadmus agit grates, peregrinæque oſcula terræ
Figit, & ignotos montéſque, agróſque ſalutat.
Sacra Jovi facturus erat: jubet ire miniſtros,
Et petere è vivis libandas fontibus undas.
Sylva vetus ſtabat, nulla violata ſecuri,
Et ſpecus in medio virgis ac vimine denſus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum.
Uberibus fœcundus aquis: ubi conditus antro
Martius anguis erat criſtis præſignis & auro;
Igne micant oculi; corpus tumet omne veneno;
Tréſque micant linguæ; triplici ſtant ordine dentes.
Quem poſtquam Tyria lucum de gente profecti
Infauſto tetigêre gradu, demiſſáque in undas
Urna dedit ſonitum: longo caput extulit antro
Cœruleus ſerpens, horrendáque ſibila miſit.
Effluxêre undæ manibus: ſanguíſque reliquit
Corpus, & attonitos ſubitus tremor occupat artus.

Ille volubilibus ſquamoſos nexibus orbes
Torquet, & immenſo ſaltu ſinuatur in arcus:
Ac media plus parte leves erectus in auras,
Deſpicit omne nemus; tantóque eſt corpore, quanto,
Si totum ſpectes, geminas qui ſeparat arctos.
Nec mora: Phœnicas, ſive illi tela parabant,
Sive fugam, ſive ipſe timor prohibebat utrumque:
Occupat hos morſu, longis amplexibus illos,
Hos necat afflatu, funeſta hos tabe veneni.
Fecerat exiguas jam Sol altiſſimus umbras:
Quæ mora ſit ſociis, miratur Agenore natus,
Veſtigátque viros. Tegimen direpta leoni
Pellis erat; telum ſplendenti lancea ferro,
Et jaculum: telóque animus præſtantior omni.
Ut nemus intravit, lethatáque corpora vidit,
Victorémque ſupra ſpatioſi corporis hoſtem,
Triſtia ſanguinea lambentem vulnera lingua:
Aut ultor veſtræ, fidiſſima corpora, mortis,
Aut comes, inquit, ero. Dixit: dextráque molarem
Suſtulit, & magnum magno conamine miſit.
Illius impulſu cum turribus ardua celſis
Mœnia mota forent: ſerpens ſine vulnere manſit,
Loricæque modo ſquamis defenſus, & atræ
Duritie pellis, validos cute reppulit ictus.
At non duritia jaculum quoque vicit eadem:
Quod medio lentæ ſpinæ curvamine fixum
Conſtitit, & totum deſcendit in ilia ferrum.
Ille dolore ferox caput in ſua terga retorſit,
Vulneráque aſpexit, fixúmque haſtile momordit.
Idque ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit: ferrum tamen oſſibus hæſit.
Tum verò poſtquam ſolitas acceſſit ad iras
Cauſa recens, plenis tumuerunt guttura venis,
Spumáque peſtiferos circumfluit albida rictus,
Terráque raſa ſonat ſquamis, quíque halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit herbas.
Ipſe modò immenſum ſpiris facientibus orbem

Cin-

Cingitur, interdum longa trabe rectior extat:
Impete nunc vasto, ceu concitus imbribus amnis,
Fertur, & obstantes perturbat pectore sylvas.
Cedit Agenorides paulùm, spolióque leonis
Sustinet incursus, instantiáque ora retardat
Cuspide prætenta: Furit ille, & inania duro
Vulnera dat ferro, figítque in acumine dentes.
Jámque venenifero sanguis manare palato
Cœperat, & virides aspergine tinxerat herbas:
Sed leve vulnus erat; quia se retrahebat ab ictu,
Læsáque colla dabat retrò, plagámque sedere
Cedendo arcebat, nec longiùs ire sinebat:
Donec Agenorides conjectum in gutture ferrum
Usque sequens pressit: dum retro quercus eunti
Obstitit, & fixa est pariter cum robore cervix.
Pondere serpentis curvata est arbor, & imæ
Parte flagellari gemuit sua robora caudæ.
Dum spatium victor victi considerat hostis,
Vox subitò audita est, neq; erat cognoscere promptum
Unde, sed audita est: Quid Agenore nate peremptum
Serpentem spectas? & tu spectabere serpens.
Ille diu pavidus pariter cum voce colorem
Perdiderat, gelidóque comæ terrore rigebant.
Ecce! viri fautrix superas delapsa per auras
Pallas adest, motæque jubet supponere terræ
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret: & impresso sulcum patefecit aratro.
Spargit humi jussos, mortalia semina dentes:
Indè (fide majus) glebæ cœpêre moveri,
Primáque de sulcis acies apparuit hastæ:
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri, pectúsque, oneratáque brachia telis
Existunt, crescitque seges clypeata virorum.
Sic, ubi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent, primúmque ostendere vultus:
Cætera paulatim; placidóque educta tenore
Tota patent, imóque pedes in margine ponunt.

Territus hoſte novo Cadmus capere arma parabat,
Nè cape, de populo, quem terra creaverat, unus
Exclamat, nec te civilibus inſere bellis.
Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
Cominus enſe ferit: jaculo cadit eminus ipſe.
Hic quoque, qui dederat letho, non longius illo
Vivit, & expirat, modò quas acceperat, auras:
Exemplóque pari furit omnis turba, ſuóque
Marte cadunt ſubiti per mutua vulnera fratres.
Jámque brevis vitæ ſpatium ſortita juventus
Sanguineam tepido plangebant pectore matrem,
Quinque ſuperſtitibus; quorum fuit unus Echion:
Is ſua jecit humi monitu Tritonidis arma,
Fraternæque fidem pacis petiítque dedítque.
Hos operis comites habuit Sidonius hoſpes,
Cùm poſuit juſſam Phœbeis ſortibus urbem.
Jam ſtabant Thebæ: poteras jam, Cadme, videri
Exilio felix. Soceri tibi Márſque Venúſque
Contigerant: huc adde genus de conjuge tanta,
Tot natos, natáſque, & pignora chara nepotes;
Hos quoque jam juvenes. Sed ſcilicet ultima ſemper
Expectanda dies homini eſt: dicíque beatus
Ante obitum nemo, ſupremáque funera debet.
Prima nepos inter res tot tibi, Cadme, ſecundas
Cauſa fuit luctus: alienáque cornua fronti
Addita, vóſque canes ſatiati ſanguine herili.
At bene ſi quæras, fortunæ crimen in illo,
Non ſcelus invenias: Quod enim ſcelus error habebat?
Mons erat infectus variarum cæde ferarum:
Jámque dies medius rerum contraxerat umbras,
Et ſol ex æquo meta diſtabat utraque,
Cùm juvenis placide per devia luſtra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore.
Lina madent, comites ferrúmque cruore ferarum,
Fortunæque dies habuit ſatis; altera lucem
Cùm croceis invecta rotis Aurora reducet,
Propoſitum repetemus opus. Nunc Phœbus utraque

Diſtat

Diſtat idem terra, findítque vaporibus arva:
Siſtite opus præſens, nodoſáque tollite lina.
Juſſa vira faciunt, intermittuntque laborem.
Vallis erat piceis, & acuta denſa cupreſſu,
Nomine Gargaphie, ſuccinctæ cura Dianæ,
Cujus in extremo eſt antrum nemorale receſſu,
Arte laboratum nulla, ſimulaverat artem
Ingenio natura ſuo: nam pumice vivo,
Et levibus tophis nativum duxerat arcum.
Fons ſonat à dextra, tenui perlucidus unda,
Margine gramineo patulos ſuccinctus hiatus.
Hîc Dea ſylvarum venatu feſſa ſolebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quò poſtquam ſubiit, Nympharum tradidit uni
Armigeræ jaculum, pharetrámque, arcúſque retentos;
Altera depoſitæ ſubjecit brachia pallæ;
Vincla duæ pedibus demunt: nam doctior illis
Iſmenis Crocale ſparſos per colla capillos
Colligit in nodum, quamvis erat ipſa ſolutis.
Excipiunt laticem Nyphéque Hyaléque, Rhaníſque,
Et Pſecas, & Phiale, fundúntque capacibus urnis:
Dúmque ibi perluitur ſolita Titania lympha,
Ecce! Nepos Cadmi, dilata parte laborum,
Per nemus ignotum non certis paſſibus errans
Pervenit in lucum: ſic illum fata ferebant.
Qui ſimul intravit rorantia fontibus antra,
Sicut erant nudæ, viſo ſua pectora Nymphæ
Percuſsêre viro, ſubitíſque ululatibus omne
Implevêre nemus, circumfuſæque Dianam
Corporibus texêre ſuis: tamen altior illis
Ipſa Dea eſt, collóque tenus ſupereminet omnes.
Qui color infectis adverſi ſolis ab ictu
Nubibus eſſe ſolet, aut purpureæ Auroræ,
Is fuit in vultu viſæ ſine veſte Dianæ:
Quæ, quanquam comitum turbâ eſt ſtipata ſuarum,
Inlatus obliquum tamen aſtitit, oráque retro
Flexit, & ut vellet promptas habuiſſe ſagittas,

Quas habuit, ſic hauſit aquas, vultúmque virilem
Perfudit, ſpargénſque comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladis prænuntia verba futuræ:
Nunc tibi me poſito viſam velamine narres,
Si poteris narrare, licet. Nec plura minata,
Dat ſparſo capiti vivacis cornua cervi,
Dat ſpatium collo, ſummáſque cacuminat aures
Cum pedibúſque manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, & velat maculoſo vellere corpus.
Additus & pavor eſt: fugit Autonoëius heros,
Et ſe tam celerem curſu miratur in ipſo.
Ut verò vultus, & cornua vidit in unda,
Me miſerum! dicturus erat: vox nulla ſecuta eſt.
Ingemuit; vox illa fuit, lacrymæque per ora
Non ſua fluxerunt; mens tantùm priſtina manſit.
Quid faciat? Repetátne domum, & regalia tecta?
An lateat ſylvis? Timor hoc, pudor impedit illud.
Dum dubitat, videre canes, primúſque Melampus,
Ichnobatéſque ſagax latratu ſigna dedêre;
Gnoſius Ichnobates, Spartana gente Melampus,
Indè ruunt alii rapida velociùs aura,
Pamphagus, & Dorceus, & Oribaſus, Arcades omnes,
Nebrophonóſque valens, & trux cum Lælape Theron,
Et pedibus Ptereles, & naribus utilis Agre,
Hylæúſque ferox nuper percuſſus ab apro,
Déque lupo concepta Nape, pecudéſque ſecuta
Pœmenis, & natis comitata Harpya duobus,
Et ſubſtricta gerens Sicyonius ilia Lagon,
Et Dromas, & Canache, Stictéque, & Tigris, & Alce,
Et niveis Leucon, & villis Asbolus atris,
Prævalidúſque Lacon, & curſu fortis Aëllo,
Et Thoüs, & Cyprio velox cum fratre Lyciſca,
Et nigram medio frontem diſtinctus ab albo
Harpalos, & Melaneus, hirſutáque corpore Lachne,
Et patre Dictæo, ſed matre Laconide nati
Labros, & Agloados, & acutæ vocis Hylactor.
Quóſque referre mora eſt. Ea turba cupedine prædæ

Per

Per rupes, ſcopulóſque, aditúque carentia ſaxa
Quáque eſt difficilis, quáque eſt via nulla ſequuntur:
Ille fugit, per quæ fuerat loca ſæpe ſecutus;
Heu! famulos fugit ille ſuos: clamare libebat,
ACTÆON ego ſum, dominum cognoſcite veſtrum:
Verba animo deſunt, reſonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo vulnera fecit,
Proxima Theridamas, Oreſitrophus hæſit in armo:
Tardiùs exierant, ſed per compendia montis
Præcipitata via eſt, dominum retinentibus illis
Cætera turba coït, confertque in corpore dentes.
Jam loca vulneribus deſunt: gemit ille, ſonúmque,
Etſi non hominis, quem non tamen edere poſſit
Cervus, habet, mœſtíſque replet juga nota querelis;
Et genibus pronis ſupplex ſimilíſque roganti,
Circumfert tacitos, tanquam ſua brachia, vultus.
At comites rapidum ſolitis hortatibus agmen
Ignari inſtigant, oculíſque Actæona quærunt,
Et velut abſentem certatim Actæona clamant,
(Ad nomen caput ille refert) & abeſſe queruntur,
Nec capere oblatæ ſegnem ſpectacula prædæ.
Vellet abeſſe quidem, ſed adeſt; vellétque videre,
Non etiam ſentire, canum fera facta ſuorum.
Undique circumſtant, merſíſque in corpore roſtris,
Dilacerant falſi dominum ſub imagine cervi.
Nec, niſi finitâ nec plurima vulnera vita,
Ira pharetratæ fertur ſatiata Dianæ.
Rumor in ambiguo eſt: aliis violentior æquo
Viſa Dea eſt; alii laudant, dignámque ſevera
Virginitate vocant: pars invenit utráque cauſas.
Sola Jovis conjux non tam culpétne probétne
Eloquitur, quàm clade domus ab Agenore ductæ
Gaudet: & á Tyria collectum pellice transfert
In generis ſocios odium. Subit (ecce!) priori
Cauſa recens: gravidámque dolet de ſanguine magni
Eſſe Jovis Semelen: tum linguam ad jurgia ſolvit.
Profeci quid enim toties per jurgia? dixit;

Ipſa

Ipſa petenda mihi eſt; ipſam, ſi maxima Juno
Ritè vocor, perdam: ſi me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet: ſi ſum regina, Joviſque
Et ſoror, & conjux: certè ſoror. At puto furto eſt
Contenta, & thalami brevis eſt injuria noſtri.
Concipit; id deerat: manifeſtáque crimina pleno
Fert utero: & mater, quod vix mihi contigit uni,
De Jove vult fieri. Tanta eſt fiducia formæ.
Fallat eam faxo: nec ſim Saturnia, ſi non
Ab Jove merſa ſuo Stygias penetrabit ad undas.
Surgit ab his ſolio, fulváque recondita nube
Limen adit Semeles: nec nubes antè removit,
Quàm ſimulavit anum, poſuítque ad tempora canos,
Sulcavítque cutem rugis, & curva trementi
Membra tulit greſſu; vocem quoque fecit anilem,
Ipſáque erat Beroë Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi captato ſermone, diúque loquendo
Ad nomen venêre Jovis, ſuſpirat; & opto
Juppiter ut ſit, ait: metuo tamen omnia, multi
Nomine divorum thalamos inière pudicos.
Nec tamen eſſe Jovem ſatis eſt: det pignus amoris
Si modò verus is eſt; quantúſque, & qualis ab alta
Junone excipitur, tantus, talíſque rogatos
Det tibi complexus, ſuáque antè inſignia ſumat.
Talibus ignaram Juno Cadmeida dictis
Formárat, Rogat illa Jovem (nec nomine munus:
Cui Deus, elige, ait, nullam negâre repulſam.
Quoque magis credas, Stygii quoque conſcia ſunto
Numina torrentis: Timor & Deus ille Deorum eſt.
Læta malo, nimiúmque potens, perituráque amantis
Obſequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
Te ſolet amplecti, Veneris cùm fœdus initis,
Da mihi te talem. Voluit Deus ora loquentis
Opprimere: exierat jam vox properata ſub auras.
Ingemuit: neque enim non hæc optâſſe, neque ille
Non juráſſe poteſt. Ergo mœſtiſſimus altum
Æthera conſcendit, vultúmque ſequentia traxit
Nubila

Nubila ; queis nimbos, immiſtáque fulgura ventis
Addidit, & tonitrus, & inevitabile fulmen.
Quà tamen uſque poteſt, vires ſibi demere tentat.
Nec, quo centimanum dejecerat igne Typhoëa,
Nunc armatur eo : nimium feritatis in illo eſt.
Eſt aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopum
Sævitiæ flammæque minus, minus addidit iræ,
Tela ſecunda vocant ſuperi : capit illa, domúmque
Intrat Agenoream. Corpus mortale tumultus
Non tulit æthereos, doniſque jugalibus arſit.
Imperfectus adhuc infans genetricis ab alvo
Eripitur, patrióque tener (ſi credere dignum eſt)
Inſuitur femori, maternáque tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat ; inde datum Nymphæ Nyſeides antris
Occuluêre ſuis, lactíſque allmenta dedêre.
Dúmque ea per terras fatali lege geruntur,
Tutáque bis geniti ſunt incunabula Bacchi ;
Fortè Jovem memorant diffuſum nectare curas
Sepoſuiſſe graves, vacuáque agitàſſe remiſſos
Cum Junone jocos ; &, major veſtra profectò eſt,
Quàm quæ contingit maribus, dixiſſe, voluptas.
Illa negat : placuit, quæ ſit ſententia docti
Quærere Tireſiæ : Venus huic erat utraque nota.
Nam duo magnorum viridi coëuntia ſylva
Corpora ſerpentum baculi violaverat ictu :
Déque viro factus (mirabile) fœmina, ſeptem
Egerat autumnos : octavo rurſus eoſdem
Vidit ; & eſt veſtræ ſi tanta potentia plagæ,
Dixit, ut autoris ſortem in contraria mutet,
Nunc quoque vos feriam. Percuſſis anguibus iiſdem,
Forma prior rediit, genitiváque venit imago.
Arbiter hic igitur ſumptus de lite jocoſa,
Dicta Jovis firmat. Gravius Saturnia juſto,
Nec pro materia fertur doluiſſe : ſuíque
Judicis æterna damnavit lumina nocte.
At pater omnipotens (neq; enim licet irrita cuiquam
Facta

Facta Dei feciſſe Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, pœnámque levavit honore.
Ille per Aonias fama celeberrimus urbes
Irreprehenſa dabat populo reſponſa petenti.
Prima fidem vocíſque ratæ tentamina ſumpſit
Cœrula Liriope: quam quondam flumine curvo
Implicuit, clauſæque ſuis Cephiſus in undis
Vim tulit. Enixa eſt utero pulcherrima pleno
Infantem Nymphe, jam tunc qui poſſet amari;
Narciſſúmque vocat: de quo conſultus, an eſſet
Tempora maturæ viſurus longa ſenectæ,
Fatidicus vates, Si ſe non noverit, inquit.
Vana diu viſa eſt vox auguris: exitus illam,
Réſque probat, lethíque genus, novitáſque furoris.
Nam quater ad quinos unum Cephiſius annos
Addiderat, poterátque puer, juveníſque videri:
Multi illum juvenes, multæ petiêre puellæ:
Sed fuit in tenera tam dura ſuperbia forma,
Nulli illum juvenes, nullæ tetigêre puellæ.
Aſpicit hanc trepidos agitantem in retia cervos
Vocalis Nymphe, quæ nec reticere loquenti,
Nec prior ipſa loqui didicit, reſonabilis Echo:
Corpus adhuc Echo, non vox erat; & tamen uſum
Garrula non alium, quàm nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis ut verba noviſſima poſſet.
Fecerat hoc Juno, quia, cùm deprendere poſſet
Sub Jove ſæpe ſuo Nymphas in monte jacentes,
Illa Deam longo prudens ſermone tenebat,
Dum fugerent Nymphæ. Poſtquam hæc Saturnia ſenſit,
Hujus, ait, linguæ, qua ſum deluſa, poteſtas
Parva tibi dabitur, vocíſque breviſſimus uſus:
Réque minas firmat. Tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat voces, auditáque verba reportat.
Ergo ubi Narciſſum per devia rura vagantem
Vidit, & incaluit, ſequitur veſtigia furtim.
Quóque magis ſequitur, flamma propiore caleſcit:
Non aliter, quàm cùm ſummis circumlita tedis

Admotas

Admotas rapiunt vivacia sulphura flammas.
O quoties voluit blandis accedere dictis,
Et molles adhibere preces! Natura repugnat,
Nec sinit incipiat: sed quod sinit, illa parata est
Expectare sonos, ad quos sua verba remittat.
Fortè puer comitum seductus ab agmine fido
Dixerat, hic quis adest? Et, adest, responderat Echo:
Hic stupet, utque aciem partes dimisit in omnes,
Voce, veni, magna clamat: vocat illa vocantem.
Respicit, & rursus nullo veniente, quid, inquit,
Me fugis? Et totidem, quot dixit verba recepit.
Perstat, & alternæ deceptus imagine vocis,
Huc coëamus, ait: Nullique libentiùs unquam
Responsura sono, coëamus, rettulit Echo:
Et verbis favet ipsa suis, egressáque sylva
Ibat, ut injiceret sperato brachia collo.
Ille fugit, fugiénsque manus complexibus aufert,
Antè, ait, emoriar, quàm sit tibi copia nostri:
Rettulit ille nihil, nisi, sit tibi copia nostri.
Spreta latet sylvis pudibundáque frondibus ora
Protegit, & solis ex illo vivit in antris:
Sed tamen hæret amor, crescítque dolore repulsæ,
Et tenuant vigiles corpus miserabile curæ,
Adducítque cutem macies, & in aëra succus
Corporis omnis abit; vox tantùm, atq; ossa superstant.
Vox manet: ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
Inde latet sylvis: nullóque in monte videtur;
Omnibus auditur: sonus est, qui vivit in illa.
Sic hanc, sic alias undis, aut montibus ortas
Luserat hic Nymphas, sic cœtus antè viriles.
Indé manus aliquis despectus ad æthera tollens:
Sic amet ipse licèt, sic non potiatur amato.
Dixerat: assensit precibus Rhamnusia justis.
Fons erat illimis nitidis argenteus undis,
Quem neque pastores, neque pastæ monte capellæ
Contigerant, aliúdve pecus; quem nulla volucris,
Nec fera turbârat, nec lapsus ab arbore ramus:

Gra-

Gramen erat circà, quod proximus humor alebat,
Sylváque, ſole locum paſſura tepeſcere nullo.
Hîc puer & ſtudio venandi laſſus, & æſtu,
Procubuit, faciémque loci, fontémque ſecutus:
Dúmque ſitim ſedare cupit, ſitis altera crevit.
Dúmque bibit, viſæ correptus imagine formæ
Spē ſine corpore amat: corpus putat eſſe quod umbra eſt.
Ac ſtupet ipſe ſibi, vultúque immotus eodem
Hæret: ut è Pario formatum marmore ſignum.
Spectat humi poſitus, geminum ceu lumina ſidus,
Et dignos Baccho digitos, & Apolline crines,
Impubéſque genas, & eburnea colla, decúſque
Oris, & in niveo miſtum candore ruborem:
Cunctáque miratur, quibus eſt mirabilis ipſe.
Se cupit imprudens; &, qui probat, ipſe probatur:
Dúmque petit, petitur; paritérque accendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oſcula fonti!
In mediis quoties viſum captantia collum
Brachia merſit aquis, nec ſe deprendit in illis!
Quid videat neſcit; ſed, quod videt, uritur illo:
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
Credule, quid fruſtra ſimulacra fugacia captas?
Quod petis, eſt nuſquam: quod amas, avertere, perdes.
Iſta repercuſſæ, quam cernis imaginis umbra eſt:
Nil habet iſta ſui; tecum venítque manétque,
Tecum diſcedet, ſi tu diſcedere poſſis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abſtrahere indè poteſt: ſed opaca ſuſus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam,
Pérque oculos perit ipſe ſuos; paulúmque levatus,
Ad circumſtantes tendens ſua brachia ſylvas,
Ecquis, Io ſylvæ crudeliùs, inquit, amavit?
(Scitis enim, & multis latebra opportuna fuiſtis)
Ecquem, cùm veſtra tot agantur ſecula vitæ,
Qui ſic tabuerit, longo meminiſtis in ævo?
Et placet, & video; ſed, quod videóque placétque,
Non tamen invenio: tantus tenet error amantem.

Quó-

Quóque magis doleam, non nos mare separat ingens,
Nec via, nec montes, nec clausis mœnia portis :
Exigua prohibemur aqua. Cupit ipse teneri :
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
H[illegible]toties ad me resupino nititur ore.
F[illegible]se putes tangi : minimũ est, quod amantibus obstat.
Q[illegible]isquis es, huc exi : quid me puer unice fallis ?
Quóve petitus abis ? CERTE nec forma, nec ætas
Sit mea, quam fugias : & amârunt me quoq; Nymphæ.
Spem mihi nescio quam vultu promittis amico,
Cúmque ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro ;
Cùm risi, arrides : lacrymas quoque sæpe notavi
Me lacrymante tuas, nutu quoque signa remittis ;
Et quantum motu formosi suspicor oris
Verba refers aures non pervenientia nostras.
Ille ego sum : sensi ; nec me mea fallit imago.
Uror amore mei : flammas moveóque, feroque.
Quid faciam? Roger, anne rogem? Quid deinde rogabo?
Quod cupio, mecum est : INOPEM me copia fecit.
O utinam à nostro secedere corpore possem !
Votũ in amante novũ est: vellem quod amamus abesset.
Jámque dolor vires adimit, nec tempora vitæ
Longa meæ superant, primóque extinguor in ævo :
NEC mihi mors gravis est posituro morte dolores.
Hic, qui diligitur, vellem diuturnior esset :
Nunc duo concordes anima moriemur in una.
Dixit, & ad faciem rediit malè sanus eandem,
Et lacrymis turbavit aquas, obscuráque moto
Reddita forma lacu est : quam cùm vidisset abire,
Quò refugis ? Remane ; nec me, crudelis, amantem
Desere, clamavit : liceat, quod tangere non est,
Aspicere, & misero præbere alimenta furori.
Dúmque dolet, summo vestem diduxit ab ore,
Nudáque marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem,
Non aliter, quàm poma solent, quæ candida parte,
Parte rubent ; aut ut variis solet uva racemis

Duce-

Ducere purpureum nondum matura colorem.
Quæ ſimul aſpexit liquefacta rurſus in unda,
Non tulit ulteriùs: Sed, ut intabeſcere flavæ
Igne levi ceræ, matutinæque pruinæ
Sole tepente ſolent; ſic attenuatus amore
Liquitur, & tecto paulatim carpitur igni.
Et neque jam color eſt miſto candore rubori,
Nec vigor, & vires, & quæ modò viſa placebant,
Nec corpus remanet, quondam quod amaverat Echo.
Quæ tamen ut vidit, quamvis irata, memórque,
Indoluit, quotiéſque puer miſerabilis, Eheu!
Dixerat, hæc reſonis iterabat vocibus, Eheu!
Cúmque ſuos manibus percuſſerat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat ſonitum plangoris eundem.
Ultima vox ſolidam fuit hæc ſpectantis in undam,
Heu fruſtra dilecte puer! Totidémque remiſit
Verba locus; dictóque vale, vale, inquit, & Echo.
Ille caput viridi feſſum ſubmiſit in herba:
Lumina mors clauſit domini mirantia formam.
Tum quoque ſe poſtquam eſt inferna ſede receptus,
In Stygia ſpectabat aqua: planxêre ſorores
Naïdes, & ſectos fratri impoſuêre capillos.
Planxerunt Dryades: plangentibus aſſonat Echo.
Jámq; rogum, quaſſáſque faces, pheretrúmque parabant:
Nuſquam corpus erat. Croceum pro corpore florem
Inveniunt, foliis medium cingentibus albis.
Cognita res vati meritam per Achaidas urbes
Contulerat famam: noménque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus,
Contemptor ſuperûm Pentheus, præſagáque ridet
Verba ſenis, tenebráſque, & cladem lucis ademptæ
Objicit: Ille movens albentia tempora canis,
Quàm felix eſſes, ſi tu quoque luminis hujus
Orbus, ait, fieres, nec Bacchica ſacra videres!
Namque dies aderit, (quam non procul auguror eſſe,)
Qua novus huc veniet proles Semeleïa Liber:
Quem niſi templorum fueris dignatus honore,

Mille

Mille lacer ſpargêre locis, & ſanguine ſylvas
Fœdabis, matrémque tuam, matríſque ſorores.
Eveniet: neque enim dignabere numen honore:
Méque ſub his tenebris ninium vidiſſe querêris.
Talia dicentem perturbat Echione natus.
Dicta fides ſequitur: reſponſáque vatis aguntur.
Liber adeſt, feſtíſque fremunt ululatibus agri:
Turba ruit, miſtæque viris matréſque, nurúſque,
Et vulgus, proceréſque ignota ad ſacra feruntur.
Quis furor Anguigenæ, proles Mavortia, veſtras
Attollit mentes? Pentheus ait: Æráne tantum,
Æra repulſa valent, & aduncо tibia cornu?
Et magicæ fraudes? ut quos non bellicus enſis,
Non tuba terruerit, non ſtrictis agmina telis,
Fœmineæ voces, & mota inſania vino,
Obſcœníque greges, & inania tympana vincant?
Vóſne ſenes mirer? qui longa per æquora vecti
A Tyro, hac profugos poſuiſtis ſede penates,
Nunc ſinitis ſine Marte capi? Vóſne, acrior ætas,
O juvenes, propiórque meæ? quos arma tenere,
Non thyrſos; galeáque tegi, non fronde decebat?
Eſte, precor, memores, qua ſitis ſtirpe creati,
Illiúſque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite ſerpentis: pro fontibus ille, lacúque
Interiit: At vos pro fama vincite veſtra.
Ille dedit letho ſortes: Vos vincite molles,
Et patrium retinete decus. Si fata vetabunt
Stare diu Thebas; utinam tormenta, viríque
Mœnia diruerent, ferrúmque, igníſque ſonarent!
Eſſemus miſeri ſine crimine, ſórſque querenda,
Non celanda foret, lacrymæque pudore carerent.
At nunc à puero Thebæ capientur inermi:
Quem neque bella juvant, nec tela, nec uſus equorum:
Sed madidi myrrha crines, molléſque coronæ,
Purpuráque, & pictis intextum veſtibus aurum.
Quem quidem ego actutùm (modò vos abſiſtite) cogam
Aſſumptúmque patrem, commentáque ſacra fateri.

An ſatis Acriſio eſt animi contemnere vanum
Numen, & Argolicas venienti claudere portas?
Penthea terrebit cum totis advena Thebis.
Ite citi, (famulis hoc imperat) ite, ducémque
Attrahite huc vinctum: juſſis mora ſegnis abeſto.
Hunc avus, hunc Athamas, hunc cætera turba ſuorum
Corripiunt dictis, fruſtráque inhibere laborant.
Acrior admonitu eſt: irritatúrque retenta,
Et creſcit rabies, moderamináque ipſa nocebant.
Sic ego torrentem, quà nil obſtabat eunti,
Lenius, & modico ſtrepitu decurrere vidi:
At, quacunque trabes, obſtructáque ſaxa jacebant,
Spumeus, & fervens, & ab obice ſævior ibat.
Ecce! cruentati redeunt, &, Bacchus ubi eſſet,
Quærenti domino, Bacchum vidiſſe negârunt.
Hunc, dixêre, tamen comitem, famulúmque ſacrorum,
Cepimus: & tradunt manibus poſt terga ligatis,
Sacra Dei quondam Tyrrhena gente ſecutum.
Aſpicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
Fecerat, & quanquam pœnæ vix tempora differt,
O periture, tuáque aliis documenta dature
Morte, ait, ede tuum nomen, noménque parentum,
Et patriam, moríſque novi cur ſacra frequentes.
Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit, Acœtes:
Patria Mœonia eſt, humili de plebe parentes;
Non mihi, quæ duri colerent, pater arva, juvenci,
Lanigeróſque greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper & ipſe fuit: linóque ſolebat & hamis
Decipere, & calamo ſalientes ducere piſces.
ARS illi ſua cenſus erat: cum traderet artem,
Accipe quas habeo, ſtudii ſucceſſor, & hæres,
Dixit opes: moriénſque mihi nihil ille reliquit
Præter aquas; unum hoc poſſum appellare paternum.
Mox ego, nè ſcopulis hærerem ſemper in iiſdem,
Addidici regimen dextra moderante carinæ,
Flectere; & Oleniæ fidus pluviale capellæ,
Taygetéque, Hyadáſque oculis, Arctónque notavi,

Vento-

Ventorumque domos, & portus puppibus aptos.
Fortè petens Delon, Chiæ telluris ad oras
Applicor, & dextris adducor littora remis:
Dóque leves ſaltus, udæque immittor arenæ.
Nox ubi conſumpta eſt, aurora rubeſcere primò
Cœperat: exurgo, laticéſque inferre recentes
Admoneo, monſtróque viam quæ ducit ad undas.
Ipſe, quid aura mihi tumulo promittat ab alto,
Proſpicio: comitéſque voco, repetóque carinam.
Adſumus (en!) inquit ſociorum primus Ophieltes:
Utque putat, prædam deſerto nactus in agro,
Virginea puerum ducit per littora forma.
Ille mero, ſomnoque gravis titubare videtur,
Víxque ſequi, ſpecto cultum, faciémque gradúmque:
Nil ibi, quod credi poſſet mortale videbam.
Et ſenſi, & dixi ſociis: quod numen in iſto
Corpore ſit dubito; ſed corpore numen in iſto eſt.
Quiſquis eſt, ô faveas, noſtríſque laboribus adſis:
His quoque des veniam. Pro nobis mitte precari,
Dictys ait, quo non alius conſcendere ſummas
Ocyor antennas, prenſóque rudente relabi:
Hoc Libys, hoc flavus proræ tutela Melanthus,
Hoc probat Alcimedon, & qui requiémque modúmque
Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus;
Hoc omnes alii: prædæ tam cæca cupido eſt.
Non tamen hanc ſacro violari pondere pinum
Perpetiar, dixi: pars hîc mihi maxima juris;
Inque aditu obſiſto. Furit audaciſſimus omni
De numero Lycabas: qui Thuſca pulſus ab urbe,
Exilium, dira pœnam pro cæde luebat.
Is mihi, dum reſto, juvenili guttura pugno
Rupit: & excuſſum miſiſſet in æquora, ſi non
Hæſiſſem, quamvís amens, in ſune retentus.
Impia turba probat factum, tum denique Bacchus
(Bacchus enim fuerat) veluti clamore ſolutus
Sit ſopor, âque mero redeant in pectora ſenſus,
Quid facitis? quis clamor? ait: qua, dicite nautæ,

Huc ope perveni? quò me deferre paratis?
Pone metum, Proreus, & quos contingere portus,
Ede, velis, dixit: terra sistêre petita.
Naxon, ait Liber, cursus advertite vestros:
Illa mihi domus est, vobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces, pérque omnia numina jurant,
Sic fore, méque jubent pictæ dare vela carinæ.
Dextera Naxos erat, dextra mihi lintea danti,
Quid facis, ô demens? quis te furor? inquit Opheltes.
Pro se quisque timet: lævam pete, maxima nutu
Pars mihi significat; pars, quid velit, aure susurrat.
Obstupui: capiátque aliquis moderamina, dixi:
Méque ministerio scelerísque artísque removi.
Increpor à cunctis: totámque immurmurat agmen.
E quibus Ethalion. TE scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est, ait: & subit ipse, meúmque
Explet opus, Naxóque petit diversa relicta.
Tum deus illudens, tanquam modò denique fraudem
Senserit, è puppi pontum prospectat adunca,
Et flenti similis: Non hæc mihi littora nautæ
Promisistis, ait: non hæc mihi terra rogata est.
Quo merui pœnam facto? quæ gloria vestra est,
Si puerum juvenes, si multi fallitis unum?
Jamdudum flebam: lacrymas manus impia nostras
Ridet, & impellit properantibus æquora remis.
Per tibi nunc ipsum (neque enim præsentior illo
Est Deus) adjuro, tam me tibi vera referre,
Quàm veri majora fide. Stetit æquore puppis
Haud aliter, quàm si siccum navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbere perstant,
Veláque deducunt, geminâque ope currere tentant.
Impediunt hederæ remos, nexúque recurvo
Serpunt, & gravidis distinguunt vela corymbis.
Ipse racemiferis frontem circumdatus uvis,
Pampineis agitat velatam frontibus hastam.
Quem circa tigres, simulacráque inania lyncum
Pictarúmque jacent fera corpora pantherarum.

Exi-

Exiliêre viri: (sive hoc insania fecit,
Sive timor) primúsque Medon nigrescere pinnis,
Corpore depresso, & spinæ curvamine flecti
Incipit. Huic Lycabas, in quæ miracula, dixit,
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti
Naris erat, squamámque cutis durata trahebat.
At Libys, obstantes dum vult obvertere remos,
In spatium resilire manus breve vidit: & illas
Jam non esse manus, jam pinnas posse vocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncóque repandus in undas
Corpore delíluit: falcata noviſſima cauda est,
Qualia dimidiæ sinuantur cornua Lunæ.
Undique dant saltus, multáque aspergine rorant,
Emergúntque iterum, redeúntque sub æquora rursus:
Inque chori ludunt speciem, lasciváque jactant
Corpora, & acceptum patulis mare naribus efflant.
De modò viginti (tot enim ratis illa ferebat)
Restabam solus: pavidum, gelidúmque trementi
Corpore víxque animum firmat Deus, Excute, dicens,
Corde metum, Diámque tene. Delatus in illam
Accessi sacris, Baccheáque sacra frequento.
Præbuimus longis, Pentheus, ambagibus aures,
Inquit, ut in mora vires absumere posset.
Præcipitem famuli rapite hunc, cruciatáque duris
Corpora tormentis Stygiæ demittite morti.
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acœtes
Clauditur in tectis: & dum crudelia jussæ
Instrumenta necis, ferrúmque, ignésque parantur,
Sponte sua patuisse fores, lapsásque lacertis,
Sponte sua, fama est, nullo solvente, catenas.
Perstat Echionides, nec jam jubet ire, sed ipse
Vadit, ubi festus facienda ad sacra Cithæron
Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.
Ut fremit æer equus, cùm bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen, pugnæque assumit amorem:
Penthea sic iêtus longis ululatibus æther

Movit, & audito clamore recanduit ira.
Monte ferè medio eſt, cingentibus ultima ſylvis,
Purus ab arboribus ſpectabilis undique campus:
Hîc oculis illum cernentem ſacra profanis
Prima videt, prima eſt inſano concita curſu,
Prima ſuum miſſo violavit Penthea thyrſo
Mater; & ô geminæ, clamavit, adeſte ſorores:
Ille aper, in noſtris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. Ruit omnis in unum
Turba furens: cunctæ coëunt, trepidúmq; ſequuntur;
Jam trepidum, jam verba minùs violenta loquentem,
Jam ſe damnantem, jam ſe peccâſſe fatentem.
Saucius ille tamen, Fer opem, matertera, dixit,
Autonoë: moveant animos Actæonis umbræ.
Illa quis Actæon neſcit: dextrámque precantis
Abſtulit; Ino lacerata eſt altera raptu.
Non habet infelix quæ matri brachia tendat:
Trunca ſed oſtendens dejectis vulnera membris,
Aſpice, mater, ait. Viſis ululavit Agave,
Colláque jactavit, crinémque per aëra movit:
Avulſúmque caput digitis complexa cruentis,
Clamat, Io comites! Opus hoc victoria noſtra eſt.
Non citiùs frondes autumni frigore tactas,
Jámque malè hærentes, alta rapit arbore ventus:
Quàm ſunt membra viri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitæ nova ſacra frequentant,
Thuráque dant, ſanctáſque colunt Iſmenides aras.

PUB.

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoseon

LIBER IV.

AT non Alcithoë Mineïas Orgia cenſet
Accipienda Dei: ſed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat eſſe Jovis; ſociáſque ſorores
Impietatis habet. Feſtum celebrare ſacerdos,
Immuné que operum famulas, dominásque ſuorum,
Pectora pelle tegi, crinales ſolvere vittas,
Serta comis, manibus frondentes ſumere thyrſos
Juſſerat: &, ſævam læſi ſore numinis iram,
Vaticinatus erat. Parent matréſque nurúſque,
Telas & calathos, infectáque penſa reponunt, (que,
Thuráq; dant, Bacchúmq; vocant, Bromiúmq; Lyæúm-
Ignigenámque, ſatúmque iterum, ſolúmque bimatrem:
Additur his Nyſeúſque, indetoniúſque Thyoneus,
Et cum Lenæo, genialis conſitor uvæ,
Nyctileúſque Eleleúſque parens, & Iacchus, & Euan:
Et quæ præterea per Graïas plurima gentes
Nomina, Liber, habes. Tibi enim inconſumpta juven-
Tu puer æternus, tu formoſiſſimus alto (ta eſt,
Conſpiceris cœlo: tibi, cùm ſine cornibus aſtas,
Virgineum caput eſt. Oriens tibi victus, adúſque
Decolor extremo quà cingitur India Gange.
Penthea, tu venerande, bipenniferúmque Lycurgum
Sacrilegos mactas, Tyrrhenáque mittis in æquor
Corpora. Tu bijugum pietis inſignia frænis

Colla premit lyncum: Bacchæ, Satyríque sequuntur,
Quíque senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.
Quacunque ingrederis, clamor juvenilis, & unà
Fœmineæ voces, impulsáque tympana palmis,
Concaváque æra sonant, longóque foramine buxus.
Placatus mitísque rogant Ismenides, adsis:
Jussáque sacra colunt. Solæ Mineïdes intus
Intempestiva turbantes festa Minerva,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
Aut hærent telæ, famulásque laboribus urgent.
E quibus una levi deducens pollice filum,
Dum cessant aliæ, commentáque sacra frequentant:
Nos quoque quas Pallas melior Dea detinet, inquit,
Utile opus manuum vario sermone levemus,
Pérque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.
Dicta probant, primámque jubent narrare sorores.
Illa, quid è multis referat (nam plurima nôrat)
Cogitat: & dubia est, de te Babylonia narrat
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palæstini credunt coluisse figura;
An magìs ut sumptis illius filia pennis,
Extremos altis in turribus egerit annos;
Nais an ut cantu, nimiúmque potentibus herbis
Verterit in tacitos juvenilia corpora pisces,
Donec idem passa est; an, quæ poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hæc placet, hæc quoniam vulgaris fabula non est;
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente.
Pyramus & Thisbe, juvenum pulcherrimus alter,
Altera, quas oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas habuére domos: ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam, primósque gradus vicinia fecit;
Tempore crevit amor: tedæ quoque jure coïssent,
Sed vetuêre patres, quod non potuêre vetare.

Et

Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conſcius omnis abeſt; nutu, ſignísque loquuntur:
Quóque magis tegitur, tantò magis æſtuat ignis.
Fiſſus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cùm fieret, paries domui communis utrique.
Id vitium nulli per ſæcula longa notatum
(Quid non ſentit amor?) primi vidiſtis amantes,
Et vocis feciſtis iter, tutæque per illud
Murmure blanditiæ minimo tranſire ſolebant.
Sæpe ubi conſtiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc
Inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
Invide, dicebant, paries quid amantibus obſtas?
Quantum erat, ut ſineres toto nos corpore jungi?
Aut, hoc ſi nimium eſt, vel ad oſcula danda pateres?
Nec ſumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
Quòd datus eſt verbis ad amicas tranſitus aures.
Talia diverſa nequicquam ſede locuti
Sub noctem dixêre Vale: partíque dedere
Oſcula quiſque ſuæ non pervenientia contra.
Poſtera nocturnos aurora removerat ignes,
Sólque pruinoſas radiis ſiccaverat herbas:
Ad ſolitum coïere locum. Tum murmure parvo
Multa prius queſti, ſtatuunt, in nocte ſilenti
Fallere cuſtodes, foribúſque excedere tentent,
Cúmque domo exierint, urbis quoque tecta relinquant:
Néve ſit errandum lato ſpatiantibus arvo,
Conveniant ad buſta Nini, lateántque ſub umbra
Arboris. Arbor ibi niveis uberrima pomis
Ardua morus erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent: & lux tardè diſcedere viſa
Præcipitatur aquis, & aquis nox exit ab iiſdem.
Callida per tenebras verſato cardine Thisbe
Egreditur, fallítque ſuos, adopertáque vultum
Pervenit ad tumulum, dictáque ſub arbore ſedit.
AUDACEM faciebat amor. Venit (ecce!) recenti
Cæde leæna boum ſpumantes oblita rictus,
Depoſitura ſitim vicini fontis in unda:

Quam

Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit, & obſcurum timido pede fugit in antrum,
Dúmque fugit, tergo velamina lapſa relinquit.
Ut lea ſæva ſitim multa compeſcuit unda,
Dum redit in ſylvas, inventos fortè ſine ipſa
Ore cruentato tenues laniavit amictus.
Seriùs egreſſus veſtigia vidit in alto
Pulvere certa feræ, totóque expalluit ore
Pyramus; ut verò veſtem quoque ſanguine tinctam
Repperit: UNA duos, inquit, nox perdet amantes,
E quibus illa fuit longa digniſſima vita.
Noſtra nocens anima eſt: ego te miſeranda peremi,
In loca plena metus qui juſſi nocte venires;
Nec prior huc veni. Noſtrum divellite corpus,
Et ſcelerata fero conſumite viſcera morſu,
O quicunque ſub hac habitatis rupe leones.
Sed TIMIDI eſt optare necem: velamina Thisbes
Tollit, & ad pactæ ſe confert arboris umbram.
Utque dedit notæ lacrymas, dedit oſcula veſti,
Accipe nunc, inquit, noſtri quoque ſanguinis hauſtus;
Quóque erat accinctus, demiſit in ilia ferrum.
Nec mora: ferventi moriens è vulnere traxit,
Et jacuit reſupinus humo: cruor emicat altè,
Non aliter, quàm, cùm vitiato fiſtula plumbo
Scinditur, &, tenui ſtridente foramine, longas
Ejaculatur aquas, atque ictibus aëra rumpit.
Arborei fœtus aſpergine cædis in atram
Vertuntur faciem: madefactáque ſanguine radix
Purpureo tingit pendentia mora colore.
Ecce! metu nondum poſito, nè fallat amantem,
Illa redit: juvenémque oculis, animóque requirit,
Quantáque vitarit narrare pericula geſtit.
Utque locum, & viſam cognoſcit in arbore formam,
(Sic facit incertam pomi color) hæret an hæc ſit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulſare cruentum
Membra ſolum, retróque pedem tulit: oráque buxo
Pallidiora gerens, exhorruit æquoris inſtar,

Quod

Quod fremit, exigua cúm ſummum ſtringitur aura.
Sed poſtquam remerata ſuos cógnovit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos:
Et laniata comas, amplexáque corpus amantis,
Vulnera ſupplevit lacrymis, fletúmque cruori
Miſcuit, & gelidis in vultibus oſcula figens,
Pyrame, clamavit, quis te mihi caſus ademit?
Pyrame, reſponde, tua te chariſſima Thisbe
Nominat, exaudi; vultúſque attolle jacentes.
Ad nomen Thisbes oculos in morte grávatos
Pyramus erexit; viſáque recondidit illa.
Quæ poſtquam veſtémque ſuam cognovit, & enſe
Vidit ebur vacuum, TUA te manus, inquit, amórque
Perdidit infelix: Eſt & mihi fortis in unum
Hæc manus, eſt & amor: dabit hic in vulnera vires.
Perſequar extinctum, lethíque miſerrima dicar
Cauſa, coméſque tui: quíque à me morte revelli
(Heu!) ſóla poteras, poteris nec morte revelli.
His tamen amborum verbis eſtote rogati,
O multùm miſeríque mei, illiúſque parentes,
Ut quos certus amor, quos hora noviſſima junxit,
Componi tumulo non invideatis eodem.
At tu, quæ ramis arbor miſerabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
Signa tene cædis: pullóſque & luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
Dixit, & aptato pectus mucrone ſub imum
Incubuit ferro, quod adhuc à cæde tepebat.
Vota tamen tetigêre Deos, tetigêre parentes:
Nam color in pomo eſt, ubi permaturuit, ater;
Quòdque rogis ſupereſt, una requieſcit in urna.
Deſierat; mediúmque fuit breve tempus, & orſa eſt
Dicere Leucothoë: vocem tenuêre ſorores.
Hunc quoque, ſiderea qui temperat omnia luce,
Cepit amor Solem: Solis referamus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic vidiſſe Deus: videt hic Deus omnia primus.

Indoluit

Indoluit facto, Junonigenæque marito
Furta tori, furtique locum monſtravit: at illi
Et mens, & quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit. Extemplò graciles ex ære catenas,
Retiáque, & laqueos, quæ lumina fallere poſſent,
Elimat: non illud opus tenuiſſima vincant
Stamina, nec ſummo quæ pendet aranea tigno.
Utque leves tactus, momentáque parva ſequantur,
Efficit, & lecto circundata collocat apté.
Ut venêre torum conjux & adulter in unum:
Arte viri, vinclíſque nova ratione paratis,
In mediis ambo deprenſi amplexibus hærent.
Lemnius extemplò valvas patefecit eburnas,
Admiſitque Deos: illi jacuêre ligati
Turpiter, atque aliquis de Diis non triſtibus, optat
Sic fieri turpis. Superi risêre: diúque
Hæc fuit in toto notiſſima fabula cœlo.
Exigit indicii memorem Cythereia pœnam,
Inque vices illum, tectos qui læſit amores,
Lædit amore pari. Quid nunc, Hyperione nate,
Forma, colórque tibi, radiatáque lumina proſunt?
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
Ureris igne novo: quique omnia cernere debes,
Leucothoën ſpectas; & virgine figis in una,
Quos mundo debes, oculos. Modò ſurgis Eöo
Temporius cœlo, modò ſerius incidis undis,
Spectandíque mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum, vitiúmque in lumina mentis
Tranſit, & obſcurus mortalia pectora terres.
Nec, tibi quòd Lunæ terris propioris imago
Obſtiterit, palles: facit hunc amor ipſe colorem.
Diligis hanc unam: nec te Clymenéque Rhodóſque,
Nec tenet Æææ genitrix pulcherrima Circes,
Quæque tuos Clytie, quamvis deſpecta, petebat
Concubitus, ipſóque illo grave vulnus habebat
Tempore. LEUCOTHoë multarum oblivia fecit,
Gentis odoriferæ quam formoſiſſime partu

Edidit

Edidit Eurynome: ſed poſtquam filia crevit,
Quàm mater cunctas, tam matrem filia vicit:
Rexit Achæmeniias urbes pater Orchamus, iſque
Septimus à priſco numeratur origine Belo.
Axe ſub Heſperio ſunt paſcua ſolis equorum,
Ambroſiam pro gramine habent: ea feſſa diurnis
Membra miniſteriis nutrit, reparátque labori.
Dúmque ibi quadrupedes cœleſtia pabula carpunt,
Nóxque vicem peragit; thalamos Deus intrat amatos,
Verſus in Eurynomes faciem genitricis, & inter
Bis ſex Leucothoën famulas ad lumina cernit,
Lævia verſato ducentem ſtamina fuſo:
Ergo ubi, ceu mater, charæ dedit oſcula natæ,
Res, ait, arcana eſt: famulæ diſcedite, néve
Eripite arbitrium matri ſecreta loquendi:
Paruerant: Thalamóque Deus ſine teſte relictus,
Ille ego ſum, dixit, qui longum metior annum,
Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus: mihi, crede, places: Pavet illa: metúque
Et colus, & fuſus digitis cecidêre remiſſis.
Ipſe timor decuit: nec longiùs ille moratus,
In veram rediit ſpeciem, ſolitúmque nitorem.
At virgo quamvis inopino territa viſu,
Victa nitore Dei, poſita vim paſſa querela eſt:
Invidit Clytie: (neque enim moderatus in illam
Solis amor fuerat) ſtimulatáque pellicis ira
Vulgat adulterium, diffamatúmque parenti
Indicat. Ille ferox immanſuetúſque precantem,
Tendentémque manus ad lumina Solis, &, Ille
Vim tulit invitæ, dicentem, defodit alta
Crudus humo: tumulúmq; ſuper gravis addit arenæ.
Diſſipat hunc radiis Hyperione natus, itérque
Dat tibi, quo poſſis defoſſos promere vultus:
Nec tu jam poteras enectum pondere terræ
Tollere nympha caput; corpúſque exangue jacebas.
Nil illo fertur volucrum moderator equorum
Poſt Phaëthonteos vidiſſe dolentius ignes.

Ille

Ille quidem gelidos radiorum viribus artus,
Si queat, in vivum tentat revocare calorem:
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato sparsit corpúsque, locúmque,
Multáque præquestus, tanges tamen æthera, dixit.
Protinus imbutum cœlesti nectare corpus
Delicuit, terrámque suo madefecit odore:
Virgáque per glebas sensim radicibus actis
Thurea surrexit, tumulúmque cacumine rupit.
At Clytien, quamvis amor excusare dolorem,
Indiciúmque dolor poterat, non amplius autor
Lucis adit, Veneríque modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus usa
Nympharum impatiens; & sub Jove nocte diéque
Sedit humo nuda madidis incompta capillis,
Pérque novem luces expers undæque cibíque,
Rore mero, lacrymísque suis jejunia pavit:
Nec se movit humo; tantùm spectabat euntis
Ora Dei, vultúsque suos flectebat ad illum.
Membra ferunt hæsisse solo; partémque coloris
Luridus exangues pallor convertit in herbas:
Est in parte rubor, violæque simillimus ora
Flos tegit. Illa suum, quamvís radice tenetur,
Vertitur ad solem, mutatáque servat amorem.
Dixerat: & factum mirabile ceperat aures.
Pars fieri potuisse negant: pars omnia veros
Posse Deos memorant: sed non est Bacchus in illis.
Poscitur Alcithoë, postquam siluere sorores,
Quæ radio stantis percurrens stamina telæ,
Vulgatos taceo, dixit, pastoris amores
Daphnidis Idæi, quem Nymphæ pellicis ira
Contulit in saxum. Tantus dolor urit amantes.
Nec loquar ut quondam naturæ jure novato
Ambiguus fuerit modò vir, modò fœmina Scython.
Te quoque, nunc adamas, quondam fidissime parvo
Celme Jovi, largóque satos Curetas ab imbri:
Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores,

Præ-

Prætereo, dulcíque animos novitate tenebo.
Unde ſit infamis, quare malè fortibus undis
Salmacis enervet, tactóſque remolliat artus,
Diſcite: cauſa latet; vis eſt notiſſima fontis.
Mercurio puerum diva Cythereide natum
Naiades Idæis enutrivêre ſub antris:
Cujus ERAT facies, in qua matérque patérque
Cognoſci poſſent; nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cùm primùm fecit quinquennia, montes
Deſeruit patrios: Idáque altrice relicta,
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat, ſtudio minuente laborem.
Ille etiam Lycias urbes, Lyciæque propinquos
Caras adit; videt hîc ſtagnum lucentis ad imum
Uſque ſolum lymphæ: non illic canna paluſtris,
Nec ſteriles ulvæ, nec acuta cuſpide junci,
Perſpicuus liquor eſt: ſtagni tamen ultima vivo
Ceſpite cinguntur, ſempérque virentibus herbis.
Nympha colit: ſed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quæ ſoleat, nec quæ contendere curſu,
Soláque Naïadum celeri non nota Dianæ.
Sæpe ſuas illi fama eſt dixiſſe ſorores,
Salmaci, vel jaculum, vel pictas ſume pharetras,
Et tua cum duris venatibus otia miſce,
Nec jaculum ſumit, nec pictas illa pharetras,
Nec ſua cum duris venatibus otia miſcet.
Sed modò fonte ſuo formoſos perluit artus,
Sæpe Citoriaco deducit pectine crines,
Et, quid ſe deceat, ſpectatas conſulit undas.
Nunc perlucenti circumdata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis:
Sæpe legit flores, & nunc quoque forte legebat,
Cùm puerum vidit, viſúmque optavit habere.
Nec tamen antè adiit, etſi properabat adire,
Quàm ſe compoſuit, quàm circumſpexit amictus,
Et finxit vultum, & meruit formoſa videri.
Tunc ſic orſa loqui: Puer ô digniſſime credi

Eſſe

Esse Deus! seu tu Deus es; potes esse Cupido:
Sive es mortalis; qui te genuêre beati,
Et mater felix, & fortunata profectò
Si qua tibi soror est, & quæ dedit ubera nutrix:
Sed longè cunctis, longéque beatior illa est,
Si qua tibi sponsa est, si quam dignabere teda:
Nunc tibi sive aliqua est; mea sit furtiva voluptas:
Seu nulla est; ego sim: thalamúmq; ineamus eundem.
Nais ab his tacuit. Pueri rubor ora notavit;
Nescit, quid sit amor: sed & erubuisse decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore malis,
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
Cùm frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.
Poscenti Nymphæ sine fine sororia saltem
Oscula, jámque manus ad eburnea colla ferenti,
Desinis? Aut fugio, tecúmque, ait, ista relinquo.
Salmacis extimuit, locáque hæc tibi libera trado
Hospes, ait, simulátque gradu discedere verso:
Tum quoque respiciens, fruticúmque recondita sylva
Delituit, flexûmque genu summisit: at ille,
Ut puer, & vacuus, & inobservatus in herbis
Huc it, & hinc illuc, & in alludentibus undis
Summa pedum, taloque tenus vestigia tingit.
Nec mora: temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero velamina corpore ponit.
Tum verò stupuit, nudæque cupidine formæ
Salmacis exarsit: flagrant quoque lumina Nymphæ;
Non aliter, quàm cùm puro nitidissimus orbe
Oppositæ speculi referitur imagine Phœbus.
Vixque moram patitur; vix jam sua gaudia differt:
Jam cupit amplecti; jam se malè continet amens.
Ille cavis velox applauso corpore palmis
Desilit in latices, alternáque brachia jactans
In liquidis translucet aquis: ut eburnea si quis
Signa tegat claro, vel candida lilia, vitro.
Vicimus, & meus est, exclamat Nais: & omni
Veste procul jacta, mediis immittitur undis,

Pug-

Pugnantémque tenet, luctantiáque oſcula carpit,
Subjectátque manus, invitáque pectora tangit:
Et nunc hac juveni, nunc circumfunditur illac.
Denique nitentem contrà, elabíque volentem
Implicat ut ſerpens, quem regia ſuſtinet ales,
Sublimémque rapit: pendens caput illa, pedéſque
Alligat, & cauda ſpatiantes implicat alas.
Utque ſolent hederæ longos intexere truncos,
Utve ſub æquoribus deprenſum Polypus hoſtem
Continet, ex omni demiſſis parte flagellis.
Perſtat Atlantiades, ſperatáque gaudia Nymphæ
Denegat: Illa premit, demiſſáque corpore toto
Sicut inhærebat, Pugnes licèt, improbe, dixit,
Non tamen effugies. Ità Dii jubeatis, & iſtum
Nulla dies à me, nec me diducat ab iſto!
Vota ſuos habuére Deos: nam miſta duorum
Corpora junguntur, faciéſque inducitur illis
Una: velut ſi quis conducat cortice ramos,
Creſcendo jungi, paritérque adoleſcere cernat.
Sic ubi complexu coïerunt membra tenaci,
Nec duo ſunt, ſed forma duplex; nec fœmina dici,
Nec puer ut poſſit: neutrúmque & utrúmque videtur.
Ergò ubi ſe liquidas, quò vir deſcenderat, undas
Semimarem feciſſe videt, mollitáque in illis
Membra, manus tendens, ſed non jam voce virili
Hermaphroditus ait, Nato date munera veſtro,
Et pater & genitrix, amborum nomen habenti:
Quiſquis in hos fontes vir venerit exeat indè
Semivir, & tactis ſubitò molleſcat in undis.
Motus uterque parens nati rata verba biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine tinxit.
Finis erat dictis: Et adhuc Mineïa proles
Urget opus, ſpernítque Deum feſtúmque profanat.
Tympana cum ſubito non apparentia raucis
Obſtrepuêre ſonis, & aduncо tibia cornu,
Tinnuláque æra ſonant, & olent myrrhæque crocíque:
Réſque fide major, cœpere vireſcere telæ,

Inque hederæ faciem pendens frondeſcere veſtis.
Pars abit in vites, &, quæ modò fila fuerunt,
Palmite mutantur, de ſtamine pampinus exit:
Purpura fulgorem pictis accommodat uvis.
Jámque dies exactus erat, tempúſque ſubibat,
Quod tu nec tenebras, nec poſſes dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repentè quati, pinguéſque ardere videntur
Lampades, & rutilis collucent ignibus ædes,
Falſáque ſævarum ſimulacra ululare ferarum.
Fumida jamdudum latitant per tecta ſorores,
Diverſæque locis ignes ac lumina vitant:
Dúmque petunt tenebras, parvos membrana per artus
Porrigitur, tenuéſque includunt brachia pennæ.
Nec, quâ perdiderint veterem ratione figuram,
Scire ſinunt tenebræ: non illas pluma levavit,
Suſtinuêre tamen ſe perlucentibus alis.
Conatæque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt, peragúntque leves ſtridore querelas:
Tectáque non ſylvas celebrant, lucémque peroſæ
Nocte volant, ſeróque tenent à veſpere nomen.
Tum verò totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat; magnáſque novi matertera vires
Narrat ubique Dei: de tótque ſororibus expers
Una doloris erat, niſi quòd fecêre ſorores.
Aſpicit hanc, natis thalamóque Athamantis habentem
Sublimes animos, & alumni numine Juno.
Non tulit: & ſecum, Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios pelagóque immergere nautas,
Et laceranda ſuæ nati dare viſcera matri,
Et triplices operire novis Mineïdas alis?
NIL poterit Juno, niſi inultos flere dolores?
Idque mihi ſatis eſt? Hæc una potentia noſtra eſt?
Ipſe docet, quid agam: FAS eſt & ab hoſte doceri.
Quídque furor valeat, Penthea cæde ſatíſque
Ac ſuper oſtendit. Cur non ſtimuletur, eátque
Per cognata ſuis exempla ſororibus Ino?

Eſt

Eſt via declivis funeſta nubila taxo:
Ducit ad infernas per multa ſilentia ſedes:
Styx nebulas exhalat iners, umbræque recentes
Deſcendunt illac, ſimulacráque funéta ſepulcris.
Pallor hyémſque tenent latè loca ſenta: novíque,
Quà ſit iter, manes, Stygiam quod ducat ad urbem,
Ignorant; ubi ſit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas undique portas
Urbs habet: útque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille; nec ulli
Exiguus populo eſt, turbámve accedere ſentit.
Errant exſangues ſine corpore & oſſibus umbræ:
Párſque forum celebrant, pars imi tecta tyranni;
Pars aliquas artes antiquæ imitamina vitæ
Exercent: aliam partem ſua pœna coërcet.
Suſtinet ire illuc, cœleſti ſede relicta,
(TANTUM odiis iræque dabat) Saturnia Juno.
Quò ſimul intravit, ſacróque à corpore preſſum
Intremuit limen, tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratus ſimul edidit: illa ſorores
Nocte vocat genitas, grave & implacabile numen
Carceris ante fores clauſas adamante ſedebant,
Déque ſuis atros pectebant crinibus angues:
Quam ſimul agnôrunt inter caliginis umbras,
Surrexêre Deæ. Sedes ſcelerata vocatur.
Viſcera præbebat Tityus lanianda, novémque
Jugeribus diſtractus erat. Tibi, Tantale, nullæ
Deprenduntur aquæ: quæque imminet, effugit arbor:
Aut petis, aut urges ruiturum, Siſyphe, ſaxum.
Volvitur Ixion: & ſe ſequitúrque fugítque.
Moliríque ſuis lethum patruelibus auſæ,
ASSIDUE repetunt, quas perdunt Belides, undas.
Quos omnes facie poſtquam Saturnia torva
Vidit, & ante omnes Ixiona: rurſus ab illo
Siſyphon aſpiciens: Cur hic è fratribus, inquit;
Perpetuas patitur pœnas? Athamanta ſuperbum
Regia dives habet, qui me cum conjuge ſemper

Sprevit? & exponit causas odiique viæque,
Quídque velit: quod vellet, erat, nè regia Cadmi
Staret, & in facinus traherent Athamanta furores.
IMPERIUM, promissa, preces, confundit in unum;
Sollicitátque Deas. Sic hæc Junone locuta,
Tisiphone canos, ut erat turbata, capillos
Movit, & extantes dejecit ab ore colubros.
Atque ita, Non longis opus est ambagibus, inquit,
FACTA puta, quæcunque jubes: inamabile regnum
Desere, teque refer cœli melioris ad auras.
Læta redit Juno, quam cœlum intrare parantem
Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora: Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem, fluidóque cruore rubentem
Induitur pallam, tortóque incingitur angue;
Egreditúrque domo: Luctus comitatur euntem,
Et Pavor, & Terror, trepidóque Insania vultu.
Limine constiterat: postes tremuisse feruntur
Æolii, pallórque fores infecit acernas,
Sólque locum fugit: monstris exterrita conjux:
Territus est Athamas, tectóque exire parabant.
Obstitit infelix, aditúmque obsedit Erinnys,
Nexáque vipereis distendens brachia nodis
Cæsariem excussit: motæ sonuêre colubræ,
Pársque jacent humeris, pars circum pectora lapsæ
Sibila dant, saniémque vomunt, linguísque coruscant.
Indè duos mediis abrupit crinibus angues,
Pestiferáque manu raptos immisit. At illi
Inoósque sinus Athamanteósque pererrant,
Inspirántque graves animos, nec vulnera membris
Ulla ferunt: mens est, quæ diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas, & virus Echidnæ,
Errorésque vagos, cæcæque oblivia mentis,
Et scelus, & lacrymas, rabiémque & cædis amorem;
Omnia trita simul: quæ sanguine mista recenti
Coxerat ære cavo viridi versata cicuta.

Dúm-

Dúmque pavent illi, vertit furiale venenum
Pectus in amborum, præcordiáque intima movit.
Tum face jactata per eundem sæpius orbem,
Consequitur motis velociter ignibus ignes.
Sic victrix, jussique potens, ad inania magni
Regna redit Ditis, sumptúmque recingitur anguem.
Protinus Æolides media furibundus in aula
Clamat, Io comites, his retia tendite sylvis,
Hîc modò cum gemina visa est mihi prole leæna,
Utque feræ sequitur vestigia conjugis amens,
Déque sinu matris ridentem, & parva Learchum
Brachia tendentem rapit, & bis térque per auras
More rotat fundæ, rigidóque insania saxo
Discutit ora ferox: tum denique concita mater,
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa veneni,
Exululat sparsísque fugit malè sana capillis,
Térque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis,
Evæ Bacche sonat. Bacchi sub nomine Juno
Risit, &, Hos usus præstet tibi, dixit, alumnus.
Imminet æquoribus scopulus: pars ima cavatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas,
Summa rigent; frontémq; in apertum porrigit æquor.
Occupat hunc (vires insania fecerat) Ino,
Séque super pontum nullo tardata timore
Mittit, onúsque suum: percussa recanduit unda.
At Venus immeritæ neptis miserata labores,
Sic patruo blandita suo est, O numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit, Neptune, potestas,
Magna quidem posco: sed tu miserere meorum,
Jactari quos cernis in Ionio immenso,
Et diis adde tuis. Aliqua & mihi gratia ponto est:
Si tamen in medio quondam concreta profundo
Spuma fui, gratúmque manet mihi nomen ab illa,
Annuit oranti Neptunus: & abstulit illis
Quod mortale fuit, majestatémque verendam
Imposuit: noménque simul, faciémque novavit;
Leucotheáque Deum cum matre Palæmona dixit.

Sidoniæ comites, quantum valuêre, ſecutæ
Signa pedum, primo vidêre noviſſima ſaxo:
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeida palmis
Deplanxêre domum, ſciſſis cum veſte capillis.
Utque parum juſtæ, nimiúmque in pellice ſævæ
Invidiam fecêre Deæ, convitia Juno
Non tulit: &, Faciam vos ipſas maxima, dixit,
Sævitiæ monumenta meæ. Res dicta ſecuta eſt.
Nam quæ præcipuè ſuerat pia, Perſequar, inquit
In freta reginam: ſaltúmque datura move·i
Haud uſquam potuit, ſcopulóque affixa cohæſit.
Altera, dum ſolito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos ſentit riguiſſe lacertos.
Illa, manus ut fortè tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in eaſdem porrigit undas.
Hujus, ut arreptum laniabat vertice crinem
Duratos ſubito digitos in crine videres.
Quo quæque in geſtu deprenſa eſt, hæſit in illo
Pars volucres factæ, quæ nunc quoque gurgite in illo
Æquora diſtringunt ſummis Cadmeides alis.
Neſcit Agenorides natam, parvúmque nepotem
Æquoris eſſe Deos. Luctu, ſeriéque malorum
Victus & oſtentis, quæ plurima viderat, exit
Conditor urbe ſua, tanquam fortuna locorum,
Non ſua ſe premeret: longíſque erroribus actus
Contigit Illyricos profuga cum conjuge fines.
Jámque malis anníſque graves, dum prima retractant
Fata domus, relegúntque ſuos ſermone labores:
Num ſacer ille mea trajectus cuſpide ſerpens,
Cadmus ait, fuerat tum, cùm Sidone profectus
Vipereos ſparſi per humum nova ſemina dentes?
Quem ſi cura Deûm tam certa vindicat ira,
Ipſe precor, ſerpens in longam porrigar alvum.
Dixit: &, ut ſerpens, in longam tenditur alvum,
Duratæque cuti ſquamas increſcere ſentit,
Nigráque cœruleis variari corpora guttis:
In pectúſque cadit pronus, commiſtáque in unum

Pau-

Paulatim tereti tenuantur acumine crura:
Brachia jám reſtant: quæ reſtant brachia tendit,
Et lacrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede, ô conjux, accede miſerrima dixit,
Dúmque aliquid ſupereſt de me, me tange, manúmque
Accipe, dum manus eſt, dum non totũ occupat anguis.
Ille quidem vult plura loqui: ſed lingua repentè
In partes eſt fiſſa duas, nec verba loquenti
Sufficiunt, quotiéſque aliquos parat edere quæſtus
Sibilat: Hanc illi vocem natura reliquit.
Nuda, manu feriens, exclamat pectora, conjux,
Cadme mane, téque infelix his erue monſtris: (que?
Cadme quid hoc? ubi pes? ubi ſunt humeríq; manúſ-
Et color, & facies? &, dum loquor, omnia? Cur non
Me quoque cœleſtes in eundem vertitis anguem?
Dixerat: ille ſuæ lambebat conjugis ora,
Inque ſinus charos, veluti cognoſceret, ibat,
Et dabat amplexus, aſſuetáque colla petebat.
Quiſquis adeſt (aderant comites) terretur: at illis
Lubrica perlucent criſtati colla draconis,
Et ſubitò duo ſunt, junctóque volumine ſerpunt,
Donec in oppoſiti nemoris ſubiére latebras.
Nunc quoq; nec fugiunt homines, nec vulnere lædunt:
Quídque priùs fuerint, placidi meminêre dracones.
Sed tamen ambobus verſæ ſolatia formæ
Magna nepos dederat, quem debellata colebat
India. quem poſitis celebrabat Achaïa templis.
Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acriſius ſupereſt, qui mœnibus arceat urbis
Argolicæ, contráque Deum ferat arma, genúſque
Non putat eſſe Deum (neque enim Jovis eſſe putabat)
Perſea: quem pluvio Danaë conceperat auro.
Mox tamen Acriſium (tanta eſt præſentia veri)
Tam violàſſe Deum, quàm non agnôſſe nepotem
Pœnitet: impoſitus jam cœlo eſt alter; & alter
Viperei referens ſpolium memorabile monſtri,
Aera carpebat tenerum ſtridentibus alis.

Cúmque ſuper Lybicas victor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ:
Quas humus acceptas varios animavit in angues.
Unde frequens illa eſt, infeſtáque terra colubris.
Indè per immenſum ventis diſcordibus actus,
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquoſæ
Fertur: & ex alto ſeductas æthere longè
Deſpectat terras, totúmque ſupervolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia vidit:
Sæpe ſub occaſus, ſæpe eſt ablatus in ortus.
Jámque cadente die, veritus ſe credere nocti,
Conſtitit Heſperio regnis Atlantis in orbe,
Exiguámque petit requiem, dum Lucifer ignes
Evocet Auroræ, curſúſque Aurora diurnos.
Hic hominum cunctis ingenti corpore præſtans
Iapetoniades Atlas fuit: Ultima tellus
Rege ſub hoc, & pontus erat, qui ſolis anhelis
Æquora ſubdit equis, & feſſos excipit axes.
Mille greges illi, totidémque armenta per herbas
Errabant: & humum vicinia nulla premebat.
Arboreæ frondes auro radiante nitentes,
Ex auro ramos, ex auro poma ferebant.
Hoſpes ait Perſeus illi, ſeu gloria tangit
Te generis magni, generis mihi Jupiter autor:
Sive es mirator rerum, mirabere noſtras;
Hoſpitium, requiémque peto. Memor ille vetuſtæ
Sortis erat: dederat Themis hanc Parnaſſia ſortem:
Tempus, Atla, veniet, tua quo ſpoliabitur auro
Arbor, & hunc prædæ titulum Jove natus habebit.
Id metuens, ſolidis pomaria clauſerat Atlas
Montibus & vaſto dederat ſervanda draconi,
Arcebátque ſuis externos finibus omnes.
Hinc quoque vade procul, nè longè gloria rerum,
Quas mentiris ait, longè tibi Jupiter abſit:
Vimque minis addit, manibúſque expellere tentat
Cunctantem, & placidis miſcentem fortia dictis,
Viribus inferior. Quis enim par eſſet Atlantis

Viri-

Viribus ? At quoniam parvi tibi gratia noſtra eſt,
Accipe munus, ait : læváque à parte Meduſæ
Ipſe retro verſus ſqualléntia protulit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas ! nam barba comæq;
In ſylvas abeunt, juga ſunt humeríque manúſque,
Quod caput ante fuit ſummo eſt in monte cacumen,
Oſſa lapis fiunt : tum partes altus in omnes
Crevit in immenſum, (ſic Dii ſtatuiſtis) & omne
Cum tot ſyderibus cœlum requievit in illo.
Clauſerat Hippotades æterno carcere ventos:
Admonitórque operum cœlo clariſſimus alto
Lucifer ortus erat. Pennis ligat ille reſumptis
Parte ab utraque pedes, telóque accingitur unco,
Et liquidum motis talaribus aëra findit,
Gentibus innumeris circúmque infráque relictis,
Æthiopum populos, Cepheáque conſpicit arva.
Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas injuſtus juſſerat Ammon.
Quam ſimul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades, niſi quod levis aura capillos
Moverat, & tepido manabant lumina fletu,
Marmoreum ratus eſſet opus : trahit inſcius ignes,
Et ſtupet : eximiæ correptus imagine formæ,
Penè ſuas quatere eſt oblitus in aëre pennas.
Ut ſtetit, O, dixit, non iſtis digna catenis,
Sed quibus inter ſe cupidi junguntur amantes,
Pande requirenti nomen terræque tuúmque,
Et cur vincla geras. Primò ſilet illa, nec audet
Appellare virum virgo ; manibúſque modeſtos
Celáſſet vultus, ſi non religata fuiſſet :
Lumina, quod potuit, lacrymis implevit obortis.
Sæpius inſtanti ſuæ nè delicta fateri
Nolle videretur, nomen terræque ſuúmque,
Quantáque maternæ fuerit fiducia formæ,
Indicat : &, nondum memoratis omnibus unda
Inſonuit, veniénſque immenſo bellua ponto
Imminet, & latum ſub pectore poſſidet æquor.
Conclamat

Conclamat virgo: Genitor lugubris, & unà
Mater adeſt, ambo miſeri, ſed juſtiùs illa;
Nec ſecum auxilium, ſed dignos tempore fletus
Plangoréque ferunt, vinctóque in corpore adhærent.
Tum ſic hoſpes ait, LACRYMARUM longa manere
Tempora vos poterunt; ad opẽ brevis hora ferenda eſt.
Hanc ego ſi peterem Perſeus, Jove natus, & illa
Quam clauſam implevit fœcundo Juppiter auro
Gorgonis anguicomæ Perſeus ſuperator & alis
Ætherias auſus jactatis ire per auras,
Præferrer cunctis certè gener: Addere tantis
Dotibus & meritum (faveant modò numina) tento.
Ut mea ſit, ſervata mea virtute: paciſcor,
Accipiunt legem, (quis enim dubitaret?) & orant,
Promittúntque ſuper regnum dotale parentes.
Ecce! velut navis præfixo concita roſtro
Sulcat aquas, juvenum ſudantibus acta lacertis:
Sic fera dimotis impulſu pectoris undis
Tantum aberat ſcopulis, quantum balearica torto
Funda poteſt plumbo medii tranſmittere cœli.
Cùm ſubitò juvenis pedibus tellure repulſa
Arduus in nubes abiit, & in æquore ſummo
Umbra viri viſa eſt: viſam fera ſævit in umbram:
Utque Jovis præpes, vacuo cùm vidit in arvo,
Præbentem Phœbo liventia terga draconem,
Occupat adverſum; neu ſæva retorqueat ora,
Squammigeris avidos figit cervicibus ungues:
Sic celeri miſſo præceps per inane volatu
Terga feræ preſſit, dextróque frementis in armo
Inachides ferrum curvo tenus abdidit hamo.
Vulnere læſa gravi, modò ſe ſublimis in auras
Attollit, modò ſubdit aquis: modò more ferocis
Verſat apri, quem turba canum circumſona terret.
Ille avidos morſus velocibus effugit alis,
Quáque patent, nunc terga cavis ſuper obſita conchis,
Nunc laterum coſtas, nunc quà tenuiſſima cauda
Deſinit in piſcem, falcato vulnerat enſe.

Bellua

Bellua puniceo miſtos cum ſanguine fluctus
Ore vomit: maduêre graves aſpergine pennæ,
Nec bibulis ultrà Perſeus talaribus auſus
Credere, conſpexit ſcopulum: qui vertice ſummo
Stantibus extat aquis operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupíſque tenens juga prima ſiniſtræ,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Littora cum plauſu clamor, ſuperáſque Deorum
Implevêre domos. Gaudent, generúmque ſalutant,
Auxiliúmque domus, ſervatorémque fatentur
Caſſiope, Cepheúſque pater: Reſoluta catenis
Incedit virgo, pretiúmque & cauſa laboris:
Ipſe manus hauſta victrices abluit unda,
Anguiferúmque caput dura nè lædat arena,
Mollit humum foliis, natáſque ſub æquore virgas
Sternit, & imponit Phorcynidos ora Meduſæ.
Virga recens, bibuláque etiam nunc viva medulla
Vim rapuit monſtri, tactúque induruit hujus,
Percepítque novum ramis & fronde rigorem.
At pelagi Nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in virgis: & idem contingere gaudent,
Seminâque ex illis iterant jactata per undas.
Nunc quoque coraliis eadem natura remanſit:
Duritiem tacto capiant ut ab aëre, quodque
Vimen in æquore erat, fiat ſuper æquora ſaxum.
Diis tribus ille focos totidem de ceſpide ponit,
Lævum Mercurio; dextrum tibi, bellica Virgo;
Ara Jovis media eſt: mactatur vacca Minervæ;
Alipedi vitulus; taurus tibi, ſumme Deorum.
Protenus Andromedo, & tanti præmia facti
Indotata rapit: tedas Hymenæus, amórque
Præcipiunt, largis ſatiantur odoribus ignes.
Sertâque dependent tectis, & ubique lyræque
Tibiáque & cantus, animi felicia læti
Argumenta ſonant: reſeratis aurea valvis
Atria tota patent, pulchróque inſtructa paratu,
Cepheni proceres ineunt convivia regis.

Poſt-

Poſtquam epulis functi, generoſi munere Bacchi
Diffudêre animos: cultúſque, genúſque locorum
Quærit Abantiades. Quærenti protinus unus
Narrat Lyncides moréſque, habitúmque virorum,
Quod ſimul edocuit. Nunc ô fortiſſime, dixit,
Fare precor, Perſeu quanta virtute, quibúſque
Artibus abſtuleris crinita draconibus ora.
Narrat Abantiades, gelido ſub Atlante jacentem
Eſſe locum ſolidæ tutum munimine molis,
Cujus in introitu geminas habitaſſe ſorores
Phorcidas, unius ſortitas luminis uſum:
Id ſe ſolerti, furtim dum traditur, aſtu
Suppoſita cepiſſe manu, pérque abdita longè,
Deviáque, & ſylvis horrentia ſaxa fragoſis,
Gorgonias tetigiſſe domos, paſſimque per agros,
Pérque vias vidiſſe hominum ſimulacra, ferarúmque
In ſilicem ex ipſa viſa converſa Meduſa.
Se tamen horrendæ, clypei quem læva gerebat
Ære repercuſſo, formam aſpexiſſe Meduſæ;
Dúmque gravis ſomnus colubros, ipſámque tenebat,
Eripuiſſe caput collo; pennisque fugacem
Pegaſon & fratrem, matris de ſanguine natos.
Addidit & longi non falſa pericula curſus,
Quæ freta, quas terras ſub ſe vidiſſet ab alto,
Et quæ jactatis tetigiſſet ſydera pennis.
Ante expectatum tacuit tamen: excipit unus
Ex numero procerum, quærens, cur una ſororum,
Geſſerit alternis immiſtos crinibus angues.
Hoſpes, ait, quoniam ſcitaris digna relatu,
Accipe quæſiti cauſam: Clariſſima forma,
Multorúmque fuit ſpes invidioſa procorum
Illa: nec in tota conſpectior ulla capillis
Pars fuit: inveni, qui ſe vidiſſe referrent.
Hanc pelagi Rector templo vitiaſſe Minervæ
Dicitur: averſa eſt, & caſtos ægide vultus
Nata Jovis texit: neve hoc impune fuiſſet,
Gorgoneum crinem turpes mutavit in hydros.

Nunc

Nunc quoque, ut attonitos formidine terreat hoſtes,
Pectore in adverſo, quos fecit, ſuſtinet angues.

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoſeon

LIBER V.

DUmque ea Cephenûm medio Danaëius heros
Agmine commemorat, fremitu regalia turbæ
Atria complentur: nec conjugalia feſta
Qui canat, eſt clamor, ſed qui fera nuntiet arma.
Inque repentinos convivia verſa tumultus
Aſſimilare freto poſſis, quod fæva quietum
Ventorum rabies motis exaſperat undis.
Primus in his Phineus, belli temerarius autor,
Fraxineam quatiens æratæ cuſpidis haſtam,
En, ait, en! adſum præreptæ conjugis ultor:
Nec mihi te pennæ, nec falſum verſus in aurum
Juppiter, eripiet. Conanti mittere, Cepheus,
Quid facis? exclamat: Quæ te, germane, furentem
Mens agit in facinus? meritíſne hæc gratia tantis
Redditur? hac vitam ſervatam dote rependis?
Quam tibi non Perſeus, verum ſi quæris, ademit,
Sed grave Nereïdum numen, ſed corniger Ammon,
Sed quæ viſceribus veniebat bellua ponti
Exſaturanda meis: Illo tibi tempore rapta eſt,
Quo peritura fuit; niſi ſi crudelis id ipſum
Exigis ut pereat, luctúque levabere noſtro.

Scili-

Scilicet haud satis est, quòd te spectante revincta est,
Et nullam quòd opem patruus, sponsúsve tulisti,
Insuper à quoquam quòd sit servata dolebis?
Præmiáque eripies? Quæ, si tibi magna videntur,
Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses:
Nunc sine qui petiit, per quem hæc non orba senectus,
Ferre, quod & meritis, & voce est pactus; eúmque
Non tibi, sed certæ prælatum intellige morti.
Ille nihil contrà: sed & hunc, & Persea vultu
Alterno spectans, petat hunc ignorat, an illum;
Cunctatúsque brevi contortam viribus hastam,
Quantas ira dabat, nequicquam in Persea misit:
Ut stetit illa toro, stratis tum denique Perseus
Exiliit, telóque ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset: & (indignum!) scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhœti non irrita cuspis adhæsit:
Qui postquam cecidit, ferrúmque ex osse revulsum est,
Calcitrat, & positas aspergit sanguine mensas.
Dum verò indomitas ardescit vulgus in iras,
Teláque conjiciunt; & sunt, qui Cephea dicant
Cum genero debere mori: sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus júsque, fidémque,
Hospitiúque Deos, ea se prohibente moveri,
Bellica Pallas adest, & protegit ægide fratrem,
Dátque animos. Erat Indus Atys, quem flumine Gange
Edita Limniace vitreis peperisse sub undis
Creditur, egregius formæ, quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis,
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus: ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curvum crinale capillos.
Ille quidem jaculo quamvis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite, qui media positus fumabat in ara,
Perculit, & fractis confudit in ossibus ora.

Hunc

Hunc ubi fœdatus jactantem in ſanguine vultus
Aſſyrius vidit Lycabas junctiſſimus illi,
Et comes, & veri non diſſimulator amoris,
Poſtquam exhalantem ſub acerbo vulnere vitam
Deploravit Atyn, quos ille tetenderat arcus
Arripit: Et, mecum tibi ſint certamina, dixit,
Non longùm pueri fato lætabere: quo plus
Invidiæ, quàm laudis habes. Hæc omnia nondum
Dixerat, emicuit nervo penetrabile telum,
Vitatúmque tamen ſinuoſa veſte pependit.
Vertit in hunc harpen madefactam cæde Meduſæ
Acriſioniades, adigítque in pectus: at ille
Jam moriens, oculis ſub nocte natantibus atra,
Circumſpexit Atyn, ſéque acclinavit ad illum,
Et tulit ad manes junctæ ſolatia mortis.
Ecce Suënites genitus Methione Phorbas,
Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam,
Sanguine, quo latè tellus madefacta tenebat,
Conciderant lapſi: ſurgentibus obſtitit enſis,
Alterius coſtis jugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithum, cui lata bipennis
Telum erat, admoto Perſeus petit enſe, ſed altis
Extantem ſignis, multæque in pondere maſſæ
Ingentem manibus tollit craterà duabus,
Infligítque viro. Rutilum vomit ille cruorem:
Et reſupinus humum moribundo vertice pulſat
Indè Semiramio Polydæmona ſanguine cretum,
Caucaſeúmque Abarim, Sperchiſiadémque Lycetum,
Intonſúmq; comas Helicen, Phlegyámque Clytúmque
Sternit, & extructos morientem calcat acervos.
Nec Phineus auſus concurrere comminus hoſti,
Intorquet jaculum: quod detulit error in Idam
Expertem fruſtra belli, & neutra arma ſecutum.
Ille tuens oculis immitem Phinea torvis,
Quandoquidem in partes, ait, abſtrahor, accipe Phineu,
Quem feciſti hoſtem, penſáque hoc vulnere vulnus.
Jámque remiſſurus tractum de corpore telum,

San-

Sanguine defectos cecidit collapſus in artus.
Hîc quoque Cephenûm poſt regem primus Odytes
Enſe jacet Clymeni; Protenora percutit Hypſeus;
Hyſea Lyncides; fuit & grandævus in illis
Emathion æqui cultor, timidúſque Deorum:
Qui, quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & inceſſit, ſceleratáque devovet arma.
Huic Cromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit enſe caput: quod protinus incidit aræ:
Atque ibi ſemianimis verba execrantia lingua
Edidit, & medios animam expiravit in ignes.
Hinc gemini fratres, Broteáſque & cæſtibus Ammon
Invicti, vinci ſi poſſent cæſtibus enſes,
Phinêa cecidêre manu: Cereríſque Sacerdos
Amphitus, albenti velatus tempora vitta.
Tu quoque, Lampetide, non hos adhibendus ad uſus,
Sed qui pacis opus citharam cum voce moveres,
Juſſus eras celebrare dapes, feſtúmque canendo.
Quem procul aſtantem, plectrúmque imbelle tenentem
Pettalus irridens, Stygiis cane cætera, dixit,
Manibus: & lævo mucronem tempore fixit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat
Fila lyræ: caſúque fuit miſerabile carmen.
Non ſinit hunc impune ferox cecidiſſe Lycormas:
Raptáque de dextro robuſta repagula poſte
Oſſibus illiſit mediæ cervicis: at ille
Procubuit terræ, mactati more juvenci.
Demere tentabat lævi quoque robora poſtis
Cinipheus Palates: tentanti dextera fixa eſt
Cuſpide Marmaridæ Coriti, lignóque cohæſit.
Hærenti latus hauſit Abas: nec corruit ille,
Sed retinente manu moriens è poſte pependit.
Sternitur & Melaneus Perſeïa caſtra ſecutus,
Et Naſamoniaci Dorilas ditiſſimus agri,
Dives agri Dorilas: quo non poſſederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris acervos.
Hujus in obliquo miſſum ſtetit inguine ferrum:

(Lethi-

(Letifer ille locus) quem poſtquam vulneris autor
Singultantem animam, & verſantem limina vidit
Bactrius Halcyoneus, HOC quod premis, inquit, habeto
De tot agris terræ: corpúſque exangue reliquit.
Torquet in hunc haſtam calido de vulnere raptam
Ultor Abantiades: media quæ nare recepta
Cervice exacta eſt, in partéſque eminet ambas.
Dúmq; manum fortuna juvat, Clytiúmque, Danúmque,
Matre ſatos una, diverſo vulnere fudit:
Nam Clytii per utrumque gravi vibrata lacerto
Fraxinus acta femur; jaculum Danus ore momordit.
Occidit & Celadon Mindeſius; occidit Aſtreus,
Matre Palæſtina, dubio genitore creatus:
Echiónque ſagax quondam ventura videre,
Tunc ave deceptus falſa: regíſque Thoactes
Armiger, & cæſo genitore infamis Agyrtes:
Plus tamen exhauſto ſupereſt: namque omnibus unum
Opprimere eſt animus. Conjurata undique pugnant
Agmina pro cauſa meritum impugnante fidémque;
Hac pro parte, ſocer fruſtra pius, & nova conjux
Cum genitrice favent, ululatúque atria complent.
Sed ſonus armorum ſuperat, gemitúſque cadentum:
Pollutóſque ſimul multo Bellona penates
Sanguine perfundit, renovatáque prælia miſcet:
Circumeunt unum Phineus, & mille ſecuti
Phinea: tela volant hyberna grandine plura
Præter utrumque latus, prætérque & lumen, & aures;
Applicat hic humeros ad magnæ ſaxa columnæ,
Tutáque terga gerens, adverſáque in agmina verſus
Suſtinet inſtantes: inſtabat parte ſiniſtra
Chaonius Molpeus, dextra Nabathæus Ethemon:
Tigris ut, auditis diverſa valle duorum,
Extimulata fame, mugitibus armentorum,
Neſcit utrò potiùs ruat, & ruere ardet utroque;
Sic dubius Perſeus, dextra, lævâne feratur,
Molpea trajecti ſummovit vulnere cruris,
Contentúſq; fuga eſt; neq; enim dat tempus Ethemon,

Sed furit, & cupiens alto dare vulnera collo
Non circumſpectis exactum viribus enſem
Fregit; in extrema percuſſæ parte columnæ
Lamina diſſiluit, dominíque in gutture fixa eſt:
Non tamen ad lethum cauſas ſatis illa valentes
Plaga dedit: trepidum Perſeus, & inertia fruſtra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verùm ubi virtutem turbæ ſuccumbere vidit,
Auxilium, Perſeus, quoniam ſic cogitis ipſi,
Dixit, ab hoſte petam: vultus avertite veſtros,
Si quis amicus adeſt; & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua quem moveant miracula dixit
Theſſalus: útque manu jaculum lethale parabat
Mittere, in hoc hæſit ſignum de marmore geſtu:
Proximus huic Ampix animi pleniſſima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit: ínque petendo
Dextera diriguit, nec citrà mota, nec ultrà eſt.
At Nileus, qui ſe genitum ſeptemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina ſeptem
Argento partim, partim cœlaverat auro:
Aſpice ait, Perſeu, noſtræ primordia gentis;
MAGNA feres tacitas ſolatia mortis ad umbras,
A tanto cecidiſſe viro: Pars ultima vocis
In medio ſuppreſſa ſono eſt, adapertáque velle
Ora loqui credas, nec ſunt ea pervia verbis.
Increpat hos, vitióque animi, non viribus, inquit,
Gorgoneis torpetis, Eryx: incurrite mecum,
Et proſternite humi juvenem magica arma moventem:
Incurſurus erat: tenuit veſtigia tellus,
Immotúſque ſilet, armatáque manſit imago.
Hi tamen ex merito pœnas ſubiêre: ſed unus
Miles erat Perſei, pro quo dum pugnat, Aconteus
Gorgone conſpecta ſaxo concrevit oborto.
Quem ratus Aſtyages etiam dum vivere, longo
Enſe ferit; ſonuit tinnitibus enſis acutis.
Dum ſtupet Aſtyages naturam traxit eandem,
Marmoreóque manet vultus mirantis in ore.

Nomi-

Nomina longa mora est media de plebe virorum
Dicere. Bis centum restabant corpora pugnæ:
Gorgone bis centum riguerunt corpora visa.
Pœnitet injusti tunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? simulacra videt diversa figuris,
Agnoscítque suos & nomine quémque vocatum,
Poscit opem; credénsque parum, sibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. Avertitur, atq; ità supplex,
Confessásque manus obliquáque brachia tendens,
Vincis, ait, Perseu: remove tua monstra, tuæque
Saxificos vultus, quæcunque ea, tolle Medusæ,
Tolle precor: non nos odium, regnísque cupido
Compulit ad bellum: Pro conjuge movimus arma.
CAUSA fuit meritis melior tua, tempore nostra.
Non cessisse piget: Nihil ô fortissime, præter
Hanc animam concede mihi: tua cætera sunto.
Talia dicenti, neque eum quem voce rogabat
Respicere audenti, quod, ait, timidissime Phineu
Et possum tribuisse, & magnum est munus inerti,
Pone metum, tribuam, nullo violabere ferro:
Quin etiam mansura dabo monumenta per ævum,
Inque domo soceri semper spectabere nostri,
Ut mea se sponsi soletur imagine conjux.
Dixit, & in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obverterat ore.
Tunc quoque conati sua flectere lumina, cervix
Diriguit, saxóque oculorum induruit humor.
Sed tamen os timidum, vultúsque in marmore supplex,
Summissæque manus, faciésque obnoxia mansit.
Victor Abantiades patrios cum conjuge muros
Intrat: & immeriti vindex, ultórque parentis
Aggreditur Prœtum, nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Prœtus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam malè ceperat, arce,
Torva colubriferi superavit lumina monstri.
Te tamen, ô parvæ rector Polydecta Seriphi,
Nec juvenis virtus per tot spectata labores,

Nec mala mollierant: sed inexorabile durus
Exerces odium, nec iniqua finis in ira est,
Detractas etiam laudem, fictámque Medusæ
Arguis esse necem: dabimus tibi pignora veri,
Parcite luminibus, Perseus ait: oráque regis
Ore Medusæo silicem tinc sanguine fecit.
Hactenus aurigenæ comitem Tritonia fratri
Se dedit: indè cava circumdata nube Seriphon
Deserit, à dextra, Cythno Gyaróque relictis.
Quáque super pontum via visa brevissima, Thebas,
Virgineúmque Helicona petit: quo monte potita
Constitit, & doctas sic est affata sorores:
Fama novi fontis nostras pervenit ad aures,
Dura Medusæi quem præpetis ungula rupit,
Is mihi causa viæ: volui mirabile factum
Cernere; vidi ipsum materno sanguine nasci:
Excipit Uranie: Quæcunque est causa videndi
Has tibi, Diva, domos, animo gratissima nostro,
Vera tamen fama est: & Pegasus hujus origo est
Fontis, & ad latices deduxit Pallada sacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus undas,
Sylvarum lucos circumspicit antiquarum,
Antráque, & innumeris distinctas floribus herbas.
Felicésque vocat pariter studióque, locóque
Mæonidas. Quam sic affata est una sororum:
O, NISI te virtus opera ad majora tulisset,
In partem ventura chori Tritonia nostri,
Vera refers; meritóque probas artémque, locúmque:
Et gratam sortem, tutæ modò simus, habemus.
Sed (vetitum est adeò sceleri nihil) omnia terrent
Virgineas mentes, dirúsque ante ora Pyreneus
Vertitur: & nondum me tota mente recepi:
Daulia Threïcio Phocæáque milite rura
Ceperat ille ferox, injustáque regna tenebat:
Templa petebamus Parnassia; vidit euntes,
Nostráque fallaci veneratus numina vultu,
Mæonides (agnôrat enim) consistite dixit,

Nec

Nec dubitate, precor, tecto grave fidus, & imbrem
(Imber erat) vitare meo : SUBIERE minores
Sæpe casas superi : Dictis, & tempore motæ,
Annuimúsque viro, primáſque intravimus ædes.
Desierant imbres, victóque Aquilonibus Auſtro,
Fusca repurgato fugiebant nubila cœlo :
Impetus ire fuit. Claudit sua tecta Pyreneus,
Vímque parat, quam nos sumptis effugimus alis.
Ipse secuturo similis stetit arduus arce :
Quáque via est vobis, erit & mihi, dixit eadem.
Séque jacit vecors è summo culmine turris,
Et cadit in vultus, discussíque ossibus oris
Tundit humum moriens scelerato sanguine tinctam.
Musa loquebatur ; pennæ sonuêre per auras.
Vóxque salutantum ramis veniebat ab altis :
Suspicit, & linguæ quærit tam certa loquentes
Unde sonent, hominémque putat Jove nata locutum.
Ales erat : numeróque novem sua fata querentes
Institerant ramis imitantes omnia picæ :
Miranti sic orsa Deæ Dea : nuper & istæ
Auxerunt volucrum victæ certamine turbam.
Pierus has genuit Pellæis dives in arvis :
Pæonis Euippe mater fuit ; illa potentem
Lucinam novies, novies paritura vocavit :
Intumuit numero stolidarum turba sororum,
Pérque tot Æmonias, per tot Achaïdas urbes
Huc venit, & tali committit prælia voce :
Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere : Nobiscum, si qua est fiducia vobis,
Thespiades certate deæ : nec voce, nec arte
Vincemur ; totidémque sumus. Vel cedite victæ
Fonte Medusæo, & Hyantea Aganippe ;
Vel nos Emathiis ad Pæonas usque nivosos
Cedemus sylvis : dirimant certamina Nymphæ.
TURPE quidem contendere erat ; sed cedere visum
Turpius : electæ jurant per flumina Nymphæ ;
Factáque de vivo proscêre sedilia saxo.

Tunc ſine ſorte prior, quæ ſe certare profeſſa eſt,
Bella canit ſuperûm, falſóque in honore gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum:
Emiſſúmque ímâ de ſede Typhoëa terræ
Cœlitibus feciſſe metum, cunctóſque dediſſe
Terga fugæ: donec feſſos Ægyptia tellus
Ceperit, & ſeptem diſcretus in oſtia Nilus:
Huc quoque terrigenam veniſſe Typhoëa narrat;
Et ſe mentitis ſuperos celâſſe figuris:
Dúxque gregis, dixit, ſit Jupiter: unde recurvis
Nunc quoq; formatis Libys eſt cum cornibus Ammon.
Delius in corvo, proles Semeleia capro,
Fele ſoror Phœbi, nivea Saturnia vacca,
Piſce Venus latuit, Cyllenius Ibidis alis.
Hactenus ad citharam vocalia moverat ora:
Poſcimur Aonides: ſed forſitan otia non ſunt,
Nec noſtris præbere vacat tibi cantibus aures.
Nè dubita, veſtrúmque mihi refer ordine carmen,
Pallas ait: nemoríſque levi conſedit in umbra.
Muſa refert: DEDIMUS ſummam certaminis uni,
Surgit, & immenſos hedera collecta capillos
Calliope querulas prætentat pollice chordas:
Atque hæc percuſſis ſubjungit carmina nervis.
Prima Ceres unco glebas dimovit aratro;
Prima dedit fruges alimentáque mitia terris;
Prima dedit leges: Cereris ſunt omnia munus:
Illa canenda mihi eſt; utinam modo dicere poſſem
Carmina digna dea! certè eſt dea carmine digna.
Vaſta giganteis injecta eſt inſula membris
Trinacris, & magnis ſubjectum molibus urget
Ætherias auſum ſperare Typhoëa ſedes.
Nititur ille quidem, tentátque reſurgere ſæpe:
Dextra ſed Auſonio manus eſt ſubjecta Peloro;
Læva, Pachyne, tibi; Lilybæo crura premuntur.
Degravat Ætna caput: ſub qua reſupinus arenas
Ejectat, flammámque fero vomit ore Typhœus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ,

Oppi-

Oppidáque, & magnos devolvere corpore montes:
Indè tremit tellus & rex pavet ipſe ſilentum,
Nè pateat, latóque ſolum retegatur hiatu,
Immiſſúſque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem, tenebroſa ſede tyrannus
Exierat: currúque atrorum evectus equorum,
Ambibat Siculæ cautus fundamina terræ.
Poſtquam exploratum ſatìs eſt loca nulla labare,
Depoſitúſque metus, videt hunc Erycina vagantem
Monte ſuo reſidens: natúmque amplexa volucrem,
Arma manúſque meæ, mea, nate, potentia dixit,
Illa, quibus ſuperas omnes, cape tela, Cupido,
Inque Dei pectus celeres molire ſagittas,
Cui triplicis ceſſit fortuna noviſſima regni.
Tu ſuperos, ipſúmque Jovem, tu numina ponti
Victa domas, ipſúmque regit qui numina terræ.
Tartara quid ceſſant? cur non matríſque, tuúmque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi:
Et tamen in cœlo, quæ jam patientia noſtra eſt?
Spernimur, ac mecum vires minuuntur amoris.
Pallada nonne vides, jaculatricémque Dianam
Abſceſſiſſe mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiamur, erit: nam ſpes affectat eaſdem.
At tu pro ſocio, ſi qua eſt tibi gratia, regno
Junge deam patruo. Dixit Venus. Ille pharetram
Solvit, & arbitrio matris de mille ſagittis
Unam ſepoſuit: ſed qua nec acutior ulla,
Nec minùs incerta eſt, nec quæ magis audiat arcum:
Oppoſitóque genu curvavit flexile cornu,
Inque cor hamata percuſſit arundine Ditem.
Haud procul Ætneis lacus eſt à mœnibus altus,
Nomine Perguſa: non illo pura Cayſter
Carmina cygnorum labentibus audit in undis.
Sylva coronat aquas cingens latus omne, ſuíſque
Frondibus, ut velo, Phœbeos ſummovet ignes:
Frigora dant rami, varios humus humida flores.
Perpetuum ver eſt. Quo dum Proſerpina luco

Ludit, & aut violas, aut candida lilia carpit,
Dúmque puellari ſtudio calathóſque, ſinúmque
Implet, & æquales certat ſuperare legendo,
Penè ſimul viſa eſt, dilectáque raptáque Diti:
Uſque adeò eſt properatus amor: Dea territa, mœſto,
Et matrem, & comites, ſed matrem ſæpius, ore
Clamat, & ut ſumma veſtem laniârat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidêre remiſſis.
Tantáque ſimplicitas puerilibus adfuit annis:
Hæc quoque virgineum movit jactura dolorem,
Raptor agit currus, & nomine quemque vocando
Exhortatur equos, quorum per colla jubáſque
Excutit obſcura tinctas ferrugine habenas:
Pérque lacus altos, & olentia ſulphure fertur
Stagna Palicorum, rupta ferventia terra;
Et quà Bacchiadæ, bimari gens orta Corintho,
Inter inæquales poſuerunt mœnia portus.
Eſt medium Cyanes, & Piſææ Arethuſæ,
Quod coit anguſtis incluſum cornibus æquor:
Hîc fuit, à cujus ſtagnum quoque nomine dictum eſt,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nymphas,
Gurgite quæ medio ſumma tenus extitit alvo,
Agnovítque deam; Nec longiùs ibitis, inquit:
Non potes invitæ Cereris gener eſſe: roganda,
Non rapienda fuit. Quòd ſi componere magnis
Parva mihi fas eſt: & me dilexit Anapis;
Exorata tamen, nec, ut hæc, exterrita, nupſi.
Dixit: & in partes diverſas brachia tendens
Obſtitit: Haud ultrà tenuit Saturnius iram:
Terribiléſque hortatus equos, in gurgitis ima
Contortum valido ſceptrum regale lacerto
Condidit. Icta viam tellus in Tartara fecit,
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptámque Deam, contemptáque fontis
Jura ſui mœrens, inconſolabile vulnus
Mente gerit tacita, lacrymíſque abſumitur omnis:
Et quarum fuerat magnum modo numen, in illas

Exte-

Extenuatur aquas: molliri membra videres;
Ossa pati flexus, ungues posuisse rigorem.
Primáque de tota tenuissima quæque liquescunt:
Cærulei crines, digitíque & crura, pedésque:
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est: post hæc humeri, tergúmque, latúsque,
Pectoráque in tenues abeunt evanida rivos:
Denique pro vivo vitiatas sanguine venas
Lympha subit, restátque nihil quod prendere possis.
Interea pavidæ nequicquam filia matri
Omnibus est terris, omni quæsita profundo,
Illam non udis veniens aurora capillis
Cessantem vidit, non Hesperus: illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Ætna,
Pérque pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus ubi alma dies hebetárat sidera, natam
Solis ab occasu, Solis quærebat ad ortus.
Fessa labore sitim conceperat, oráque nulli
Colluerant fontes: contectam stramine vidit
Fortè casam, parvásque fores pulsavit. At indè
Prodit anus, Divámque videt, lymphámque roganti
Dulce dedit, testa quod coxerat antè, polenta.
Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Constitit ante Deam, risítque, avidámque vocavit.
Offensa est; neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido mista perfudit Diva polenta.
Combibit os maculas, &, quæ modò brachia gessit,
Crura gerit: cauda est mutatis addita membris:
Inque brevem formam, nè sit vis magna nocendi
Contrahitur, parváque minor mensura lacerta est.
Mirantem, flentémque, & tangere monstra parantem
Fugit anum, latebrámque petit, aptúmque colori
Nomen habet, variis stellatus corpora guttis.
Quas Dea per terras, & quas erraverit undas,
Dicere longa mora est: quærenti defuit orbis.
Sicaniam repetit; dúmque omnia lustrat eundo,
Venit & ad Cyanen: ea, ni mutata fuisset

Om-

Omnia narrâſſet, ſed & os & lingua volenti
Dicere non aderant, nec, qua loqueretur, habebat:
Signa tamen manifeſta dedit; notámque parenti
Illo fortè locum dilapſam in gurgite ſacro
Perſephones zonam ſummis oſtendit in undis.
Quam ſimul agnovit, tanquam tum denique raptam
Sciſſet, inornatos laniavit dira capillos:
Et repetita ſuis percuſſit pectora palmis.
Neſcit adhuc ubi ſit: terras tamen increpat omnes,
Ingratáſque vocat, nec frugum munere dignas;
Trinacriam ante alias, in qua veſtigia damni
Repperit. Ergo illic ſæva vertentia glebas
Fregit aratra manu, parilíque irata colonos
Ruricoláſque boves letho dedit, arvâque juſſit
Fallere depoſitum, vitiatáque ſemina fecit.
Fertilitas terræ latum vulgata per orbem
Sparſa jacet; primis ſegetes moriuntur in herbis.
Et modò Sol nimius, nimius modò corripit imber;
Sidera, nunc ventíque nocent: avidæque volucres
Semina jacta legunt; lolium tribulíque fatigant
Triticeas meſſes, & inexpugnabile gramen.
Tum caput Eleis Alpheias extulit undis,
Rorantéſque comas à fronte removit ad aures,
Atque ait, O toto quæſite virginis orbe,
Et frugum genitrix immenſos ſiſte labores,
Néve tibi fidæ violenta iraſcere terræ.
Terra nihil meruit, patuítque invita rapinæ.
Nec ſum pro patria ſupplex: huc hoſpita veni.
Piſa mihi patria eſt, [illegible]ab Elide ducimus ortus;
Sicaniam peregrina colo: ſed gratior omni
Hæc mihi terra ſolo eſt; hos nunc Arethuſa penates,
Hanc habeo ſedem; quam tu mitiſſima ſerva.
Mota loco cur ſim, tantíque per æquoris undas
Advehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempeſtiva meis, cùm tu curáque levata,
Et vultu melioris eris: mihi pervia tellus
Præbet iter, ſubtérque imas ablata cavernas

Hìc

Hìc caput attollo, desuetáque sidera cerno :
Ergo dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris :
Illa quidem tristis, nec adhuc interrita vultu,
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas stupuit ceu saxea voces,
Attonitæque diu similis fuit : utque dolore
Pulsa gravi gravis est amentia, curribus auras
Exit in ætherias. Ibi toto nubila vultu
Ante Jovem sparsis stetit invidiosa capillis,
Próque meo veni supplex tibi, Juppiter, inquit,
Sanguine, próque tuo : si nulla est gratia matris,
Nata patrem moveat : neu sit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quòd nostro est edita partu.
En! quæsita diu tandem mihi nata reperta est :
Si reperire vocas amittere certiùs ; aut si,
Scire ubi sit, reperire vocas. Quòd rapta, feremus,
Dummodo reddat eam : neque enim prædone marito
Filia digna tua est, si jam mea filia non est.
Jupiter excepit, Commune est pignus onúsque
Nata mihi tecum : sed, si modò nomina rebus
Addere vera placet, non hoc injuria factum,
Verùm amor est, neque erit nobis gener ille pudori ;
Tu modò diva velis. Ut desint cætera, quantum est
Esse Jovis fratrem ? Quid, quòd non cætera desunt ?
Nec cedit nisi sorte mihi ? Sed tanta cupido
Si tibi dissidii est, repetet Proserpina cœlum,
Lege tamen certa, si nullos contigit illic
Ore cibos : nam sic Parcarum fœdere cautum est.
Dixerat. At Cereri certum est educere natam.
Non ità fata sinunt : quoniam jejunia virgo
Solverat, &, cultis dum supplex errat in hortis,
Puniceum curva decerpserat arbore pomum,
Sumptáque pallenti septem de cortice grana
Presserat ore suo. Solúsque ex omnibus illud
Ascalaphus vidit : quem quondam dicitur Orphne,

Inter

Inter Avernales haud ignotiſſima Nymphas,
Ex Acheronte ſuo furvis peperiſſe ſub antris:
Vidit & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi, teſtémque profanum
Fecit avem: ſparſúmq; caput Phlegethontide lympha
In roſtrum, & plumas, & grandia lumina vertit.
Ille ſibi ablatus fulvis amicitur in alis,
Inque caput creſcit, longóſque reflectitur ungues;
Víxque movet natas per inertia brachia pennas:
Fœdáque fit volucris, venturi nuntia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.

Hic tamen indicio pœnam, linguàque videri
Commeruiſſe poteſt. Vobis, Acheloïdes, unde
Pluma, pedéſque aviúm, cùm virginis ora geratis?
An quia, cùm legeret flores Proſerpina vernos,
In comitum numero miſtæ Sirenes eratis?
Quam poſtquam toto fruſtra quæſiſtis in orbe,
Protinus ut veſtram ſentirent æquora curam,
Poſſe ſuper fluctus alarum inſiſtere remis
Optâſtis: faciléſque Deos habuiſtis, & artus
Vidiſtis veſtros ſubitis flaveſcere pennis.
Nè tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantáque dos oris linguæ nè perderet uſum:
Virginei vultus, & vox humana remanſit.

At medius fratríſque ſui, mœſtæque ſororis
Juppiter, ex æquo volventem dividit annum:
Nunc Dea regnorum numen commune duorum,
Cum matre eſt totidem, totidem cum conjuge menſes.
Vertitur extemplo facies & mentis, & oris:
Nam modò quæ poterat Diti quoque mœſta videri,
Læta Deæ frons eſt; ut Sol, qui tectus aquoſis
Nubibus antè fuit, victis è nubibus exit.
Exigit alma Ceres, nata ſecura recepta,
Quæ tibi cauſa fugæ; cur ſis, Arethuſa, ſacer fons?
Conticuêre undæ: quarum Dea ſuſtulit alto
Fonte caput, viridéſque manu ſiccata capillos,
Fluminis Alphëi veteres narravit amores.

Pars

Pars ego Nympharum quæ ſunt in Achaïde, dixit,
Una fui: nec me ſtudioſius altera ſaltus
Legit, nec poſuit ſtudioſiùs altera caſſes.
Sed quamvis formæ nunquam mihi fama petita eſt,
Quamvis fortis eram, formoſæ nomen habebam:
Nec mea me facies nimiùm laudata juvabat,
Quáque aliæ gaudere ſolent, ego ruſtica dote
Corporis erubui, CRIMENQUE placere putavi.
Laſſa revertebar, memini, Stymphalide ſylva:
Æſtus erat, magnúſque labor geminaverat æſtum:
Invenio ſine vortice aquas, ſine murmure euntes,
Perſpicuas ad humum: per quas numerabilis altè
Calculus omnis erat, quas tu vix ire putares.
Cana ſalicta, dabant nutritáque populus unda,
Sponte ſua natas ripis declivibus umbras.
Acceſſi, primúmque pedis veſtigia tinxi,
Poplite deinde tenus: neque eo contenta recingor,
Molliáque impono ſalici velamina curvæ,
Nudáque mergor aquis, quas dum ferióque trahóque,
Mille modis labens, excuſſáque brachia jacto,
Neſcio quod medio ſenſi ſub gurgite murmur,
Territáque inſiſto propioris margine fontis.
Quo properas Arethuſa? Suis Alpheus ab undis,
Quò properas? iterum rauco mihi dixerat ore:
Sicut eram fugio ſine veſtibus; altera veſtes
Ripa meas habuit: tantò magìs inſtat, & ardet;
Et quia nuda fui, ſum viſa paratior illi:
Sic ego currebam, ſic me ferus ille premebat,
Ut fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Ut ſolet accipiter trepidas urgere columbas.
Uſque ſub Orchomenon, Pſophidáque, Cyllenénque,
Mænalióſque ſinus, gelidúmque Erymanthon, & Elim
Currere ſuſtinui; nec me velocior ille:
Sed tolerare diu curſus ego viribus impar
Non poteram: longi patiens erat ille laboris.
Per tamen & campos, & opertos arbore montes,
Saxa quoque, & rupes, & quà via nulla, cucurri:

Sol

Sol erat à tergo, vidi præcedere longam
Ante pedes umbram, niſi ſi timor illa videbat:
Sed certè ſonitúque pedum terrebat, & ingens
Crinales vittas afflabat anhelitus oris.
Feſſa labore fugæ, Fer opem, deprendimur, inquam,
Armigeræ Diana tuæ; cui ſæpe dediſti
Ferre tuos arcus, incluſáque tela pharetra.
Mota Dea eſt, ſparſiſque ferens è nubibus unam
Me ſuper injecit. Luſtrat caligine tectam
Amnis, & ignarus circum cava nubila quærit:
Biſque locum, quo me Dea texerat, inſcius ambit,
Et bis Io Arethuſa, Io Arethuſa vocavit.
Quid mihi tunc animi miſeræ fuit? Anne quod agnæ,
Si qua lupos audit circum ſtabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hoſtilia cernit
Ora canum, nullóſque audet dare corpore motus?
Non tamen abſcedit, neque enim veſtigia cernit
Longiùs ulla pedum: ſervat nubémque, locúmque.
Occupat obſeſſos ſudor mihi frigidus artus,
Cœruleæque cadunt toto de corpore guttæ,
Quáque pedem movi, manat locus éque capillis
Ros cadit, & citiùs, quam nunc tibi fata renarro,
In latices mutor: ſed enim cognoſcit amatas
Amnis aquas, poſitóque viri, quod ſumpſerat, ore,
Vertitur in proprias, ut ſe mihi miſceat, undas.
Delia rupit humum: cæcis ego merſa cavernis
Advehor Ortygiam, quæ me cognomine divæ
Grata mihi ſuperas eduxit prima ſub auras.
Hac Arethuſa tenus. Geminos Dea fertilis angues
Curribus admovit, frænóſque coërcuit ora:
Et medium cœli terræque per aëra vecta eſt,
Atque levem currum Tritonida miſit in urbem
Triptolemo, partímque rudi data ſemina juſſit
Spargere humo, partim poſt tempora longa recultæ.
Jam ſuper Europen ſublimis, & Aſida terram
Vectus erat juvenis, Scythicáſque advertitur oras,
Rex ubi Lyncus erat: regis ſubit ille penates.

Quæ

Quà veniat, cauſámque viæ, noménque rogatus,
Et patriam: Patria eſt claræ mihi, dixit, Athenæ;
Triptolemus nomen; veni nec puppe per undas,
Nec pede per terras: patuit mihi pervius æther.
Dona fero Cereris, latos quæ ſparſa per agros,
Frugiferas meſſes, alimentáque mitia reddant.
Barbarus invidit, tantíque ut muneris autor
Ipſe fit, hoſpitio recipit, ſomnóque gravatum
Aggreditur ferro: conantem figere pectus
Lynca Ceres fecit, rurſúſque per aëra juſſit
Mopſopium juvenem ſacros agitare jugales.
Finierat doctos è nobis maxima cantus:
At Nymphæ viciſſe Deas Helicona colentes
Concordi dixêre ſono. Convitia victæ
Cùm facerent: Quoniam, dixit, certamina vobis
Supplicium meruiſſe parum eſt, maledictáque culpa
Additis, & non eſt patientia libera nobis:
Ibimus in pœnas, & qua vocat ira, ſequemur.
Rident Pæonides, ſpernúntque minantia verba,
Conatæque loqui, & magno clamore protervas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Aſpexêre ſuos, operiri & brachia plumis:
Alteráque alterius rigido concreſcere roſtro
Ora videt, volucréſque novas accedere ſylvis.
Plangere dúmque volunt, per brachia mota levatæ,
Aëre pendebant, nemorum convitia, picæ.
Nunc quoque in alitibus facundia priſca remanſit,
Raucáque garrulitas, ſtudiúmque immane loquendi.

PUB.

PUB. OVIDII NASONIS

Metamorphoseon

LIBER VI.

PRæbuerat dictis Tritonia talibus aures :
Carminaque Aonidum, juſtámq; probaverat iram.
Tum ſecum : Laudare parum eſt, laudemur & ipſæ ;
Numina nec ſperni ſine pœna noſtra ſinamus :
Mæoniæque animum fatis intendit Arachnes,
Quam ſibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat. Non illa loco, nec origine gentis
Clara, ſed arte fuit. Pater huic Colophonius Idmon,
Phocaico bibulas tingebat murice lanas :
Occiderat mater : ſed & hæc de plebe, ſuóque
Æqua viro fuerat. Lydias tamen illa per urbes,
QUÆSIERAT ſtudio nomen memorabile : quamvis
Orta domo parva, parvis habitabat Hypæpis :
Hujus ut aſpicerent opus admirabile, ſæpe
Deſeruêre ſui Nymphæ vineta Timoli :
Deſeruêre ſuas Nymphæ Pactolides undas :
Nec factas ſolum veſtes ſpectare juvabat :
Tunc quoque cùm fierent. Tantus decor affuit arti !
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes ;
Seu digitis ſubigebat opus, repetitáque longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu ;
Sive levi teretem verſabat pollice fuſum ;
Seu pingebat acu : SCIRES à Pallade doctam.
Quod tamen ipſa negat : Tantáque offenſa magiſtra,

Cer-

Certet, ait, mecum, nihil eſt quòd victa recuſem.
Pallas anum ſimulat; falſóſque in tempora canos
Addit & infirmos baculo quoque ſuſtinet artus.
Tunc ſic orſa loqui: NON omnia grandior ætas
Quæ fugiamus habet. SERIS venit uſus ab annis.
Conſilium nè ſperne meum; Tibi fama petatur
Inter mortales faciendæ maxima telæ.
CEDE Deæ veniámque tuis temeraria dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.
Aſpicit hanc torvis, inceptáque fila reliquit:
Vixque manus retinens, confeſſáque vultibus iram,
Talibus obſcuram reſecuta eſt Pallada dictis:
Mentis inops, longáque venis confecta ſenecta,
Et NIMIUM vixiſſe diu nocet. Audiat iſtas,
Si qua tibi nurus eſt, ſi qua eſt tibi filia voces:
CONSILII ſatis eſt in me mihi: néve movendo
Profeciſſe putes, eadem eſt ſententia nobis.
Cur non ipſa venit? cur hæc certamina vitat?
Tum Dea venit, ait: formámque removit anilem,
Palladáque exhibuit. Venerantur numina Nymphæ,
Mygdonidéſque nurus: ſola eſt interrita virgo:
Sed tamen erubuit, ſubitúſque invita notavit
Ora rubor, rurſúſque evanuit: ut ſolet aër
Purpureus fieri, cum primùm Aurora movetur,
Et breve poſt tempus candeſcit ſolis ab ortu.
Perſtat in incepto, ſtolidæque cupidine palmæ,
In ſua fata ruit: neque enim Jove nata recuſat,
Nec monet ulteriùs, nec jam certamina differt.
Haud mora: conſiſtunt diverſis partibus ambæ,
Et gracili geminas intendunt ſtamine telas.
Tela jugo juncta eſt, ſtamen ſecernit arundo;
Inſeritur medium radiis ſubtemen acutis.
Quod digiti expediunt: atque inter ſtamina ductum
Percuſſo feriunt inſerti pectine dentes.
Utraque feſtinat, cinctæque ad pectora veſtes
Brachia docta movent, ſtudio fallente laborem.
Illic & Tyrium quæ purpura tingit ahenum

Texitur, & tenues parvi discriminis umbræ:
Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus
Inficere ingenti longum curvamine cœlum;
In quo diversi niteant cùm mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Usq; adeò quod tangit idem est, tamen ultima distant,
Illic & lentum filis immittitur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.
Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.
Bis sex cœlestes medio Jove, sedibus altis,
Augusta gravitate sedent; sua quemque Deorum
Inscribit facies; Jovis est regalis imago.
Stare Deum Pelagi, longóque ferire tridente
Aspera saxa facit: medióque è vulnere saxi
Exiluisse fretum, quo pignore vendicet urbem.
At sibi dat clypeum, dat acutæ cuspidis hastam,
Dat galeam capiti, defenditur ægide pectus,
Pertussámque sua simulat de cúspide terram
Edere tum Bacchis fœtum canentis olivæ;
Miraríque Deos: OPERIS victoria finis.
Ut tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis,
Quattuor in partes certamina quattuor addit,
Clara colore suo, brevibus distincta sigillis.
Threïciam Rhodopen habet angulus unus, & Æmum,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam,
Nomina summorum sibi qui tribuêre Deorum.
Altera Pigmææ fatum miserabile matris
Pars habet: hanc Juno jussit certamine victam
Esse gruem, populisque suis indicere bellum.
Pinxit & Antigonen ausam contendere quondam
Cum magni consorte Jovis, quam regia Juno
In volucrem vertit: nec profuit Ilion illi,
Laomedónve pater, sumptis quin candida pennis,
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest sólus Cynaran habet angulus orbum:

Isque

Iſque gradus templi natarum membra ſuarum
Amplectens, ſaxóque jacens lacrymarè videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus eſt, operíſque ſua facit arbore finem.
Mœonis eluſam deſignat imagine tauri
Europam: verum taurum, freta vera putares.
Ipſa videbatur terras ſpectare relictas,
Et comites clamare ſuas: tactúmque vereri
Aſſilientis aquæ, timidáſque recondere plantas.
Fecit & Aſterien aquila luctante teneri:
Fecit olorinis Ledam recubare ſub alis,
Addidit, ut Satyri cœlatus imagine, pulchram
Juppiter implêrit gemino Nycteïda fœtu:
Amphytrion fuerit, cùm te Tyrinthia cepit:
Aureus ut Danaën; Aſopida luſerit ignis;
Mnemoſynen paſtor, variúſque Deoïda ſerpens.
Te quoque mutatum torvo, Neptune, juvenco
Virgine in Æolia poſuit: tu viſus Enipeus
Gignis Aloïdas; aries Biſaltida fallis:
Et te flava comas frugum mitiſſima mater
Senſit equum: te ſenſit equum crinita colubris
Mater equi volucris: ſenſit Delphina Melantho.
Omnibus his faciémque ſuam, faciémque locorum
Reddidit. Eſt illic agreſtis imagine Phœbus:
Utque modò accipitris pennas, modò terga leonis
Geſſerit; ut paſtor Macareïda luſerit Iſſen.
Liber ut Erigonen falſa deceperat uva.
Ut Saturnus equo geminum Chirona creârit.
Ultima pars telæ tenui circumdata limbo,
Nexilibus flores hederis habet intertextos.

NON illud Pallas, non illud carpere Livor
Poſſit opus. Doluit ſucceſſu flava virago,
Et rupit pietas, cœleſtia crimina veſtes:
Utque Cytoríaco radium de monte tenebat,
Ter quater Idmeniæ frontem percuſſit Arachnes.
Non tulit infelix, laqueóque animoſa ligavit
Guttura. Pendentem Pallas miſerata levavit,

Atque ità, Vive quidem, pende tamen improba, dixit:
Léxque eadem pœnæ, nè sis secura futuri,
Dicta tuo generi, serisque nepotibus esto.
Postea discedens succis Hecateidos herbæ
Sparsit: & extemplò tristi medicamine tactæ
Defluxêre comæ; cum quis & naris, & aures.
Fitq; caput minimum: toto quoque corpore parva est.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent:
Cætera venter habet, de quo tamen illa remittit
Stamen, & antiquas exercet aranea telas.
Lydia tota fremit, Phrygiæque per oppida facti
Rumor it, & magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cùm Mæoniam virgo Sipylúmque colebat:
Nec tamen admonita est pœna popularis Arachnes
Cedere cœlitibus, verbísque minoribus uti.
Multa dabant animos: sed enim nec conjugis arces,
Nec genus amborum, magníque potentia regni,
Sic placuêre illi (quamvis ea cuncta placerent)
Ut sua progenies. Et FELICISSIMA matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.
Nam fata Tiresia venturi præscia Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias: Ismenides ite frequentes,
Et date Latonæ, Latonigenísque duobus
Cum prece thura pia, lauróque innectite crinem.
Ore meo Latona jubet: Paretur: & omnes
Thebaïdes jussis sua tempora frondibus ornant,
Thuráque dant sanctis & verba precantia flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
Vellibus intexto Phrygiis spectabilis auro,
Et, quantum ira sinit, formosa: movénsque decoro
Cum capite immissos humerum per utrumque capillos,
Constitit, útque oculos circumtulit alta superbos,
Quis furor auditos, inquit, præponere visis
Cœlestes? aut, cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meũ est: Mihi Tantalus autor

Cui

Cui licuit ſoli ſuperorum tangere menſas;
Pleïadum ſoror eſt genetrix mea; maximus Atlas
Eſt avus, ætherium qui fert cervicibus axem;
Juppiter alter avus; ſocero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ, me regia Cadmi
Sub domina eſt: fidibúſque mei commiſſa mariti
Mœnia cum populis à méque viróque reguntur.
In quamcunque domus adverti lumina partem
Immenſæ ſpectantur opes: accedit eodem
Digna Dea facies: huc natas adjice ſeptem,
Et totidem juvenes, & mox generóſque nurúſque:
Quærite nunc, habeat quam noſtra ſuperbia cauſam.
Quoque modo audetis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi, cui maxima quondam
Exiguam ſedem parituræ terra negavit?
Nec cœlo, nec humo, nec aquis Dea veſtra recepta eſt:
Exulerat mundo, donec miſerata vagantem,
Hoſpita tu terris erras, Ego, dixit, in undis;
Inſtabilémque locum Delos dedit. Illa duorum
Facta parens; uteri pars hæc eſt ſeptima noſtri.
Sum felix: Quis enim negat hoc? felíxque manebo.
Hoc quoque quis dubitet? TUTAM mea copia fecit.
MAJOR ſum, quàm cui poſſit fortuna nocere:
Multáque ut eripiat, multò mihi plura relinquet.
EXCESSERE metum mea jam bona. Fingite demi
Huic aliquid populo natorum poſſe meorum:
Non tamen ad numerum redigar ſpoliata duorum.
Ite ſatis properè ſacris: laurúmque capillis
Ponite. Deponunt, & ſacra infecta relinquunt.
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen
Latonæ. Turba quantùm diſſabat ab orba,
Tantùm animoſa ſui furiis agitata doloris
Indignata dea eſt, ſummóque in vertice Cynthi
Talibus eſt dictis gemina cum prole locuta:
En! Ego veſtra parens, vobis animoſa creatis,
Et, niſi Junoni, nulli ceſſura dearum,
An dea ſim, dubitor: pérque omnia ſecula cultis

Arceor, ô nati, nisi vos succurritis, aris.
Nec dolor hic solus: diro convitia facto
Tantalis adjecit, vósque est postponere natis
Ausa suis; & me (quod in ipsam recidat!) orbam,
Dixit, & exhibuit linguam scelerata paternam.
Adjectura preces erat his Latona relatis:
Desine, Phœbus ait. POENÆ mora longa querela est.
Dixit idem Phœbe, celeríque per aëra lapsu
Contigerat tecti Cadmeïda nubibus arcem.
Planus erat, latéque patens prope mœnia campus,
Assiduis pulsatus equis: ubi turba rotarum,
Duráque mollierat subjectas ungula glebas.
Pars ubi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrióque rubentia succo
Terga premunt: auro gravidis moderantur habenis:
Equibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat, dum certùm flectit in orbem
Quadrupedis cursus spumantiáque ora coërcet,
(Hei mihi!) conclamat: medióque in pectore fixa
Tela gerit frænisque manu moriente remissis,
In latus à dextro paulatim defluit armo.
Proximus audito sonitu per inane pharetræ
Fræna dabat Sipylus: veluti cùm præscius imbres
Nube fugit visa, pendentiáque undique rector
Carbasa deducit, nè qua levis effluat aura.
Fræna tamen dantem non evitabile telum
Consequitur: summáque tremens cervice sagitta
Hæsit, & extabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat pronus, per crura admissa, jubásque
Volvitur, ut calido tellurem sanguine fœdat.
Phœdimus infelix, & aviti nominis hæres
Tantalus, ut solito finem imposuêre labori,
Transierant ad opus nitidæ juvenile palestræ:
Et jam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus, cùm tento concita nervo,
Sicut erant juncti, trajecit utrumque sagitta.
Ingemuêre simul; simul incurvata dolore

Membra

Membra solo posuêre: simul suprema jacentes
Lumina versârunt: animam simul exhalârunt.
Aspicit Alphenor, laniatáque pectora plangen
Evolat, ut gelidos complexibus allevet artus,
Inque pio cadit officio: nam Delius illi
Intima fatifero rupit præcordia ferro.
Quod simul eductum est, pars est pulmonis in hamis
Eruta: cúmque anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasicthona vulnus
Afficit: ictus erat quà crus esse incipit, & quà
Mollia nodosus facit internodia poples.
Dúmque manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per jugulum pennis tenus acta sagitta est:
Expulit hanc sanguis, séque ejulatus in altum
Emicat, & longè terebrata prosilit aura.
Ultimus Ilioneus non profectura precando
Brachia sustulerat: Diique ô communiter omnes,
Dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
Parcite. Motus erat, cùm jam revocabile telum
Non fuit, Arcitenens: minimo tamen occidit ille
Vulnere, non altè percusso corde sagitta.
Fama mali, populíque dolor, lacrymæque suorum,
Tam subitæ matrem certam fecêre ruinæ,
Mirantem potuisse, irascentémque quòd ausi
Hoc essent superi, quòd tantùm juris haberent:
Nam pater Amphion, ferro per pectus adacto,
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
HEU! Quantum hæc Niobe Niobe distabat ab illa!
Quæ modò Latois populum summoverat aris,
Et medium tulerat gressus resupina per urbem,
Invidiosa suis: at nunc miseranda vel hosti,
Corporibus gelidis incumbit, & ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad cœlum liventia brachia tollens,
PASCERE crudelis nostro Latona dolore,
Pascere, ait, satiáque meo tua pectora luctu,
Córque ferum satia, dixit per funera septem

Efferor; exulta, victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? MISERÆ mihi plura supersunt
Quàm tibi felici: post tot quoque funera vinco:
Dixerat: & sonuit contento nervus ab arcu,
Qui præter Nioben unam, conterruit omnes.
Illa malo est audax: stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores:
E quibus una trahens hærentia viscere tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore:
Altera solari miseram conata parentem,
Conticuit subitò, duplicatáque vulnere cœco est,
Oráque compressit, nisi postquam spiritus ibat.
Hæc frustrà fugiens collabitur; illa sorori
Immoritur: latet hæc: illam trepidare videres.
Séxque datis letho, diversáque vulnera passis,
Ultima restabat, quam toto corpore mater,
Tota veste tegens, Unam, minimámque relinque,
De multis minimam posco, clamavit, & unam:
Dúmque rogat, pro qua rogat, occidit. Orba resedit
Exanimes inter natos, natásque virúmque:
Diriguítque malis: nullos movet aura capillos;
In vultu color est sine sanguine; lumina mœstis
Stant immota genis: nihil est in imagine vivum.
Ipsa quoque interiùs cum duro lingua palato
Congelat, & venæ desistunt posse moveri.
Nec flecti cervix, nec brachia reddere gestus,
Nec pes ire potest; intra quoque viscera saxum est:
Flet tamen, & validi circundata turbine venti
In patriam rapta est, ubi fixa cacumine montis
Liquitur, & lacrymis etiam nunc marmora manant.
Tunc verò cuncti manifestam numinis iram
Fœmina vírque timent; cultúsque impensius omnes
Magna gemelliparæ venerantur numina divæ.
Utque fit, à facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait: Lyciæ quoque fertilis agris
Non impunè Deam veteres sprevêre coloni.
RES obscura quidem est ignobilitate virorum,

Mira

Mira tamen: vidi præsens stagnúmque locúmque
Prodigio notum. Nam me jam grandior ævo,
Impatiénsque viæ genitor, deducere lectos
Jusserat indè boves, gentísque illius eunti
Ipse ducem dederat: cum quo dum pascua lustro,
(Ecce!) lacu medio, sacrorum nigra favilla
Ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis.
Restitit; & parvo, faveas mihi, murmure dixit
Dux meus: & simili, faveas mihi, murmure dixi:
Naïadum, Faunique foret tamen ara rogabam,
Indigenæve Dei: cùm talia rettulit hospes:
Non hac, ô juvenis, montanum numen in ara est:
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia conjux
Orbem interdixit, quam vix erratica Delos
Errantem accepit, tunc cum levis insula nabat.
Illîc incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit invita geminos Latona noverca:
Hinc quoque Junonem fugisse puerpera fertur,
Inque suo portâsse sinu duo numina nato.
Jámque Chimæriferæ, cùm Sol gravis ureret arva,
Finibus in Lyciæ, longo Dea fessa labore,
Sydereo siccata sitim collegerat æstu,
Uberáque ebiberant avidi lactantia nati.
Fortè lacum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum juncis, gratámque paludibus ulvam.
Accessit, positóque genu Titania terram
Pressit, ut hauriret gelidos potura liquores:
Rustica turba vetat. Dea sic affata vetantes,
QUID prohibetis aquas? usus communis aquarum est,
Nec solem propriûm natura, nec aëra fecit,
Nec tenues undas: ad publica munera veni.
Quæ tamen ut detis, supplex peto. Non ego nostros
Abluere hîc artus, lassatáque membra parabam;
Sed relevare sitim: caret os humore loquentis,
Et fauces arent, vixque est via vocis in illis.
HAUSTUS aquæ mihi Nectar erit, vitámque fatebor

Acce-

Accepiſſe: ſimul vitam dederîtis in undis.
Hi quoque vos moveant, qui noſtro brachia tendunt
Parva ſinu: & caſu tendebant brachia nati.
Quem non blanda Deæ potuiſſent verba movere?
Hi tamen orantem perſtant prohibere, minâſque,
Ni procul abſcedat, convitiáque inſuper addunt.
Nec ſatis eſt: ipſos etiam pedibúſque manúque,
Turbavêre lacus, imóque è gurgite mollem
Hue illûc limum ſaltu movêre maligno.
Diſtulit ira ſitim: neque enim jam filia Cœi
Supplicat indignis, nec dicere ſuſtinet ultrà
Verba minora Dea; tollénſque ad ſydera palmas,
Æternùm ſtagno, dixit, vivatis in iſto.
Eveniunt optata Deæ. Juvat eſſe ſub undis,
Et modò tota cava ſummergere membra palude,
Nunc proferre caput, ſummo modò gurgite nare;
Sæpe ſuper ripam ſtagni conſiſtere; ſæpe
In gelidos reſilire lacus: ſed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas, pulſóque pudore,
Quamvis ſint ſub aqua, ſub aqua maledicere tentant,
Vox quoque jam rauca eſt, inflatáque colla tumeſcunt.
Ipſáque dilatant patulos convitia rictus.
Terga caput tangunt, colla intercepta videntur:
Spina viret; venter, pars maxima corporis, albet,
Limoſóque novæ ſaliunt in gurgite ranæ:
Sic ubi neſcio quis Lycia de gente virorum
Rettulit; exitium Satyri reminiſcitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine victum
Affecit pœna. Quid me mihi detrahis? inquit:
AH! piget: ah! non eſt, clamabat, tibia tanti.
Clamanti cutis eſt ſummos direpta per artus,
Nec quicquam niſi vulnus erat: cruor undique manat,
Detectíque patent nervi, trepidæque ſine ulla
Pelle micant venæ. Salientia viſcera poſſes,
Et pellucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ ſylvarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoque clarus Olympus,

Et

Et Nymphæ flêrunt, & quiſquis montibus illis
Lanigeróſque greges, armentáque bucera pavit.
Fertilis immaduit, madefactáque terra caducas
Concepit lacrymas, ac venis perbibit imis:
Quas ubi fecit aquas, vacuas immiſit in auras:
Indè petens rabidum ripis declivibus æquor,
Marſya nomen habet, Phrygiæ liquidiſſimus amnis.
Talibus exemplis redit ad præſentia dictis
Vulgus: & extinctum cum ſtirpe Amphiona luget:
Mater in invidia eſt: hanc tunc quoque dicitur unus
Flêſſe Pelops, humeróque ſuas à pectore poſtquam
Deduxit veſtes, ebur oſtendiſſe ſiniſtro.
Concolor huic humerus naſcendi tempore dextro,
Corporeúſque fuit: manibus mox cæſa paternis
Membra ferunt junxiſſe deos: aliiſque repertis,
Qui locus eſt juguli medius, ſummíque lacerti,
Defuit: impoſitum eſt non comparantis in uſum
Partis ebur, factóque Pelops fuit integer illo.
Finitimi Proceres coëunt: urbéſque propinquæ
Oravêre ſuos ire ad ſolatia reges.
Argóſque & Sparte, Pelopëiadéſque Mycenæ,
Et nondum torvæ Calydon inviſa Dianæ,
Orchomenóſque ferox, & nobilis ære Corynthos,
Meſſenéque ferox, Patræque humiléſque Cleonæ,
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pittheïa Trœzen,
Quæque urbes aliæ bimari clauduntur ab Iſthmo,
Exteriúſque ſitæ bimari ſpectantur ab Iſthmo,
Credere quis poſſet? Solæ ceſſaſtis Athenæ.
Obſtitit officio bellum: ſubjectáque ponto
Barbara Cecropios terrebant agmina muros.
Threïcius Tereus hæc auxiliaribus armis
Fuderat, & clarum vincendo nomen habebat:
Quem ſibi Pandion opibúſque viríſque potentem,
Et genus à magno ducentem fortè Gradivo,
Connubio Prognes junxit: Non pronuba Juno,
Non Hymenæus adeſt, non illi Gratia lecto:
Eumenides tenuêre faces de funere raptas,

Eumenides

Eumenides ſtravêre torum, tectóque profanus
Incubuit bubo, thalamique in culmine ſedit.
Hâc ave conjuncti Progne, Tereúſque, parentes
Hâc ave ſunt facti : gratata eſt ſcilicet illis
Thracia, diíſque ipſis grates egêre, diémque,
Quoque data eſt claro Pandione nata tyranno,
Quoque erat ortus Itys, feſtum juſsêre vocari.
Uſque adeò latet utilitas. Jam tempora Titan
Quinque per autumnos repetitis duxerat annis,
Cùm blandita viro Progne. Si gratia, dixit,
Ulla mea eſt; vel me viſendam mitte ſorori,
Vel ſoror huc veniat; redituram tempore parvo,
Promittes ſocero : MAGNI mihi muneris inſtar
Germanam vidiſſe dabis. Jubet ille carinas
In freta deduci, velóque & remige portus
Cecropias intrat Piræáque littora tangit.
Ut primùm ſoceri data copia, dextera dextræ
Jungitur, infauſto committitur omine ſermo :
Cœperat adventus cauſas, mandata referre
Conjugis, & celeris miſſæ ſpondere recurſus.
Ecce ! venit dives magno Philomela paratu,
Divitior forma : quales audire ſolemus
Naiadas, & Dryadas mediis incedere ſylvis;
Si modò des illis cultus, ſimiléſque paratus.
Non ſecus exarſit conſpecta virgine Tereus,
Quam ſi quis canis ignem ſupponat ariſtis,
Aut frondem, poſitáque cremet fœnilibus herbas.
Digna quidem facies; ſed & hunc innata libido
Extimulat, pronúmque genus regionibus illis
In Venerem : flagrat vitio gentíſque ſuóque.
Impetus eſt illi comitum corrumpere curam,
Nutricíſque fidem, nec non ingentibus ipſam
Sollicitare datis, totúmque impendere regnum :
Aut rapere, eſt ſævo raptam defendere bello :
Et nihil eſt, quod non effræno captus amore
Auſit; nec capiunt incluſas pectora flammas :
Jámque moras malè fert, cupidóque revertitur ore

Man-

Mandata ad Prognes, & agit ſua vota ſub illa.
FACUNDUM faciebat amor: quotiéſque rogabat
Ulterius juſto, Prognen ita velle ferebat.
Addidit & lacrymas, tanquam mandáſſet & illas.
PROH Superi! Quantum mortalia pectora cœcæ
Noctis habent? Ipſo ſceleris molimine Tereus
Creditur eſſe pius, laudémque à crimine ſumit.
Quid quòd idem Philomela cupit? patrióſque lacertis
Blanda tenens humeros, ut eat viſura ſororem,
Pérque ſuam, contráque ſuam, petit illa ſalutem?
Spectat eam Tereus, præcontrectátque videndo,
Oſculáque & collo circumdata brachia cernens,
Omnia pro ſtimulis, facibúſque, cibóque furoris
Accipit, &, quoties amplectitur illa parentem,
Eſſe parens vellet; neque enim minus impius eſſet,
Vincitur amborum genitor prece; gaudet, agítque
Illa patri grates, & ſucceſſiſſe duabus
Id putat infelix, quod erat lugubre duabus.
Jam labor exiguus Phœbo reſtabat, equíque
Pulſabant pedibus ſpatium declivis Olympi:
Regales epulæ menſis, & Bacchus in auro
Ponitur; hinc placido tradunt ſua corpora ſomno.
At rex Odryſius quamvis ſucceſſit ab illa
Æſtuat: & repetens faciem, motúmque, manúſque,
Qualia vult fingit, quæ nondum vidit & ignes
Ipſe ſuos nutrit, cura removente ſoporem.
Lux erat, & generi dextram complexus euntis
Pandion, comitem lacrymis commendat obortis:
Ut voluêre ambæ, voluiſti tu quoque Tereu,
Hanc ego, chare gener, quoniam pia cauſa coëgit,
Do tibi: pérque fidem, cognatáque pectora ſupplex,
Per ſuperos oro, patrio ut tuearis amore,
Et mihi ſollicito lenimen dulce ſenectæ,
Quamprimum (omnis erit nobis mora longa) remittas.
Tu quoq; quamprimum (ſatis eſt procul eſſe ſororem)
Si pietas ulla eſt, ad me Philomela redito.
Mandabat, paritérque ſuæ dabat oſcula natæ:

Et

Et lacrymæ mites inter mandata cadebant:
Ut pignus fidei dextras utraſque popoſcit,
Inter ſéque data junxit, natánque, nepotémque
Abſentes pro ſe memori, rogat, ore ſalutent:
Supremúmque vale pleno ſingultibus ore
Vix dixit, timuítque ſuæ præſagia mentis.
Ut ſimul impoſita eſt pictæ Philomela carinæ,
Admotúmque fretum remis, tellúſque repulſa eſt;
Vicimus, exclamat, mecum mea vota feruntur,
Exultátque, & vix animo ſua gaudia differt
Barbarus, & nuſquam lumen detorquet ab illa:
Non aliter, quàm cùm pedibus prædator aduncis
Depoſuit nido leporem Jovis ales ab alto:
Nulla fuga eſt capto; ſpectat ſua præmia raptor.
Jámque iter effectum eſt, jámque in ſua littora feſſis
Puppibus exierant: cùm rex Pandione natam
In ſtabula alta trahit ſylvis obſcura vetuſtis:
Atq; ibi pallentem, trepidámque, & cuncta timentem,
Et jam cum lacrymis ubi ſit germana rogantem
Includit: faſſúſque nefas, & virginem, & unam
Vi ſuperat, fruſtrà clamato ſæpe parente,
Sæpe ſorore ſua, magnis ſuper omnia divis.
Illa tremit, velut agna pavens, quæ ſaucia cani
Ore excuſſa lupi, nondum ſibi tuta videtur:
Utque columba ſuo madefactis ſanguine plumis
Horret adhuc avidóſq; timet, quibus hæſerat, ungues:
Mox ubi mens rediit, paſſos laniata capillos,
Lugenti ſimilis, cæſis plangore lacertis,
Intendens palmas, O diris Barbare factis,
O crudelis! ait: nec te mandata parentis
Cum lacrymis movêre piis, nec cura ſororis,
Nec mea virginitas, nec conjugalia jura?
Omnia turbaſti; pellex ego facta ſororis,
Tu geminus conjux, hoſtis mihi, debita pœna.
Quin animâ hanc (nè quod facinus tibi, perfide, reſtet)
Eripis? Atque utinam feciſſes ante nefandos
Concubitus! VACUAS habuiſſem criminis umbras.

Si

Si tamen hoc ſuperi cernunt, ſi numina divûm
Sunt aliquid, ſi non perierunt omnia mecum,
Quandocunque mihi pœnas dabis, ipſa pudore
Projecto tua facta loquar: ſi copia detur,
In populos veniam; ſi ſylvis clauſa detur,
Implebo ſylvas, & conſcia ſaxa movebo.
Audiet hoc æther, & ſi Deus ullus in illo eſt.
Talibus ira feri poſtquam commota tyranni,
Nec minor hac metus eſt, cauſa ſtimulatus utraque,
Quo fuit accinctus, vagina liberat enſem:
Arreptámque coma, flexis poſt terga lacertis,
Vincla pati cogit: jugulum Philomela parabat,
Spémque ſuæ mortis viſo conceperat enſe.
Ille indignantem, & nomen patris uſque vocantem,
Luctantémque loqui, comprenſam forcipe linguam
Abſtulit enſe ferox: radix micat ultima linguæ,
Ipſa jacet, terræque tremens immurmurat atræ:
Utque ſalire ſolet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat, & moriens dominæ veſtigia quærit.
Hoc quoque poſt facinus (vix auſim credere) ſertur
Sæpe ſua lacerum repetîſſe libidine corpus.
Suſtinet ad Prognen poſt talia facta reverti,
Conjuge quæ viſo germanam quærit; at ille
Dat gemitus fictos, commentáque funera narrat.
Et lacrymæ fecêre fidem: velamina Progne
Diripit ex humeris auro fulgentia lato,
Induitúrque atras veſtes, & inane ſepulcrum
Conſtituit falſiſque piacula manibus infert,
Et luget non ſic lugendæ fata ſororis.
Signa Deus bis ſex acto luſtraverat anno.
Quid faciat Philomela? Fugam cuſtodia claudit,
Structa rigent ſolido ſtabulorum mœnia ſaxo:
Os mutum facti caret indice. GRANDE doloris
Ingenium eſt, miſeriſque venit ſolertia rebus.
Stamina barbarica ſuſpendit candida tela,
Purpureáſque notas filis intexuit albis,
Indicium ſceleris, perfectáque tradidit uni,

Utque

Utque ferat dominæ, gestu rogat: illa rogata
Pertulit ad Prognen, nec scit quid tradat in illis.
Evolvit vestes sævi matrona tyranni,
Fortunæque suæ carmen miserabile legit,
Et (mirum potuisse) silet: dolor ora repressit,
Verbáque quærenti satis indignantia linguæ
Defuerant; nec flere vacat, sed fásque nefásque
Confusura ruit, pœnæque in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus: nox conscia sacris,
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti,
Nocte sua est egressa domo regina, Deíque
Ritibus instruitur, furialiáque accipit arma.
Vite caput tegitur, lateri cervina siniſtro
Vellera dependent, humero levis incubat hasta:
Concita per sylvas, turba comitante suarum,
Terribilis Progne, furiisque agitata doloris,
Bacche tuas simulat. Venit ad stabula avia tandem,
Exululátque, euæque sonat, portáſque refringit,
Germanámque rapit raptæque insignia Bacchi
Induit, & vultus hederarum frondibus abdit,
Attonitámque trahens intra sua mœnia ducit.
Ut sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
Horruit infelix totóque expalluit ore.
Nacta locum Progne, sacrorum pignora demit,
Oráque develat miseræ pudibunda sororis:
Amplexúmque petit. Sed non attollere contrà
Sustinet hæc oculos, pellex sibi visa sororis:
Dejectóque in humum vultu jurare volenti,
Testaríque Deos, per vim sibi dedecus illud
Illatum: pro voce manus fuit: ardet, & iram
Non capit ipsa suam Progne, fletúmque sororis
Corripiens, NON est lacrymis hoc, inquit agendum,
Sed ferro; seu, si quid habes, quod vincere ferrum
Possit. IN omne nefas ego me germana paravi.
Aut ego cum facibus regalia tecta cremabo,
Artificem mediis immittam Terea flammis;

Aut

Aut linguam,aut oculos,&,quæ tibi membra pudorem
Abſtulerant, ferro rapiam; aut per vulnera mille
Sontem animâ expellâ: magnum eſt,quodcunq;paravi;
Quid ſit adhuc dubito. Peragit dum talia Progne,
Ad matrem veniebat Itys; quid poſſit ab illo
Admonita eſt: oculiſque tuens immitibus,Ah! Quàm
Es ſimilis patri! dixit; nec plura locuta,
Triſte parat facinus, tacitáque exæſtuat ira.
Ut tamen acceſſit natus, matríque ſalutem
Attulit, & parvis adduxit colla lacertis,
Miſtáque blanditiis puerilibus oſcula junxit;
Mota quidem eſt genitrix, infractáque conſtitit ira,
Invitíque oculi lacrymis maduêre coactis:
Sed ſimul ex nimia mentem pietate labare
Senſit, ab hoc iterum eſt ad vultus verſa ſororis:
Inque vicem ſpectans ambos, Cur admovet, inquit,
Alter blanditias? rapta ſilet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa ſororem?
Cui ſis nupta vide Pandione nata marito:
Degeneras; ſcelus eſt pietas in conjuge Tereo.
Nec mora, traxit Ityn, veluti Gangetica cervæ
Lactantem fœtum per ſylvas tigris opacas.
Utque domus altæ partem tenuêre remotam,
Tendentémque manus, & jam ſua fata videntem,
Et, MATER, MATER. clamâtem,& colla petentem,
Enſe ferit Progne, lateri quà pectus adhæret.
Nec vultum vertit; ſatis illi ad fata vel unum
Vulnus erat, jugulum ferro Philomela reſolvit.
Viváque adhuc, animæque aliquid retinentia membra
Dilaniat. Pars indè cavis exultat ahenis;
Pars verubus ſtridet: manant penetralia tabo.
His adhibet conjux ignarum Terea menſis.
Et patrii moris ſacrum mentita, quod uni
Fas ſit adire viro, comites famulóſque removit.
Ipſe ſedens ſolio Tereus ſublimis avito,
Veſcitur, ínque ſuam ſua viſcera congerit alvum:
Tantáque nox animi eſt, Ityn huc acerſite, dixit:

Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne,
Jámque suæ cupiens existere nuntia cladis,
Intus habes, quod poscis, ait: circumspicit ille,
Atque ubi sit, quærit. Quærenti, iterúmque vocanti,
Sicut erat sparsis furiali cæde capillis,
Prosiluit, Ityosque caput Philomela cruentum
Misit in ora patris: nec tempore maluit ullo
Posse loqui, & meritis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereásque ciet Stygia de valle sorores:
Et modò, si posset, reserato pectore, diras
Egerere indè dapes, demersáque viscera, gestit;
Flet modo, seque vocat bustum miserabile nati;
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro:
Corpora Cecropidum pennis pendere putares,
Pendebant pennis: quarum petit altera sylvas,
Altera tecta subit, neque adhuc de pectore cædis
Excessêre notæ, signatáque sanguine pluma est.
Ille dolore suo, pœnæque cupidine velox,
Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ,
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum:
Nomen Epops volucri; facies armata videtur.
Hic dolor ante diem, longæque extrema senectæ,
Tempora, Tartareas Pandiona misit ad umbras.
Sceptra loci, rerúmque capit moderamen Erichtheus:
Justitia dubium est, validisne potentior armis.
Quatuor ille quidem juvenes, totidémque creârat
Fœminæ sortis: sed erat par forma duarum:
E quibus Æolides Cephalus te conjuge felix,
Procri fuit: Boreæ Tereus Thracésque nocebant,
Dilectáque diu caruit Deus Orithyia,
Dum rogat, & precibus mavult quàm viribus uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil; horridus ira
Quæ solita est illi, nimiúmque domestica, vento,
Et merito, dixit: Quid enim mea tela reliqui,
Sævitiam, & vires, irámque animósque minaces,
Admovíque preces, quarum me dedecet usus?

Apta

Apta mihi vis est; hac tristia nubila pello,
Hac freta concutio, nodosáque robora verto,
Induróque nives, & terras grandine pulso.
Idem ego cùm fratres cœlo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Ut medius nostris concursibus insonet æther,
Exiliántque cavis elisi nubibus ignes:
Idem ego, cum subii convexa foramina terræ,
Suppositique ferox imis mea terga cavernis,
Sollicito manes, totúmque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse: socérque
NON orandus erat mihi, sed faciendus Erichtheus,
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus,
Excussit pennas, quarum jactatibus omnis
Afflata est tellus, latúmque perhorruit æquor:
Pulvereámque trahens per summa cacumina pallam
Verrit humum, pavidámque metu calligine tectus
Orithyiam adamans fulvis complectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortiús ignes:
Nec prius aërii cursus suppressit habenas,
Quam Ciconum tenuit populos & mœnia raptor:
Illic & gelidi conjux Actœa tyranni,
Et genitrix facta est, partúque enixa gemellos,
Cætera qui matris, pennas genitoris habebant:
Non tamen has memorant unà cum corpore natas.
Barbáque dum rutilis aberat subnixa capillis
Implumes Calaísque puer Zethésque fuerunt:
Mox pariter pennæ ritu cœpêre volucrum
Cingere utrumque latus, pariter flavescere malæ:
Ergo ubi concessit tempus puerile juventæ,
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo,
Per mare non notum prima petiêre carina.

PUB. OVIDII NASONIS

Metamorphoseon

LIBER VII.

JAmque fretum Minyæ Pegasæa puppe secabant,
Perpetuáque trahens inopem sub nocte senectam,
Visus erat Phineus: juvenésque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugârant;
Multáque perpessi claro sub Jasone, tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dúmque adeunt regem, Phryxæáque vellera poscunt,
Vóxque datur Minyis magnorum horrenda laborum:
Concipit interea validos Æëtias ignes,
Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat: Frustra Medea repugnas,
Nescio quis Deus obstat, ait, mirúmque quid hoc est,
Aut aliquid certè simile huic, quod AMARE vocatur.
Nam cur jussa patris nimiùm mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis, Cur, quem modò deniq; vidi,
Nè pereat timeo? quæ tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas;
Si potes, infelix; si possem, sanior essem;
Sed TRAHIT invitam nova vis: aliúdque Cupido,
Mens aliud suadet. VIDEO meliora, probóque:
Deteriora sequor. Quid in hospite regia virgo
Ureris? & thalamos alieni concipis orbis?
Hæc quoq; terra potest quod ames dare. Vivat, an ille
Occidat, in diis est; vivat tamen! ídque precari

Vel

Vel ſine amore licet: quid enim commiſit Iaſon?
QUEM, niſi crudelem, non tangat Jaſonis ætas,
Et genus, & virtus? quem non, ut cætera deſint,
Forma movere poteſt? Certè mea pectora movit.
At niſi opem tulero, taurorum afflabitur ore,
Concurrétque ſuæ ſegeti, tellure creatis
Hoſtibus, aut avido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego ſi patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum, & ſcopulos geſtare in corde fatebor.
Cur non & ſpecto pereuntem? oculóſque videndo
Conſcelero? cur non tauros exhortor in illum?
Terrigenáſque feras, inſopitúmque draconem?
Dii meliora velint! Quanquam NON iſta precanda,
Sed facienda mihi! prodámne ego regna parentis?
Atque ope neſcio quis ſervabitur advena noſtra?
Ut, per me ſoſpes, ſine me det lintea ventis?
Vírque ſit alterius? pœnæ Medea relinquar?
Si facere hoc, aliámve poteſt præponere nobis,
Occidat ingratus: SED non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo eſt, ea gratia formæ,
Ut timeam fraudem, meritíque oblivia noſtri.
Et dabit antè fidem, cogámque in fœdera teſtes
Eſſe Deos. QUID tuta times? accingere, & omnem
Pelle moram. TIBI ſe ſemper debebit Iaſon.
Te face ſolenni junget ſibi, pérque Pelaſgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratrémque, patrémque Deóſque,
Et natale ſolum ventis ablata relinquam?
Nempe pater ſævus, nempe eſt mea barbara tellus,
Frater adhuc infans: ſtant mecum vota ſororis.
Maximus intra me Deus eſt. NON magna relinquam,
Magna ſequar; Titulum ſervatæ puppis Achivæ,
Notitiámque loci melioris, & oppida, quorum
Hîc quoque fama viget, cultúſque artéſque virorum.
Quemque ego cum rebus, quas totus poſſidet orbis,
Æſonidem mutâſſe velim; quo conjuge felix,
Et Diis chara ferar, & vertice ſydera tangam.

Quid, quòd nescio qui mediis occurrere in undis
Dicuntur montes? ratibúsque inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere: cinctáque sævis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremióq; in Iasonis hærens,
Per freta longa ferar: NIHIL illum amplexa timebo;
Aut si quid metuam, metuam de conjuge solo
Conjugiúmne putas? SPECIOSAQUE nomina culpæ
Imponis, Medea, tuæ? Quin aspice quantum
Aggrediare nefas; & dum licet, effuge crimen.
Dixit; & ante oculos rectum, pietátisque pudórque
Constiterant, & victa dabat jam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseïdos aras,
Quas nemus umbrosum, secretáque sylva tegebat:
Et jam fractus erat; pulsúsque resederat ardor:
Cùm videt Æsoniden, extinctáque flamma reluxit,
Erubuêre genæ, totóque recanduit ore.
Ut solet à ventis alimenta resumere, quæque
Parva subinducta latuit scintilla favilla,
Crescere, & in veteres agitata resurgere vires:
Sic jam lenis amor, quem jam languere putares,
Ut vidit juvenem, specie præsentis inarsit.
Et casu, solito formosior Æsone natus
Illa luce fuit. Posses ignoscere amanti.
Spectat & in vultu, veluti tum denique viso,
Lumina fixa tenet, nec se mortalia demens
Ora videre putat, nec se declinat ab illo.
Ut verò cœpítque loqui dextrámque prehendit
Hospes, & auxilium summissa voce rogavit,
Promisitque torum; lacrymis ait illa profusis:
Quid faciam video, nec me ignorantia veri
Decipiet, sed amor; servabere munere nostro,
Servatus promissa dato. Per sacra triformis
Ille Deæ, lucóque foret quod numen in illo,
Pérque patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Eventúsque suos, & tanta pericula jurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,

Edi-

Edidicítque uſum, lætúſque in tecta receſſit:
Poſtera depulerat ſtellas Aurora micantes:
Conveniunt populi ſacrum Mavortis in arvum,
Conſiſtúntque jugis: medio rex ipſe reſedit
Agmine purpureus, ſceptróque inſignis eburno:
Ecce! adamanteis Vulcanum naribus efflant
Æripides tauri, tactæque vaporibus herbæ
Ardent; utque ſolent pleni reſonare camini,
Aut ubi terrenâ ſilices fornace ſoluti
Concipiunt ignem liquidarum aſpergine aquarum;
Pectora ſic intus clauſas volventia flammas,
Gutturáque uſta ſonant. Tamen illis Æſone natus
Obvius it: vertêre truces venientis ad ora
Terribiles vultus, præfixáque cornua ferro,
Pulvereúmque ſolum pede pulſavêre biſulco,
Famificíſque locum mugitibus implevêre:
Diriguêre metu ſubito Minyæ: ille nec ullos
Senſit anhelatus (tantum medicamina poſſunt)
Penduláque audaci mulcet palearia dextra,
Suppoſitóſque jugo pondus grave cogit aratri
Ducere, & inſuetum ferro proſcindere campum.
Mirantur Colchi; Minyæ clamoribus augent,
Adjiciúntque animos: galea tum ſumit ahena
Vipereos dentes, & aratos ſparſit in agros.
Semina mollit humus valido prætincta veneno,
Et creſcunt, fiúntque ſati nova corpora dentes:
Utque hominis ſpeciem materna ſumit in alvo,
Pérque ſuos intus numeros componitur infans,
Nec niſi maturus communes exit in auras:
Sic ubi viſceribus gravidæ telluris imago
Effecta eſt hominis, fœto conſurgit in arvo:
Quódque magis mirum eſt, ſimul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt peracutæ cuſpidis haſtas
In caput Æmonii juvenis torquere parantes,
Demiſêre metu vultúmque animúmque Pelaſgi:
Ipſa quoque extimuit, quæ tutum fecerat illum:
Utque peti vidit juvenem tot ab hoſtibus unum,

Palluit: & ſubito ſine ſanguine frigida ſedit.
Néve parum valeant à ſe data gramina, carmen
Auxiliare canit, ſecretáſque advocat artes:
Ille gravem medios ſilicem jaculatus in hoſtes,
A ſe depulſum Martem convertit in ipſos.
TERRIGENÆ pereunt per mutua vulnera fratres,
Civiliſque cadunt acie. Gratantur Achivi,
Victorémque tenent, avidiſque amplexibus hærent,
Tu quoque victorem complecti barbara velles:
Obſtitit incepto pudor. At complexa fuiſſes:
Sed te nè faceres, tenuit reverentia famæ.
Quod licet: affectu tacito lætaris, agiſque
Carminibus grates, & Diis autoribus horum.
Pervigilem ſupereſt herbis ſopire draconem,
Qui criſta, linguiſque tribus præſignis, & uncis
Dentibus horrendus, cuſtos erat arboris aureæ.
Hunc poſtquam ſparſit Lethæi gramine ſucci,
Verbáque ter dixit placidos facientia ſomnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina ſiſtunt;
Somnus in ignotos oculos ubi venit, & auro
Heros Æſonius potitur, ſpolióque ſuperbus,
Muneris autorem ſecum ſpolia altera portans,
Victor Iolchiacos tetigit cum conjuge portus.
Æmoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandævíque ferunt patres, congeſtáque flamma
Thura liquefaciunt, indutáque cornibus aurum
Victima vota facit: ſed abeſt gratantibus Æſon,
Jam propior letho, feſſúſque ſenilibus annis,
Tunc ſic Æſonides, O! cui debere ſalutem
Confiteor conjux, quanquam mihi cuncta dediſti,
Exceſſitque fidem meritorum ſumma tuorum,
Si tamen hoc poſſunt (quid enim non carmina poſſunt?)
DEME meis annis, & demptos adde parenti.
Nec tenuit lacrymas. Mota eſt pietate rogantis,
Diſſimilémque animum ſubiit pater Æta relictus.
Non tamen affectus tales confeſſa, Quod, inquit,
Excidit ore tuo, conjux, ſcelus? Ergo ego cuiquam

Poſſe

Posse tuæ videor spatium transcribere vitæ?
Non sinat hoc Hecate, nec tu petis æqua: sed isto,
Quod petis, experiar majus dare munus Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus ævum,
Non annis revocare tuis: modò diva triformis
Adjuvet, & præsens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent,
Efficerentque orbem: postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectavit imagine Luna:
Egreditur tectis, vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos,
Fértque vagos mediæ per muta silentia noctis
Incomitata gradus. Homines, volucrésque ferásque
Solverat alta quies: nullo cum murmure serpens
Sopito similis, nullo cum murmure serpit,
Immotæque silent frondes, silet humidus aër,
Sydera sola micant; ad quæ sua brachia tendens,
Ter se convertit, ter sumptis flumine crinem
Irroravit aquis, ternis & hiatibus ora
Solvit, & in dura summisso poplite terra,
Nox, ait, arcanis fidissima, quæque diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Túque triceps Hecate, quæ cœptis conscia nostris,
Adjutrixque venis, cantúsque artésque magorum:
Quæque magos tellus pollentibus instruis herbis,
Auræque, & venti, montésque, amnésque lacúsque,
Diíque omnes nemorum, Diíque omnes noctis adeste:
Quorum ope, cùm volui, ripis mirantibus amnes
In fontes redière suos; concussáque sisto,
Stantia concutio cantu freta; nubila pello,
Nubiláque induco, ventos abigóque, vocóque,
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces,
Viváque saxa, suâ convulsáque robora terra,
Et sylvas moveo, jubeóque tremiscere montes,
Et mugire solum, manésque exire sepulchris.
Te quoque Luna traho; quamvis temerata labores
Æra tuos minuant: currus quoque carmine nostro

Pallent

Pallent, ac pallet noſtris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetâſtis, & unco
Haud patiens oneris collum preſſiſtis aratro.
Vos ſerpentigenis in ſe fera bella dediſtis,
Cuſtodémque rudem ſomno ſopiſtis, & aurum
Vindice decepto Graias miſiſtis in urbes:
Nunc opus eſt ſuccis, per quos renovata ſenectus
In florem redeat, primóſque recolligat annos.
Et dabitis: neque enim micuerunt ſydera fruſtra,
Nec fruſtra volucrum tractus cervice draconum
Currus adeſt: aderat demiſſus ab æthere currus.
Quò ſimul aſcendit, frænatáque colla draconum
Permulſit, manibúſque leves agitavit habenas:
Sublimis rapitur, ſubjectáque Theſſala Tempe
Deſpicit, & cretis regionibus applicat angues:
Et quas Oſſa tulit, quaſque altus Pelion herbas,
Othryſque, & Pindus, & Pindo major Olympus,
Perſpicit; & placitas partim radice revellit,
Partim ſuccidit curvamine falcis ahenæ.
Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis.
Multa quoque Amphryſi; nec eras immunis Enipeu;
Nec non Peneus, nec non Sperchiades undæ
Contribuêre aliquid, juncoſáque littora Bœbes.
Carpſit & Euboica vivax Anthedone gramen,
Nondum vulgatum mutato corpore Glauci.
Nona dies illam curru, penníſque draconum,
Nonáque nox omnes luſtrantem viderat agros,
Cum rediit: nec erant tacti niſi odore dracones,
Et tamen annoſæ pellem poſuêre ſenectæ.
Conſtitit adveniens citra liménque foréſque,
Et tantùm cœlo tegitur, refugitque viriles
Contactus, ſtatuítque aras de ceſpite binas,
Dexteriore Hecates, at lævâ parte Juventæ:
Has ubi verbenis, ſylváque incinxit agreſti,
Haud procul egeſta ſcrobibus tellure duabus
Sacra facit: cultróſque in gutture velleris atri
Conjicit, & patulas perfundit ſanguine foſſas.

Tum

Tum ſuper invergens tepidi carcheſia lactis,
Alteráque invergens liquidi carcheſia mellis,
Verba ſimul fundit, terrenáque numina poſcit,
Umbrarúmque rogat rapta cum conjuge regem,
Nè properent artus anima fraudare ſenili:
Quos ubi placavit precibúſque & murmure longo,
Æſonis effœtum proferri corpus ad aras
Juſſit, & in plenos reſolutum carmine ſomnos
Exanimi ſimilem ſtratis porrexit in herbis:
Hinc procul Æſonidem, procul hinc jubet ire miniſtros,
Et monet arcanis oculos removere profanos.
Diffugiunt juſſi: ſparſis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras.
Multifidáſque faces in foſſa ſanguinis atra
Tingit, & infectas geminis accendit in aris,
Térque ſenem flamma, ter aqua, ter ſulphure luſtrat.
Interea calido poſitum medicamen aheno
Fervet, & exultat, ſpumíſque tumentibus albet.
Illîc Æmonia radices valle reſectas,
Seminaque, & flores, & ſuccos incoquit atros.
Adjicit extremo lapides oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lavit arenas:
Addidit exceptas Lunæ de nocte pruinas,
Et Strygis infames ipſis cum carnibus alas,
Inque virum ſoliti vultus mutare ferinos
Ambigui profecta lupi; nec defuit illi
Squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri,
Vivacíſque jecur cervi; quibus inſuper addit
Ora caputque novem cornicis ſecula paſſæ.
His, & mille aliis poſtquam ſine nomine rebus
Propoſitum inſtruxit mortali barbara munus:
Arenti ramo jampridem mitis olivæ
Omnia confudit, ſummíſque immiſcuit ima.
Ecce! vetus calido verſatus ſtipes aheno
Fit viridis primò, nec longo tempore frondes
Induit, & ſubito gravidis oneratur olivis.
At quacunque cavo ſpumas ejecit aheno

Ignis, & in terram guttæ cecidêre calentes:
Vernat humus, floréſque & mollia pabula ſurgunt.
Quæ ſimul ac vidit, ſtricto Medea recludit
Enſe ſenis jugulum, veterémque exire cruorem
Paſſa, replet ſuccis: quos poſtquam combibit Æſon,
Autore exceptos, aut vulnere; barba, comæque
Canitie poſita, nigrum rapuêre colorem.
Pulſa fugit macies; abeunt pallórque, ſitúſque,
Adjectóque cavæ ſupplentur corpore rugæ,
Membráque luxuriant: Æſon miratur, & olim
Ante quater denos hinc ſe reminiſcitur annos,
Diſſimilémque animum ſubiit, ætate relicta.
Viderat ex alto tanti miracula monſtri
Liber: & admonitus juvenes nutricibus annos,
Poſſe ſuis reddi, capit hoc à Colchide munus.
Néve dòli ceſſent, odium cum conjuge falſum
Phaſias aſſimulat, Peliæquæ ad limina ſupplex
Confugit, atque illam (quoniam gravis ipſe ſenecta eſt)
Excipiunt natæ: quas tempore callida parvo
Colchis amicitiæ fallacis imagine cepit.
Dúmque refert inter meritorum maxima, demptos
Æſonis eſſe ſitus, atque hac in parte moratur,
Spes eſt virginibus Pelia ſubjecta creatis,
Arte ſuum parili revireſcere poſſe parentem:
Idque petunt juvenes, pretium ſine fine paciſci.
Illa brevi ſpatio ſilet, & dubitare videtur,
Suſpenditque animos, ficta gravitate, rogantum;
Mox ubi pollicita eſt, quò ſit fiducia major
Muneris hujus, ait, Qui veſtri maximus ævo eſt
Dux gregis inter oves agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur, flexo circum cava tempora cornu;
Cujus & Æmonio marcentia guttura cultro
Fodit, & exiguo maculavit ſanguine ferrum,
Membra ſimul pecudis, validóſque venefica ſuccos
Mergit in æne cavo: minuunt ea corporis artus,
Cornuáque exurunt, nec non cum cornibus annos,

Et

Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora: balatum mirantibus, exilit agnus,
Lasciviſque fuga, lactantiáque ubera quærit.
Obſtupuêre ſatæ Pelia: promiſſáque poſtquam
Exhibuêre fidem, tum verò impenſiùs inſtant.
Ter juga Phœbus equis in Ibero flumine merſis
Dempſerat, & quarta radiantia nocte micabant
Sydera, cùm rapido fallax Æetias igni
Imponit purum laticem, & ſine viribus herbas.
Jámque neci ſimilis, reſoluto corpore, regem,
Et cum rege ſuos cuſtodes ſomnus habebat,
Quem dederat cantus, magicæque potentia linguæ.
Intrârant juſſæ cum Colchide limina natæ,
Ambierántque torum; Quid nunc dubitatis inertes?
Stringite, ait, gladios, veterémque haurite cruorem,
Ut repleam vacuas juvenili ſanguine venas:
IN manibus veſtris vita eſt, ætáſque parentis:
Si pietas ulla eſt, nec ſpes agitatis inanes,
Officium præſtate patri, teliſque ſenectam
Exigite, & ſaniem conjecto immittite ferro.
HIS, ut quæque pia eſt, hortatibus, impia prima eſt,
Et, nè ſit ſcelerata, facit ſcelus: haud tamen ictus
Ulla ſuos ſpectare poteſt, oculóſque reflectunt,
Cæcáque dant ſævis averſæ vulnera dextris.
Ille cruore fluens ſubitò tamen allevat artus,
Semilacérque toro tentat conſurgere, & inter
Tot medios gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis vos in fata parentis
Armat, ait: Cecidêre illis animíque, manúſque.
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abſtulit, & calidis laniatum merſit in undis.
Quæ niſi pennatis ſerpentibus iſſet in auras,
Non exempta foret pœnæ: fugit alta, ſupérque
Pelion umbroſum, Philyræáque tecta, ſupérque
Othryn & eventu veteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum ſublatus in aëra pennis,
Cum gravis infuſo tellus foret obruta ponto,

Deu-

Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Æoliam Pitanen à læva parte reliquit,
Factáque de saxo longi simulacra draconis:
Idæúmque nemus, quo nati furta, juvencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cervi:
Quáque pater Coryti parva tumulatus arena est,
Et quos Mæra novo latratu terruit agros.
Eurypylíque urbem, qua Coæ cornua matres
Gesserunt, tunc cum discederat Herculis agmen;
Phœbeámque Rhodon: & Jalisios Telchinas,
Quorum oculos ipso mutantes omnia visu
Juppiter exosus, fraternis subdidit undis.
Transit & antiquæ Cartheïa mœnia Cææ,
Qua pater Alchidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.
Indè lacus Hyries vidit, & Cycneïa Tempe,
Quæ subitus celebravit olor: nam Phyllius illic
Imperio pueri, volucréque ferúmque leonem
Tradiderat domitos; taurum quoque vincere jussus
Vicerat, & stricto toties iratus amori,
Præmia poscenti taurum suprema negavit.
Ille indignatus, Cupies dare, dixit, & alto
Desiluit saxo; cunéti cecidisse putabant:
Factus olor niveis pendebat in aëre pennis:
Et genitrix Hyrie servatum nescia, flendo
Delicuit: stagnúmque suo de nomine fecit.
Adjacet his Pleuron: in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe.
Indè Calaureæ Latoidos aspicit arva,
In volucrem versi cum conjuge conscia regis.
Dextera Cyllene est, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat, sævarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in timidam phocen sub Apolline versi,
Eumelique domum lugentis in aëre natam.
Tandem vipereis Ephyrén Pirenida pennis
Contigit: hic veteres ævo mortalia primo

Corpo-

Corpora vulgârunt pluvialibus edita fungis.
Sed poſtquam Colchis arſit nova nupta venenis,
Flagrantémque domum regis malè vidit: utroque
Sanguine natorum perfunditur impius enſis,
Ultáque ſe malè mater Jaſonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata Draconibus intrat
Palladias arces, quæ te juſtiſſime Phineu,
Téque ſenex Peripha, pariter vidêre volantes,
Invexámque novis neptem Polyphemonis alis.
Excipit hanc Ægeus facto damnandus in uno;
Nec ſatis hoſpitium eſt, thalami quoque fœdere jungit:
Jámque aderat Theſeus proles ignota parenti,
Qui virtute ſua bimarem pacaverat Iſthmon.
Hujus in exitium miſcet Medea quod olim
Attulerat ſecum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidnæ memorant è dentibus ortum
Eſſe canis. Specus eſt tenebroſo cæcus hiatu,
Et via declivis, per quam Tirynthius heros
Reſtantem, contráque diem, radióſque micantes
Obliquantem oculos, nexis adamanta catenis
Cerberon attraxit: rabida qui concitus ira
Implevit pariter ternis latratibus auras.
Et ſparſit virides ſpumis albentibus agros.
Has concrêſſe putant, nactáſque alimenta feracis
Fœcundíque ſoli vires cepiſſe nocendi:
Quæ quia naſcuntur dura vivacia caute,
Agreſtes aconita vocant, Ea conjugis aſtu
Ipſe parens Ægeus nato porrexit, ut hoſti:
Sumpſerat ignara Theſeus data pocula dextra:
Cùm pater in capulo gladii cognovit eburno
Signa ſui generis, facinúſque excuſſit ab ore:
Effugit illa necem, nebulis per carmina motis:
At genitor, quanquam lætatur ſoſpite nato,
Attonitus tamen eſt geniti diſcrimine parvo
Committi potuiſſe nefas: fovet ignibus aram,
Muneribúſque Deos implet; feriúntque ſecures
Colla toroſa boum vinctorum cornua vittis:

NUL-

NULLUS Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies: agitant convivia patres,
Et medium vulgus: nec non & carmina, vino
Ingenium faciente, canunt. Te, maxime Theseu,
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri;
Quódque suam securus arat Cremyona colonus,
Manus opúsque tuum est: tellus Epidauria per te
Clavigeram vidit Vulcani occumbere prolem:
Vidit & immitem Cephisias ora Procrusten:
Cercyonis lethum vidit Cerealis Eleusis.
OCCIDIT ille Scinis, magnis malè viribus usus;
Qui poterat curvare trabes, & agebat ab alto
Ad terram latè sparsurus corpora pinus.
Tutus ad Alcathoën Lelegeïa mœnia limes
Compositò Scirone patet: sparsísque latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda;
Quæ jactata diu fertur durâsse vetustas
In scopulos: scopulis nomen Scironis inhæret.
Si titulos annósque tuos numerare velimus,
Facta prement annos. Pro te, fortissime, vota
Publica susscipimus: Bacchi tibi sumpsimus haustus.
Consonat assensu populi, precibúsque faventum
Regia: nec tota tristis locus ullus in urbe est.
Nec tamen (usque adeò NULLA est sincera voluptas,
Sollicitúmque aliquid lætis intervenit) Ægeus
Gaudia percepit nato secura recepto.
Bella parat Minos: qui quanquam milite, quanquam
Classe valet; patria tamen est firmissimus ira,
Androgeíque necem justis ulciscitur armis.
Ante tamen bello vires acquirit amicas:
Quáque patent aditus volucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi jungit, & Astypaleïa regna.
Promissis Anaphen, regna Astypaleïa bello:
Hinc humilem Myconen; cretosáque rura Cimoli,
Florentem Cythnon, Scyron, planámque Seriphon,
Marmoreámque Paron, quamque impia prodidit Arne
Sithonis, accepto, quod avara poposcerat, auro.

Mu-

Mutata eſt in avem, quæ nunc quoque diligit aurum,
Nigrá pedes, nigris velata monedula pennis.
At non Oliaros, Didyméque, & Tenos, & Andros,
Et Gyaros, nitidæque ferax Peparethos olivæ,
Gnoſſiacos juvêre rates: latere indè ſiniſtro
Oenopiam Minos petit Æacideïa regna.
Oenopiam veteres appellavêre: ſed ipſe
Æacus Æginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantæque virum cognoſcere famæ
Expetit: occurrunt illi, Telamónque, minórque
Quàm Telamon Peleus, & proles tertia Phocus.
Ipſe quoque egreditur tardus gravitate ſenili
Æacus, &, quæ ſit veniendi cauſa, requirit.
Admonitus patrii luctus ſuſpirat; & illi
Dicta refert rector populorum talia centum,
Arma juves oro pro nato ſumpta; pixque
Pars ſis militiæ: tumulo ſolatia poſco.
Huic Aſopiades, Petis irrita, dixit, & urbi
Non facienda meæ: neque enim conjunctior ulla
Cecropidis hac eſt tellus. Ea fœdera nobis.
Triſtis abit; ſtabúntque tibi tua fœdera magno,
Dixit: & utilius bellum putat eſſe minari,
Quàm gerere, atque ſuas ibi præconſumere vires.
Claſſis ab Oenopiis etiam nunc Lyctia muris
Spectari poterat: cùm pleno concita velo
Attica puppis adeſt, & portus intrat amicos,
Quæ Cephalum, patriæque ſimul mandata ferebat.
Æacidæ longo juvenes poſt tempore viſum
Agnovêre tamen Cephalum, dextráſque dedêre,
Inque patris duxêre domum. Spectabilis heros,
Et veteris retinens etiam nunc pignora formæ
Ingreditur, ramúmque tenens popularis olivæ,
Et dextra, lævâque duos ætate minores,
Major habet Clyton, & Buten Pallante creatos:
Poſtquam congreſſi, primi ſua verba tulerunt
Cecropidæ: Cephalus peragit mandata, rogátque
Auxilium, fœdúſque refert, & jura parentum,

Imperiúmque peti totius Achaïdos addit:
Sic ubi mandatam juvit facundia causam:
Æacus, in capulo regni nitente sinistra:
NE petite auxilium, sed sumite, dixit, Athenæ:
Nec dubiæ vires: quas hæc habet insula vestras
Ducite, & omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt; superat mihi miles, & hosti,
Gratia Diis felix & inexcusabile tempus.
Imò ita sit Cephalus: crescat tua civibus opto
Urbs, ait: adveniens equidem modò gaudia cepi,
Cùm tam pulchra mihi, tam par ætate juventus,
Obvia processit: multos tamen indè requiro,
Quos quondam vidi vestra priùs urbe receptus.
Æacus ingemuit tristíque ita voce locutus,
FLEBILE principium melior fortuna secuta est.
Hanc utinam vobis possem memorare! Sine ullo
Ordine nunc repetam: neu longa ambage morer vos,
Ossa cinisque jacent, memori quos mente requiris,
Et quota pars illi rerum perière mearum!
Dira lues populis ira Junonis iniquæ
Incidit exosæ dictas à pellice terras.
DUM visum est mortale malum. tantæque latebat
Causa nocens cladis: PUGNATUM est arte medendo:
EXITIUM superabat opem, quæ victa jacebat.
Principio cœlum spissa caligine terras
Pressit, & ignavos incluſit nubibus æstus:
Dúmque quater plenis explevit cornibus orbem,
Luna quater plenum tenuata retexuit orbem,
Lethiferis calidi spirárunt æstibus Austri,
Constat & in fontes vitium venisse, lacúsque,
Milliáque incultos serpentum multa per agros
Errâsse atque suis fluvios temerâsse venenis.
Strage canum primò, volucrúmque, oviúmque boúmque
Inque feris subiti deprensa potentia morbi est.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medióque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus, balatus dantibus ægros,

Sponte

Sponte sua lanæque cadunt, & corpora tabent.
Acer equus quondam, magnæque in pulvere famæ,
Degenerat: palmæ veterúmque oblitus honorum,
Ad præsepe gemit morbo moriturus inerti.
Non aper irasci meminit, nec fidere cursu
Cerva, nec armentis incurrere fortibus ursi.
OMNIA languor habet: sylvis, agrisque visque
Corpora fœda jacent; vitiantur odoribus auræ.
Mira loquor. Non illa canes, avidæque volucres,
Non cani tetigêre lupi: dilapsa liquescunt,
Afflatúque nocent, & agunt contagia latè:
Pervenit ad miseros damno graviore colonos
Pestis, & in magnæ dominatur mœnibus urbis.
Viscera torrentur primò, flammisque fatiscunt:
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igni;
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia ventis
Ora patent, auræque graves captantur hiatu.
NON stratum, non ulla pati velamina possunt,
Dura sed in terra ponunt præcordia: nec sit
Corpus humo gelidum, sed humus de corpore fervet.
Nec moderator adest: inque ipso sæva medentes
Erumpit clades, obsuntque autoribus artes.
Quo propior quisque est, servítque fidelibus ægro,
In partem lethi citiùs venit: atque SALUTIS
Spes abiit, finémque vident in funere morbi.
Indulgent animis; & nulla, quid utile, cura est:
Utile enim nihil est. Passim, positóque pudore,
Fontibus, & fluviis, puteisque capacibus hærent:
NEC sitis est extincta priùs, quàm vita, bibendo.
Inde graves morbo nequeunt consurgere, & ipsis
Immoriuntur aquis: aliquis tamen haurit & illas:
Tantáque sunt miseris invisi tædia lecti:
Prosiliunt, aut, si prohibent consistere vires,
Corpora devolvunt in humum, fugiúntque penates
Quisque suos; sua cuique domus funesta videtur;
Et, quia causa latet, locus est in crimine notus.
Semianimes errare viis, dum stare valebant,

Aſpiceres, flentes alios, terráque jacentes,
Laſſáque verſantes ſupremo lumina motu:
Membráque pendentis tendunt ad ſydera cœli,
Hîc, illic, ubi mors deprenderat, exhalantes:
Quid mihi tunc animi fuit? aut quid debuit eſſe?
Ni vitam odiſſem, & cuperem pars eſſe meorum.
Quo ſe cunque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat ſtratum: veluti cùm putria motis
Poma cadunt ramis, agitatáque ilice glandes:
Templa vides contra gradibus ſublimia longis:
Juppiter illa tenet. Quis non altaribus illis
Irrita thura dedit? quoties pro conjuge conjux,
Pro nato genitor, dum verba precantia dixit,
Non exoratis animam finivit in aris?
Inque manu thuris pars inconſumpta reperta eſt?
Admoti quoties templis, dum vota ſacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum,
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri?
Ipſe ego ſacra Jovi pro me, patriáque, tribúſque
Cùm facerem natis: mugitus victima diro
Edidit, & ſubito collapſa ſine ictibus ullis
Exiguo tinxit ſubjectos ſanguine cultros.
Fibra quoque ægra notas veri, monitúſque Deorum
Perdiderat: triſtes penetrant ad viſcera morbi.
Ante ſacros vidi projecta cadavera poſtes:
Ante ipſas, quò mors foret invidioſior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortíſque timorem
Morte fugant, ultróque vocant venientia fata.
Corpora miſſa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos, & jam reverentia nulla eſt:
Déque rogis pugnant, alieníſque ignibus ardent.
Qui lacryment, deſunt; indefletæque vagantur
Natorum, matrúmq; animæ, juvenúmque, ſenúmque:
NEC locus in tumulos, nec ſufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miſerarum turbine rerum,

Jup-

Juppiter ô dixi, ſi te non falſa loquuntur
Iſſe ſub amplexus Æginæ Aſopidos olim,
Nec te, magne pater, noſtrî pudet eſſe parentem:
AUT mihi redde meos, aut me quoq; conde ſepulcro.
Ille notam fulgore dedit tonitrúque ſecundo:
Accipio, ſintque iſta precor felicia mentis
Signa tuæ, dixi, quæ das mihi pignoris omen.
Fortè fuit juxta patulis rariſſima ramis
Sacra Jovi quercus de ſemine Dodonæo:
Hic nos frugilegas aſpeximus agmine longo
GRANDE onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugoſóque ſuum ſervantes cortice callem.
Dum numerum miror, totidem, pater optime, dixi,
Tu mihi da cives, & inania mœnia ſupple.
Intremuit, ramíſque ſonum ſine flamine motis
Alta dedit quercus. Pavido mihi membra timore
Horruerant, ſtabántque comæ; tamen oſcula terræ,
Roboribúſque dedi: nec me ſperare fatebar,
Sperabam tamen, atque animo mea vota fovebam.
Nox ſubit, & curis exercita corpora ſomnus
Occupat: ante oculos eadem mihi quercus adeſſe,
Et rami totidem, totidémque animalia ramis
Ferre ſuis viſa eſt, paritérque tremeſcere motu
Graniferúmque agmen ſubjectis ſpargere in arvis;
Creſcere quod ſubitò majus majúſque videtur,
Ac ſe tollere humo, rectóque aſſiſtere trunco,
Et maciem, numerûmque pedum, nigrúmque colorem
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit, damno vigilans mea viſa, querórque
In ſuperis opis eſſe nihil: ſed in ædibus ingens
Murmur erat, vocéſque hominum exaudire videbar
Jam mihi deſuetas. Dum ſuſpicor has quoque ſomni
Eſſe, venit Telamon properus, foribúſque recluſis,
Spéque, fidéque, pater, dixit, majora videbis.
Egredere: Egredior, qualéſque in imagine ſomni
Viſus eram vidiſſe viros, ex ordine tales
Aſpicio noſcóque. Adeunt, regémque ſalutant.

Vota Jovi ſolvo, populíſque recentibus urbem
Partior, & vacuos priſcis cultoribus agros:
Myrmidonáſque voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidiſti: mores, quas antè gerebant,
Nunc quoq; habent. Parcũ genus eſt, patiénſq; laborũ,
Quæſitíque tenax, & quod quæſita reſervet.
Hi te ad bella pares annis animíſque ſequentur:
Cùm primùm, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Auſtros.
Talibus, atque aliis longum ſermonibus illi
Implevêre diem. Lucis pars optima menſæ
Eſt data: nox ſomnis. Jubar aureus extulerat Sol:
Flabat adhuc Eurus, redituráque vela tenebat.
Ad Cephalum Pallante ſati, cui grandior ætas;
Ad regem Cephalus, ſimul & Pallante creati
Conveniunt: ſed adhuc regem ſopor altus habebat.
Excipit Æacides illos in limine Phocus:
Nam Telamon fratérque viros ad bella parabant,
Phocus in interius ſpatium, pulchróſque receſſus
Cecropidas duxit, cum quis ſimul ipſe reſedit.
Aſpicit Æoliden, ignota ex arbore factum
Ferre manu jaculum, cujus fuit aurea cuſpis.
Pauca priùs mediis ſermonibus ille locutus,
Sum nemorum ſtudioſus, ait, cædíſque ferinæ:
Qua tamen è ſylva teneas haſtile reciſum,
Jamdudum dubito: certè ſi fraxinus eſſet,
Fulva colore foret; ſi corpus, nodus ineſſet.
Unde ſit ignoro: ſed non formoſius iſto
Viderunt oculi telum jaculabile noſtri.
Excipit Actæis è fratribus alter, &, Uſum
Majorem ſpecie mirabere, dixit, in iſto:
CONSEQUITUR quodcunq; petit: fortunáq; miſsũ
Non regit, & revolat nullo referente cruentum.
Tum verò juvenis Nereïus omnia quærit:
Cur ſit, & unde datum, quis tanti muneris autor.
Quæ petit ille refert, & cætera nota pudore,
Qua tulerit mercede, ſilet; tactúſque dolore

Con-

Conjugis amissæ, lacrymis ita fatur obortis:
Hoc me, nate Dea, (quis posset credere?) telum
Flere facit, faciétque diu, si vivere nobis
Fata diu dederint; hoc me cum conjuge chara
Perdidit; hoc utinam caruissem munere semper!
Procris erat, si fortè magis pervenit ad aures
Orithya tuas, magnæ soror Orithyæ:
Si faciem, morésque velis conferre duarum,
Dignior ista rapi. Pater hanc mihi junxit Erechtheus:
Hanc mihi junxit amor. Felix dicebar, erámque.
Non ita Diis visum est: at nunc quoque forsitan essem.
Alter agebatur post sacra jugalia mensis,
Cùm me cornigeris tendentem retia cervis,
Vertice de summo semper florentis Hymetti
Lutea mane videt pulsis Aurora tenebris,
Invitúmque rapit. Liceat mihi vera referre,
Pace Deæ, quod sit roseo spectabilis ore.
Quòd teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quòd alatur aquis. Ego Procrin amabam.
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore:
Sacra tori, coitúsque novos, thalamósque recentes,
Primáque deserti referebam fœdera lecti.
Mota Dea est; &, siste tuas, ingrate, querelas,
PROCRIN habe, dixit: quòd si mea provida mens est,
Non habuisse voles: méque illi irata remisit:
Dum redeo mecúmque Deæ memorata retracto,
Esse metus cœpit, ne jura jugalia conjux
Non bene servásset: FACIES, ætásque jubebant
Credere adulterium, prohibebant credere mores.
Sed tamen adfueram; sed & hæc erat, unde redibam,
Criminis exemplum: sed cuncta timemus amantes.
Quærere quod doleam statuo, donísque pudicam
Sollicitare fidem: favet huic Aurora timori,
Immutátque meam (videor sensisse) figuram.
Palladiásque ineo non cognoscendus Athenas,
Ingrediórque domum. Culpa domus ipsa carebat,
Castáque signa dabat, dominóque erat anxia rapto

Vix aditus, per mille dolos, ad Erechthida factus,
UT vidi, obſtupui, meditatáque penè reliqui
Tentamenta fidè: malè me, quin vera faterer,
Continui; malè quin, ut oportuit, oſcula ferrem.
Triſtis erat; ſed nulla tamen formoſior illa
Eſſe poteſt triſti; deſiderióque dolebat
Conjugis erepti. Tu collige, qualis in illa,
Phoce, decor fuerit, quam ſic dolor ipſe decebat.
Quid referam, quoties tentamina noſtra pudici
Reppulerint mores? quoties, Ego, dixerit, UNI
Servor, ubicunque eſt? uni mea gaudia ſervo?
Cui non iſta fide ſatìs experientia ſano
Magna foret? Non ſum contentus, & in mea pugno
Vulnera: dum cenſus dare me promitto; loquendo
Muneráque augendo, tandem dubitare coegi.
Exclamo, Mala! Pectora detego; tectus adulter
Verus eram conjux: me, perfida, teſte teneris:
Illa nihil: tacito tantummodo victa pudore,
Inſidioſa malo cum conjuge limina fugit,
Offenſáque mei genus omne peroſa virorum,
Montibus errabat, ſtudiis operata Dianæ.
Tum mihi deſerto violentior ignis ad oſſa
Pervenit: orabam veniam, & peccâſſe fatebar,
Et potuiſſe datis ſimili ſuccumbere culpæ
Me quoque muneribus, ſi munera tanta darentur.
Hæc mihi confeſſo læſum priùs ulta pudorem
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam ſi parva dediſſet
Dona, canem munus: quem cùm ſua traderet illi
Cynthia, currendo ſuperabit, dixerat, omnes.
Dat ſimul & jaculum, manibus quod cernis habere.
Muneris alterius quæ ſit fortuna requiris?
Accipe mirandum: novitate movebere facti.
Carmina Naïades non intellecta priorum
Solvunt ingeniis; & præcipitata jacebat,
Immemor ambagum vates obſcura ſuarum,
Scilicet alma Themis; nec talia liquit inulta.

Protinus

Protinus Aoniis immiſſa eſt bellua Thebis.
Ceſſit & exitio multis, pecorúmque ſuóque:
Ruricolæ pavêre feram. Vicina juventus
Venimus, & latos indagine cinximus agros.
Illa levi velox ſuperabat retia ſaltu:
Summáque tranſibat poſitarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus: quos illa ſequentes
Effugit, & cœtum non ſegnior alite ludit.
Poſcor & ipſe meum conſenſu Lælapa magno:
(Muneris hoc nomen) Jamdudum vincula pugnat
Exuere ipſe ſibi, collóque morantia tendit.
Vix bene miſſus erat, nec jam poteramus, ubi eſſet,
Scire, pedum calidus veſtigia pulvis habebat:
Ipſe oculis ereptus erat. Non ocyor illo
Haſta, nec exutæ contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex medii ſubjectis imminet arvis:
Tollo in hunc, capióque novi ſpectacula curſus,
Quo modo deprendi, modò ſe ſubducere ab ipſo
Vulnere viſa fera eſt; nec limite callida recto,
In ſpatiúmque fugit, ſed decipit ora ſequentis,
Et redit in gyrum, nè ſit ſuus impetus hoſti.
Imminet hic, ſequitúrque parem: ſimiliſque tenenti
Non tenet, & vanos exercet in aëre morſus.
Ad jaculi vertebar opem, quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis addere tento,
Lumina deflexi, revocatáque rurſus eodem
Rettuleram: & medio (mirum) duo marmora campo
Aſpicio: fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet invictos ambos certamine curſus
Eſſe Deus voluit, ſi quis Deus affuit illis.
Hactenus: & tacuit. Jaculo quod crimen in ipſo eſt?
Phocus ait. Jaculi ſic crimina reddidit ille.
GAUDIA principium noſtri ſunt, Phoce, doloris:
Illa priùs referam. Juvat ô meminiſſe beati
Temporis, Æacide: quo primos ritè per annos
Conjuge eram felix, felix erat illa marito.

Mutua

Mutua cura duos, & amor ſocialis habebat.
Nec Jovis illa meo thalamos præferret amori,
Nec me quæ caperet, non ſi Venus ipſa veniret,
Ulla erat: æquales urebant pectora flammæ.
Sole ferè radiis feriente cacumina primis,
Venatum in ſylvas juveniliter ire ſolebam:
Nec mecum famuli, nec equi, nec naribus aeres
Ire canes, nec lina ſequi nodoſa ſolebant:
Tutus eram jaculo: ſed cum ſatiata ferinæ
Dextera cædis erat, repetebam frigus, & umbram.
Et, quæ de gelidis exibat vallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in æſtu;
Auram expectabam: requies erat illa labori.
Aura (recordor enim) venias, cantare ſolebam,
Méque juves, intréſque ſinus gratiſſima noſtros,
Utque facis, relevare velis, quibus urimur, æſtus.
Forſitan addideram (ſic me mea fata trahebant)
Blanditias plures, &, Tu mihi magna voluptas,
Dicere dum ſolitus, Tu me reficíſque, fovéſque,
Tu facis, ut ſylvas, ut amem loca ſola, meóque
Spiritu iſte tuus ſemper capiatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
Neſcio quis, noménque auræ tam ſæpe vocatum
Eſſe putat Nymphæ. Nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit, linguáque refert audita ſuſurra.
CREDULA res amor eſt. Subito collapſa dolore,
Ut mihi narratur, cecidit; Longóque refecta
Tempore, ſe miſeram, ſe fati dixit iniqui:
Déque fide queſta eſt, &, crimine concita vano,
QUOD nihil eſt metuit, metuit ſine corpore nomen,
Et dolet infelix, veluti de pellice vera:
Sæpe tamen dubitat, metuitque miſerrima falli;
Indicióque fidem negat: &, niſi viderit ipſa,
Damnatura ſui non eſt delicta mariti.
Poſtera depulerant Auroræ lumina noctem:
Egredior, ſylváſque peto, victórque per herbas,

Aura

Aura veni, dixi, noſtróque medere labori.
Et ſubitò gemitus inter mea vérba videbar
Neſcio quos audiſſe; veni tamen, optima, dicens,
Fronde levem rurſus ſtrepitum faciente caduca
Sum ratus eſſe feram, telúmque volatile miſi.
Procris erat, medióque tenens in pectore vulnus,
Hei mihi! conclamat. Vox eſt ubi cognita fidæ
Conjugis: ad vocem præceps, aménſque cucurri.
Semianimem, & ſparſas fœdantem ſanguine veſtes,
Et ſua (me miſerum!) de vulnere, dona trahentem
Invenio, corpúſque meo mihi charius ulnis
Mollibus attollo, ſciſſáque à pectore veſte
Vulnera ſæva ligo, conórque inhibere cruorem.
Neu me morte ſua ſceleratum deſerat, oro.
Viribus illa carens, & jam moribunda, coëgit
Hæc ſe pauca loqui: Per noſtri fœdera lecti,
Pérque Deos ſupplex oro, ſuperóſque, meóſque,
Per ſi quid merui de te bene, pérque manentem
Nunc quoque, cum pereo, cauſam mihi mortis, amorem;
Nè thalamis Auram patiare incumbere noſtris.
Dixit: & errorem tum denique nominis eſſe
Et ſenſi, & docui. Sed quid docuiſſe juvabat?
Labitur, & parvæ fugiunt cum ſanguine vires.
Dúmque aliquid ſpectare poteſt, me ſpectat. Et in me
Infelicem animam, noſtróque exhalat in ore:
Sed vultu meliore mori ſecura videtur.
Flentibus hæc lacrymans heros memorabat: & (ecce!)
Æacus ingreditur duplici cum prole, novóque
Milite, quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

PUB. OVIDII NASONIS

Metamorphoſeon

LIBER VIII.

JAM nitidum retegente diem, noctíſque fugante
Tempora Lucifero, cadit Eurus, & humida ſurgunt
Nubila, dant placidi curſum redeuntibus Auſtri
Æacidis, Cephalóque; quibus feliciter acti
Ante expectatum portus tenuêre petitos.
Interea Minos Lelegeïa littora vaſtat,
Prætentátque ſui vires Mavortis in urbe
Alcathoë, quam Niſus habet: cui ſplendidus oſtro
Inter honoratos medio de vertice canos
Crinis inhærebat, magni fiducia regni.
Sexta reſurgebant orientis cornua Lunæ:
Et pendebat adhuc belli fortuna, diúque
INTER utrumque volat dubiis victoria pennis.
Regia turris erat vocalibus addita muſis,
In quibus auratam proles Latonia fertur
Depoſuiſſe lyram: ſaxo ſonus ejus inhæſit.
Sæpe illuc ſolita eſt aſcendere filia Niſi,
Et petere exiguo reſonantia ſaxa lapillo,
Tunc cùm pax eſſet: bello quoque ſæpe ſolebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Jámque mora belli procerum quoque nomina nôrat,
Armáque, equóſque, habitúſque, Cydoneáſq; pharetras,
Noverat ante alios faciem ducis Europæi;
Plus etiam quàm nôſſe ſat eſt. Hac judice, Minos,

Seu

Seu caput abdiderat cristata casside pennis,
In galea formosus erat; seu sumpserat ære
Fulgentem clypeum, clypeum sumpsisse decebat;
Torserat adductis hastilia lenta lacertis,
Laudabat virgo junctam cum viribus artem;
Impositis calamis patulos sinuaverat arcus,
Sic Phœbum sumptis jurabat stare sagittis.
Cùm verò faciem dempto nudaverat ære,
Purpureúsque albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi, spumantiáque ora regebat,
Vix sua, vix sanè virgo Niseïa compos.
Mentis erat: felix jaculum, quod tangeret ille,
Quæque manu premeret, felicia frœna vocabat.
Impetus est illi (liceat modò) ferre per agmen
Virgineos hostile gradus: est impetus illi
Turribus è summis in Gnossia mittere corpus
Castra, vel æratas hosti recludere portas,
Vel si quid Minos aliud velit. Utque sedebat
Candida Dictæi spectans tentoria regis,
Læter ait, doleámne geri lacrymabile bellum,
In dubio est. Doleo, quòd Minos hostis amanti est;
Sed nisi bella forent, nunquam mihi cognitus esset:
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside, me comitem, me pacis pignus haberet.
Si quæ te peperit talis, pulcherrime regum
Qualis es ipse, fuit: meritò Deus arsit in illa.
O ego ter felix! Si pennis lapsa per auras
Gnossiaci possem castris insistere regis,
Fassáque me flammásque meas, Qua dote, rogarem,
Vellet emi; tantùm patrias nè posceret arces:
Nam PEREANT potiùs sperata cubilia, quàm sim
Proditione potens; quamvis SÆPE utile vinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Justa gerit certè pro nato bella perempto:
Et CAUSAQUE valet, causámque tuentibus armis.
Ut puto, vincemur. Qui si manet exitus urbem;
Cur suus hæc illi referet mea mœnia Mavors?

Et

Et non noſter amor? MELIUS ſine cæde, moráque,
Impenſáque ſui poterit ſuperare cruoris.
Nam metuo certè, nè quis tua pectora, Minos,
Vulneret imprudens: quis enim tam durus, ut in te
Dirigere immitem non inſcius audeat haſtam?
Cœpta placent: & ſtat ſententia tradere mecum
Dotalem patriam, finémque imponere bello.
Verum VELLE patrum eſt, aditus cuſtodia ſervat,
Clauſtráque portarum genitor tenet: hunc ego ſolum
Infelix timeo, ſolus mea vota moratur.
Dii fecerint ſine patre forem! SIBI quiſque profectò
Eſt Deus: IGNAVIS precibus fortuna repugnat.
Altera jamdudum, ſuccenſa Cupidine tanto,
Perdere gauderet quodcunque obſtaret amori:
Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes,
Et gladios auſim; nec in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladiis opus eſt: opus eſt mihi crine paterno.
Ille mihi eſt auro pretioſior: illa beatam
Purpura me, votíque mei factura potentem.
Talia dicenti CURARUM maxima nutrix
Nox intervenit, tenebríſque audacia crevit.
Prima quiès aderat, qua curis feſſa diurnis
Pectora ſomnus habet. Thalamos taciturna paternos
Intrat, & (heu facinus!) fatali nata parentem
Crine ſuum ſpoliat, prædáque potita nefanda
Fert ſecum ſpolium ſceleris, progreſſáque porta
Per medios hoſtes (meriti fiducia tanti eſt)
Pervenit ad regem, quem ſic affata paventem eſt:
Suaſit amor facinus, proles ego regia Niſi
Scylla, tibi trado patriámque meóſque penates:
PRÆMIA nulla peto, niſi te. Cape pignus amoris
Purpureum crinem, nec me nunc tradere crinem,
Sed patriam tibi, crede, caput: ſceleratáque dextra
Munera porrexit, Minos porrecta refugit,
Turbatúſque novi reſpondit imagine facti:
Dii te ſummoveant, ô noſtri infamia ſecli!
Orbe ſuo, tellúſque tibi, pontúſque negetur!

Certè

Certè ego non patiar Jovis incunabula Creten,
Qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.
Dixit: & ut leges captis justissimus autor
Hostibus imposuit classis retinacula solvi
Jussit, & æratas impleri remige puppes:
Scylla, freto postquam deductas nare carinas,
Nec præstare ducem sceleris sibi præmia vidit,
Consumptis precibus violentam transit in iram,
Intendénsque manus passis furibunda capillis,
Quò fugis? exclamat, meritorum autore relicta?
O patriæ prælate meæ, prælate parenti!
Quo fugis, immitis? cujus victoria nostrum
Et scelus, & meritum est. Nec te data munera, nec te
Noster amor movit? nec, quod spes omnis in unum
Te mea congesta est? nam quò deserta revertar?
In patriam? Superata jacet. Sed finge manere:
Proditione mea clausa est mihi. Patris ad ora,
Quæ tibi donavi? Cives odêre merentem,
Finitimi exemplum metuunt, obstruximus orbem
Terrarum nobis, ut Crete sola pateret:
Hanc quoque si prohibes, & nos, ingrate, relinquis,
Non genitrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis
Armeniæque tigres, Austróque agitata Charybdis,
Nec Jove tu natus, nec mater imagine tauri
Lusa tua est: generis falsa est ea fabula: verùm
Et ferus, & captus nullius amore juvencæ,
Qui te progenuit, taurus fuit. Exige pœnas
Nisi pater: gaudete malis modò prodita nostris
Mœnia: nam, fateor, MERUI, & fum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis, quos impia læsi,
Me perimat: cur, qui vicisti crimine nostro,
Insequeris crimen? SCELUS hoc patriæque, patríque
Officium tibi sit. Te vero conjuge digna est,
Quæ torvum ligno decepit adultera taurum,
Discordémque utero fœtum tulit. Ecquid ad aures
Perveniunt mea dicta tuas? an inania venti
Verba ferunt, iidémque tuas, ingrate, carinas?

Jam

Jam jam Paſiphaën non eſt mirabile taurum
Præpoſuiſſe tibi: plus tu feritatis habebas.
Me Miſeram! properare juvat, divulſáque remis
Unda ſonat, mecúmque ſimul mea terra recedit:
Nil agis, ô fruſtra meritorum oblite meorum!
Inſequar invitum, puppímque amplexa recurvam
Per freta longa trahar. Vix dixerat: inſilit undis,
Conſequitúrque ratem, faciente Cupidine vires,
Gnoſſiacæque hæret comes invidioſa carinæ.
Quam pater ut vidit, (nam jam pendebat in auras,
Et modò factus avis fulvis Haliætus in alis)
Ibat, ut hærentem roſtro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimiſit: & aura cadentem
Suſtinuiſſe levis, nè tangeret æquora, viſa eſt.
Pluma fuit: plumis in avem mutata vocatur
Ciris, & á tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.
Vota Jovi Minos taurorum ſanguine centum
Solvit, & egreſſus ratibus Curetida terram
Contigit, & ſpoliis decorata eſt regia fixis.
Creverat opprobrium generis, fædúmque patebat
Matris adulterium, monſtri novitate biformis.
Deſtinat hunc Minos thalami removere pudorem.
Multiplicíque domo cæcis includere tectis.
Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis
Ponit opus, turbátque notas, & limina flexu
Ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non ſecùs ac liquidis Phrygius Mæander in undis
Ludit, & ambiguo lapſu refluítque fluítque,
Occurrénſque ſibi venturas aſpicit undas,
Et nunc ad fontes, nunc ad mare verſus apertum
Incertas exercet aquas: ita Dædalus implet
Innumeras errore vias: vixque ipſe reverti
Ad limen potuit. Tanta eſt fallacia tecti.
Quo poſtquam geminam tauri juveníſque figuram
Clauſit, & Actæo bis paſtum ſanguine monſtrum
Tertia ſors annis domuit repetita novenis,
Utque ope virginea nullis iterata priorum

Janua

Janua difficilis filo eſt inventa relicto.
Protinus Ægides rapta Minoïde Diam
Vela dedit: comitémque ſuam crudelis in illo
Littore deſtituit: deſertæ, & multa querenti,
Amplexúſque & opem Liber tulit, útque perenni
Sidere clara foret, ſumptam de fronte coronam
Immiſit cœlo: tenues volat illa per auras:
Dumque volat, gemmæ nitidos vertuntur in ignes:
Conſiſtúntque loco, ſpecie remanente coronæ,
Qui medius nixíque genu eſt, anguémque tenentis.
Dædalus interea Creten, longúmque peroſus
Exilium, tactúſque loci natalis amore,
Clauſus erat pelago: terras licet, inquit, & undas
Obſtruat: at cœlum certè patet: ibimus illac.
Omnia poſſideat: non poſſidet aëra Minos.
Dixit: & ignotas animum dimittit in artes:
Naturámque novat: nam ponit in ordine pennas
A minima cœptas, longam breviore ſequente.
Ut clivo creviſſe putes. Sic ruſtica quondam
Fiſtula diſparibus paulatim ſurgit avenis.
Tunc lino medias, & ceris alligat imas.
Atque ita compoſitas parvo curvamine flectit,
Ut veras imitetur aves, puer Icarus unà
Stabat: & ignarus ſua ſe tractare pericla,
Ore renidenti, modò quas vaga moverat aura,
Captabat plumas: flavam modò pollice ceram
Mollibat: luſúque ſuo mirabile patris
Impediebat opus. Poſtquam manus ultima cœpto
Impoſita eſt, geminas opifex libravit in alas
Ipſe ſuum corpus, motáque pependit in aura.
Inſtruit & natum: medióque ut limite curras,
Icare, ait, moneo, nè, ſi demiſſior ibis,
Unda gravet pennas; ſi celſior, ignis adurat.
Inter utrumque vola, nec te ſpectare Booten,
Aut Helicen jubeo, ſtrictúmque Orionis enſem:
Me duce carpe viam: pariter præcepta volandi
Tradit, & ignotas humeris accommodat alas.

Inter opus, monitúſque, genæ maduêre ſeniles:
Et patriæ gemuêre manus, dedit oſcula nato
Non iterum repetenda ſuo: pennísque levatus,
Antè volat, comitíque timet (velut alès, ab alto
Quæ teneram prolem produxit in aëra nido)
Hortatúrque ſequi, damnoſáſque erudit artes:
Et movet ipſe ſuas, & nati reſpicit alas.
Hos aliquis, tremula dum captat arundine piſces,
Aut paſtor baculo, ſtivæque innixus arator,
Vidit, & obſtupuit: quique æthera carpere poſſent,
Credidit eſſe Deos, & jam Junonia læva
Parte Samos fuerat. Delóſque, Paróſque relictæ.
Dextra Lebynthos erat: fœcundáque melle Calymna:
Cùm puer audaci cœpit gaudere volatu,
Deſeruítque ducem, cœlíque cupidine tactus
Altius egit iter: rapidi vicinia Solis
Mollit odoratas pennarum vincula ceras:
Tabuerant ceræ; nudos quatit ille lacertos,
Remigióque carens non ullas concipit auras:
Oráque cæruleâ patrium clamantia nomen
Excipiuntur aquâ, quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec jam pater, Icare dixit,
Icare, dixit, ubi es? qua te regione requiram,
Icare? dicebat: pennas conſpexit in undis:
Devovítque ſuas artes, corpúſque ſepulcro
Condidit: & tellus à nomine dicta ſepulti eſt.
Hunc miſeri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramoſa proſpexit ab ilice perdix:
Et plauſit pennis: teſtatáque gaudia cantu eſt,
Unica tum volucris, nec viſa prioribus annis,
Factáque nuper avis, longum tibi Dædale crimen.
Namque huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana ſuam, natalibus actis
Bis puerum ſenis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio ſpinas in piſce notatas
Traxit in exemplum: ferróque incîdit acuto
Perpetuos dentes: & ferræ repperit uſum

Pri-

Primus: & ex uno duo ferrea brachia nodo
Junxit, ut æquali ſpatio diſtantibus illis
Altera pars ſtaret, pars altera duceret orbem,
Dædalus invidit: ſacráque ex arce Minervæ
Præcipitem miſit, lapſum mentitus: at illum,
Quæ favet ingeniis excepit Pallas, avémque
Reddidit; & medio velavit in aëre pennis.
Sed vigor ingenii quondam velocis, in alas,
Inque pedes abiit, nomen, quod & ante remanſit.
Non tamen hæc altè volucris ſua corpora tollit,
Nec facit in ramis altóque cacumine nidos,
Propter humum volitat: ponítque in ſepibus ova:
Antiquíque memor metuit ſublimia caſus.
Jamque fatigatum tellus Ætnæa tenebat
Dædalon: & ſumptis pro ſupplice Cocalus armis
Mitis habebatur. Jam lamentabile Athenæ
Pendere deſierant Theſeïa laude tributum.
Templa coronantur; bellatricémque Minervam
Cum Jove Diíſque vocant aliis, quos ſanguine voto,
Muneribúſque datis, & acerris thuris honorant.
Sparſerat Argolicas nomen vaga fama per urbes
Theſeos: & populi, quos dives Achaia cepit,
Hujus opem magnis imploravêre periclis:
Hujus opem Calydon, quamvis Meleagron haberet,
Sollicita ſupplex petiit prece. Cauſa petendi
Sus erat, infeſtæ famulus vindéxque Dianæ.
Oenea namque ferunt plenis ſucceſſibus anni
Primitias frugum Cereri, ſua vina Lyæo,
Palladios flavæ latices libaſſe Minervæ,
Cœptus ab agricolis ſuperos pervenit ad omnes
Ambitioſus honor: ſolas ſine thure relictas,
Præteritas ceſſaſſe ferunt Latoidos aras.
Tangit & ira deos: at non impunè feremus,
Quæque inhonoratæ non & dicemur inultæ,
Inquit: & Oeneos ultorem ſpreta per agros,
Miſit aprum, quanto majores herbida tauros
Non habet Epirus: ſed habent Sicula arva minores.

Sanguine & igne micant oculi, riget horrida cervix,
Et setæ densis similes hastilibus horrent;
Stántque velut vallum, velut alta hastilia setæ.
Fervida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit: dentes æquantur dentibus Indis:
Fulmen ab ore venit; frondes afflatibus ardent.
Is modò crescentes segetes proculcat in herba:
Nunc matura metit fleturi vota coloni:
Et Cererem in spicis intercipit: area frustra,
Et frustra expectant promissas horrea messes.
Sternuntur gravidi longo cum palmite fœtus,
Baccáque cum ramis semper frondentis olivæ.
Sævit & in pecudes, non has pastórve, canísve,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi: nec sese in mœnibus urbis
Esse putant tutos: donec Meleagros & una
Lecta manus juvenum caluêre cupidine laudis.
Tyndaridæ gemini præstantes, cæstibus alter,
Alter equo, primæque ratis molitor Iasón,
Et cum Pirithoo felix concordia Theseus,
Et duo Thestiadæ, & proles Aphareia Lynceus,
Leucippúsque ferox, jaculóque insignis Acastus,
Et velox Idas, & jam non fœmina Cæneus,
Hippothoúsque, Dryásque, & cretus Amyntore Phœnix,
Actoridæque pares, & missus ab Elide Phileus,
Nec Telamon aberat, magníque creator Achillis,
Cumque Pheretiade, & Hyantæo Jolao
Impiger Eurytion, cursúque invictus Echion,
Neritiúsque Lelex, Panopeus, Hyleúsque feróxque
Hippasus, & primis etiam nunc Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopésque socer; cum Parrhasio Ancæo,
Amdycidésque sagax; & adhuc à conjuge tutus
Oeclides, nemorisque decus Tegeæa Lycæi
Venit Atalante Schœnei pulcherrima virgo.
Rasilis huic fulvam mordebat fibula vestem;
Crinis erat simplex, nodum collectus in unum;

Ex

Ex humero pendens reſonabat eburnea lævo
Telorum cuſtos: arcum quoque læva tenebat:
Talis erat cultu facies, quam dicere verè
Virgineam in puero, puerilem in virgine poſſes.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
Optavit renuente deo, flammáſque latentes
Hauſit. & ô felix, ſi quem dignabitur, inquit,
Iſta virum: nec plura finit tempúſque pudórque
Dicere; majus opus magni certaminis urget,
Sylva frequens trabibus, quam nulla ceciderat ætas,
Incipit à plano, devexáque proſpicit arva:
Quò poſtquam venêre viri, pars retia tendunt:
Vincula pars adimunt canibus: pars preſſa ſequuntur
Signa pedum, capiúntque ſuum reperire periclum.
Concava vallis erat, quo ſe demittere rivi
Aſſuerant pluvialis aquæ: tenet ima lacunæ
Lenta ſalix, ulvæque leves, juncíque paluſtres,
Vimináque, & longæ parvæ ſub arundine cannæ.
Hinc aper excitus medios violentus in hoſtes
Fertur, ut excuſſis eliſus nubibus ignis:
Sternitur in curſu nemus: & propulſa fragorem
Sylva dat: exclamant juvenes, protentáque forti
Tela tenent dextra lato vibrantia ferro.
Ille ruit: ſpargitque canes, ut quiſque furenti
Obſtat: & obliquo latrantes diſſipat ictu.
Cuſpis Echionio primùm contorta lacerto
Vana fuit, truncóque dedit leve vulnus acerno.
Proxima, ſi nimiis mittentis viribus uſa
Non foret, in tergo viſa eſt hæſura petito.
Longiùs it: auctor teli Pegaſeus Iaſon.
Phœbe, ait Ampycides, ſi te coluíque, colóque,
Da mihi, quod petitur, certo contingere telo.
Quà potuit precibus deus annuit; ictus ab illo eſt,
Sed ſine vulnere aper; ferrúmque Diana volanti
Abſtulerat jaculo: lignum ſine acumine venit.
Ira feri mota eſt: nec fulmine leniùs arſit,
Emicat ex oculis; ſpirat quoque pectore flammas.

Utque volat moles adducto concita nervo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres:
In juvenes certo sic impete vulnificus sus
Fertur: & Eupalamon, Pelagonáque dextra tuentes
Cornua prosternit: socii rapuêre jacentes.
At non lethiferos effugit Enæsimus ictus
Hippocoonte satus: trepidantem, & terga parantem
Vertere, succiso liquerunt poplite nervi.
Forsitan & Pylius citra Trojana perisset
Tempora: sed, sumpto posita conamine ab hasta,
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis:
Despexítque loco tutus, quem fugerat, hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio, fidénsque recentibus armis
Orithyæ magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum cœlestia sidera, fratres,
Ambo conspicui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis: ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera feciſſent, nisi setiger inter opacas,
Nec jaculis isset, nec equo loca pervia, sylvas.
Persequitur Telamon, studióque incautus eundi
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleus, celerem Tegæa sagittam
Imposuit nervo, sinuatóque expulit arcu:
Fixa sub aure feræ summum distrinxit arundo
Corpus, & exiguo rubefecit sanguine setas:
Nec tamen illa sui successu lætior ictus,
Quàm meleager erat. Primus vidisse putatur,
Et primus sociis visum ostendisse cruorem;
Et meritum, dixisse, feres virtutis honorem.
Erubuêre viri, séque exhortantur: & addunt
Cum clamore animos: jaciúntque sine ordine tela.
Turba nocet jactis: & quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contrà sua fata bipennifer Arcas,
Discite fœmineis quid tela virilia præstent,
O juvenes, operíque meo concedite, dixit:

Ipsa

Ipſa ſuis licet hunc Latonia protegat armis,
Invita tamen hunc perimet mea dextra Diana.
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore:
Ancipitémque manu tollens utraque ſecurim,
Inſtiterat digitis primos ſuſpenſus in artus.
Occupat audentem, quáque eſt via proxima letho,
Summa ferus geminos direxit ad inguina dentes.
Concidit Ancæus; glomeratáque ſanguine multo
Viſcera lapſa fluunt: madefactáque terra cruore eſt.
Ibat in adverſum proles Ixionis hoſtem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui procul Ægides, O me mihi charior, inquit,
Pars animæ conſiſte meæ: licet eminus eſſe
Fortibus: Ancæo nocuit temeraria virtus.
Dixit: & ærata torſit grave cuſpide cornu:
Cui benè librato, votique potente futuro
Obſtitit æſculea frondoſus ab arbore ramus.
Miſit & Æſonides jaculum: quod caſus ab illo
Vertit: & in mentum figit latrantis: & inter
Ilia conjectum tellure per ilia fixum eſt.
At manus Oenidæ variat, miſſiſque duabus,
Haſta prior terra, medio ſtetit altera tergo.
Nec mora, dum ſævit, dum corpora verſat in orbem,
Stridentémque novo ſpumam cum ſanguine fundit,
Vulneris autor adeſt: hoſtémque irritat ad iram,
Splendidáque adverſos venabula condit in armos.
Gaudia teſtantur ſocii clamore ſecundo,
Victricémque petunt dextræ conjungere dextram,
Immanémque feram multa tellure jacentem
Mirantes ſpectant: neque adhuc contingere tutum
Eſſe putant: ſed tela tamen ſua quiſque cruentat.
Ipſe pede impoſito, caput exitiabile preſſit.
Atque ita, Sume mei ſpolium Nonacria juris,
Dixit: & in partem veniet mea gloria tecum.
Protinus exuvias rigidis horrentia ſetis
Terga dat, & magnis inſignia dentibus ora.
Illi lætitiæ eſt cum muneris autor.

Invidere alii, totóque erat agmine murmur.
E quibus ingenti tendentes brachia voce,
Pone, age, nec titulos intercipe, fœmina, noſtros,
Theſtiadæ clamant; nec te fiducia formæ
Decipiat, nè ſit longe tibi captus amore
Auctor: & huic adimunt munus, jus muneris illi.
Non tulit, & tumida frendens Mavortius ira,
Diſcite raptores alieni, dixit, honoris,
Facta minis quantum diſtent, hauſitque nefando
Pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea, quid faciat, dubium, paritérque volentem
Ulciſci fratrem, fraternáque fata timentem,
Haud patitur dubitare diu: calidúmque prioris
Cæde recalfecit conſorti ſanguine telum.
Dona Deum templis nato victore ferebat,
Cùm videt extinctos fratres Althæa referri:
Quæ, plangore dato, mœſtis clamoribus urbem
Implet: & auratas mutavit veſtibus atris.
At ſimul eſt auctor necis editus, excidit omnis
Luctus: & à lacrymis in pœnæ verſus amorem eſt.
Stipes erat, quem cùm partus enixa jaceret
Theſtias, in flammam triplices poſuêre ſorores:
Staminaque impreſſo fatalia pollice nentes,
Tempora, dixerunt, eadem lignóque tibíque,
O modò nate, damus. Quo poſtquam carmine dicto
Exceſſere deæ: flagrantem mater ab igne
Eripuit ramum, ſparſitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis;
Servatúſque tuos, juvenis, ſervaverat annos.
Protulit hunc genitrix, tedáſque & fragmina poni
Imperat, & poſitis inimicos admovet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum,
Cœpta quater tenuit: pugnat matérque, ſorórque;
Et diverſa trahunt unum duo nomina pectus.
Sæpe metu ſceleris pallebant ora futuri:
Sæpe ſuum fervens oculis dabat ira ruborem:
Et modo neſcio quid ſimilis crudele minanti

Vultus

Vultus erat: modò quem misereri credere posses.
Cúmque ferus lacrymas animi siccaverat ardor,
Inveniebantur lacrymæ tamen: utque carina,
Quam ventus ventóque rapit contrarius æstus,
Vim geminam sentit, parétque incerta duobus:
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat:
Inque vices ponit, positámque resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente:
Et consanguineas ut sanguine leniat umbras,
Impietate pia est. Nam postquam pestifer ignis
Convaluit: Rogus iste cremet mea viscera, dixit.
Utque manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulcrales infelix astitit aras:
Pœnarúmque deæ triplices, furialibus, inquit,
Eumenides, sacris vultus advertite vestros.
Ulciscor, facióque nefas. Mors morte pianda est:
In scelus addendum scelus est, in funera funus:
Per coacervatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato victore fruetur?
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.
Vos modò fraterni manes, animæque recentes,
Officium sentite meum, magnóque paratas
Accipite inferias, uteri mala pignora nostri.
Hei mihi! quo rapior? fratres, ignoscite matri.
Deficiunt ad cœpta manus: meruisse fatemur
Illum cur pereat: mortis mihi displicet auctor.
Ergò impunè feret? vivúsque & victor, & ipso
Successu tumidus, regnum Calydonis habebit:
Vos cinis exiguus, gelidæque jacebitis umbræ?
Haud equidem patiar: pereat sceleratus: at ille
Spémque patris, regnúmque trahat, patriæq; ruinam.
Mens ubi materna est? ubi sunt pia vota parentum?
Et quos sustinui bis mensûm quinque labores?
O utinam primis arsisses ignibus infans;
Idque ego passa forem! Vixisti munere nostro:
Nunc merito moriere tuo. Cape præmia facti;
Bisque datam, primùm partu, mox stipite rapto,

Redde

Redde animam, vel me fraternis adde ſepulcris.
Et cupio,& nequeo. Quid agam? modo vulnera fratrum
Ante oculos mihi ſunt, & tantæ cædis imago:
Nunc animum pietas, maternáque nomina frangunt.
Me miſeram! malè vincetis, ſed vincite, fratres,
Dummodo quæ dedero vobis ſolatia, vóſque
Ipſa ſequar: dixit; dextráque averſa trementi,
Funereum torrem medios conjecit in ignes.
Aut dedit, aut viſus gemitus eſt ille dediſſe
Stipes: & invitis correptus ab ignibus arſit.
Inſcius, atque abſens flamma Meleagrus ab illa
Uritur: & cæcis torreri viſcera ſentit
Ignibus, at magnos ſuperat virtute dolores.
Quòd tamen ignavo cadat, & ſine ſanguine, leto,
Mœret: & Ancæi felicia vulnera dicit,
Grandævúmque patrem, fratréſque piáſque ſorores,
Cum gemitu, ſociámque tori vocat ore ſupremo:
Forſitan & matrem. Creſcunt igníſque dolórque,
Langueſcúntq; iterum. Simul eſt extinctus uterque:
Inque leves abiit paulatim ſpiritus auras,
Paulatim cana prunam velante favilla.
Alta jacet Calydon: lugent juvenéſque ſenéſque:
Et vulgus, proceréſque gemunt: ſciſſæque capillos
Plangunt ora ſimul matres Calydonides. Oeneus
Pulvure canitiem genitor, vultúſque ſeniles
Fœdat humi fuſos, ſpatioſúmque increpat ævum:
Nam de matre manus diri ſibi conſcia facti
Exegit pœnas, acto per viſcera ferro.
Non, mihi ſi centum Deus ora ſonantia linguis,
Ingeniúmque capax, totúmque Helicona dediſſet,
Triſtia perſequerer miſerarum vota ſororum.
Immemores decoris liventia pectora tundunt:
Dúmque manet corpus, corpus refovéntque fovéntque:
Oſcula dant ipſi: poſito dant oſcula lecto.
Poſt cinerem, cineres hauſtos ad pectora preſſant:
Affuſæque jacent tumulo: ſignataque ſaxo
Nomina complexæ, lacrymas in nomina fundunt.

Quas

Quas, poſtquam Oeneæ tandem Latonia clade
Eſt ſatiata domus, præter Gorgénque nurúmque
Nobilis Alcmenæ, natis in corpore pennis
Allevat, & longas per brachia porrigit alas:
Corneáque ora facit: verſáſque per aëra mittit.
Interea Theſeus ſociati parte laboris
Functus, Erechtheias Tritonidos ibat ad arces:
Clauſit iter, fecítque moras Achelous eunti
Imbre tumens: ſuccede meis, ait, inclyte, tectis,
Cecropide; nec te committe rapacibus undis:
Ferre trabes ſolidas, obliquáque volvere magno
Murmure ſaxa ſolent. Vidi contermina ripæ
Cum gregibus ſtabula alta trahi, nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus eſſe.
Multa quoque hic torrens nivibus de monte ſolutis
Corpora turbineo juvenilia vortice merſit.
Tutior eſt requies, ſolito dum flumina currant
Limite: dum tenues captet ſuus alveus undas.
Annuit Ægides, utórque, Acheloë, domóque,
Conſilióque tuo, reſpondit: & uſus utroque eſt.
Pumice multicavo, nec levibus atria tophis
Structa ſubit: molli tellus erat humida muſco:
Summa lacunabant alterno murice conchæ.
Jámque duas lucis partes Hyperione menſo,
Diſcubuêre toris Theſeus, comitéſque laborum,
Hac Ixionides, illa Trœzenius heros
Parte Lelex, raris jam ſparſus tempora canis:
Quoſque alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, lætiſſimus hoſpite tanto.
Protinus oppoſitas nudæ veſtigia Nymphæ
Inſtruxêre epulis menſas: dapibúſque remotis
In gemma poſuêre merum. Tum maximus heros
Æquora proſpiciens oculis ſubjecta, Quis, inquit,
Ille locus: (digitóque oſtendit) & inſula nomen
Quod gerit illa, doce: quanquam non una videtur.
Armis ad hæc, Non eſt, inquit, quod cernimus unum.
Quinque jacent terræ: ſpatii diſcrimina fallunt.

Quoque

Quoque minus ſpretæ factum mirêre Dianæ:
Naiades hæ fuerant: quæ cum bis quinque juvencos
Mactâſſent, rurísque deos ad ſacra vocâſſent:
Immemores noſtri feſtas duxêre choreas.
Intumui, quantúſque feror, cum plurimus, unquam,
Tantus eram: paritérque animis immanis & undis,
A ſylvis ſylvas, & ab arvis arva revulſi:
Cúmque loco Nymphas memores tum denique noſtri,
In freta provolvi: fluctus noſtérque maríſque
Continuam diduxit humum: paritérque revulſit,
In totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.
Ut tamen ipſe vides, procul en procul, una receſſit
Inſula, grata mihi: Perimelen navita dicit.
Huic ego virgineum dilectæ nomen ademi.
Quod pater Hippodamas ægrè tulit, inque profundum
Propulit è ſcopulo perituræ corpora natæ.
Excepi: nantémque ferens, ô proxima terræ
Regna vagæ, dixi, ſortite Tridentifer undæ,
In quo deſinimus, quò ſacri currimus amnes,
Huc ades, atque audi placidus Neptune precantem.
Huic ego, quam porto, nocui: ſis mitis, & æquus.
Si pater Hippodamas, aut ſi minus impius eſſet,
Debuit illius miſereri, ignoſcere nobis.
Cui quondam tellus clauſa eſt feritate paterna,
Affer opem: merſæque precor feritate paterna,
Da, Neptune, locum; vel ſit locus ipſa licebit,
Hunc quoque complectar: movit caput æquoreus rex,
Concuſſitque ſuis omnes aſſenſibus undas.
Extimuit Nymphe: nabat tamen: ipſe natantis
Pectora tangebam trepido ſalientia motu:
Dúmque ea contrecto: totùm dureſcere ſenſi
Corpus: & inductâ condi præcordia terrâ.
Dum loquor: amplexa eſt artus nova terra natantes,
Et gravis increvit mutatis inſula membris.
Amnis ab his tacuit. Fatum mirabile cunctos
Moverat: irridet credentes, utque deorum
Spretor erat, mentíſque ferox Ixione natus,

Ficta

Mira refers, nimiúmque putas, Acheloe, potentes
Esse deos, dixit, si dant adimúntque figuras.
Obstupuêre omnes; nec talia dicta probárunt;
Ante omnésque Lelex, animo maturus & ævo,
Sic ait: Immensa est, finémque potentia cœli
Non habet: & quícquid superi voluêre, peractum est.
Quóque minus dubites: tiliæ contermina quercus
Collibus est Phrygiis, medio circundata muro.
Ipse locum vidi. Nam me Pelopeïa Pittheus
Misit in arva, suo quondam regnata parenti:
Haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim;
Nunc celebres mergis fulicísque palustribus undæ.
Juppiter huc specie mortalis, cúmque parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis:
Mille domos adiêre, locum, requiémque petentes:
Mille domos clausêre seræ; tamen una recepit,
Parva quidem, stipulis & cannâ tecta palustri;
Sed pia Baucis anus, parilísque ætate Philemon
Illâ sunt annis juncti juvenilibus, illâ
Consenuêre casâ; paupertatémque ferendo
Effecêre levem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert dominos illic famulósne requiras,
Tota domus duo sunt, iidem parántque jubéntque.
Ergo ubi cœlicolæ parvos tetigêre penates,
Summissóque humiles intrárunt vertice postes;
Membra senex posita jussit relevare sedili;
Quod super injecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit; & ignes
Suscitat hesternos: foliísque & cortice sicco
Nutrit, & ad flammas anima perducit anili;
Multifidásque faces, remaliáque arida tecto
Detulit, & minuit, parvóque admovit aheno.
Quodque suus conjux riguo collegerat horto,
Truncat olus foliis: furca levat illa bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno;
Servatóque diu resecat de tergore partem
Exiguam, sectámque domat ferventibus undis.

Inte-

Interea medias fallunt ſermonibus horas:
Sentiríque moram prohibent. Erat alveus illic
Fagineus, dura clavo ſuſpenſus ab anſa:
Is tepidis impletur aquis, artúſque fovendos
Accipit: in medio torus eſt de mollibus ulvis
Impoſitus lecto, ſponda, pedibúſque ſalignis.
Veſtibus hunc velant, quas non niſi tempore feſto
Sternere conſuerant: ſed & hæc vilíſque vetúſque
Veſtis erat: lecto non indignanda ſaligno.
Accubuêre dei: menſam, ſuccincta, treménſque
Ponit anus: menſæ ſed erat pes tertius impar:
Teſta parem fecit: quæ poſtquam ſubdita clivum
Suſtulit, æquatam mentha extersêre virenti:
Ponitur hîc bicolor ſinceræ baccha Minervæ,
Conditáque in liquida cornua autumnalia fæce,
Intybáque, & radix, & lactis maſſa coacti,
Ováque, non acri leviter verſata favilla.
Omnia fictilibus: poſt hæc cælatus eodem
Siſtitur argento crater, fabricatáque fago
Pocula, quæ cava ſunt flaventibus illita ceris.
Parva mora eſt: epuláſque foci miſére calentes:
Nec longæ rurſus referuntur vina ſenectæ,
Dántque locum menſis paulum ſeducta ſecundis.
Hic nux, hîc miſta eſt rugoſis carica palmis,
Prunáque, & in patulis redolentia mala caniſtris,
Et de purpureis collectæ vitibus uvæ.
Candidus in medio favus eſt: ſuper omnia vultus
Acceſsêre boni, nec iners, paupérque voluntas.
Interea quoties hauſtum cratera repleri
Sponte ſua, per ſéque vident ſuccreſcere vina:
Attoniti novitate pavent: manibúſque ſupinis
Concipiunt Baucíſque preces timidúſque Philemon:
Et veniam dapibus, nullíſque paratibus orant.
Unicus anſer erat minimæ cuſtodia villæ,
Quem diis hoſpitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna tardos ætate fatigat,
Eluditque diu: tandémque eſt viſus ad ipſos

Con-

Confugiſſe deos: ſuperi vetuêre necari.
Diíque ſumus, meritáſque luet vicinia pœnas
Impia, dixerunt: vobis immunibus hujus
Eſſe mali dabitur: modò veſtra relinquite tecta:
Ac noſtros comitate gradus: & in ardua montis
Ite ſimul: parent, & diis præeuntibus ambo
Membra levant baculis: tardíque ſenilibus annis
Nituntur longo veſtigia ponere clivo.
Tantum aberant ſummo, quantum ſemel ire ſagitta
Miſſa poteſt: flexêre oculos, & merſa palude
Cætera proſpiciunt, tantum ſua tecta manere.
Dumque ea mirantur, dum deflent fata locorum,
Merſa vident, quærúntque ſuæ pia culmina villæ:
Sola loco ſtabant, dum deflent fata locorum,
Illa vetus, dominis & jam caſa parva duobus,
Vertitur in templum: furcas ſubiêre columnæ:
Stramina flaveſcunt, auratáque tecta videntur,
Cælatæque fores, adopertáque marmore tellus.
Concipiunt Baucíſque preces timidúſque Philemon,
Talia cum placido Saturnius edidit ore.
Dicite, juſte ſenex, & fœmina conjuge juſto
Digna, quid optetis? cum Baucide pauca locutus,
Judicium Superis aperit commune Philemon:
Eſſe ſacerdotes: delubráque veſtra tueri
Poſcimus: &, quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem: nec conjugis unquam
Buſta meæ videam, neu ſim tumulandus ab illa.
Vota fides ſequitur. Templi tutela fuêre,
Donec vita data eſt: Annis ævóque ſoluti,
Ante gradus templi cùm ſtarent fortè, locíque
Narrarent caſus. frondere Philemona Baucis,
Baucida conſpexit ſenior frondere Philemon.
Jámque ſuper geminos creſcente cacumine vultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta: valéque
O conjux, dixêre ſimul: ſimul abdita texit
Ora trutex: Oſtendit adhuc Tyaneïus illic
Incola, de gemino vicinos corpore truncos,

Hæc

Hæc mihi non vani, nec erat cur fallere vellent,
Narravêre senes. Equidem pendentia vidi
Serta super ramos: ponénsque recentia, dixi,
Cura deûm dii sint, & qui coluêre, colantur.
Desierat: cunctósque & res, & moverat auctor,
Thesea præcipuè: quem facta audire volentem
Mira Deûm, nixus cubito Calydonius amnis
Talibus alloquitur: Sunt ô fortissime, quorum
Forma semel mota est, & in hoc renovamine mansit.
Sunt quibus in plures jus est transire figuras:
Ut tibi complexi terram maris incola Proteu:
Nam modò te juvenem, modò te videre leonem:
Nunc violentus aper: nunc, quem tetigisse timerem,
Anguis eras, modò te faciebant cornua taurum,
Sæpe lapis poteras, arbor quoque sæpe videri.
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras, interdum undis contrarius ignis.
Nec minus Autolici conjux Erisichthone nata
Juris habet: Pater hujus erat, qui numina divûm
Sperneret: & nullos aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus violâsse securi
Dicitur, & lucos ferro temerâsse vetustos,
Stabat in his ingens annoso robore quercus
Una, nemus. Vittæ mediam, memorésque tabellæ,
Sertáque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxère choreas:
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine, trunci
Circumière modum mensuráque roboris ulnas
Quinque ter implebat: nec non & cætera tantum
Sylva sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.
Nec tamen idcirco ferrum Driopeius illa
Abstinuit: famulósque jubet succidere sacrum
Robur: &, ut jussos cunctari vidit ab uno
Edidit hæc rapta sceleratus verba securi:
Non dilecta deæ solùm sed & ipsa, licebit,
Sit dea, jam tanget frondente cacumine terram.
Dixit: &, obliquos dum telum librat in ictus,

Con-

Contremuit, gemitúmque dedit Dodonia quercus,
Et pariter frondes, pariter palleſcere glandes
Cœpere, ac longi pallorem ducere rami.
Cujus ut in trunco fecit manus impia vulnus,
Haud aliter fluxit diſcuſſo cortice ſanguis,
Quàm ſolet, ante aras ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta cruor è cervice profundi.
Obſtupuêre omnes: aliquiſque ex omnibus audet
Deterrere nefas, ſævámque inhibere bipennem.
Aſpicit hunc, mentíſque piæ cape præmia dixit
Theſſalus: inque virum convertit ab arbore ferrum,
Detruncátque caput, repetitáque robora cædit.
Editus & medio ſonus eſt de robore talis:
Nympha ſub hoc ego ſum, Cereri gratiſſima, ligno:
Quæ tibi factorum pœnas inſtare tuorum
Vaticinor moriens, noſtri ſolatia leti.
Perſequitur ſcelus ille ſuum: labefactáque tandem
Ictibus innumeris, adductáque funibus arbor
Corruit; & multam proſtravit pondere ſylvam.
Attonitæ Dryades damno nemorúmque, ſuóque,
Omnes germanæ Cererem cum veſtibus atris
Mœrentes adeunt, pœnámque Eriſichthonis orant.
Annuit his, capitíſque ſui pulcherrima motu,
Concuſſit gravidis oneratos meſſibus agros,
Molitúrque genus pœnæ miſerabile, ſi non
Ille ſuis eſſet nulli miſerabilis actis,
Peſtifera lacerare fame, quæ, quatenus ipſi
Non adeunda Deæ (neque enim Cererémq; Famémq;
Fata coire ſinunt:) montani numinis unam
Talibus agreſtem compellat Oreada dictis.
Eſt locus extremis Scythiæ glacialis in oris,
Triſte ſolum, ſterilis, ſine fruge, ſine arbore tellus:
Frigus iners: illic habitant Pallórque Tremórque
Et jejuna fames: ea ſe in præcordia condat
Sacrilegi ſcelerata jube: nec copia rerum
Vincat eam: ſuperétque meas certamine vires.
Néve viæ ſpatium te terreat, accipe currus:

Accipe quos frænis altè moderere dracones:
Et dedit. Illa dato subvecta per aëra curru,
Devenit in Scythiam, rigidíque cacumina montis,
(Caucasón appellant) serpentum colla levavit:
Quæsitámque Famem lapidoso vidit in agro,
Unguibus, & raris vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, cava lumina; pallor in ore,
Labra incana situ, scabri rubigine dentes:
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incurvis extabant arida lumbis:
Ventris erat, pro ventre, locus: pendere putares
Pectus, & à spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genúumque tumebat
Orbis, & immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut vidit (neque enim est accedere juxtà
Ausa) refert mandata deæ: paulúmque morata,
Quanquam aberat longè, quanquá modo venerat illuc,
Visa tamen sensisse Famem, retróque dracones
Egit in Æmoniam versis sublimis habenis.

Dicta Fames Cereris (quamvis contraria semper
Illius est operi) peragit: pérque aëra vento
Ad jussam delata domum est: & protinus intrat
Sacrilegi thalamos: altóque sopore solutum
(Noctis enim tempus) geminis amplectitur ulnis:
Séque viro inspirat: faucésque & pectus & ora
Afflat, & in vacuis peragit jejunia venis.
Functáque mandato fœcundum deserit orbem:
Inque domos inopes, assuetáque vertitur antra.
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat, petit ille dapes sub imagine somni:
O áque vana movet, dentémque in dente fatigat:
Exercétque cibo delusum guttur inani:
Próque epulis tenues nequicquam devorat auras.
Ut vero est expulsa quies, furit ardor edendi;
Pérque avidas fauces immensáque viscera regnat.
Nec mora, quod pontus, quod terra, quod educat aër,
Poscit: & appositis queritur jejunia mensis:

Inque

Inque epulis epulas quærit: quodque urbibus esse,
Quodque satis poterat populo, non sufficit uni.
Plúsque cupit, quò plura suam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinósque ebibit amnes:
Utque rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumerásque faces cremat, &, quo copia major
Est data, plura cupit, turbâque voracior ipsa est:
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt poscúntque simul: cibus omnis in illo
Causa cibi est, sempérque locus fit inanis edendo.
Jámque fame patrias, altíque voragine ventris,
Attenuárat opes; sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames; implacatæque vigebat
Flamma gulæ; tandem demisso in viscera censu,
Filia restabat non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops, dominum generosa recusat
Et vicina suas tendens super æquora palmas,
Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis
Virginitatis habes, ait. Hæc Neptunus habebat:
Qui prece non spreta, quamvis modò visa sequenti
Esset hero: formámque novat, vultúmque virilem
Induit, & vultus pisces capientibus aptos.
Hanc dominus spectans, O qui pendentia parvo
Æra cibo celas moderator arundinis inquit,
Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus, & nullos nisi fixos sentiat hamos;
Quæ modo cum vili turbatis veste capillis
Littore in hoc steterat (nam stantem in littore vidi)
Dic ubi sit: neque enim vestigia longiùs extant.
Illa dei munus bene cedere sensit; & à se
Se quæri gaudens, his est resecuta rogantem:
Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
Gargite ab hoc flexi, studióque oneratus inhæsit.
Quoque minus dubites, sic has deus æquoris artes
Adjuvet, ut nemo jamdudum littore in isto,
(Me tamen excepto) nec fœmina constitit ulla.

Credidit: & verſo dominus pede preſſit arenam:
Eluſúſque abiit; illi ſua reddita forma eſt.
Aſt ubi habere ſuam transformia corpora ſenſit,
Sæpe pater dominis Triopeïda tradit; at illa
Nunc equa, nunc ales modo bos, modo cervus abibat:
Præbebátque avido non juſta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali poſtquam conſumpſerat omnem
Materiam, dederátque gravi nova pabula morbo,
Ipſe ſuos artus lacero divellere morſu
Cœpit: & infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi ſæpe novandi
Corporis, ô juvenes, numero finita poteſtas.
Nã modò quod núc ſum videor; modo flector in anguẽ;
Armenti modò dux vires in cornua ſumo;
Cornua dum ſumpſi, nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipſe vides: gemitus ſunt verba ſecuti.

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoſeon

LIBER IX.

QUÆ gemitus, truncæque adeo Neptunius heros
Cauſa rogat frontis; cum ſic Calydonius amnis
Cœpit; inornatos redimitus arundine crines.
Triſte petis munus; Quis enim ſua prælia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine; nec tam
Turpe fuit vinci, quàm contendiſſe decorum eſt:
Magnáque dat nobis tantus ſolatia victor.
Nomine ſiqua ſuo tandem pervenit ad aures

Dei-

Deïanira tuas: quondam pulcherrima virgo,
Multorúmque fuit ſpes invidioſa procorum.
Cum quibus ut ſoceri domus eſt intrata petiti,
Accipe me generum, dixi, Parthaone nate,
Dixit, & Alcides: alii ceſſere duobus.
Ille Jovem ſocerum dare ſe, famámque laborum,
Et ſuperata ſuæ referebat juſſa novercæ.
Contrà ego, turpe deum mortali cedere dixi:
(Nondum erat ille deus) dominum me cernis aquarum
Curſibus obliquis inter tua regna fluentem.
Nec gener externis hoſpes tibi miſſus ab oris,
Sed popularis ero, & rerum pars una tuarum.
Tantùm ne noceat, quòd me nec regia Juno
Odit, & omnis abeſt juſſorum pœna laborum.
Nam quod te jactas Alcmene matre creatum,
Juppiter aut falſus pater eſt, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem peris: elige fictum
Eſſe Jovem malis, an te per dedecus ortum.
Talia dicentem jamdudum lumine torvo
Spectat: & accenſæ non fortiter imperat iræ;
Verbáque tot reddit; melior mihi dextera linguâ eſt:
Dummodo pugnando ſuperem, tu vince loquendo,
Congreditúrque ferox: puduit modo magna locutum
Cedere: rejeci viridem de corpore veſtem;
Brachiáque oppoſui, tenuíque à pectore varas
In ſtatione manus, & pugnæ membra paravi.
Ille cavis hauſto ſparſit me pulvere palmis:
Inque vicem fulvæ tactu flaveſcit arenæ;
Et modò cervicem, modò crura micantia captat,
Aut captare putes; amníque à parte laceſſit.
Me mea defendit gravitas; fruſtráque petebar;
Haud ſecus ac moles, quam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, ſuóque eſt pondere tuta.
Digredimur paulum, rurſúſque ad bella coimus,
Inque gradu ſtetimus, certi non cedere: erátque
Cum pede pes junctus: totóque ego pectore pronus,
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.

Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ toto nitidiſſima ſaltu
Expetitur conjux: ſpectant armenta, pavéntque,
Neſcia quem maneat tanti victoria regni.
Ter ſine profectu voluit nitentia contra
Rejicere Alcides à ſe mea pectora: quartò
Excutit amplexus, adductáque brachia ſolvit,
Impulſúmque manu (certum eſt mihi vera fateri)
Protinus avertit: tergóque oneroſus inhæſit.
Siqua fides (neque enim fictâ mihi gloria voce
Quæritur) impoſito preſſus mihi monte videbar.
Vix tamen inſerui ſudore fluentia multo
Brachia, vix ſolvi duros à corpore nexus.
Inſtat anhelanti, prohibétque reſumere vires:
Et cervice mea poſitur. Tum denique tellus
Preſſa genu noſtro eſt, & arenas ore momordi.
Inferior virtute, meas divertor ad artes,
Elabórque viro, longum formatus in anguem,
Qui, poſtquam flexos ſinuavi corpus in orbes,
Cúmque fero movi linguam ſtridore biſulcam,
Riſit, & illudens noſtras Tirynthius artes,
Cunarum labor eſt angues ſuperare mearum,
Dixit: & ut vincas alios Acheloë dracones,
Pars quota Lernææ ſerpens eris unus Echidnæ?
Vulneribus fœcunda ſuis erat illa: nec ullum
De centum numero caput eſt impune reciſum,
Quum gemino cervix hærede valentior eſſet.
Hanc ego ramoſam natis è cæde colubris,
Creſcentémque malo domui, domitámque reduxi.
Quid fore te credis falſum qui verſus in anguem
Arma aliena moves? quem forma precaria celat?
Dixerat: & ſummo digitorum vincula collo
Injicit: angebar ceu gutture forcipe preſſus,
Pollicibúſque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto, reſtabat tertia tauri
Forma trucis: tauro mutatus membra, rebello.
Induit ille toris à læva parte lacertos,

Admiſ-

Admiſſúmque trahens ſequitur: depreſſáque dura
Cornua figit humo, méque alta ſternit arenâ.
Nec ſatis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncáque à fronte revellit.
Naiades hoc pomis, & odoro flore repletum
Sacràrunt: divéſque meo bona copia cornu eſt.
Dixerat, & Nymphe ritu ſuccincta Dianæ,
Una miniſtrarum fuſis utrinque capillis
Inceſſit, totúmque tulit prædivite cornu
Autumnum, & menſas fœlicia poma ſecundas.
Lux ſubit: & primo feriente cacumina Sole
Diſcedunt juvenes: neque enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant lapſus, totæque reſidant,
Opperiuntur, aquæ: Vultus Achelous agreſtes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit jactura decoris:
Cætera ſoſpes habet: capitis quoque fronde ſalignâ
Aut ſuper impoſita celatur arundine damnum.
Atte, Neſſe ferox, ejuſdem virginis ardor
Perdiderat, volucri trajectum terga ſagitta.
Námque nova repetens patrios cum conjuge muros,
Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas:
Uberior ſolito, nimbis hyemalibus auctus,
Vorticibúſque frequens erat, atque impervius amnis.
Intrepidum pro ſe, curam de conjuge agentem,
Neſſus adit, membríſque valens ſcitúſque vadorum,
Officióque meo ripâ ſiſtetur in illa:
Hæc, ait, Alcide: tu viribus utere nando.
Tradidit Aonius pavidam Calydonida Neſſo,
Pallentémque metu, fluviúmque, ipſúmque timentem.
Mox ut erat pharetráque gravis, ſpolióque leonis,
(Nam clavam, & curvos trans ripam jecerat arcus)
Quandoquidem cœpi, ſuperentur flumina, dixit.
Nec dubitat: nec quà ſit clementiſſimus amnis,
Quærit: & obſequio deferri ſpernit aquarum.
Jámque tenens ripam, miſſos cùm tolleret arcus,
Conjugis agnovit vocem: Neſſóque paranti

Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ toto nitidiſſima ſaltu
Expetitur conjux: ſpectant armenta, paventque,
Neſcia quem maneat tanti victoria regni.
Ter ſine profectu voluit nitentia contra
Rejicere Alcides à ſe mea pectora: quartò
Excutit amplexus, adductáque brachia ſolvit,
Impulſúmque manu (certum eſt mihi vera fateri)
Protinus avertit: tergóque oneroſus inhæſit.
Siqua fides (neque enim fictâ mihi gloria voce
Quæritur) impoſito preſſus mihi monte videbar.
Vix tamen inſerui ſudore fluentia multo
Brachia, vix ſolvi duros à corpore nexus.
Inſtat anhelanti, prohibétque reſumere vires:
Et cervice mea poſitur. Tum denique tellus
Preſſa genu noſtro eſt, & arenas ore momordi.
Inferior virtute, meas divertor ad artes,
Elabórque viro, longum formatus in anguem,
Qui, poſtquam flexos ſinuavi corpus in orbes,
Cúmque fero movi linguam ſtridore biſulcam,
Riſit, & illudens noſtras Tirynthius artes,
Cunarum labor eſt angues ſuperare mearum,
Dixit: & ut vincas alios Acheloë dracones,
Pars quota Lernææ ſerpens eris unus Echidnæ?
Vulneribus fœcunda ſuis erat illa: nec ullum
De centum numero caput eſt impune reciſum,
Quum gemino cervix hærede valentior eſſet.
Hanc ego ramoſam natis è cæde colubris,
Creſcentémque malo domui, domitámque reduxi.
Quid fore te credis falſum qui verſus in anguem
Arma aliena moves? quem forma precaria celat?
Dixerat: & ſummo digitorum vincula collo
Injicit: angebar ceu gutture forcipe preſſus,
Pollicibúſque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto, reſtabat tertia tauri
Forma trucis: tauro mutatus membra, rebello.
Induit ille toris à læva parte lacertos,

Admiſ-

Admiſſúmque trahens ſequitur: depreſſáque dura
Cornua figit humo, méque alta ſternit arenâ.
Nec ſatis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncáque à fronte revellit.
Naiades hoc pomis, & odoro flore repletum
Sacrârunt: divéſque meo bona copia cornu eſt.
Dixerat, & Nymphe ritu ſuccincta Dianæ,
Una miniſtrarum fuſis utrinque capillis
Inceſſit, totúmque tulit prædivite cornu
Autumnum, & menſas fœlicia poma ſecundas.
Lux ſubit: & primo feriente cacumina Sole
Diſcedunt juvenes: neque enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant lapſus, totæque reſidant,
Opperiuntur, aquæ: Vultus Achelous agreſtes,
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit jactura decoris:
Cætera ſoſpes habet: capitis quoque fronde ſalignâ
Aut ſuper impoſita celatur arundine damnum.
Atte, Neſſe ferox, ejuſdem virginis ardor
Perdiderat, volucri trajectum terga ſagitta.
Námque nova repetens patrios cum conjuge muros,
Venerat Eveni rapidas Jove natus ad undas:
Uberior ſolito, nimbis hyemalibus auctus,
Vorticibúſque frequens erat, atque impervius amnis.
Intrepidum pro ſe, curam de conjuge agentem,
Neſſus adit, membríſque valens ſcitúſque vadorum,
Officióque meo ripâ ſiſtetur in illa:
Hæc, ait, Alcide: tu viribus utere nando.
Tradidit Aonius pavidam Calydonida Neſſo,
Pallentémque metu, fluviúmque, ipſúmque timentem.
Mox ut erat pharetráque gravis, ſpolióque leonis,
(Nam clavam, & curvos trans ripam jecerat arcus)
Quandoquidem cœpi, ſuperentur flumina, dixit.
Nec dubitat: nec quà ſit clementiſſimus amnis,
Quærit: & obſequio deferri ſpernit aquarum.
Jámque tenens ripam, miſſos cùm tolleret arcus,
Conjugis agnovit vocem: Neſſóque paranti

Fallere depositum. Quò te fiducia, clamat,
Vana pedum, violente, rapit? tibi Nesse biformis
Dicimus: exaudi, nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reverentia movit: at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni:
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina.
Vulnere, non pedibus te consequar: ultima dicta
Re probat: & missâ fugientia terga sagittâ
Trajicit: extabat ferrum de pectore aduncum:
Quod simul evulsum est, sanguis per utrumq; foramen
Emicuit, mistus Lernæi tabe veneni.
Excipit hunc Nessus neque enim moriemur inulti,
Secum ait, & calido velamina tincta cruore
Dat munus raptæ, velut irritamen amoris.
Longa fuit medii mora temporis; actáque magni
Herculis implerant terras, odiúmque novercæ.
Victor ab Occhalia Cenæo sacra parabat
Vota Jovi, cum fama loquax pervenit ad aures
Deïanira tuas: quæ veris addere falsa
Gaudet, & è minimo sua per mendacia crescit:
Amphitryoniaden Iöles ardore teneri,
Credit amans, Veneríque novæ perterrita fama,
Indulsit primò lacrymis: flendóque dolorem
Diffudit miseranda suum; mox deinde, quid autem
Flemus? ait, pellex lacrymis lætabitur istis. (est,
Quæ quoniã adveniet, properandũ, aliquídq; novandũ
Dum licet, & thalamos nondum tenet altera nostros.
Conquerar, an sileam? repetam Calydona, morérne?
Excedam tectis? ac sic nihil amplius obstem?
Quid si me, Meleagre, tuam memorem esse sororem?
(Forte paro facinus) quantúmque injuria possit,
Fœmineúsque dolor, jugulata pellice tester?
In cursus animus varios abit: omnibus illis
Prætulit imbutam Nessæo sanguine vestem
Mittere, quæ vires defecto reddat amori:
Ignaróque Lychæ quid tradat, nescia luctus
Ipsa suos tradit: blandísque miserrima verbis,

Dona

Dona det illa viro mandat: capit inſcius heros:
Induitúrque humeris Lernææ virus Echidnæ.
Thura dabat primis & verba precantia flammis,
Vináque marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit vis illa mali: reſolutáque flammis,
Herculeos abii latè diffuſa per artus.
Dum potuit, ſolitâ gemitum virtute repreſſit;
Victa malis poſtquam eſt patientia, reppulit aras;
Implevítque ſuis nemoroſam vocibus Oeten.
Nec mora, lethiferam conatur ſcindere veſtem,
Qua trahitur, trahit illa cutem (fœdúmque relatu)
Aut hæret membris, fruſtra tentata revelli,
Aut laceros artus, & grandia detegit oſſa.
Ipſe cruor, gelido ſeu quondam lamina candens
Tincta lacu, ſtridet, coquitúrque ardente veneno.
Nec modus eſt, ſorbent avidæ præcordia flammæ,
Cæruleúſque fluit toto de corpore ſudor,
Ambuſtíque ſonant nervi: cæcáque medullis
Tabe liquefactis, tollens ad ſydera palmas,
Cladibus, exclamat, Saturnia paſcere noſtris:
Paſcere, & hanc peſtem ſpecta crudelis ab alto:
Córque ferum ſatia: vel ſi miſerandus & hoſti,
(Hoſtis enim tibi ſûm) diris cruciatibus ægram
Inviſámque animam, natámque laboribus aufer.
Mors mihi munus erit: decet hæc dare dona novercam.
Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore
Buſirim domui? fævóque alimenta parentis
Antæo eripui (nec me paſtoris Iberi
Forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, movit?
Vóſne manus validi preſſiſtis cornua tauri?
Veſtrum opus Elis habet, veſtrum Stymphalides undæ,
Partheniúmque nemus: veſtra virtute relatus
Thermodoontiaco cælatus baltheus auro,
Pomáque ab inſomni non cuſtodita dracone.
Nec mihi Centauri potuêre reſiſtere, nec mî
Arcadiæ vaſtator aper? nec profuit Hydræ
Creſcere per damnum, geminâſque reſurgere vires.

Quid

Quid? quod Thracis equos humano ſanguine pingues,
Plenáque corporibus laceris præſepia vidi,
Viſáque dejeci, dominúmque ipſóſque peremi?
His eliſa jacet moles Nemeæa lacertis:
His Cacus horrendum Tyberino gurgite monſtrum.
Hac cœlum cervice tuli: defeſſa jubendo eſt
Sæva Jovis conjux: ego ſum indefeſſus agendo.
Sed nova peſtis adeſt, cui nec virtute reſiſti,
Nec telis, armiſque poteſt: pulmonibus errat
Ignis edax imis, pérque omnes paſcitur artus.
At valet Euriſtheus: & ſunt, qui credere poſſint
Eſſe Deos, dixit: pérque altam ſaucius Oeten
Haud aliter graditur, quàm ſi venabula taurus
Corpore fixa gerat, factíque refugerit auctor.
Sæpe illum gemitus edentem, ſæpe trementem,
Sæpe retentantem totas infringere veſtes,
Sternentémque trabes, iraſcentémque videres
Montibus, aut patrio tendentem brachia cœlo.
Ecce Lycham trepidum, & latitantem rupe cavata
Aſpicit: utque dolor rabiem collegerat omnem,
Túne, Lycha, dixit, feralia dona dediſti?
Túne meæ necis auctor eris? tremit ille, pavétque
Pallidus: & timidè verba excuſantia dicit:
Dicentem, genibúſque manus adhibere parantem
Corripit Alcides: & térque quatérque rotatum
Mittit in Euboïcas tormento fortius undas.
Ille per aëreas pendens induruit auras.
Utque ferunt imbres gelidis concreſcere ventis,
Inde nives fieri: nivibus quoque mole rotatis,
Aſtringi, & ſpiſſa glomerari grandine corpus:
Sic illum validis jactum per inane lacertis,
Exanguémque metu, nec quicquam humoris habentem
In rigidos verſum ſilices prior edidit ætas.
Nunc quoque in Euboico ſcopulus brevis eminet altè
Gargite, & humanæ ſervat veſtigia formæ:
Quem quaſi ſenſurum nautæ calcare verentur:
Appellántque Lychan. At tu Jovis inclyta proles,

Arbo-

Arboribus cæſis, quas ardua geſſerat Oete,
Inque pyram ſtructis, arcum pharetrámque capacem,
Regnáque viſuras iterum Trojana ſagittas
Ferre jubes Pæante ſatum: quo flamma miniſtro eſt
Subdita: dúmque avidis comprenditur ignibus agger:
Congeriem ſylvæ Nemeæo vellere ſummam
Sternis, & impoſita clavæ cervice recumbis,
Haud alio vultu, quàm ſi conviva jaceres
Inter plena meri redimitus pocula ſortis.
Jámque valens, & in omne latus diffuſa ſonabat,
Securóſque artus, contemptorémque petebat
Flamma ſuum: timuêre dei pro vindice terræ.
Quos ita (ſenſit enim) læto Saturnius ore
Juppiter alloquitur: Noſtra eſt, timor iſte, voluptas,
O ſuperi, totóque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectórque patérque,
Et mea progenies veſtro quoque tuta favore eſt.
Nam quanquam ipſis datis hoc immanibus actis,
Obligor ipſe tamen: ſed enim nè pectora vano
Fida metu paveant, Oetæas ſpernite flammas.
Omnia qui vicit, vincet quos cernitis ignes:
Nec niſi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet: æternum eſt à me quod traxit, & expers
Atque immune necis, nulláque domabile flamma.
Idque ego defunctum terrâ, cœleſtibus oris
Accipiam, cunctíſque meum lætabile factum
Diis fore confido: ſi quis tamen Hercule, ſi quis
Fortè Deo doliturus erit, data præmia nollet:
Sed meruiſſe dari ſciet, invitúſque probabit.
Aſſensêre dei: conjux quoque regia viſa eſt
Cætera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tuliſſe Jovis, ſéque indoluiſſe notatam.
Interea quodcunque fuit populabile flamma,
Mulciber abſtulerat: nec cognoſcenda remanſit
Herculis effigies: nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet: tantúmque Jovis veſtigia ſervat.
Utque novus ſerpens poſita cum pelle ſenecta,

Luxu-

Luxuriare ſolet, ſquammáque nitere recenti.
Sic ubi mortales Tirynthius exuit artus,
Parte ſui meliore viget, majórque videri
Cœpit, & auguſta fieri gravitate verendus.
Quem pater omnipotens inter cava nubila raptum
Quadrijugo curſu radiantibus intulit aſtris.
Senſit Atlas pondus: neque adhuc Stheneleïus iras
Solverat Euriſtheus, odiúmque in prole paternum
Exercebat atrox: at longis anxia curis
Argolis Alcmene queſtus ubi ponat aniles,
Cui referat nati teſtatos orbe labores,
Cuive ſuos caſus, Iolen habet. Herculis illam
Imperio, thalamóque animóque receperat Hyllus:
Implerátque uterum generoſo ſemine: cùm ſic
Incipit Alcmene: faveant tibi numina ſaltem;
Corripiántque moras tunc cùm matura vocabis
Præpoſitam timidis parentibus Ilithyiam:
Quam mihi difficilem Junonis gratia fecit.
Námque laboriferi cùm jam natalis adeſſet
Herculis, & decimum premeretur ſydere ſignum,
Tendebat gravitas uterum mihi, quódque ferebam
Tantum erat, ut poſſes auctorem dicere tanti
Ponderis eſſe Jovem: nec jam tolerare labores
Ulteriùs poteram: quin nunc quoque frigidus artus,
Dum loquor, horror habet: párſq; eſt meminiſſe dolo-
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus, (ris,
Feſſa malis, tendénſque ad cœlum brachia, magno
Lucinam ad nixos partus clamore vocabam.
Illa quidem venit, ſed præcorrupta, meúmque
Quæ donare caput Junoni vellet iniquæ.
Utque meos audit gemitus, ſubſedit in illa
Ante fores ara, dextróque eſt poplite lævum
Preſſa genu: digitiſque inter ſe pectine junctis
Sustinuit partus: tacita quoque carmina voce
Dixit: & inceptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, & ingrato facio convicia demens
Vana Jovi, cupióque mori: moturáque duros

Verba

Verba queror filices; matres Cadmeïdes adsunt:
Votáque suscipiunt: exhortantúrque dolentem.
Una ministrarum media de plebe Galanthis,
Flava comas, aderat faciendis frenia jussis,
Officiis dilecta suis: ea sensit iniqua
Nescio quid Junone geri: dumque exit, & intrat
Sæpe fores, Divam residentem vidit in ara,
Brachiáque in genibus digitis connexa tenentem.
Et, quæcunque es, ait, dominæ gratare: levata est
Argolis Alcmene, potitúrque puerpera voto,
Exiliit: junctásque manus pavefacta remisit
Diva potens uteri, vinclis levor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthida fama est.
Ridentem, prensámque ipsis dea sæva capillis
Traxit; & è terra corpus relevare volentem
Arcuit. ínque pedes mutavit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet: nec terga colorem
Amisêre suum: forma est diversa priori,
Quæ, quia mendaci parientem juverat ore,
Ore parit: nostráque domus, velut ante, frequentat.
Dixit: & admonitu veteris commota ministræ
Ingemuit: quam sic nurus est affata dolentem:
Te tamen, ô genitrix, aliena à sanguine vestro
Rapta movet facies: quid si tibi mira sororis
Fata meæ referam? quanquam lacrymæque dolórque
Impediunt, prohibéntque loqui. Fuit unica matri
(Me pater ex alia genuit) notissima formâ
Oechalidum Dryope, quam virginitate carentem,
Vimque dei passam Delphos Delónque tenentis,
Excipit Andræmon, & habetur conjuge felix.
Est latus acclivis devexa margine formam
Littoris efficiens: summum myrteta coronant:
Venerat huc Dryope fatorum nescia: quoque
Indignere magis, Nymphis latura coronas:
Inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum,
Dulce ferebat onus, tepidíque ope lactis alebat.
Haud procul à stagno, Tyrios imitata colores,

In

In ſpem baccarum florebat aquatica Lotos.
Carpſerat hinc Dryope quos oblectamina nato
Porrigerat flores, & idem factura videbar:
(Namque aderam) vidi guttas è flore cruentas
Decidere, & tremulo ramos horrore moveri.
Scilicet ut referunt tardi nunc denique agreſtes,
Lotos in hanc Nymphe, fugiens obſcœna Priapi,
Contulerat verſos ſervato nomine vultus.
Neſcierat ſoror hoc, quæ cùm perterrita retrò
Iret, & oratis vellet diſcedere Nymphis:
Hæſerunt radice pedes, convellere pugnat,
Nec quicquam, niſi ſumma, movet; ſuccreſcit ab imo,
Totáque paulatim lentus premit inguina cortex.
Ut vidit; conata manu laniare capillos,
Fronde manum implevit, frondes caput omne tenebant.
At puer Amphiſus (namque hoc avus Eurytus illi
Addiderat nomen) materna rigeſcere ſenſit
Ubera, nec ſequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam fati crudelis, opémque
Non poteram tibi ferre ſoror; quantúmque valebam
Creſcentem truncum, ramóſque amplexa morabar:
Et fateor, volui ſub eodem cortice condi.
Ecce vir Andræmon, genitórque miſerrimus adſunt,
Et quærunt Dryopen: Dryopen quærentibus illis,
Oſtendi Loton: tepido dant oſcula ligno:
Affuſique ſuæ radicibus arboris hærent.
Nil nili jam faciem, quod non foret arbor, habebat
Chara ſoror: lacrymæ miſero de corpore factis
Irrorant foliis: ac dum licet, oráque præſtant
Vocis iter, tales effundit in aëra queſtus:
Siqua fides miſeris, hoc me, per numina juro,
Non meruiſſe nefas: patior ſine crimine pœnam.
Viximus innocuæ: ſi mentiar, arida perdam,
Quas habeo, frondes, & cæſa ſecuribus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite rami,
Et date nutrici: noſtráque ſub arbore, ſæpe
Lac facitote bibat, noſtráque ſub arbore ludat.

Cum

Cumque loqui poterit, matrem facitote ſalutet:
Et triſtis, dicat, Latet hoc in ſtipite mater:
Stagna tamen timeat: nec carpat ab arbore flores:
Et frutices omnes corpus putet eſſe dearum.
Chare vale conjux, & tu germana, patérque,
Et ſiqua eſt pietas, ab acutæ vulnere falcis,
A pecoris morſu, frondes defendite noſtras.
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non eſt,
Erigite huc artus, & ad oſcula noſtra venite,
Dum tangi poſſum, parvúmque attóllite natum.
Plura loqui nequeo: nam jam per candida mollis
Colla liber ſerpit ſummóque cacumine condor.
Ex oculis removete manus: ſine munere veſtro
Contegit inductus morientia lumina cortex.
Deſierat ſimul ore loqui, ſimul eſſe, diúque
Corpore mutato rami caluêre recentes.
Dumque refert Jole factum miſerabile, dumque
Eurytidos lacrymas admoto pollice ſiccat
Alcmene, flet & ipſa tamen: compeſcuit omnem
Res nova triſtitiam: nam limine conſtitit alto
Penè puer, dubiáque tegens lanugine malas,
Ora reformatus primos Jolaus in annos.
Hoc illi dederat Junonia muneris Hebe,
Victa viri precibus, quæ cùm jurare pararet,
Dona tributuram poſt hunc ſe talia nulli,
Non eſt paſſa Themis: nam jam diſcordia Thebæ
Bella movent, dixit: Capaneúſque niſi ab Jove vinci
Haud poterit: fiéntque pares in vulnera fratres,
Subjuctáque ſuos manes tellure videbit
Vivus adhuc vates, ultúſque parente parentem
Natus, erit facto pius, & ſceleratus eodem:
Attonitúſque malis, exul mentíſque domúſque
Vultibus Eumenidum, matríſque agitabitur umbris,
Donec eum conjux fatale popoſcerit aurum,
Cognatúmque latus Phlegeius hauſerit enſis.
Tum demum magno petet hoc Acheloïa ſupplex
Ab Jove Callirhoë: natis infantibus annos

Addat

Addat, néve necem ſinat eſſe ultoris inultam.
Juppiter his motus, privigni dona nurúſque
Præcipiet, faciétque viros impubibus annis.
Hæc ubi faticano venturi præſcia dixit
Ore Themis, vario ſuperi ſermone fremebant.
Et, cur non aliis, eadem dare dona liceret,
Murmur erat: queritur veteres Pallantias annos
Conjugis eſſe ſui, queritur caneſcere mitem
Jaſiona Ceres: repetitum Mulciber ævum
Poſcit Erichthonio: Venerem quoque cura futuri
Tangit, & Anchiſæ renovare paciſcitur annos:
Cui ſtudeat, Deus omnis habet: creſcítque favore
Turbida ſeditio; donec ſua Juppiter ora
Solvit: & O noſtri ſiqua eſt reverentia, dixit,
Quo ruitis? tantúmne aliquis ſibi poſſe videtur
Fata quoque ut ſuperet? fatis Jolaus in annos,
Quos egit, rediit, fatis juveneſcere debent
Callirhoe geniti, non ambitione nec armis.
Vos etiam quoque hoc animo meliore feratis,
Me quoque fata regunt: quæ ſi mutare valerem,
Nec noſtrum ſeri curvarent Æacon anni,
Perpetuúmque ævi florem Rhadamanthus haberet
Cum Minoe meo; qui propter amara ſenectæ
Pondera deſpicitur; nec, quo prius, ordine regnat.
Dicta Jovis movêre deos: nec ſuſtinet ullus,
Cum videat feſſos Rhadamanthon & Æacon annis
Et Minoa queri: quin, dum fuit integer ævi,
Terruerat magnas ipſo quoque nomine gentes.
Tunc erat invalidus, Deionidénque juventæ
Robore Miletum, Phœbóque parente ſuperbum
Pertimuit; credén'que ſuis inſurgere regnis,
Haud tamen eſt patriis arcere penatibus auſus,
Sponte fugis, Milete, tua, celeríque carina
Ægæas metiris aquas: & in Aſide terra
Mœnia conſtituis, poſitoris habentia nomen.
Hic tibi, dum ſequitur patriæ curvamina ripæ
Filia Mæandri toties redeuntis eodem,

Cog-

Cognita Cyanee, præstanti corpore Nympha,
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ.
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror ut fratrem, nec quà debebat, amavit.
Illa quidem primo nullos intelligit ignes:
Nec peccare putat, quòd sæpius oscula jungat,
Quòd sua fraterno circundet brachia collo:
Mendacíque diu pietatis fallitur umbra.
Paulatim declinat amor; visúráque fratrem
Culta venit, nimiúmque cupit formosa videri:
Et, si qua est illa formosior, invidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est: nullúmque sub illo
Igne facit votum, veruntamen æstuat intus.
Jam dominum appellat; jam nomina sanguinis odit;
Byblida jam mavult, quàm se vocet illa sororem.
Spes tamen obscœnas animo demittere non est
Ausa suo vigilans: placidâ resoluta quiete
Sæpe videt quod amat: visa est quoque jungere fratri
Corpus, & erubuit, quamvis sopita jaceret.
Somnus abit: silet illa diu, repetítque quietis
Ipsa suæ speciem, dubiáque ita mente profatur:
Me miseram! taxitæ quid vult sibi noctis imago?
Quàm nolim rata sit! Cur hæc ego somnia vidi?
Ille quidem est oculis quamvis formosus iniquis,
Et placet, & possit, si non sit frater, amare;
Et me dignus erat, verùm nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil vigilans committere tentem;
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus.
Tetis abest somno, nec abest imitata voluptas.
Proh Venus, & tenerâ volucer cum matre Cupido!
Gaudia quanta tuli! quàm me manifesta libido
Contigit? ut jacui totis resoluta medullis!
Ut meminisse juvat! quamvis brevis illa voluptas,
Nóxque fuit præceps, & cœptis invida nostris.
O ego, si liceat mutato nomine jungi,
Quàm bene, Caune, tuo poteram nurus esse parenti?

Quàm benè, Caune, meo poteras gener esse parenti?
Omnia dii facerent essent communia nobis,
Præter avos! Tu me vellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur, pulcherrime, matrem.
Hei mihi quæ malè sum, quos tu, sortita parentes:
Nil nisi frater eris. Quod obest, id habebimus unum.
Quid mihi significant ergo mea visa? quod autem
Somnia pondus habent? an habent & somnia pondus?
Dii melius: dii nempe suas habuêre sorores.
Sic Saturnus Opim junctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Tethyn, Junonem Rector Olympi.
Sunt superis sua jura: quid ad cœlestia ritus
Exigere humanos, diversáque fœdera tento?
Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor:
Aut, hoc si nequeo, peream precor ipsa, toróque
Mortua componar: positæque det oscula frater.
Et tamen arbitrium quærit res ille deorum:
Finge placere mihi: scelus esse videbitur illi.
At non Æolidæ thalamos timuêre sororum:
Unde sed hos novi? cur hæc exempla paravi?
Quo feror? obscœnæ procul hinc discedite flammæ:
Neq, nisi quà fas est germanæ, frater ametur.
Si tamen ipse mei captus prior esset amore;
Fortitan illius possem indulgere furori.
Ergo ego, quæ fueram non rejectura petentem,
Ipsa petam? poterísne loqui? poterísne fateri?
Cogit amor: potero: vel, si pudor ora tenebit,
Littera celatos arcana fatebitur ignes.
Hoc placet: hæc dubiam vicit sententia mentem.
In latus erigitur: cubitóque innixa sinistro,
Viderit, insanos, inquit, fateamur amores.
Hei mihi quo labor? quem mens mea concipit ignem?
Et meditata manu componit verba trementi.
Dextra tenet ferrum, vacuam tenet altera ceram.
Incipit; & dubitat: scribit; damnátque tabellas:
Et notat; & delet: mutat, culpátque, probátque:
Inque vicem sumptas ponit, positásque resumit.

Quid

Quid velit, ignorat: quicquid factura videtur,
Displicet: in vultu est audacia mista pudori.
Scripta soror fuerat: visum est delere sororem,
Verbáque correptis incidere talia ceris:
Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amans: pudet ah! pudet edere nomen:
Et si quid cupiam, quæris; sine nomine vellem
Posset agi mea causa meo: nec cognita Byblis
Ante forem, quàm spes votorum certa fuisset.
Esse quidem læsi poterat tibi pectoris index
Et color, & macies, & vultus, & humida sæpe
Lumina, nec causa suspiria mota patenti,
Et crebri amplexus, & quæ si forte notàsti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.
Ipsa tamen quamvis animi grave vulnus habebam:
Quamvis intus erat furor igneus: omnia feci,
(Sunt mihi Dii testes) ut tandem sanior essem:
Pugnavíque diu violenta Cupidinis arma
Effugere infelix; & plus quàm ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli; superata fateri
Cogor, opémque tuam timidis exposcere votis.
Tu servare potes, tu perdere solus amantem.
Elige utrum facias; non hoc inimica precatur,
Sed quæ, cum tibi sit junctissima, junctior esse
Expetit, & vinclo tecum propiore ligari:
Jura senes nôrint, & quid liceátque, nefásque,
Fásque sit, inquirant: legúmque examina servent;
Conveniens Venus est annis temeraria nostris.
Quid liceat, nescimus adhuc: & cuncta licere
Credimus: & sequimur magnorum exempla deorum.
Nec nos aut durus pater, aut reverentia famæ,
Aut timor impediet: tantum absit causa timendi.
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi:
Et damus amplexus; & jungimus oscula coram.
Quantum est quod desit? miserere fatentis amorem,
Et non fassuræ, nisi cogeret ultimus ardor.

Néve mererе meo ſubſcribi cauſa ſepulchro:
Talia nequicquam perarantem plena reliquit
Cera manum: ſummóque in margine verſus adhæſit.
Protinus impreſſa ſignat ſua crimina gemmâ,
Quam tinxit lacrymis: linguæ defecerat humor.
Déque ſuis unum famulis pudibunda vocavit:
Et paulum blandita, Fer has, fidiſſime, noſtro,
Dixit, & adjecit longo poſt tempore, fratri.
Cum daret, elapſæ manibus cecidêre tabellæ.
Omine turbata eſt, miſit tamen. Apta miniſter
Tempora nactus adit: traditque latentia verba.
Attonitus ſubita juvenis Mæandrius irâ,
Projicit acceptas, lectâ ſibi parte, tabellas:
Vixque manus retinens trepidantis ab ore miniſtri,
Dum licet, ô vetitæ ſcelerate libidinis auctor
Effuge, ait: qui, ſi noſtrum tua fata pudorem
Non traherent tecum, pœnas mihi morte dediſſes.
Ille fugit pavidus, dominæque ferocia Cauni
Dicta refert, palles auditâ, Bybli, repulsâ:
Et pavet obſeſſum glaciali frigore corpus.
Mens tamen ut rediit, pariter redière furores:
Linguáque vix tales icto dedit aere voces:
Et meritò, quid enim temeraria vulneris hujus
Indicium feci? quid quæ celanda fuerunt,
Tam citò commiſi properatis verba tabellis?
Antè erat ambiguis animi ſententia dictis
Prætentanda mihi, nè non ſequeretur euntem.
Parte aliqua veli, qualis foret aura, notare
Debueram, tutóque mari decurrere, quæ nunc
Non exploratis implevi lintea ventis.
Nunc feror in ſcopulos igitur; ſubmerſáque toto
Obruor Oceano, nec habent mea vela recurſus.
Quid? quòd & ominibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tunc cùm mihi ferre jubenti
Excidit: & fecit ſpes noſtras cera caducas?
Nonne vel illa dies fuerat, vel tota voluptas?
Sed potius mutanda dies. Deus ipſe monebat,

Sig-

Signáque certa dabat, ſi non malè ſana fuiſſem.
Et tamen ipſa loqui, nec me committere ceræ
Debueram, præſénſque meos aperire furores.
Vidiſſet lacrymas: vultus vidiſſet amantis.
Plura loqui poteram, quam quæ cepêre tabellæ,
Invito potui circumdare brachia cœllo:
Et ſi rejicerer, potui moritura videri:
Ampleƈtíque pedes, adfuſáque poſcere vitam.
Omnia feciſſem: quorum ſi ſingula duram
Fleƈtere non poterant, potuiſſent omnia, mentem.
Forſitan & miſſi ſit quædam culpa miniſtri,
Non adiit aptè, nec legit idonea, credo,
Tempora: nec petiit horámque, animúmq; vacantem,
Hæc nocuêre mihi: neque enim tigride natus,
Nec rigidos ſilices, ſolidúmve in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit: nec lac bibit ille leænæ.
Vincetur: repetendus erit, nec tædia cœpti
Ulla mei capiam, dum ſpiritus iſte manebit.
Nam primum, ſi facta mihi revocare liceret,
Non cœpiſſe fuit: cœpta expugnare, ſecundum eſt.
Quippe nec ille poteſt, (ut jam mea vota relinquam)
Non tamen auſorum ſemper memor eſſe priorum.
Et, quia deſieram, leviter voluiſſe videbor;
Aut etiam tentaſſe illum, inſidiiſque petîſſe.
Vel certè non hoc, qui plurimus urget, & urit
Pectora noſtra, deo, ſed victa libidine credar.
Denique jam nequeo nil commiſiſſe nefandum.
Et ſcripſi, & peti: temerata eſt noſtra voluntas.
Ut nihil adjiciam; non poſſum innoxia dici.
Quod ſupereſt, multum eſt in vota, in crimina parvum:
Dixit, & incertæ tanta eſt diſcordia mentis,
Dum digeat tentaſſe, libet tentare; modúmque
Exit, & infelix committit ſæpe repelli.

Mox ubi finis abeſt, patriam fugit ille, nefaſque,
Inque peregrinâ ponit nova mœnia terrâ.
Tum vero mœſtam tota Miletida mente
Deſeciſſe ferunt; tum verò à pectore veſtem

Diripuit, planxítque ſuos furibunda lacertos.
Jámque palam eſt demens: inconceſſámque fatetur
Spem Veneris, ſine qua patriam inviſóſque penates
Deſerit, & profugi ſequitur veſtigia fratris.
Utque tuo motæ, proles Semeleïa, thyrſo
Iſmariæ celebrant repetita triennia Bacchæ:
Byblida non aliter latos ululaſſe per agros
Bubaſides vidêre nurus: quibus illa relictis
Caras, & armiferos Lelegas, Lyciámque pererrat.
Jam Cragon, & Lymiram, Xanthíq; reliquerat undas,
Quoque Chimæra jugum, mediis in partibus ignem,
Pectus & ora leæ, caudam ſerpentis habebat,
Deficiunt ſylvæ, cùm tu laſſata ſequendo
Concidis: & dura poſitis tellure capillis,
Bybli, jaces: frondéſque tuo premis ore caducas.
Sæpe illam Nymphæ teneris Lelegeïdes ulnis
Tollere conantur; ſæpe ut medeatur amori
Præcipiunt: ſurdæque adhibent ſolatia menti.
Multa jacet: viridéſque ſuis tenet unguibus herbas
Byblis, & humectat lacrymarum gramina rivo.
Naiadas his venam, quæ nunquam areſcere poſſet,
Suppoſuiſſe ferunt: quid enim dare majus habebant?
Protinus, ut ſecto piceæ de cortice guttæ,
Utve tenax gravidà manat tellure bitumen,
Utque ſub adventum ſpirantis lenè Favoni,
Sole remolleſcit, quæ frigore conſtitit, unda:
Sic lacrymis conſumpta ſuis Phœbeïa Byblis
Vertitur in frontem, qui nunc quoque vallibus illis
Nomen habet dominæ, nigráque ſub ilice manat.
Fama novi centum Cretæas forſitan urbes
Impleſſet monſtri: ſi non miracula nuper,
Iphide mutato, Crete propiora tuliſſet.
Proxima Gnoſſiaco nam quondam Phæſtia regno
Progenuit tellus ignotum nomine Lyctum,
Ingenua de plebe virum: nec cenſus in illo
Nobilitate ſua major: ſed vita, fidéſque
Inculpata fuit: gravidæ qui conjugis aures

Vocibus

Vocibus his monuit, cum jam prope partus adesset.
Quæ voveam duo sunt: minimo ut relevêre dolore,
Utque marem patrias. Onerosior altera sors est,
Et vires fortuna negat. Quod abominor ergo,
Edita forte tuo fuerit si fœmina partu,
(Invitus mando, pietas ignosce) necetur.
Dixerat, & lacrymis vultum lavere profusis,
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen usque suum vanis Telethusa maritum
Sollicitat pedibus, nè spem sibi ponat in arcto.
Certa sua est Lycto sententia: jámque ferendo
Vexerat illa gravem maturo pondere ventrem:
Cum medio noctis spatio, sub imagine somni
Inachis ante torum, pompa comitata sacrorum,
Aut stetit, aut visa est. Inerant lunaria fronti
Cornua, cum spicis nitido flaventibus auro,
Et regale decus: cum qua latrator Anubis,
Sanctáque Bubastis, variisque coloribus Apis,
Quique premit vocem, digitóque silentia suadet:
Sistraque erant, nunquámne satis quæsitus Osiris,
Plenáque somniferis serpens peregrina venenis.
Tum velut excussam somno, & manifesta videntem
Sic affata dea est: pars ô Telethusa mearum,
Pone graves curas, mandatáque falle mariti:
Nec dubita cùm te partu Lucina levârit,
Tollere quicquid erit. Dea sum auxiliaris, opémque
Exorata fero: nec te coluisse querêris
Ingratum numen: monuit, thalamóque recessit.
Læta toro surgit, duráque ad sydera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa precatur.
Ut dolor increvit, séque ipsum pondus in auras
Expulit, & nata est ignaro fœmina patri,
Jussit ali mater puerum mentita: fidémque
Res habuit, neque erat facti nisi conscia nutrix.
Vota pater solvit, nomenque imponit avitum:
Iphis avus fuerat: gavisa est nomine mater,
Quod commune foret, nec quenquam falleret illo.

Impercepta piâ mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri: facies, quam sive puellæ,
Sive dares puero, fieret formosus uterque.
Tertiùs interea decimo successerat annus,
Cum pater, Iphi, tibi flavam despondet Ianthen:
Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ
Dote fuit virgo, Dictæo nata Theleste.
Par ætas: par forma fuit: primáque magistris
Accepêre artes, elementa ætatis ab iisdem.
Hinc amor amborum tetigit rude pectus, & æquum
Vulnus uterque dedit: sed erat fiducia dispar.
Conjugium, pactæque expectant tempora tedæ,
Quemque virum putat esse, suum fore credit Ianthe.
Iphis amat, quo posse frui desperat, & auget
Hoc ipsum flammas: ardétque in virgine virgo:
Vixq; tenet lacrymas: quis me mar et exitus? inquit?
Cognita quàm nulli, quàm prodigiosa novæque
Cura tenet Veneris? si dii mihi parcere vellent,
Perdere debuerent: si non & perdere vellent,
Naturale malum saltem, & de more dedissent.
Nec vatcam vaccæ, nec equas amor urit equarum,
Urit oves aries: sequitur sua fœmina cervum:
Sic & aves coëunt: interque animalia cuncta,
Fœmina fœmineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem, ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat, taurum dilexit filia Solis,
Fœmina nempe marem: meus est furosior illo,
Si verum profitemur, amor: tamen illa secuta est
Spem Veneris: tamen illa dolis, & imagine vaccæ
Passa bovem est, & erat qui deciperetur, adulter.
Huc licet ex toto solertia confluat orbe:
Ipse licet revolet ceratis Dædalus alis:
Quid faciet? num me puerum de virgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit Ianthe?
Quin animum firmas? téque ipsa recolligis Iphi?
Consiliíque inopes, & stultos excutis ignes?
Quid sis nata vides, nisi te quoque decipis ipsam.

Et pete quod fas eſt, & ama, quod fœmina debes.
Spes eſt quæ capiat, ſpes eſt quæ paſcat amantem:
Hanc tibi res adimit: non te cuſtodia charo
Arcet ab amplexu, nec cauti cura mariti,
Non patris aſperitas: nec ſe negat ipſa roganti,
Nec tamen eſt potienda tibi: nec ut omnia fiant,
Eſſe potes fœlix, ut diíque hominéſque laborent.
Nunc quoque votorum pars nulla eſt vana meorum:
Diíque mihi faciles, quicquid valuêre, dederunt.
Quod volo, vult genitor, vult ipſa ſocérque futurus:
At non vult natura, potentior omnibus iſtis,
Quæ mihi ſola nocet. Venit ecce optabile tempus:
Lúxque jugalis adeſt: & jam mea fiet Ianthe.
Nec mihi continget: mediis ſitiemus in undis.
Pronuba quid Juno? quid ad hæc, Hymenæe, venitis
Sacra, quibus qui ducat, abeſt? ubi nubimus ambæ?
Preſſit ab his vocem: nec leniùs altera virgo
Æſtuat: utq; celer venias Hymenæe, precatur. (fert:
Quod petit hæc, Telethuſa timens, modò tempora dif-
Nunc ficto languore moram trahit: omnia ſæpe,
Viſáque cauſatur; ſed jam conſumpſerat omnem
Materiam ficti, dilatáque tempora tedæ
Inſtiterant: unuſque dies reſtabat: at illa
Crinalem capiti vittam natæque, ſibíque
Detrahit: & paſſis aram complexa capillis,
Iſi, Parætonium, Mareoticáque arva, Pharónque
Quæ colis, & ſeptem digeſtum in cornua Nilum,
Fer precor (inquit) opem, noſtróque medere timori.
Te, dea, te quondam, tuáque hæc inſignia vidi,
Cunctáque cognovi, ſonitum, comítéſque, facéſque
Siſtrorum, memoríque animo tua juſſa notavi.
Quòd videt hæc lucem, quòd non ego punior ipſa,
Conſilium, monitúmque tuum eſt, miſerere duarum,
Auxilióque juva. Lacrymæ ſunt verba ſecutæ.
Viſa dea eſt moviſſe ſuas (& moverat) aras:
Et templi tremuêre fores, imitatáque Lunam
Cornua fulſerunt: crepuitque ſonabile ſiſtrum.

Non

Non ſecura quidem, fauſto tamen omine læta
Mater abit templo, ſequitur comes Iphis euntem
Quàm ſolita eſt majore gradu: nec candor in ore
Permanet: & vires augentur: & acrior ipſe eſt
Vultus & incomptis brevior menſura capillis;
Plúſque vigoris adeſt, habuit quàm fœmina: nam quæ
Fœmina nuper eras, puer es. Date munera templis,
Nec timidâ gaudete fide: dant munera templis:
Addunt & titulum: titulus breve carmen habebat:
Vota puer ſolvit, quæ fœmina voverat, Iphis.
Poſtera lux radiis totum patefecerat orbem:
Cùm Venus, & Juno, ſociúſque Hymenæus ad ignes
Conveniunt, potitúrque ſua puer Iphis Ianthe.

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoſeon

LIBER X.

INde per immenſum, croceo velatus amictu
Æthera digreditur, Ciconúmq; Hymenæus ad oras
Tendit: & Orphêa nequicquam voce vocatur.
Affuit ille quidem: ſed nec ſolennia verba,
Nec lætos vultus, nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrymoſo ſtridula fumo
Uſque fuit: nullóſque invenit motibus ignes
Exitus auſpicio gravior: nam nupta per herbas
Dum nova, Naïadum turba comitata, vagatur,
Occidit, in talum ſerpentis dente recepto.
Quam ſatis ad ſuperas poſtquam Rhodopeïus auras
Deflevit

Deflevit vates, ne non tentaret & umbras,
Ad Styga Tænaria eſt auſus deſcendere portâ.
Pérque leves populos, ſimulacráque functa ſepulchro,
Perſephonen adiit, inamœnáque regna tenentem
Umbrarum Dominum, pulſíſque ad carmina nervis
Sic ait: O poſiti ſub terra numina mundi,
In quem decedimus, quicquid mortale creamur,
Si licet, &, falſi poſitis ambagibus oris,
Vera loqui ſinitis, non huc, ut opaca viderem
Tartara, deſcendi: nec uti villoſa colubris
Terna Meduſæi vincirem guttura monſtri:
Cauſa viæ eſt conjux, in quam calcata venenum
Vipera diffudit, creſcentéſque abſtulit annos.
Poſſe pati volui, nec me tentaſſe negabo:
Vicit amor: ſupera deus hic bene notus in ora eſt.
An ſit & hîc, dubito: ſed & hîc tamen auguror eſſe:
Famáque ſi veteris non eſt mentita rapinæ,
Vos quoq; junxit amor: per ego hæc loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, vaſtique ſilentia regni,
Eurydices oro properata retexite fata.
Omnia debentur vobis: paulúmque morati,
Seriùs aut citiùs ſedem properamus ad unam.
Tendimus huc omnes: hæc eſt domus ultima: vóſque
Humani generis longiſſima regna tenetis.
Hæc quoque cum juſtos matura peregerit annos,
Juris erit veſtri: pro munere poſcimus uſum.
Quòd ſi fata negant veniam pro conjuge: certum eſt
Nolle redire mihi: letho gaudete duorum.
Talia dicentem, nervóſque ad verba moventem
Exangues flebant animæ: nec Tantalus undam
Captavit refugam: ſtupuítque Ixionis orbis:
Nec carpsére jecur volucres: urníſque vacârunt
Belides, inque tuo ſediſti Siſyphe ſaxo.
Tum primùm lacrymis victarum carmine fama eſt
Eumenidum maduiſſe genas: nec regia conjux
Suſtinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicemque vocant: umbras erat illa recentes

Inter

Inter, & inceſſit paſſu de vulnere tardo.
Hanc, ſimul & legem Rhodopeïus accipit Orpheus,
Ne flectat retro ſua lumina, donec avernas
Exierit valles: aut irrita dona futura.
Carpitur acclivis per multa ſilentia trames
Arduus, obſcurus, caligine denſus opaca;
Nec procul abfuerant telluris margine ſummæ.
Hic, ne deficeret, metuens, avidúſque videndi,
Flexit amans oculos, & protinus illa relapſa eſt.
Brachiáque intendens, prendíque & prendere captans,
Nil niſi cedentes infelix arripit auras.
Jámque iterum moriens non eſt de conjuge quicquam
Queſta ſuo: quid enim niſi ſe quereretur amatam?
Supremúmque vale, quod jam vix auribus ille
Acciperet, dixit, revocatáque rurſus eodem eſt.
Non aliter ſtupuit geminâ nece coniugis Orpheus,
Quàm tria qui timidus, medio portante catenas,
Colla canis vidit, quem non pavor antè reliquit,
Quàm natura prior, ſaxo per corpus aborto:
Quique in ſe traxit crimen volutque videri
Olenus eſſe nocens: túque ô conſiſa figuræ
Infelix Lethæa tuæ, junctiſſima quondam
Corpora, nunc lapides, quos humida ſuſtinet Ide.
Orantem fruſtráque iterum tranſire volentem
Portitor arguerat: ſeptem tamen ille diebus
Squalidus in ripa, Cereris ſine munere, ſedit.
Cura dolórque animi, lacrymæque alimenta fuêre.
Eſſe deos Erebi crudeles queſtus in altam
Se recipit Rhodopen, pulſúmque Aquilonibus Æmum.
Tertius æquoreis incluſum piſcibus annum
Finierat Titan: omnémque refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem: ſeu quòd male ceſſerat illi,
Sive fidem dederat; multas tamen ardor habebat
Jungere ſe vati; multæ doluêre repulſæ.
Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares; citráque juventam
Ætatis breve ver & primos carpere flores.

Collis

Collis erat, collémque ſuper planiſſima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herbæ
Umbra loco deerat, qua poſtquam parte recedit,
Diis genitus vates, & fila ſonantia movit,
Umbra loco venit: non Chaonis abſuit arbor,
Non nemus Heliadum, non frondibus eſculus altis,
Nec tiliæ molles, nec fagus, & innuba laurus,
Et Coryli fragiles, & fraxinus utilis haſtis,
Enodiſque abies, curvatáque glandibus ilex,
Et platanus genialis, acérque coloribus impar,
Amnicolæque ſimul ſalices & aquatica lotos,
Perpetuóque virens buxus, tenuéſque myricæ,
Et bicolor myrtus, & baccis cærula ficus.
Vos quoque flexibiles hederæ veniſtis, & unà
Pampineæ vites, & amictæ vitibus ulmi.
Ornique, & piceæ, pomóque onerata rubenti
Arbutus, & lentæ victoris præmia palmæ,
Et ſuccincta comas, hirſutáque vertice, pinus,
Grata deûm matri: ſiquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncóque induruit illo.
Adfuit huic turbæ metas imitata cupreſſus,
Nunc arbor, puer antè deo dilectus ab illo,
Qui citharam nervis, & nervis temperat arcum.
Namque ſacer Nymphis Carthæa tenentibus arva
Ingens cervus erat, latéque patentibus altas
Ipſe ſuo capiti præbebat cornibus umbras:
Cornua fulgebant auro: demiſſáque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo.
Bulla ſuper frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur: pariliſque ætate nitebant
Auribus è geminis circum cava tempora baccæ:
Iſque metu vacuus, naturaliſque pavore
Depoſito, celebrare domos, mulcendáque colla,
Quamlibet ignotis manibus, præbere ſolebat.
Sed tamen ante alios Cææ pulcherrime gentis
Gratus erat, Cypariſſe, tibi: tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undas:

Tu

Tu modo texebas varios per cornua flores:
Nunc eques in tergo reſidens, huc lætus & illuc
Mollia purpureis frænabas ora capiſtris.
Æſtus erat, mediúſque dies, Soliſque vapore
Concava littorei fervebant brachia Cancri.
Feſſus in herboſa poſuit ſua corpora terra
Cervus, & arborea frigus ducebat ab umbra.
Hunc puer imprudens jaculo Cypariſſus acuto
Fixit: &, ut ſævo morientem vulnere vidit,
Velle mori ſtatuit. Quæ non ſolatia Phœbus
Dixit? &, ut leviter, pro materiáque doleret,
Admonuit: gemit ille tamen: munúſque ſupremum
Hoc petit à ſuperis, ut tempore lugeat omni.
Jámque per immenſos egeſto ſanguine fletus,
In viridem verti cœperunt membra colorem:
Et modo qui nivea pendebant fronte capilli,
Horrida cæſaries fieri; ſumptóque rigore
Sidereum gracili ſpectare cacumine cœlum.
Ingemuit, triſtiſque deus, Lugebere nobis,
Lugebíſque alios, aderíſque dolentibus, inquit.
Tale nemus vates attraxerat: ínque ferarum
Concilio medius, turba volucrúmque ſedebat.
Ut ſatis impulſas tentavit pollice chordas,
Et ſenſit varios, quamvis diverſa ſonarent,
Concordare modos: hoc vocem carmine movit:
A Jove Muſa parens (cedunt Jovis omnia regno)
Carmina noſtra move: Jovis eſt mihi ſæpe poteſtas
Dicta: priùs cecini plectro graviore Gigantes,
Sparſáque Phlegræis victricia fulmina campis.
Nunc opus eſt leviore lyra, pueróſque canamus
Dilectos ſuperis: inconceſsíſque puellas
Ignibus attonitas meruiſſe libidine pœnam.
Rex ſuperûm Phrygii quondam Ganymedis amore
Arſit; & inventum eſt aliquid, quod Juppiter eſſe,
Quàm quod erat, mallet: nulla tamen alite verti
Dignatur, niſi quæ portat ſua fulmina terræ.
Nec mora: percuſſo mendacibus aëre pennis

Arri-

Arripit Iliaden, qui nunc quoque pocula miſcet:
Invitáque Jovi nectar Junone miniſtrat.
Te quoque Amyclide poſuiſſet in æthere Phœbus,
Triſtia ſi ſpatium ponendi fata dediſſent.
Quà licet, æternus tamen es: quotiéſque repellit
Ver hyemem, Piſcíque Aries ſuccedit aquoſo;
Tu toties oreris, viridíque in ceſpite flores.
Te meus ante omnes genitor dilexit: & orbe
In medio poſiti caruerunt præſide Delphi:
Dum Deus Eurotan, immunitámque frequentat
Sparten: nec citharæ, nec ſunt in honore ſagittæ.
Immemor ipſe ſui, non retia ferre recuſat,
Non tenuiſſe canes, non per juga montis iniqui
Ire comes, longáque alit aſſuetudine flammas.
Jámque ferè medius Titan venientis, & actæ
Noctis erat: ſpatióque pari diſtabat utrinque:
Corpora veſte levant: & ſucco pinguis olivæ
Splendeſcunt, latíque ineunt certamina diſci.
Quem prius aërias libratum Phœbus in auras
Miſit: & oppoſitas disjecit pondere nubes.
Decidit in ſolidam longo poſt tempore terram
Pondus, & exhibuit junctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actúſque cupidine luſus,
Tollere Tænarides orbem properabat: at illum
Dura repercuſſo ſubjecit in aëre tellus,
In vultus, Hyacinthe, tuos: expalluit æquè,
Quàm puer, ipſe deus; collapſóſque excipit artus,
Et modò te refovet, modò triſtia vulnera ſiccat:
Nunc animam admotis fugientem ſuſtinet herbis.
Nil proſunt artes: erat immedicabile vulnus:
Ut ſi quis violas, riguóque papavera in horto,
Liliáque infringat fulvis hærentia virgis;
Marcida demittant ſubito caput illa gravatum,
Nè ſe ſuſtineant, ſpecténtque cacumine terram:
Sic vultus moriens jacet: & defecta vigore
Ipſa ſibi eſt oneri cervix, humeroque recumbit.
Laberis, Oebalide, primâ fraudate juventâ,

Phœ-

Phœbus ait, videóque tuum mea crimina vulnus.
Tu dolor es faciníque meum, mea dextera leto
Inſcribenda tuo eſt: ego ſum tibi funeris auctor.
Quæ mea culpa tamen? niſi, ſi luſiſſe, vocari
Culpa poteſt; niſi culpa poteſt, & amâſſe vocari.
Atque utinam pro te vitam, tecúmque liceret
Reddere: quod quoniam fatali lege tenemur,
Semper eris mecum, memoríque hærebis in ore.
Te lyra pulſa manu, te carmina noſtra ſonabunt:
Flóſque novus ſcripto gemitus imitabere noſtros.
Tempus & illud erit, quo ſe fortiſſimus heros
Addat in hunc florem, folióque legatur eodem.
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor qui fuſus humi ſignaverat herbas,
Deſinit eſſe cruor, Tyrióque nitentior oſtro
Flos oritur, formámque capit, quam lilia; ſi non
Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.
Non ſatis hoc Phœbo eſt (is enim fuit auctor honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtáque littera ducta eſt.
Nec gemuiſſe pudet Sparten Hyacinthon, honórque
Durat in hoc ævi: celebrandáque more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.
At ſi forte roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuiſſe velit Propœtidas: annuat, æque
Atque illos, gemino quondam quibus aſpera cornu
Frons erat, unde etiam nomen traxêre Ceraſtæ.
Ante fores horum ſtabat Jovis hoſpitis ara,
Lugubris ſceleris: quam ſi quis ſanguine tinctam
Advena vidiſſet, mactatos crederet illic
Lactantes vitulos Amathuſiacáſque bidentes.
Hoſpes erat cæſus: ſacris offenſa nefandis,
Ipſa ſuas urbes, Ophiuſiáque arva parabat
Deſerere alma Venus. Sed quod loca grata, quid urbes
Peccavêre meæ: quid, dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potius gens impia pendat,
Vel nece, vel ſi quid medium eſt mortíſque fugæque:

Idque

Idque quid esse potest, nisi versæ pœna figuræ?
Dum dubitat, quo mutet eos: ad cornua vultum
Flexit: & admonita est hæc illis posse relinqui,
Grandiáque in torvos transformat membra juvencos.
Sunt tamen obscœnæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare deam: pro qua sua numinis ira
Corpora cum forma primæ vulgâsse feruntur.
Utque pudor cessit, sanguísque induruit oris,
In rigidum parvo silicem discrimine versæ.
Quas quia Pygmalion ævum per crimina agentes
Viderat: offensus vitiis, quæ plurima menti
Fœmineæ natura dedit, sine conjuge cœlebs
Vivebat, thalamíque diu consorte carebat.
Interea niveum mira fœliciter arte
Sculpsit ebur, formámque dedit, qua fœmina nasci
Nulla potest: operísque sui concepit amorem.
Virginis est vere facies: quam vivere credas,
Et, si non obstet reverentia, velle moveri.
Ars adeò latet: arte sua miratur, & haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Sæpe manus operi tentantes admovet, an sit
Corpus, an illud ebur: nec adhuc ebur esse fatetur.
Oscula dat, reddíque putat: loquitúrque tenétque,
Et credit tactis digitos insidere membris:
Et metuit pressos veniat nè livor in artus:
Et modò blanditias adhibet, modò grata puellis
Munera fert illi conchas teretésque lapillos,
Et parvas volucres, & flores, mille colorum,
Lilia, perpictáque pilas, & ab arbore lapsas
Heliadum lacrymas, ornat quoque vestibus artus:
Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo:
Aure leves baccæ, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent: nec nuda minùs formosa videtur.
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
Appellátque tori sociam: acclinatáque colla
Mollibus in plumis, tanquam sensura reponit.
Festa dies Veneris, tota celeberrima Cypro

Venerat: & blandis indutæ cornibus aurum
Conciderant ictæ nivea cervice juvencæ,
Thuráque fumabant: cum munere functus ad aras
Constitit: & timide, si dii dare cuncta potestis,
Sit conjux opto, non ausus, eburnea virgo,
Dicere, Pygmalion, similis mea, dixit, eburnæ.
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa velint: &, amici numinis omen,
Flamma ter accensa est, apicémque per aëra duxit.
Ut rediit, simulacra suæ petit ille puellæ:
Incumbénsque toro dedit oscula: visa tepere est.
Admovet os iterum, manibus quoque pectora tentat.
Tentatum mollescit ebur: positóque rigore
Subsedit digitis, cedítque; ut Hymettia sole
Cera remollescit, tractatáque pollice multas
Vertitur in facies, ipsóque fit utilis usu.
Dum stupet, & dubiè gaudet, fallíque veretur,
Rursus amans, rursúsque manu sua vota retractat.
Corpus erat: saliunt tentatæ pollice venæ,
Tum verò Paphius plenissima concipit heros
Verba, quibus Veneri grates agit, oráque tandem
Ore suo non falsa premit, datáque oscula virgo
Sensit, & erubuit: timidúmque ad lumina lumen
Attollens, pariter cum cœlo vidit amantem.
Conjugio, quod fecit, adest dea: jamque coactis
Cornibus in plenum novies lunaribus orbem,
Illa Paphum genuit, de quo tenet insula nomen.
Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam: procul hinc natæ, procul este parentes:
Aut, mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
Desitóin hac mihi parte fides: nec credite factum,
Vel, si credetis, facti quoque credite pœnam:
Si tamen admissum sinit hoc natura videri,
Gentibus Ismariis, & nostro gratulor orbi;
Gratulor huic terræ, quòd abest regionibus illis,
Quæ tantum genuêre nefas: Sit dives amomo,

Cin-

Cinnamáque, coſtúmque ſuam, ſudatáque ligno
Thura ferat, floréſque alios Panchaïca tellus;
Dum ferat & Myrrham: tanti nova non fuit arbor.
Ipſe negat nocuiſſe tibi ſua tela Cupido,
Myrrha, facéſque ſuas à crimine vindicat iſto.
Stipite te Stygio, tumidíſque afflavit Echidnis
E tribus una ſoror. Scelus eſt odiſſe parentem:
Hic amor eſt odio majus ſcelus: undique lecti
Te cupiunt proceres: totóque Oriente juventus
Ad thalami certamen adeſt: ex omnibus unum
Elige Myrrha virum: dum non ſit in omnibus unus.
Illa quidem ſentit, fœdóque repugnat amori:
Et ſecum, Quo mente feror? quid molior, inquit?
Dii precor, & pietas, ſacratáque jura parentum,
Hoc prohibete nefas, ſceleríque reſiſtite noſtro:
Si tamen hoc ſcelus eſt: ſed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas: coëúntque animalia nullo
Cætera delicto: nec habetur turpe juvencæ
Ferre patrem tergo: ſit equo ſua filia conjux:
Quaſque creavit init pecudes caper: ipſáque cujus
Semine concepta eſt, ex illo concipit, ales:
Felices quibus iſta licent: humana malignas
Cura dedit leges: & quod natura remittit,
Invida jura negant: gentes tamen eſſe feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Jungitur, & pietas geminato creſcit amore.
Me miſeram, quòd non naſci mihi contigit illic.
Fortunáque loci lædor! Quid in iſta revolvor?
Spes interdictæ diſcedite: dignus amari
Ille, ſed ut pater, eſt: ergo ſi filia magni
Non eſſem Cinyræ, Cinyræ concumbere poſſem.
Nunc quia jam meus eſt, non eſt meus: ipſáque damno
Eſt mihi proximitas: aliena, potentior eſſem.
Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,
Dum ſcelus effugiam: retinet malus ardor amantem:
Ut præſens ſpectem Cinyram, tangámque loquárque,
Oſculáque admoveam, ſi nil conceditur ultra.

Ultra autem ſperare aliquid potes, impia virgo?
Nec quòd confundas & jura, & nomina ſentis?
Túne eris & matris pellex, & adultera patris?
Túne ſoror nati? genitríxque vocabere fratris?
Nec metues ſacro crinitas angue ſorores?
Quas facibus ſævis oculos atque ora petentes
Noxia corda vident? at tu dum corpore non es
Paſſa nefas, animo nè concipe: néve parentis
Concubitu vetito naturæ pollue fœdus,
Velle puta: res ipſa vetat: pius ille, memórque
Moris: & ô, vellem ſimilis furor eſſet in illo!
Dixerat: at Cinyras, quem copia digna procorum,
Quid faciat, dubitare facit: ſcitatur ab ipſa
Nominibus dictis, cujus velit eſſe mariti.
Illa ſilet primo: patríſque in vultibus hærens
Æſtuat: & tepido ſuffundit lumina rore.
Virginei Cinyras hæc credens eſſe timoris,
Flere vetat ſiccátque genas atque oſcula jungit.
Myrrha datis nimium gaudet: conſultáque qualem
Optet habere virum, ſimilem tibi, dixit: at ille
Non intellectam vocem collaudat: &, eſto
Tam pia ſemper, ait. Pietatis nomine dicto,
Demiſit vultum, ſceleris ſibi conſcia virgo.
Noctis erat medium, curáſque & corpora ſomnus
Solverat: at virgo Cinyreia pervigil igne
Carpitur indomito; furioſáque vota retractat.
Et modò deſperat: modò vult tentare: pudétque
Et cupit: & quid agat, non invenit: útque ſecuri
Saucia trabs ingens, ubi plaga noviſſima reſtat,
Quò cadat in dubio eſt, omníque à parte timetur:
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc levis atque illuc; momentáque ſumit utroque.
Nec modus, & requies, niſi mors reperitur amoris.
Mors placet, erigitur laqueóque innectere fauces
Deſtinat, & zonâ ſummo de poſte revincta,
Care vale Cinyra, cauſámque intellige mortis,
Dixit; & aptabat pallenti vincula collo:

Mu

Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Perveniſſe ferunt limen ſervantis alumnæ.
Surgit anus, reſerátque fores; mortíſque paratæ
Inſtrumenta videns, ſpatio conclamat eodem,
Séque ferit, ſcindítque ſinus, ereptáque collo
Vincula dilaniat: tum denique flere vacavit,
Tum dare complexus, laqueíque requirere cauſam.
Muta ſilet virgo, terrámque immota tuetur,
Et deprenſa dolet tardæ conamina mortis.
Inſtat anus, canóſque ſuos, & inania nudans
Ubera, per cunas, alimentáque prima precatur,
Ut ſibi committat quicquid dolet: illa rogantem
Averſata gemit: certa eſt exquirere nutrix:
Nec ſolam ſpondere fidem. Dic, inquit, opémque
Me ſine ferre tibi: non eſt mea pigra ſenectus.
Seu furor eſt; habeo quod carmine ſanet, & herbis;
Sive aliquis nocuit, magico luſtrabere ritu:
Ira deûm ſive eſt, ſacris placabimus iram.
Quid rear, ulterius? certè fortuna, domúſque
Soſpes ab incurſu eſt: vivunt genitríxque patérque.
Myrrha, patre audito, ſuſpiria duxit ab imo
Pectore: nec nutrix etiamnum concipit ullum
Mente nefas: aliquemque tamen præſentit amorem:
Propoſitíque tenax, quodcunque eſt, orat, ut ipſi
Indicet: & gremio lacrymantem tollit anili.
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Senſimus (inquit) amas: & in hoc mea (pone timorem)
Sedulitas erit apta tibi, nec ſentiet unquam
Hoc pater: exiliit gremio furibunda, torúmque
Ore premens, diſcede, precor, miſeróque pudori
Parce, ait: inſtanti, diſcede, aut deſine, dixit,
Quærere quid doleam: ſcelus eſt, quod ſcire laboras,
Horret anus, tremuláſque manus annísque metúque
Tendit, & ante pedes ſupplex procumbit alumnæ,
Et modò blanditur, modò, ſi non conſcia fiat,
Terret, & indicium laquei, cœptæque minatur
Mortis, & officium commiſſo ſpondet amori.

Extulit illa caput, lacrymísque implevit obortis
Pectora nutricis : conatáque sæpe fateri,
Sæpe tenet vocem : pudibundáque vestibus ora
Texit : & ô, dixit, felicem conjuge matrem !
Hactenus, & gemuit : gelidos nutricis in artus,
Ossáque (sensit enim) penetrat tremor, albáque toto
Vertice canicies rigidis stetit hirta capillis.
Multáque ut excuteret diros, si posset, amores,
Addidit : at virgo scit se non falsa moneri ;
Certa mori tamen est, si non potiatur amore.
Vive, ait hæc : potière tuo, non ausa parente
Dicere, conticuit : promissáque numine firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus niveâ velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum ;
Pérque novem noctes Venerem, tactúsque viriles
In vetitis numerant : turba Cinyreis in illa
Regis adest conjux, arcanáque sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum conjuge lectus,
Nacta gravem vino Cinyram malè sedula nutrix,
Nomine mentito veros exponit amores,
Et faciem laudat ; quæsitis virginis annis,
Par, ait, est Myrrhæ : quam postquam adducere jussa est,
Utque domum rediit ; gaude mea, dixit, alumna ;
Vicimus. Infelix non toto pectore sensit
Lætitiam virgo, præsagáque pectora mœrent ;
Sed tamen & gaudet ; tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent : intérque Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.
Ad facinus venit illa suum ; fugit aurea cœlo
Luna, tegunt nigræ latitantia sydera nubes ;
Nox caret igne suo : primus tegis, Icare, vultus,
Erigonéque pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est revocata : ter omen
Funereus bubo lethali carmine fecit.
It tamen : & tenebræ minuunt, nóxque atra pudorem,
Nutricísque manum lævâ tenet : altera motu

Cæcum

Cæcum iter explorat: thalami jam limina tangit:
Jamque fores aperit: jam ducitur intus: at illi
Poplite succiduo genua intremuêre, fugítque
Et color, & sanguis: animúsque reliquit euntem:
Quoque suo propior sceleri est, magis horret, & ausi
Pœnitet; & vellet non cognita posse reverti.
Cunctantem longæva manu deduxit: & alto
Admotam lecto cùm traderet, accipe, dixit,
Ista tua est Cinyra: devotáque pectora junxit.
Accipit obscœno genitor sua viscera lecto:
Virgineósque metus levat, hortatúrque timentem.
Forsitan ætatis quoque nomine, Filia dixit,
Dixit & illa, Pater: sceleri ne nomina desint,
Plena patris thalamis excedit: & impia diro
Semina fert utero, conceptáque crimina portat.
Postera nox facinus geminat, nec finis in illa est.
Cùm tandem Cinyras avidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine vidit
Et scelus, & natam: verbísque dolore retentis,
Pendenti nitidum vagina diripit ensem.
Myrrha fugit: tenebrísque & cæcæ munere noctis
Intercepta neci est: latóque vagata per agros,
Palmiferos Arabas, Panchæáque rura reliquit:
Pérque novem erravit redeuntis cornua Lunæ:
Cum tandem terra requievit fessa Sabæa:
Víxque uteri portabat onus: tum nescia voti,
Atque inter mortísque metus, & tædia vitæ,
Est tales complexa preces: O siqua patetis
Numina confessis, merui: nec triste recuso
Supplicium: sed nè violem vivósque superstes,
Mortuáque extinctos, ambobus pellite regnis,
Mutatæque mihi vitámque necémque negate.
Numen confessis aliquod patet: ultima certè
Vota suos habuêre deos: nam plura loquenti
Terra supervenit: ruptóque obliqua per ungues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci,
Ossáque robur agunt: mediáque manente medulla

Sanguis it in ſuccos: in magnos brachia ramos,
In parvos digiti: duratur cortice pellis.
Jamque gravem creſcens uterum præcinxerat arbor:
Peƈtoráque obruerat, collúmque operire parabat.
Non tulit illa moram: venientíque obvia ligno
Subſedit: merſitque ſuos in cortice vultus.
Quæ quanquam amiſit veteres cum corpore ſenſus:
Flet tamen, & tepidæ manant ex arbore guttæ.
Eſt honor & lacrymis: ſtillatáque cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nullóque tacebitur ævo.
At malè conceptus ſub robore creverat infans:
Quærebátque viam, qua ſe, genetrice relicta,
Exereret: media gravidus tumet arbore venter.
Tendit onus matrem: neque habent ſua verba dolores,
Nec Lucina poteſt parientis voce vocari.
Nitenti tamen eſt ſimilis: curvatáque crebros
Dat genitus arbor: lacrymíſque cadentibus humet.
Conſtitit ad ramos mitis Lucina dolentes:
Admovítque manus, & verba puerpera dixit:
Arbor agit rimas: & ſciſſo cortice, vivum
Reddit onus, vagítque puer: quem mollibus herbis
Naiades impoſitum lacrymis unxêre parentis.
Laudaret faciem livor quoque: qualia namque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat. Sed ne faciat diſcrimina cultus
Aut huic adde leves, aut illis deme pharetras.
Labitur occulte, fallítque volátilis ætas:
Et nihil eſt annis velocius: ille ſorore
Natus avóque ſuo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modò formoſiſſimus infans,
Jam juvenis, jam vir, jam me formoſior ipſo eſt,
Jam placet & Veneri: matríſque ulciſcitur ignes.
Namque pharetratus dum dat puer oſcula matri,
Inſcius extanti diſtrinxit arundine pectus.
Læſa manu natum dea reppulit: altius actum
Vulnus erat ſpecie, primóque fefellerat ipſam.
Capta viri forma, non jam Cythereïa curat

Litto-

Littora: non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piſcoſámq; Cnidon, gravidámq; Amathunta metallis.
Abſtinet & cœlo, cœlo prætertur Adonis.
Hunc tenet, huic comes eſt, aſſuetáq; ſemper in umbra
Indulgere ſibi, formâmque augere colendo
Per juga, per ſylvas, dumos & ſaxa vagatur,
Nuda genu, veſtem ritu ſuccincta Dianæ:
Hortatúrque canes, tutæque animalia prædæ,
Aut pronos lepores, aut celſum in cornua cervum,
Aut agitat damas. At fortibus abſtinet apris:
Raptoréſque lupos, armatóſque unguibus urſos
Vitat, & armenti ſaturatos cæde leones.
Te quoque, ut hos timeas, ſi quid prodeſſe monendo
Poſſet, Adoni, monet: fortiſque fugacibus eſto,
Inquit: in audaces non eſt audacia tuta.
Parce meo, juvenis, temerarius eſſe periclo:
Neve feras, quibus arma dedit natura, laceſſe:
Stet tibi ne magno tua gloria: non movet ætas,
Nec facies, nec quæ Venerem movêre, leones,
Setigeróſque ſues, oculóſque animóſque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri:
Impetus eſt fulvis, & vaſta leonibus ira:
Inviſúmque mihi genus eſt: quæ cauſa roganti,
Dicam, ait, & veteris monſtrum mirabile culpæ.
Sed labor inſolitus jam me laſſavit: & ecce
Opportuna ſua blanditur populus umbra,
Dátque torum ceſpes: libet hac requieſcere tecum.
Et requievit humo, preſſitque & gramen, & ipſum;
Inque ſinu juvenis poſita cervice reclivis,
Sic ait: ac mediis interſerit oſcula verbis.
Forſitan audieras aliquam certamine curſus
Veloces ſuperaſſe viros: non fabula rumor
Ille fuit: ſuperabat enim; nec dicere poſſis
Laude pedum, formæne bono præſtantior eſſet.
Scitanti deus huic de conjuge, conjuge, dixit,
Nil opus eſt Atalanta tibi: fuge conjugis uſum.
Nec tamen effugies: téque ipſa viva carebis.

Territa

Territa ſorte dei per opacas innuba ſylvas
Vivit, & inſtantem turbam violenta procorum
Conditione fugat, nec ſum potienda niſi, inquit,
Victa prius curſu: pedibus contendite mecum.
Præmia veloci conjux thalamíque dabuntur:
Mors pretium tardis, ea lex certaminis eſto.
Illa quidem immitis, ſed (tanta potentia formæ eſt)
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes curſus ſpectator iniqui:
Et petitur cuiquam per tanta pericula conjux?
Dixerat: ac nimios juvenum damnârat amores.
Ut faciem, & poſito corpus velamine vidit,
Quale meum, vel quale tuum, ſi fœmina fias.
Obſtupuit: tollénſque manus, ignoſcite, dixit,
Quos modò culpavi: nondum mihi præmia nota,
Quæ peteretis, erant: laudando concipit ignes:
Et, ne quis juvenum currat, velociùs, optat,
Invidiámque timet. Sed cur certaminis hujus
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes Deus ipſe juvat. Dum talia ſecum
Exigit Hippomenes, paſſu volat alite virgo.
Quæ quanquam Scythica non ſegniùs ire ſagitta
Aonio viſa eſt juveni; tamen ille decoris
Mirator magis eſt, curſus facit ipſe decorem.
Aura refert ablata ſitis talaria plantis:
Tergáque jactantur crines per eburnea, quæque
Poplitibus ſuberant picto genualia limbo:
Inque puellari corpus candore ruborem
Traxerat: haud aliter, quàm cùm ſuper atria velum
Candida purpureum ſimilem dat, & inficit umbram.
Dum notat hæc hoſpes, decurſa noviſſima meta eſt:
Et tegitur feſta victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi: pendúntque ex fœdere pœnas.
Non tamen eventu juvenum deterritus horum,
Conſtitit in medio: vultúque in virgine fixo,
Quid facilem titulum ſuperando quæris inertes?
Mecum confer, ait. Seu me fortuna potentem
Fecerit,

Fecerit, à tanto non indignabere vinci:
Namque mihi genitor Megareus, Onchestius illi,
Est Neptunus avus, pronepos ego regis aquarum:
Nec virtus citra genus est: seu vincar, habebis
Hippomene victo magnum & memorabile nomen.
Talia dicentem molli Schœneia vultu
Aspicit, & dubitat, superari, an vincere malit,
Atque ita: Quis deus hunc formosum (dixit) iniquus
Perdere vult? caræque jubet discrimine vitæ
Conjugium petere hoc? non sum me judice tanti:
Nec formâ tangor, poteram tamen hac quoque tangi:
Sed quòd adhuc puer est, non me movet ipse, sed ætas.
Quid? quod inest virtus, & mens interrita lethi?
Quid? quòd ab æquorea numeratur origine quartus?
Quid? quòd amat, tantique putat connubia nostra,
Ut pereat, si me sors illi dura negarit?
Dum licet, hospes abi, thalamósque relinque cruentos,
Conjugium crudele meum est. Tibi nubere nulla
Nollet, & optari potes à sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui tot jam antè peremptis?
Viderit: intereat; quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est, agitúrque in tædia vitæ.
Occidet hic igitur, voluit quia vivere mecum?
Indignámque necem pretium patietur amoris?
Non erit invidiæ victoria nostra ferendæ.
Sed non culpa mea est, utinam desistere velles,
Aut quoniam est demens, utinam velocior esses.
Ah quàm virgineus puerili vultus in ore est!
Ah miser Hippomene, nollem tibi visa fuissem.
Vivere dignus eras, quòd si felicior essem,
Nec mihi conjugium fata importuna negarent,
Unus eras, cum quo sociare cubilia vellem.
Dixerat: utque rudis, primóque cupidine tacta,
Quod facit ignorans, amat, & non sentit amorem.
Jam solitos poscunt cursus, populúsque patérque:
Cum me sollicitâ proles Neptunia voce
Invocat Hippomenes, Cythereáque comprecor, annis
Adsit,

Adsit, ait, nostris, & quos dedit adjuvet ignes,
Detulit aura preces ad me non invida blandas:
Motáque sum, fateor, nec opis mora longa dabatur.
Est ager, indigenæ Damaseum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima: quam mihi prisci
Sacravêre senes, templisque accedere dotem
Hanc jussêre meis: medio nitet arbor in arvo
Fulva comas, fulvo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu, nullique videnda nisi ipsi.
Hippomenen adii, docuique, quis usus in illis.
Signa tubæ dederant; cum carcere pronus uterque
Emicat, & summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adjiciunt animos juveni clamórque favórque,
Verbáque dicentûm, Nunc, nunc incumbere tempus;
Hippomene propera: Nunc viribus utere totis:
Pelle moram, vinces: dubium Megareius heros
Gaudeat, an virgo magis his Schœneia dictis.
O quoties cúm jam posset transire, morata est,
Spectatóque diu vultus invita reliquit:
Aridus à lasso veniebat anhelitus ore:
Metáque erat longe: tum denique de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit virgo, nitidique cupidine pomi
Declinat cursus: aurúmque volubile tollit.
Præterit Hippomenes, resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri cessatáque tempora cursu
Corrigit: atque iterum juvenem post terga relinquit.
Et rursus pomi jactu remorata secundi
Consequitur, transitque virum: pars ultima cursus
Restabat; nunc, inquit, ades dea muneris auctor;
Inque latus campi, quo tardiùs illa rediret,
Jecit ab obliquo liquidum juveniliter aurum.
An peteret virgo visa est dubitare: coëgi
Tollere, & adjeci sublato pondera malo;

Impe-

Impediíque oneris pariter gravitate, moráque,
Néve meus ſermo curſu ſit tardior ipſo,
Præterita eſt virgo: duxit ſua præmia victor.
Dignáne cui grates ageret: cui thuris honorem
Ferret, Adoni, fui? nec grates immemor egit,
Nec mihi thura dedit; ſubitam convertor in iram:
Contemptúque dolens, nè ſim ſpernenda futuris,
Exemplo caveo, méque ipſam exhortor in ambos.
Templa Deûm matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex voto, nemoroſis abdita ſylvis,
Tranſibant; & iter longum requieſcere ſuaſit.
Illic concubitus intempeſtiva Cupido
Occupat Hippomenen, à numine concita noſtro.
Liminis exigui fuerat prope templa, receſſus
Speluncæ ſimilis, nativo pumice tectus,
Religione ſacer priſcâ; quò multa ſacerdos
Lignea contulerat veterum ſimulacra Deorum.
Hunc init: & vetito temerat ſacraria probro,
Sacra retorſerunt oculos; turritáque mater,
An Stygiâ ſontes, dubitavit, mergeret unda.
Pœna levis viſa eſt, ergo modò lævia fulvæ
Colla jubæ velant: digiti curvantur in ungues,
Ex humeris armi fiunt: in pectora totum
Pondus abit: ſummæ cauda verruntur arenæ,
Iram vultus habet, pro verbis murmura reddunt:
Pro thalamis celebrant ſylvas: aliiſque timendi
Dente premunt domito Cybeleïa fræna Leones.
Hos tu care mihi, cúmque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugæ, ſed pugnæ pectora præbet,
Effuge, nè virtus tua ſit damnoſa duobus.
Illa quidem monuit: junctíſque per aëra Cygnis
Carpit iter: ſed ſtat monitis contraria virtus.
Forte ſuem latebris veſtigia certa ſecuti
Excivêre canes, ſylvíſque exire parentem
Fixerat obliquo juvenis Cinyreius ictu.
Protinus excuſſit pando venabula roſtro,
Sanguine tincta ſuo: trepidúmque & tuta petentem

Trux

Trux aper insequitur: totósque sub inguine dentes
Abdidit, & fulva moribundum stravit arena.
Vecta levi curru medias Cytherea per auras
Cypron olorinis nondum pervenerat alis.
Agnovit longè gemitum morientis, & albas
Flexit aves illuc: útque æthere vidit ab alto
Exanimem, ínque suo jactantem sanguine corpus,
Desiliit: paritérque sinum, paritérque capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis;
Questáque cum fatis, Et non tamen omnia vestri
Juris erunt, dixit, luctus monimenta manebunt
Semper, Adoni, mei: repetitáque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri:
At cruor in florem mutabitur. An tibi quondam
Fœmineos artus in olentes vertere menthas,
Persephone, licuit? nobis Cinyreïus heros
Invidiæ mutatus erit? sic fata, cruorem
Nectare odorato sparsit: qui tactus ab illo
Intumuit; sicut pluvio perlucida cœlo
Surgere bulla solet: nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento celant sub cortice granum,
Punica ferre solent. Brevis est tamen usus in illo:
Namque male hærentem, & nimia levitate caducum
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

PUB.

PUB. OVIDII NASONIS

Metamorphoseon

LIBER XI.

CArmine dum tali ſylvas, animóſque ferarum
Threïcius vates, & ſaxa ſequentia traxit:
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percuſſis ſociantem carmina nervis.
E quibus una, leves jactato crine per auras:
En, ait, en hic eſt noſtri contemptor: & haſtam
Vatis Apollinei vocalia miſit in ora:
Quæ foliis præſuta notam ſine vulnere fecit.
Alterius telum lapis eſt, qui miſſus in ipſo
Aëre, concentu victus vocíſque lyræque eſt;
Ac veluti ſupplex pro tam furialibus auſis
Ante pedes jacuit: ſed enim temeraria creſcunt
Bella, modúſque abiit, inſanáque regnat Erinnys.
Cunctáque tela ſorent cantu mollita: ſed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanáque & plauſus, & Bacchæi ululatus
Obſtrepuêre ſono citharæ: tum denique ſaxa
Non exauditi rubuerunt ſanguine Vatis.
Ac primum attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres, anguéſque, agméngue ferarum,
Mænades Orpheï titulum rapuêre theatri.
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris,
Et coëunt, ut aves ſi quando luce vagantem

Noctis

Noctis avem cernunt: ſtructóque utrinque theatro,
Ut matutina cervus periturus arena
Præda canum eſt, vatémque petunt, & fronde virentes
Conjiciunt thyrſos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,
Pars torquent ſilices: neu deſint tela furori:
Fortè boves preſſo ſubigebant vomere terram:
Nec procul hinc, multo fructum ſudore parantes,
Dura lacertoſi fodiebant arva coloni:
Agmine qui viſo fugiunt, operíſque relinquunt
Arma ſui: vacuóſque jacent diſperſa per agros
Sarculáque, raſtríque graves, longíque ligones.
Quæ poſtquam rapuêre feræ, cornúque minaces
Divulsêre boves: ad vatis fata recurrunt,
Tendentémque manus, atque illo tempore primùm
Irrita dicentem, nec quicquam voce moventem
Sacrilegæ perimunt: pérque os (proh Juppiter!) illud
Auditum ſaxis, intellectúmque ferarum
Senſibus, in ventos anima exhalata receſſit.
Te mœſtæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi ſilices: tua carmina ſæpe ſecutæ
Fleverunt ſylvæ: poſitis de frondibus arbor
Tonſa comas, luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
Increviſſe ſuis: obſcuráque carbaſa pullo
Naiades, & Dryades, paſſóſque habuêre capillos.
Membra jacent diverſa locis: caput Hebre lyrámque
Excipis: & (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile neſcio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis: reſpondent flebile ripæ.
Jámque mare invectæ flumen, populare relinquunt,
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
Hic ferus expoſito peregrinis anguis arenis
Obſtitit: & ſparſos ſtillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiat divellere vultus;
Tandem, Phœbus adeſt, morſúſque inferre parantem
Arcet, & in lapidem rictus ſerpentis apertos
Congelat: & patulos (ut erant) indurat hiatus.

Una

Umbra subit terras, & quæ loca viderat ante
Cuncta recognoscit; quærénsque per arva piorum
Invenit Eurydicen, cupidíque amplectitur ulnis.
Hic modo conjunctis spatiantur passibus ambo:
Nunc præcedentem sequitur, nunc prævius anteit,
Eurydicénque suam jam tutò respicit Orpheus.
Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyæus;
Amissóque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in sylvis matres Edonidas omnes,
Quæ vidêre nefas, torta radice ligavit.
Quippe pedum digitos, in quantum est quæq; secuta,
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram.
Utque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit volucris, sensítque teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit vincula motu:
Sic, quæcunque solo defixa cohæserat harum,
Externata fugam frustra tentabat, at illam
Lenta tenet radix, exultantémque coërcet.
Dumque ubi sint digiti, dum pes ubi quærit, & ungues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata femur mœrenti plangere dextra,
Pectora percussit, pectus quoque robora fiunt:
Robora sunt humeri: longos quoque brachia vera
Esse putes ramos: & non fallêre putando.
Nec satis hoc Baccho est: ipsos quoque deserit agros,
Cumque choro meliore, sui vineta Timoli,
Pactolónque petit: quamvis non aureus illo
Tempore, nec caris erat invidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant:
At Silenus abest: titubantem annísque meróque,
Ruricolæ cepêre Phryges: vinctúmque coronis
Ad regem duxêre Midam: cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat: cun Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnovit socium comitémque sacrorum,
Hospitis adventu festum geniáliter egit
Per bis quinque dies, & junctas ordine noctes,
Et jam stellarum sublime coëgerat agmen

Lucifer undecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex venit, & juveni Silenum reddit alumno:
Huic Deus optanti gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille malè usurus donis ait: Effice, quicquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.
Annuit optatis; nociturâque munera solvit
Liber, & indoluit, quòd non meliora petisset:
Lætus abit: gaudétque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat.
Vixque sibi credens, non alta fronde virentem
Ilice detraxit virgam, virga aurea facta est.
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam: contactu gleba potenti
Massa fit: arentes Cereris decerpsit aristas;
Aurea messis erat: demptum tenet arbore pomum:
Hesperidas donâsse putes: si postibus altis
Admovit digitos, postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluens palmis Danaën eludere possit.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia: gaudenti mensas posuêre ministri
Extructas dapibus, nec tostæ frugis egentes:
Tum verò, sive ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant;
Sive dapes avido convellere dente parabat;
Lamina fulva dapes admoto dente nitebat.
Miscuerat puris auctorem muneris undis,
Fusile per rictus aurum fluitare videres.
Attonitus novitate mali, divésque miserque,
Effugere optat opes, &, quæ modò voverat, odit.
Copia nulla famem relevat: sitis arida guttur
Urit, & invisо meritus torquetur ab auro.
Ad cœ úmque manus, & splendida brachia tollens,
Da veniam, Lenæe pater, peccavimus, inquit:
Sed miserere, precor, speciosóque eripe damno.
Mite Deûm numen. Bacchus peccâsse fatentem

Resti-

Reſtituit, factáque fide data munera ſolvit.
Néve malè optato maneat circumlitus auro,
Vade, ait, ad magnis vicinum Sardibus amnem,
Pérque jugum ripæ labentibus obvius undis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus,
Spumigeróque tuum fonti, quà plurimus exit,
Subde caput, corpúſque ſimul, ſimul elue crimen.
Rex juſſæ ſuccedit aquæ: vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore ceſſit in amnem.
Nunc quoque jam veteris percepto ſemine venæ
Arva rigent, auro madidis pallentia glebis.
Ille peroſus opes, ſylvâſque & rura colebat,
Panáque montanis habitantem ſemper in antris.
Pingue ſed ingenium manſit: nociturâque ût antè
Rurſus erant domino ſtolidæ præcordia mentis.
Nam freta proſpiciens late riget arduus alto
Tmolus in aſcenſu; clivóque extenſus utroque
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris jactat ſua carmina Nymphis,
Et leve cerata modulatur arundine carmen,
Auſus Apollineos præ ſe contemnere cantus,
Judice ſub Tmolo certamen venit ad impar.
Monte ſuo ſenior judex conſedit, & aures
Liberat arboribus: Quercu coma cærula tantum
Cingitur, & pendent circum cava tempora glandes.
Iſque deum pecoris ſpectans, In judice, dixit,
Nulla mora eſt; calamis agreſtibus inſonat ille:
Barbaricóque Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine deliniit: poſt hunc ſacer ora reſolvit
Tmolus ad os Phœbi: vultum ſua ſylva ſecuta eſt.
Ille caput flavum lauro Parnaſſide vinctus,
Verrit humum Tyrio ſaturata murice palla:
Diſtinctámque lyram gemmis, & dentibus Indis
Suſtinet à læva: tenuit manus altera plectrum.
Artificis ſtatus iſte fuit. Tum ſtamina docto
Pollice ſollicitat: quorum dulcedine captus
Pana jubet Tmolus citharæ ſubmittere cannas.

Judicium, ſanctíque placet ſententia montis
Omnibus: arguitur tamen atque injuſta vocatur
Unius ſermone Midæ: Nec Delius aures
Humanam ſtolidas patitur retinere figuram:
Sed trahit in ſpatium, villiſque albentibus implet;
Inſtabiléſque illas facit, & dat poſſe moveri.
Cætera ſunt hominis, partem damnatur in unam,
Induitúrque aures lentè gradientis aſelli.
Ille quidem celare cupit, turpíque pudore
Tempora purpureis tentat velare tiaris.
Sed ſolitus longos ferro reſecare capillos
Viderat hoc famulus: qui cùm nec prodere viſum
Dedecus auderet, cupiens efferre ſub auras,
Nec poſſet reticere tamen: ſecedit humúmque
Effodit: & domini quales conſpexerit aures,
Voce refert parva, terræque immurmurat hauſtæ:
Indiciúmque ſuæ vocis tellure regeſta
Obruit, & ſcrobibus tacitus diſcedit opertis.
Creber arundinibus tremulis ibi ſurgere lucus
Cœpit: &, ut primùm pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam: leni jam motus ab Auſtro
Obruta verba refert: dominíque coarguit aures.
Ultus abit Tmolo, liquidúmque per aëra vectus
Anguſtum citra pontum Nepheleïdos Helles
Laomedontëis Latoïus aſtitit arvis.
Dextera Sigæi, Rœtæi læva profundi
Ara Panomphæo vetus eſt ſacrata Tonanti:
Inde novæ primum moliri mœnia Trojæ
Laomedonta vidit: ſuſceptáque magna labore
Creſcere difficili, nec opes expoſcere parvas.
Cumque tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygiæque tyranno
Ædificat muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus pretium rex inficiatur: & addit
Perfidiæ cumulum, falſis perjuria verbis,
Non impune feres, rector maris inquit, & omnes
Inclinavit aquas ad avaræ littora Trojæ:

Inçu

Inque freti formam terras convertit, opésque
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neque satìs est: regis quoque filia monstro
Poscitur æquoreo: quam dura ad saxa revinctam
Vindicat Alcides, promissâque munera dictos
Poscit equos, tantíque operis mercede negata,
Bis perjura capit superatæ mœnia Trojæ.
Nec pars Militiæ Telamon sine honore receſſit:
Hesionéque data potitur; nam conjuge Peleus
Clarus erat diva: nec avi magis ille superbit e
Nomine, quàm soceri, siquidem Jovis esse nepotem
Contigit haud uni, conjux dea contigit uni.
Namque senex Thetidi Proteus prædixerat udæ,
Concipe, mater eris juvenis, qui fortibus armis
Acta patris vincet, majórque vocabitur illo.
Ergo, ne quicquam mundus Jove majus haberet,
Quamvis haud tepidos sub pectore senſerat ignes
Juppiter, æquoreæ Thetidis connubia vitat:
Inque suâ Æaciden succedere vota nepotem
Juſſit, & amplexus in virginis ire marinæ.
Est sinus Æmoniæ, curvos falcatus in arcus:
Brachia procurrunt: ubi si foret altior unda,
Portus erat, summis inductum est æquor arenis:
Littus habet solidum, quod nec vestigia servet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga.
Myrtea sylva subest bicoloribus obsita baccis,
Et specus in medio, natura factus, an arte,
Ambiguum, magis arte tamen: quò sæpe venire
Frænato Delphine sedens, Theti, nuda solebas.
Illic te Peleus, ut somno victa jacebas,
Occupat, & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod nisi veniſſes variatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille potitus.
Sed modò tu volucris, volucrem tamen ille tenebat.
Nunc gravis arbor eras hærebat in arbore Peleus.
Tertia forma fuit maculosæ tigridis, illa

Territus Æacides à corpore brachia solvit,
Isque deos pelagi vino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat:
Donec Carpathius medio de gurgite vates,
Æacide, dixit, thalamis potière petitis.
Tu modò, cum gelido sopita quieścit in antro,
Ignaram laqueis vinclóque innecte tenaci:
Nec te decipiat centum mentita figuras; (met.
Sed preme quicquid erit, dum, quod fuit antè, reso-
Dixerat hæc Proteus, & condidit æquore vultum,
Admisitque suos in verba novissima fluctus.
Pronus erat Titan, inclinatóque petebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia fluctu.
Vix bene virgineos Peleus invaserat artus:
Illa novat formas, donec sua membra teneri
Sensit, & in partes diversas brachia tendit.
Tum demum ingemuit: neque ait, sine numine vincis,
Exhibita éstque Thetis. Confessam amplectitur heros,
Et potitur votis, ingentíque implet Achille.
Felix & nato, felix & conjuge Peleus,
Et cui, si demas jugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. Fraterno sanguine sontem
Expulsúmque domo patria Trachinia tellus
Accipit: hic regnum sine vi, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus, patriúmque nitorem
Ore ferens Ceyx: illo qui tempore mœstus,
Dissimilisque sui, fratrem lugebat ademptum.
Quò postquam Æacides fessus curáque viáque,
Venit, & intravit paucis comitantibus urbem;
Quosq; greges pecorum, quæ secum armenta trahebat,
Haud procul à muris sub opaca valle reliquit:
Copia cum facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, qui sit,
Quoque satus, memorat: tantum sua crimina celat,
Mentitúrque fugæ causam: petit urbe, vel agro
Se juvet, hunc contra placido Trachinius ore

Talibus

Talibus alloquitur: Mediæ quoque commoda plebi
Noſtra patent, Peleu, nec inhoſpita regna tenemus.
Adjicis huic animo monumenta potentia, clarum
Nomen, avúmq; Jovem: nec tempora perde precando:
Quod petis omne feres: tuáque hæc pro parte vocato,
Qualiacunque vides: utinam meliora videres.
Et flebat: moveat tantos quæ cauſa dolores,
Et Peleus, comitéſque rogant: quibus ille profatur;
Forſitan hanc volucrem, rapto quæ vivit, & omnes
Terret aves, ſemper pennas habuiſſe putatis.
Vir fuit: & tanta eſt animi conſtantia, quantum
Acer erat, bellóque ferox, ad vimque paratus,
Nomine Dædalion, illo genitore creatus,
Qui vocat auroram, cœlóque noviſſimus exit.
Culta mihi pax eſt: pacis mihi cura tuendæ
Conjugiiq; e fuit: fratri fera bella placebant.
Illius virtus gentes, regéſque ſubegit:
Quæ nunc Thisbæas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatiſſima formæ
Mille procis placuit, bis ſeptem nubilis annis.
Forte revertentes Phœbus, Majáque creatus,
Ille ſuis Delphis, hic vertice Cyllenæo,
Videre hanc pariter, pariter traxêre calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo.
Non fert ille moras, virgáque movente ſoporem
Virginis os tangit: tactu jacet illa potenti,
Vimque Dei patitur. Nox cœlum ſparſerat aſtris:
Phœbus anum ſimulat, præreptáque gaudia ſumit.
Ut ſua maturus complevit tempora venter;
Alipedis de ſtirpe Dei verſuta propago
Naſcitur Autolicus, furtum ingenioſus ad omne,
Qui facere aſſuerat, patriæ non degener artis,
Candida de nigris, & de candentibus atra,
Naſcitur è Phœbo (namque eſt enixa gemellos)
Carmine vocali clarus citharáque Philammon.
Quid peperiſſe duos, & diis placuiſſe duobus,
Et forti genitore, & progenitore Tonante

Esse satam prodest? an obest quoque gloria multis?
Obfuit huic certè, quæ se præferre Dianæ
Sustinuit, faciémque Deæ culpavit, at illi
Ira ferox mota est, factísque placebimus, inquit.
Nec mora, curvavit cornu: nervóque sagittam
Impulit: & meritam trajecit arundine linguam.
Lingua jacet: nec vox, tentatáque verba sequuntur:
Conantémque loqui cum sanguine vita reliquit.
Quàm miser (ô pietas) ego tunc, patrióque dolorem
Corde tuli, fratríque pio solatia dixi!
Quæ pater haud aliter, quam cautes murmura Ponti
Accipit, & natam delamentatur ademptam.
Ut verò ardentem vidit, quater impetus illi
In medios fuit ire rogos: quater inde repulsus,
Concita membra fugæ mandat: similísque juvenco
Spicula crabronum pressa cervice gerenti,
Quà via nulla fugit: jam tum mihi currere visus
Plus homine est, aláque pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes, velóxque cupidine leti
Vertice Parnassi potitur: miseratus Apollo,
Cum se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit avem, & subitis pendentem sustulit alis:
Oráq; aduncа dedit: curvos dedit unguibus hamos,
Virtutem antiquam, majores corpore vires.
Et nunc accipiter nulli satis æquus, in omnes
Sævit aves, aliisque dolens fit causa dolendi.
Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo, cursu festinus anhelo,
Advolat armenti custos Phocæus Anetor.
Et Peleu, Peleu, magnæ tibi nuncius adsum
Cladis, ait. Quodcunque ferat, jubet edere Peleus.
Pendet & ipse metu trepidi Trachinius oris.
Ille refert, Fessos ad littora curva juvencos
Appulerat, medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum supereſſe videret:
Párſque boum fulvis genua inclinárat arenis,
Latarúmque jacens campos spectabat aquarum;

Pars

Pars gradibus tardis illuc errabat, & illuc:
Nant alii, celsóque extant super æquora collo.
Templa mari subsunt, nec marmore clara, nec auro,
Sed trabibus densis, lucóque umbrosa vetusto;
Nereïdes, Nereúsque tenent: hos navita ponti
Edidit esse deos, dum retia littore siccat.
Juncta palus est huic densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem.
Inde fragore gravi strepitus loca proxima terret,
Bellua vasta, lupus, sylvísque paluſtribus exit
Oblitus & spumis, & crasso sanguine rictus
Fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
Qui quanquam sævit pariter rabiéque faméque,
Acrior est rabie: neque enim jejunia curat
Cæde bŏum, dirámque famem finire, sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omnes.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, leto est data: sanguine littus,
Undáque prima rubet, demugitæque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
Dum supereſt aliquid, cuncti coëamus ad arma:
Arma capessamus, conjunctáque tela feramus.
Dixerat agrestis: nec Pelea damna movebant,
Sed memor admissi, Nereïda colligit orbam
Damna suo inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma viros, violentaque sumere tela
Rex jubet Oetæus, cum queis simul ipse parabat
Ire: sed Halcynoe conjux excita tumultu
Prosilit, & nondum totos ornata capillos,
Disjicit hos ipsos, collóque insusa mariti,
Mittat ut auxilium sine se, verbisque precatur
Et lacrymis, animásque duas ut servet in una.
Æacides illi: pulchros, Regina, piósque
Pone metus: plena est promissi gratia vestri.
Non placet arma mihi contra nova monstra movere:
Numen adorandum pelagi est. Erat ardua turris,
Arce locus summa, festis loca grata carini.

Ascen-

Aſcendunt illuc, ſtratóſque in littore tauros
Cum gemitu aſpiciunt, vaſtatorémque cruento
Ore ferum, longos infectum ſanguine villos.
Inde manus tendens in aperti littora ponti,
Cærulæam Peleus Pſamathen, ut finiat iram,
Orat, opémque ferat; nec vocibus illa rogantis
Flectitur Æacidæ. Thetis hanc pro conjuge ſupplex
Accepit veniam: ſed enim irrevocatus ab acri
Cæde, Lupus perſtat dulcedine ſanguinis aſper:
Donec inhærentem laceræ cervice juvencæ
Marmore mutavit corpus, paritérque colorem.
Omnia ſervavit: lapidis color indicat illum
Jam non eſſe lupum: jam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum conſiſtere Pelea terra
Fata ſinunt: Magnetas adit vagus exul, & illic
Sumit ab Æmonio purgamina cædis Acaſto.
Interea, fratríſque ſui, fratrémque ſecutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Conſulat ut ſacras hominum oblectamina ſortes,
Ad Carium parat ire Deum: nam templa profanus
Invia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
Conſilii tamen ante ſui, fidiſſima, certam
Te facit Alcyone: cui protinus intima frigus
Oſſa receeperunt, buxóque ſimillimus ora
Pallor obit, lacrymíſque genæ maduêre profuſis:
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigavit:
Singultúque pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa tuam, dixit, chariſſime, mentem
Vertit? ubi eſt, quæ cura mei prior eſſe ſolebat?
Jam potes Alcyone ſecurus abeſſe relicta?
Jam via longa placet? jam ſum tibi charior abſens?
At puto per terras iter eſt? tantúmque dolebo,
Non etiam metuam? curæque timore carebunt?
Æquora me terrent, & ponti triſtis imago:
Et laceras nuper tabulas in littore vidi,
Et ſæpe in tumulis ſine corpore nomina legi,
Neve tuum fallax animum fiducia tangat,

Quod

Quòd ſocer Hippotades tibi ſit, qui carcere fortes
Contineat ventos: &, cum velit, æquora placet:
Cùm ſemel emiſſi tenuerunt æquora venti,
Nil illis vetitum eſt, incommendatáque tellus
Omnis, & omne fretum eſt: cœli quoq; nubila vexant,
Excutiúntque feris rutilos concurſibus ignes.
Quo magis hos novi, (nam novi, & ſæpe paterna
Parva domo vidi) magis hos reor eſſe timendos.
Quòd tua ſi flecti precibus ſententia nullis
Chare poteſt conjux, nimiúmque es certus eundi,
Me quoque tolle ſimul, certe jactabimur unà:
Nec, niſi quæ patiar, metuam: paritérque feremus
Quicquid erit: pariter ſuper æquora lata ferentur.
Talibus Æolidis dictis, lacrymíſque movetur
Sidereus conjux, neque enim minor ignis in ipſo eſt.
Sed neque propoſitos pelagi demittere curſus,
Nec vult Alcyonen in partem adhibere pericli:
Multáque reſpondit timidum ſolantia pectus.
Non tamen idcirco cauſam probat: addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo ſolo flexit amantem.
Longa quidem eſt nobis omnis mora: ſed tibi juro
Per patrios ignes, (ſi me modo fata remittant)
Ante reverſurum, quàm Luna bis impleat orbem.
His ubi promiſſis ſpes eſt admota recurſus:
Protinus eductam navalibus æquore tingi,
Aptaríque ſuis pinum jubet armamentis.
Qua rurſus viſa, veluti præſaga futuri,
Horruit Alcyone, lacrymáſque emiſit obortas,
Amplexúmque dedit, triſtique miſerrima tandem
Ore vale, dixit, collapſáque corpore toto eſt.
At juvenes, quærente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Æqualíque ictu ſcindunt freta: ſuſtulit illa
Humentes oculos: ſtantémque in puppe recurva
Concuſſáque manu dantem ſibi ſigna maritum
Prima videt, redditque notas: ubi terra receſſit
Longius, atque oculi nequeunt cognoſcere vultus:

Dum

Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Hæc quoque ut haud poterat spatio summota videri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo:
Ut nec vela videt, vacuum petit anxia lectum,
Séque toro ponit: renovat lectúsque locúsque
Alcyones lacrymas, & quæ pars admonet absit.
Portubus exierant, & moverat aura rudentes:
Obvertit lateri pendentes navita remos;
Cornuáque in summa ponit arbore, totáque malo
Carbasa deducit, venientésque excipit auras.
Aut minus, aut certè medium non amplius æquor
Puppe secabatur, longéque erat utraque tellus:
Cum mare sub noctem tumidis albescere cœpit
Fluctibus, & præceps spirare valentius Eurus.
Ardua jamdudum demittite cornua, rector
Clamat, & antennis totum subnectite velum.
Hic jubet: impediunt adversæ jussa procellæ:
Nec sinit audiri vocem fragor æquoris ullam:
Sponte tamen properant, alii subducere remos,
Pars munire latus, pars ventis vela negare.
Egerit hic fluctus, æquórque refundit in æquor:
Hic rapit antennas, quæ dum fine lege geruntur,
Aspera crescit hyems, omníque à parte feroces
Bella gerunt venti, fretáque indignantia miscent,
Ipse pavet, nec se, quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector: nec quid jubeátve, velítve:
Tanta mali moles, tantóque potentior arte est.
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Undarum incursu gravis unda, tonitrubus æther,
Fluctibus erigitur, cœlúmque æquare videtur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes.
Et modò cum fulvas ex imo vertit arenas,
Concolor est illis; Stygiâ modò nigrior undâ:
Sternitur interdum, spumísque sonantibus albet.
Ipsa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis:
Et nunc sublimis veluti de vertice montis
Despicere in valles, imúmque Acheronta videtur:

Nunc

Nunc ubi demiſſam curvam circumſtetit æquor,
Suſpicere inferno ſummum de gurgite cœlum,
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem:
Nec levius pulſata ſonat, quàm ferreus olim
Cum laceras aries, baliſtáve concutit arces.
Utque ſolent, ſumptis in curſu viribus, ire
Pectore in arma feri protentáque tela leones:
Sic ubi ſe ventis commiſerat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multóque erat altior illis.
Jámque labant cunei, ſpoliatáque tegmine ceræ
Rima patet, præbétque viam letalibus undis.
Ecce cadunt largi reſolutis nubibus imbres,
Inque fretum credas totum deſcendere cœlum;
Inque plagas cœli tumefactum ſcandere pontum.
Vela madent nimbis, & cum cœleſtibus undis
Æquoreæ miſcentur aquæ, caret ignibus æther,
Cæcáque nox premitur tenebris hyemíſque ſuíſque;
Diſcutiunt tamen has, præbéntque micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardeſcunt ignibus undæ.
Dat quoque jam ſaltus intra cava texta carinæ
Fluctus, & ut miles numero præſtantior omni
Cum ſæpe aſſiliit defenſæ mœnibus urbis,
Spe potitur tandem, laudíſque accenſus amóre
Inter mille viros, murum tamen occupat unus:
Sic, ubi pulsárunt celſi latera ardua fluctus,
Vaſtius inſurgens decimæ ruit impetus undæ,
Nec prius abſiſtit feſſam oppugnare carinam,
Quàm velut in captæ deſcendat mœnia navis:
Pars igitur tentabat adhuc invadere pinum:
Pars maris intus erat: trepidant haud ſegniùs omnes,
Quàm ſolet urbs aliis murum fodientibus extra:
Atque aliis murum trepidare tenentibus intùs.
Deficit ars: animíque cadunt: totidémque videntur.
Quot veniunt fluctus, ruere, atque irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrymas, ſtupet hic: vocat ille beatos,
Funera quos maneant: hic votis numen adorat:
Brachiáque ad cœlum, quod non videt, irrita tollens

Poſcit

Poscit opem: subeunt illi fratérque parénsque:
Huic cum pignoribus domus, & quod cuiq; relictum est,
Alcyone Ceyca movet: Ceycis in ore
Nulla nisi Alcyone est: & cum desiderat unam,
Gaudet abesse tamen: patriæ quoque vellet ad oras
Respicere, inque domum supremos vertere vultus:
Verum ubi sit nescit: tanta vertigine pontus
Fervet, & inducta piceis è nubibus umbra
Omne latet cœlum: duplicatáque noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor:
Frangitur & regimen, spoliísque animosa superstes
Unda, velut victrix, sinuatáque despicit undas.
Nec leviùs, quàm si quis Athon, Pindúmque revulsos
Sede sua, totos in apertum verteret æquor,
Præcipitata cadit, paritérque & pondere, & ictu
Mergit in ima ratem: cum qua pars magna virorum
Gurgite pressa gravi, neque in aëra reddita, fato
Functa suo est: alii partes, & membra carinæ
Trunca tenent: tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina navigii Ceyx: socerúmque patrémque
Invocat (heu) frustra: sed plurima nantis in ore
Alcyone conjux: illam meminítque refértque:
Illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus
Optat, & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quoties finit hiscere fluctus,
Nominat Alcyonen, ipsíque immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, & rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa nocte fuit: quoniámque excedere cœlo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Æolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: & jam, quas induat ille,
Festinat vestes: jam quas, ubi venerit ille,
Ipsa gerat, reditúsque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem superis pia thura ferebat:
Ante tamen cunctos Junonis templa colebat:

Pró-

Próque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras:
Utque foret ſoſpes conjux ſuus, útque rediret,
Optabat, nullámque ſibi præferret: at illi
Hoc de tot votis poterat contingere ſolum.
At dea non ultrà pro functo morte rogari
Suſtinet: útque manus funeſtas arceat aris
Iri mea, dixit, fidiſſima nuncia vocis,
Viſe ſoporiferam Somni velociter aulam:
Extinctíque jube Ceycis imagine mittas
Somnia ad Alcyonen veros narrantia caſus.
Dixerat: induitur velamine mille colorum
Iris, & arcuato cœlum curvamine ſignans,
Tecta petit juſſi ſub nube latentia regis.
Eſt prope Cymmerios longo ſpelunca receſſu
Mons cavus, ignavi domus & penetralia Somni:
Quo nunquam radiis oriens, mediúſve, cadénſve
Phœbus adire poteſt: nebulæ caligine miſtæ
Exhalantur humo, dubiæque crepuſcula lucis:
Non vigil ales ibi criſtati cantibus oris
Evocat Auroram: nec voce ſilentia rumpunt
Sollicitíve canes, canibúſve ſagacior anſer.
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanæve ſonum reddunt convicia linguæ.
Tuta quies habitat: ſaxo tamen exit ab imo
Rivus aquæ Lethes: per quem cum murmure labens
Invitat ſomnos crepitantibus unda lapillis,
Ante fores antri fœcunda papavera florent,
Innumeræque herbæ: quarum de lacte ſoporem
Nox legit, & ſpargit per opacas humida terras.
Janua, nè verſo ſtridorem cardine reddat,
Nulla domo tota eſt: cuſtos in limine nullus.
At medio torus eſt hebeno ſublimis in antro
Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipſe Deus membris languore ſolutis,
Hunc circa paſſim varias imitantia formas
Somnia vana jacent: totidem, quot meſſis ariſtas,
Sylva gerit frondes, ejectat littus arenas.

Quo

Quo simul intravit, manibúsque obstantia virgo
Somnia dimovit, vestis fulgore reluxit
Sacra domus: tardáque Deus gravitate jacentes
Vix oculos tollens, iterúmque iterúmque relabens,
Summáque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se; cubitóque levatus,
Quid veniat (cognovit enim) scitatur: at illa:
Somne quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparásque labori:
Somnia, quæ veras æquant imitamine formas,
Herculeam Trachina jube, sub imagine regis,
Alcyonen adeant, simulacráque naufraga fingant.
Imperat hoc Juno: postquam mandata peregit,
Iris abit; neque enim ulterius tolerare soporis
Vim poterat: labíque ut somnum sensit in artus,
Effugit: & remeat, per quos modò venerat arcus.
At pater è populo natorum mille suorum
Excitat artificem simulatorémque figuræ
Morphea, non illo justos solertius alter
Exprimit incessus, vultúmque sonúmque loquendi.
Adjicit & vestes, & consuetissima quæque
Verba: sed hic solos homines imitatur: at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus
Nominat: est etiam diversæ tertius artis
Phantasos: ille in humum, saxúmq; undámq; trabémq;
Quæque vacant anima fallaciter omnia transit.
Regibus hic, ducibúsque suos ostendere vultus
Nocte solet: populos alii plebémque pererrant:
Præterit hos senior: cunctísque è fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: & rursus molli languore solutus,
Deposuítque caput, stratóque recondidit alto.
Ille volat, nullos strepitus facientibus alis,
Per tenebras, intráque moræ breve tempus in urbem
Pervenit Æmoniam, positísque è corpore pennis,

In

In faciem Ceycis abit: ſumptáque figurâ
Luridus exanimi ſimilis, ſine veſtibus ullis,
Conjugis ante torum miſeræ ſtetit; uda videtur
Barba viri, madidíſque gravis fluere unda capillis:
Tum lecto incumbens, fletu ſuper ora profuſo,
Hæc ait: Agnoſcis Ceyca, miſerrima conjux?
An mea mutata eſt facies nece? reſpice, noſces;
Inveniéſque tuo pro conjuge conjugis umbram.
Nil opis, Alcyone, nobis tua vota tulerunt,
Occidimus: falsò tibi me promittere noli:
Nubilus Ægæo deprendit in æquore navem
Auſter, & ingenti jactatam flamine ſolvit,
Oráque noſtra tuum fruſtra clamantia nomen
Implêrunt fluctus: non hæc tibi nunciat auctor
Ambiguus, non iſta vagis rumoribus audis,
Ipſe egō fata tibi præſens mea naufragus edo.
Surge age: da lacrymas, lugubriáque indue: nec me
Indeploratum ſub inania tartara mitte.
Adjicit his vocem Morpheus, quam conjugis illa
Crederet eſſe ſui: fletus quoque fundere veros
Viſus erat, geſtúmque manu Ceycis habebat.
Ingemit Alcyone: lacrymas movet atque lacertos
Per ſomnum: corpúſque petens amplectitur auras.
Exclamátque, mane, quò te rapis? ibimus unà.
Voce ſuâ ſpeciéque viri turbata ſoporem
Excutit: & primò ſi ſit circumſpicit illîc,
Qui modò viſus erat: (nam moti voce miniſtri
Intulerant lumen:) poſtquam non invenit uſquam,
Percutit ora manu, laniátque à pectore veſtes:
Pectoráque ipſa ferit: nec crines ſolvere curans
Scindit: & altrici, quæ luctus cauſa roganti,
Nulla eſt Alcyone, nulla eſt, ait: occidit unà
Cum Ceyce ſuo: ſolantia tollite verba:
Naufragus interiit: vidi, agnovíque, manúſque
Ad diſcedentem, cupiens retinere, tetendi:
Umbra fuit: ſed & umbra tamen manifeſta, viríque
Vera mei: non ille quidem, ſi quæris, habebat

Assuetos vultus, nec quo prius, ore nitebat.
Pallentem, nudúmque & adhuc humente capillo
Infelix vidi: fletit hoc miserabilis ipso
Ecce loco: & quærit vestigia si qua supersint.
Hoc erat, hoc, animo quod divinante timebam:
Et, nè me fugiens ventos sequerêre, rogabam:
At certè vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxisses: fuit, ah, fuit utile, tecum
Ire mihi: neque enim vitæ de tempore quicquam
Non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perii: jactor quoque fluctibus absens,
Et sine me te pontus habet; crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar
Longiùs, & tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo: nec te, miserande, relinquam;
Et tibi nunc saltem veniam comes: ínque sepulchro,
Si non urna, tamen junget nos littera: si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet: verbóque intervenit omni
Plangor: & attonito gemitus à corde trahuntur.
Manè erat, egreditur tectis ad littus, & illum
Mœsta locum repetit, de quo spectàrat euntem.
Dumque moratur ibi, dumque hinc retinacula solvit,
Hoc mihi discedens dedit oscula littore, dixit:
Dumque notata oculis reminiscitur acta, fretúmque
Prospicit; in liquida, spatio distante, tuetur
Nescio quid quasi corpus aqua, primóque quid illud
Esset, erat dubium: postquam paulum appulit unda,
Et quamvis aberat, corpus tamen esse liquebat.
Quis foret, ignorans, quia naufragus, omine mota est
Et tanquam ignoto lacrymas daret, heu miser inquit,
Quisquis es, & siqua est conjux tibi: fluctibus actus
Fit propius corpus, quod quò magis illa tuetur,
Hoc minus & minus est mentis, jam jámq; propinquat
Admotum terræ, jam quod cognoscere posset,
Cernit: erat conjux: ille est, exclamat, & unà
Ora, comas, vestem lacerat: tendénsque trementes

Ad Ceyca manus: sic, ô charissime conjux,
Sic ad me miserande redis? ait: adjacet undis
Facta manu moles, quæ primas æquoris undas
Frangit, & incursus quæ prædelassat aquarum;
Insilit huc; mirúmque fuit potuisse, volabat:
Percutiénsque levem modò natis aëra pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dumque volat mœsto simílem, plenúmque querelâ,
Ora dedêre sonum tenui crepitantia rostro.
Ut vero tetigit mutum, & sine sanguine corpus,
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequicquam duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus undæ
Tollere sit visus, populus dubitabat: at ille
Senserat: & tandem, superis miserantibus, ambo
Alite mutantur: fatis obnoxius iisdem
Tunc quoque mansit amor, nec conjugiale solutum est
Fœdus in alitibus, coëunt, fiúntque parentes,
Pérque dies placidas hyberno tempore septem
Incubat Alcyone pendentibus æquore nidis.
Tum via tuta maris: ventos custodit, & arcet
Æolus egressu: præstátque nepotibus æquor.
Hos aliquis senior circum freta lata volantes
Spectat, & ad finem servatos laudat amores.
Proximus, aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem, substrictáque crura gerentem
Aspicis, (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies: & si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris, sunt hujus origo
Ilus, & Assaracus, raptúsque Jovi Ganimedes,
Laomedónque senex, Priamúsque novissima Trojæ
Tempora sortitus: frater fuit Hectoris ille:
Qui nisi sensisset primâ nova fata juventâ,
Forsitan inferius non Hectore, nomen haberet:
Quamvis est illum proles innixa Dymantis,
Æsacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alyxothoë gracili conata bicorni.

Oderat hic urbes: nitidáque remotus ab aula,
Secretos montes, & inambitioſa colebat
Rura, nec Iliacos cœtus, niſi rarus adibat.
Non agreſte tamen, nec inexpugnabile amori
Pectus habens, ſylvas captatam ſæpe per omnes
Aſpicit Hiſperien patria Cebrenida ripa,
Injectos humeris ſiccantem Sole capillos.
Viſa fugit Nymphe, veluti perterrita ſulvum
Cerva Lupum, longéque lacu deprenſa relicto
Accipitrem fluvialis anas: quàm Troïus heros
Inſequitur: celerémque metu, celer urget amore.
Ecce latens herba coluber, fugientis adunco
Dente pedem ſtrinxit, virúſque in corpore liquit.
Cum vita ſuppreſſa fuga eſt; ample&titur amens
Exanimem: clamátque, piget, piget eſſe ſecutum;
Sed non hoc timui: nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miſeram nos te duo, vulnus ab angue,
A me cauſa data eſt; ego ſum ſceleratior illo,
Qui tibi morte mea mortis ſólatia mittam.
Dixit, & è ſcopulo quem rauca ſubederat unda,
Decidit in pontum. Tethys miſerata cadentem
Molliter excepit: nantémque per æquora pennis
Texit: & optatæ non eſt data copia mortis.
Indignatur amans ſe invitum vivere cogi,
Obſtarique animæ miſera de ſede volenti
Exire; útque novas humeris aſſumpſerat alas,
Subvolat, atque iterum corpus ſuper æquora mittit.
Pluma levat caſus: furit Æſacus: ínque profundum
Pronus abit, letique viam ſine fine retentat.
Fecit amor maciem, longa internodia crurum,
Longa manet cervix: caput eſt à corpore longè.
Æquor amat, noménque manet, quia mergitur illo.

PUB.

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoseon

LIBER XII.

NEscius assumptis Priamus pater Æsacon alis
Vivere lugebat: tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis præsentia tristi:
Postmodò qui rapta longum cum conjuge bellum
Attulit in patriam, conjuratæque sequuntur
Mille rates, gentisque simul commune Pelasgæ.
Nec dilata foret vindicta, nisi æquora sævi
Invia feciſſent venti, Bœotáque tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
Hic patrio de more Jovi cum sacra parassent,
Ut vetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere cœruleum Danai vidêre draconem
In platanum, cœptis quæ stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quattuor arbore summa:
Quas simul, & matrem circum sua damna volantem
Corripuit serpens, avidáque recondidit alvo.
Obstupuêre omnes: at veri providus augur
Thestorides, vincemus, ait, gaudete Pelasgi,
Troja cadet: sed erit nostri mora longa laboris.
Atque novem volucres in belli digerit annos.
Ille, ut erat virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis: & servat serpentis imagine saxum.
Permanet Aoniis Nereus violentus in undis,
Belláque non transfert: & sunt, qui parcere Trojæ

Neptunum credant, quia mœnia fecerat urbis.
At non Theſtorides: neque enim neſcítve, tacétve
Sanguine virgineo placandam virginis iram
Eſſe deæ: poſtquam pietatem publica cauſa,
Réſque patrem vicit; caſtúmque datura cruorem
Flentibus ante aram ſtetit Iphigenia miniſtris;
Victa dea eſt: nubémque oculis objecit, & inter
Officium, turbámque ſacri, vocéſque precantum,
Suppoſita fertur mutâſſe Mycenida cerva.
Ergo ubi, qua decuit, lenita eſt cæde Diana,
Et pariter Phœbes, pariter maris ira receſſit:
Accipiunt ventos à tergo mille carinæ;
Multáque perpeſſæ, Phrygia potiuntur arena.
Orbe locus medio eſt inter terráſque, fretúmque,
Cœleſtéſque plagas, triplicis confinia mundi:
Unde quod eſt uſquam, quamvis regionibus abſit,
Inſpicitur, penetrâtque cavas vox omnis ad aures.
Fama tenet, ſummáque domum ſibi legit in arce,
Innumerósque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, & nullis incluſit limina portis.
Nocte, diéque patet: tota eſt ex ære ſonanti:
Tota fremit: vocéſque refert, iterátque quod audit:
Nulla quies intus, nulláque ſilentia parte,
Nec tamen eſt clamor, ſed parvæ murmura vocis:
Qualia de pelagi (ſi quis procul audiat) undis
Eſſe ſolent: qualémve ſonum, cùm Juppiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet: veniunt leve vulgus eúntque:
Miſtáque cum veris paſſim commenta vagantur
Millia rumorum: confuſáque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent ſermonibus aures:
Hi narrata ferunt alió, menſuráque ficti
Creſcit: & auditis aliquid novus adjicit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error,
Vanáque Lætitia eſt, conſternatique Timores,
Seditióque recens, dubióque auctore Suſurri.
Ipſa quid in cœlo rerum, pelagóque geratur

Et

Et tellure videt, totúmque inquirit in orbem.
Fecerat hæc notum, Graias cum milite forti
Adventare rates: neque inexpectatus in armis
Hostis adest: prohibéntque aditus, littúsque tuentur
Troës; & Hectoreâ primus fataliter hasta,
Protesilaë, cadis: commissáque prælia magno
Stant Danaïs: fortésque animæ, nec cognitus Hector,
Nec Phryges exiguo, quid Achaïca dextera possit,
Sanguine senserunt: & jam Sigæa rubebant
Littora: jam leto proles Neptunia Cycnus
Mille viros dederat: jam curru stabat Achilles,
Totáque Peliacæ sternebat cuspidis ictu
Agmina, pérq; acies aut Cycnũ, aut Hectora quærens,
Congreditur Cycno, decimum dilatus in annum
Hector erat. Tum colla jugo canentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem:
Concutiénsque suis vibrantia tela lacertis,
Quisquis es, ô juvenis, dixit, solamen habeto
Mortis, ab Æmonio quòd sis jugulatus Achille.
Hactenus Æacides: vocem gravis hasta secuta est.
Sed quanquam certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri
Utque hebeti pectus tantummodo concutit ictu,
Nate dea, (nam te fama prænovimus) inquit
Ille, quid à nobis vulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim) non hæc, quam cernis, equinis
Fulva jubis cassis, nec onus cava parma siniſtræ
Auxilio mihi sunt: decor est quæsitus ab istis.
Mars quoque ab hoc capere arma solet: removebitur
Tegminis officium, tamen indistrictus abibo. (omne
Est aliquid, non esse fatum Nereïde, sed qui
Nereáque & natas, & totum temperat æquor.
Dixit: & hæsurum clypei curvamine telum
Misit in Æaciden, quod & æs, & proxima rupit
Terga novena boum, decimo tamen orbe moratum est.
Excipit hoc heros: rursúsque trementia forti
Tela manu torsit: rursus sine vulnere corpus

Sincerúmque fuit: nec tertia cuſpis apertum,
Et ſe præbentem valuit diſtringere Cycnum.
Haud ſecus exarſit, quam circo taurus aperto,
Cum ſua terribili petit irritamina cornu
Phœniceas veſtes, eluſáque vulnera ſentit.
Num tamen exciderit ferrum conſiderat haſtæ.
Hærebat ligno. Manus eſt mea debilis ergo?
Quaſque, ait, ante habuit vires, effudit in uno?
Nam certe valuit: vel cum Lyrneſſia primùm
Mœnia disjecit: vel cum Tenedónque, ſuóque
Ectioneas implevit ſanguine Thebas:
Vel cur purpureus populari cæde Caycus
Fluxit, opúſque meæ bis ſentit Telephus haſtæ.
Hic quoque tot cæſis, quorum per littus acervos
Et feci, & video, valuit mea dextra valétque.
Dixit: & ante actis veluti malè crederet, haſtam
Miſit in adverſum Lycia de plebe Meneten,
Loricámque ſimul ſubjectáque pectora rupit.
Quo plangente gravem moribundo pectore terram,
Extrahit illúd idem calido de vulnere telum,
Atq; ait: hæc manus eſt, hæc quâ modò vicimus haſta:
Utar in hoc idem; ſit in hoc precor exitus idem.
Sic fatur: Cycnúmque petit, nec fraxinus errat:
Inque humero ſonuit non evitata ſiniſtro:
Inde velit muro ſolidáque à caute repulſa eſt.
Qua tamen ictus erat, ſignatum ſanguine Cycnum
Viderat, & fruſtra fuerat gaviſus Achilles.
Vulnus erat nullum: ſanguis fuit ille Menetæ.
Tum vero præceps curru fremebundus ab alto
Deſilit: & nitido ſecurum comminus hoſtem
Enſe petens, parmam gladio, galeámque cavari
Cernit: & in duro lædi quoque corpore ferrum.
Haud tulit ulteriùs: gladióque adverſa reducto
Ter quater ora viri capulo & cava tempora pulſat:
Cadentémque ſequens inſtat, turbátque ruítque,
Attonitóque negat requiem. Pavor occupat illum,
Ante oculóſque natant tenebræ, retróque ferenti
Averſo

Aversos passus, medio lapis obstitit arvo:
Quem super impulsum resupino corpore Cycnum
Vi multa vertit, terræque affixit Achilles.
Tum clypeo genibúsque premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ, quæ presso subdita mento
Elidunt fauces, & respiramen itérque
Eripiunt animæ: victum spoliare parabat.
Arma relicta videt: corpus deus æquoris album
Contulit in volucrem, cujus modò nomen habebat.
Hic labor, hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit: & positis pars utraque substitit armis.
Dumque vigil Phrygios servat custodia muros:
Et vigil Argolicas servat custodia fossas:
Festa dies aderat, qua Cycni victor Achilles
Pallada mactatæ placabat sanguine vaccæ.
Cujus ut imposuit profecta calentibus aris,
Et diis occeptus penetravit ad æthera nidor:
Sacra tulêre suam, pars est data cætera mensis.
Discubuêre toris proceres: & corpora tosta
Carne replent: vinóque levant curásque sitímque.
Non illos citharæ, non illos carmina vocum,
Longáque multiferi delectat tibia buxi:
Sed noctem sermone trahunt: virtúsque loquendi
Materia est: pugnas referunt hostísque suásque:
Inque vices adita atque exhausta pericula sæpe
Commemorare juvat: quid enim loqueretur Achilles?
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem?
Proxima præcipuè domito victoria Cycno
In sermone fuit: visum mirabile cunctis,
Quòd juvenis corpus nullo penetrabile telo,
Invictúmque à vulnere erat, ferrúmque terebat:
Hoc ipse Æacides, hoc mirabantur Achivi.
Cùm sic Nestor ait: Vestro fuit unicus ævo
Contemptor ferri, nullóque forabilis ictu
Cycnus: at ipse olim patientem vulnera mille
Corpore non læso Perrhæbum Cænea vidi,
Cænea Perrhæbum, qui factis inclytus, Othryn

Inco-

Incoluit: quoque id mirum magis esset in illo,
Fœmina natus erat: monstri novitate moventur,
Quisquis adest: narrétque rogant: quos inter Achilles,
Dic age, (nam cunctis eadem est audire voluntas)
O facunde senex, ævi prudentia nostri,
Quis fuerit Cæneus: cur in contraria versus:
Qua tibi militia, cujus certamine pugnæ
Cognitus: à quo sit victus, si victus ab ullo est.
Tum senior: Quamvis obstet mihi tarda vetustas,
Multáque me fugiunt primis spectata sub annis:
Plura tamen memini: nec quæ magis hæreat, ullá
Pectore res nostro est, inter bellíque domúsque
Acta tot: ac, si quem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere: vixi
Annos bis centum: nunc tertia vivitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateïa Cænis,
Thessalidum virgo pulcherrima, pérque propinquas,
Pérque tuas urbes (tibi enim popularis, Achille)
Multorum frustra votis optata procorum.
Tentâsset Peleus thalamos quoque forsitan illos:
Sed jam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa, tuæ: nec Cænis in ullos
Denupsit thalamos, secretáque littora carpens
Æquorei vim passa dei est, ita fama ferebat.
Utque novæ Veneris Neptunus gaudia sensit,
Sint tua vota licet, dixit secura repulsæ,
Elige quid voveas: eadem quoque fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc injuria votum.
Tale pati jam posse nihil: da fœmina ne sim:
Omnia præstiteris: graviore novissima dixit
Verba sono: poterátque viri vox illa videri,
Sicut erat, nam jam voto deus æquoris alti
Annuerat: dederátque super, nè saucius ullis
Vulneribus fieri, ferróve occumbere posset.
Munere lætus abit: studiisque virilibus ævum
Exigit Atracides, Peneïáque arva pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus:

Nubige-

Nubigenásque feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere jusserat antro.
Æmonii proceres aderant, aderamus & ipsi:
Festáque confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenæon, & ignibus atria fumant;
Cinctáque adest virgo matrum nurumque caterva,
Præsignis facie: felicem diximus illa
Conjuge Pirithoum, quod penè fefellimus omen.
Nam tibi, sævorum sævissime Centaurorum
Euryte, quàm vino pectus, tam virgine visa
Ardet: & ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus everſæ turbant convivia mensæ:
Raptatúrque comis per vim nova nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alii, quam quisque probabat,
Aut poterat, rapiunt: captæque erat urbis imago.
Fœmineo clamore sonat domus: ocyus omnes
Surgimus: & primus, Quæ te vecordia, Theseus,
Euryte, pulsat, ait, qui me vivente lacessas
Pirithoum? violásque duos ignarus in uno:
Neve ea magnanimus frustra memoraverit heros,
Summovet instantes: raptámque furentibus aufert.
Ille nihil contra: neque enim defendere verbis
Talia facta potest: sed vindicis ora protervis
Insequitur manibus, generosáque pectora pulsat.
Fortè fuit juxta signis extantibus asper
Antiquus crater: quem vastum vastior ipse
Sustulit Ægides, adversáque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrúmque merúmque
Vulnere & ore vomens, madida resupinus arena
Calcitrat: ardescunt germani cæde bimembres:
Certatímque omnes uno ore, arma, arma loquuntur.
Vina dabant animos, & primâ pocula pugnâ
Missa volant, fragiléque cadi curvíque lebetes,
Res epulis quondam, tum bello & cædibus aptæ.
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis: & primus ab æde
Lampadibus densum rapuit funale coruscis:

Ela-

Elatúmque altè, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrificâ mollitur colla securi,
Illisit fronti Lapithæ Celadonis, & ossa
Non cognoscendo confusa reliquit in ore.
Exiliêre oculi, disjectisque ossibus oris
Acta retrò naris, medióque est fixa palato.
Hunc pede convulso mensæ Pelleus acernæ
Stravit humi Pelates, dejecto in pectora mento,
Cumque atro mistos spumantem sanguine dentes,
Vulnere Tartareas geminato misit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria vultu
Humida terribili, cur non, ait, utimur istis?
Cumque suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum jecit in agmen,
Oppressitque duos, Brotean, & Orion: Orio
Mater erat Mycale, quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua Lunæ.
Non impune feres, teli modò copia detur,
Dixerat Exadius: telique habet instar, in alta
Quæ fuerant pinu, nativi cornua cervi.
Figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo,
Eruitúrque oculos: quorum pars cornibus hæret:
Pars fluit in barbam, concretáque sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhœtus ab aris
Primitium torrem: dextráque à parte Charaxi
Tempora perfringit fulvo protecta capillo.
Correpti rapidâ, veluti seges arida, flammâ
Arserunt crines, & vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit, ut dare ferrum
Igne rubens plerumque solet, quod forcipe curva
Cùm faber eduxit, lacubus demittit: ad illud
Stridet, & in tepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis avidam de crinibus ignem
Excutit, inque humeros limen tellure revulsum
Tollit, onus plaustri: quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit gravitas: socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.

Gaudia

Gaudia nec retinet Rœtus: ſic comprecor, inquit,
Cætera ſit fortis caſtrorum turba tuorum,
Semicremóque novat repetitum ſtipite vulnus:
Térque quatérque gravi junctúras verticis ictu
Rupit: & in liquido ſederunt oſſa cerebro.
Victor ad Evagrum, Coritúmque Dryantáque tranſit,
E quibus ut prima tectus lanugine malas,
Procubuit Coritus: Puero quæ gloria fuſo
Parta tibi eſt? Evagrus ait: nec dicere Rhœtus
Plura ſinit: rutiláſque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, pérque os in pectora, flammas,
Te qnoque ſæve Drya, circum caput igne rotato
Inſequitur: ſed non in te quoque conſtitit idem
Exitus, aſſiduæ ſucceſſu cædis ovantem,
Quà juncta eſt humero cervix, ſude figis obuſta.
Ingemuit, duróque ſudem vix oſſe revellit
Rhœtus, & ipſe ſuo madefactus ſanguine fugit.
Fugit & Orneus, Lycabáſque, & ſaucius armo
Dexteriore Medon, & cum Piſenore Thaumas.
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto tum vulnere tardius ibat,
Et Pholus, & Menaleus, & Abas prædator aprorum:
Quique ſuis fruſtra bellum diſſuaſerat augur
Aſtylos: ille etiam metuenti vulnere Neſſo,
Nè fuge, ad Herculeos, inquit, ſervaberis arcus.
At non Eurynius, Lycidáſque, & Arœus & Imbreus
Effugêre necem: quos omnes dextra Dryantis
Pérculit adverſos: adverſum te quoque, quamvis
Terga fugæ dederas, vulnus, Cœnee, tuliſti.
Nam grave, reſpiciens, inter duo lumina ferrum
Quà naris fronti committitur, accipis, imæ.
In tanto fremitu cunctis ſine fine jacebat
Sopitus venis, & inexperrectus Aphidas,
Languentíque manu carcheſia miſſa tenebat,
Fuſus in Oſſæ villoſis pellibus urſæ.
Quem procul ut vidit fruſtra nulla arma moventem,
Inſerit omento digitos, miſcendáque dixit,

Cum

Cum Styge vina bibes Phorbas: nec plura locutus,
In juvenem torsit jaculum: ferratáque collo
Fraxinus, ut casu jacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu: plenoque è gutture fluxit,
Inque toros, inque ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petræum conantem evellere terra
Glandiferam quercum, quem dum complexibus ambit,
Et quatit huc illuc, labefactáque robora pulsat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum virtute ferebant:
Pirithoi virtute Chromin: sed uterque minorem
Victori titulum, quàm Dictys, Helópsque dederunt,
Fixus Helops jaculo est, quod pervia tempora fecit,
Et missum à dextra lævam penetravit ad aurem.
Dictys ab ancipiti delapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in præceps, & pondere corporis ornum
Ingentem fregit: fractáque induit ilia fractæ.
Ultor adest Phareus, saxúmque è monte revulsum
Mittere conatur: mittentem stipite querno
Occupat Ægides, cubitíque ingentia fregit
Ossa, nec ulterius dare corpus inutile leto
Aut vacat, aut curat: tergóque Bianoris alti
Insilit, haud solito quemquam portare nisi ipsum:
Oppositúsque genu costis, prensámque sinistra
Cæsariem retinens, vultum, minitantiáque ora
Robore nodoso, præduráque tempora fregit.
Robore Nedymnum, jaculatorémque Lycetum
Sternit, & immissa protectum pectora barba
Hippason, & summis extantem Ryphea sylvis,
Thereáque Æmoniis qui prensos montibus ursos
Ferre domum vivos, indignantésque solebat.
Haud tulit utentem pugnæ successibus ultrà
Thesea Demoleon: solidóque revellere duro
Annosam pinum magno molimine tentat,
Quod quia non potuit præfractam misit in hostem.

Sed

Sed procul à telo Theſeus veniente receſſit,
Palladis admonitu, (credi ſic ipſe volebat)
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
Abſcidit jugulo pectúſque humerúmque miſtrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille,
Quem Dolopum rector bello ſuperatus Amyntor
Æacidæ dederat pacis pignúſque fidémque.
Hunc procul ut fœdo dejectum vulnere Peleus
Viderat, inferias, juvenum gratiſſime Crantor
Accipe, ait: validóque in Demoleonta lacerto
Fraxineam miſit, mentis quoque viribus haſtam,
Quæ laterum cratem perrupit, & oſſibus hærens
Intremuit: trahit ille manu ſine cuſpide lignum,
Id quod vix ſequitur: cuſpis pulmone retenta eſt:
Ipſe dolor vires animo dabat, æger in hoſtem
Erigitur, pedibus virum conculcat equinis.
Excipit ille ictus galea clypeóque ſonantes,
Defenſátque humeros, prætentáque ſuſtinet arma,
Pérque armos uno duo pectora perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegræon & Hylen
Eminus: Hiphinoum collato Marte, Glanímque.
Additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, ſavíque vicem præſtantia teli
Cornua dura boum multo rubefacta cruore.
Huic ego (nam vires animus dabat) aſpice, dixi,
Quantum concedant noſtro tua cornua ferro:
Et jaculum torſi: quod cum vitare nequiret,
Oppoſuit dextram paſſuræ vulnera fronti.
Affixa eſt cum fronte manus: fit clamor: at illum
Hærentem Peleus, & acerbo vulnere victum
(Stabat enim propior) mediam ferit enſe ſub alvum:
Proſiliit, terráque ferox ſua viſcera traxit,
Tractáque calcavit: calcatáque rupit: & illis
Crura quoque impediit: & inani concidit alvo.
Nec te pugnantem tua Cyllare forma redemit:
Si modo naturæ formam concedimus illi.
Barba erat incipiens, barbæ color aureus: aure

Ex

Ex humeris medios coma dependebat in armos:
Gratus in ore vigor, cervix humeríque manúsque,
Pectoráque artificum laudatis proxima signis:
Ex qua parte vir est, neque equi mendosa sub illo,
Deteriórque viro facies: da colla, capútque
Castore dignus erit: sic tergum sessile, sic sunt
Pectora celsa toris, totus pice nigrior atra.
Candida cauda tamen: color est quoq; cruribus albus.
Multæ illum petiêre sua de gente, sed una
Abstulit Hylonome: qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitavit fœmina sylvis,
Hæc & blanditiis, & amando, & amare fatendo
Cyllaron una tenet: cultus quoque quantus in illis
Esse potest membris, ut sit coma pectine lævis.
Ut modò rore maris modò se violáve, rosáve
Implicet, interdum canentia lilia gestet:
Bisque die lapsis Pegaseæ vertice sylvæ
Fontibus ora lavet, bis flumine corpora tingat:
Nec nisi quæ deceant, electarúmque ferarum
Aut humero, aut lateri, prætendat vellera lævo:
Par amor est illis, errant in montibus unà:
Antra simul subeunt: & tum Lapitheia tecta
Intrârant pariter: pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est: jaculum de parte sinistra
Venit, & inferius, quà collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit: parvo cor vulnere læsum,
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus,
Impositáque manu vulnus fovet, oráque ad ora
Admovet, atque animæ fugienti obsistere tentat.
Ut videt extinctum, dictis quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo quod inhæserat illi
Incubuit: moriénsque suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos, qui sæva Leonum
Vinxerat inter se connexis vellera nodis
Phœcomes hominúmque simul protectus, equúmque,
Codice qui misso, quem vix juga bina moverent

Juncta,

Juncta, Phonoleniden ſummo de vertice fregit.
Fracta volubilitas capitis latiſſima, pérque os,
Pérque cavas nares, oculóſque auréſque cerebrum
Molle fluit, veluti concretum vimine querno
Lac ſolet: útve liquor rari ſub pondere cribri
Manat, & exprimitur per denſa foramina ſuccus.
Aſt ego, dum parat hic armis nudare jacentem,
(Scit tuus hoc genitor) gladium ſpoliantis in ima
Ilia demiſi. Cthonius quoque, Te'ebáſque
Enſe jacent noſtro: ramum prior ille bifurcum
Geſſerat, hic jaculum: jaculo mihi vulnera fecit:
Signa vides: apparet adhuc vetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti:
Tunc poteram magni, ſi non ſuperare, morari
Hectoris arma meis: illo ſed tempore nullus,
Aut puer Hector erat: nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyreti,
Ampyca quid referam, qui quadrupedantis Oïcli
Fixit in adverſo cornum ſine cuſpide vultu?
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Stravit Erigdupum: memini & venabula condi
Inguine Neſſæi, manibus conjecta Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisſe futura
Ampyciden Mopſum. Mopſo jaculante, biformis
Occubuit, fruſtráque loqui tentavit Odites,
Ad mentum lingua, mentóque ad guttura fixo.
Quinq; neci Cæneus dederat, Stiphelúmq; Bromúmq;
Antimachúmq; Helimúmq; ſecuriferúmq; Pyracmon.
Vulnera non memini: numerum, noménque notavi.
Provolat Æmathii ſpoliis armatus Aleſi,
Quem dederat leto, membris & corpore Latreus
Maximus; huic ætas inter juvenémque ſenémque,
Vis juvenilis erat; variabant tempora cani.
Qui clypeo, gladióque, Macedoniáque ſariſſa
Conſpicuus, faciémque obverſus in agmen utrumque.
Armáque concuſſit, certúmque equitavit in orbem:
Verbáque tot fudit vacuas animoſus in auras;

Et te, Cæni, feram? nam tu mihi fœmina ſemper,
Tu mihi Cænis eris, nec te natalis origo
Commonuit, mentémque ſubit, quo præmia facto,
Quaque viri falſam ſpeciem mercede pararis?
Quid ſis nata vide, vel quid ſis paſſa: colúmque,
I, cape cum calathis, & ſtamina pollice torque:
Bella relinque viris. Jactanti talia Cæneus
Extentum curſu miſſa latus eruit haſta,
Qua vir equo commiſſus erat: furit ille dolore,
Nudáque Phyllæi juvenis ferit ora fariſſa.
Non ſecus hæc reſilit, quàm tecti à culmine grando:
Aut ſi quis parvo feriat cava tympana ſaxo.
Cominus aggreditur: lateríque recondere duro
Luctatur gladium: gladio loca pervia non ſunt.
Haud tamen effugies, medio jugulaberis enſe,
Quandoquidé mucro eſt hebes, inquit: & in latus enſem
Obliquat, longáque amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus ut corpore marmoris icto,
Fractáque diſſiliit percuſſo lamina collo.
Ut ſatis illæſos miranti præbuit artus
Nunc age, ait Cæneus, noſtro tua corpora ferro
Tentemus: capulóque tenus demiſit in armos
Enſem fatiferum, cæcámque in viſcera movit
Verſavítque manum, vulnúſque in vulnere fecit.
Ecce! ruunt vaſto trepidi clamore bimembres,
Teláque in hunc omnes unum mittúntque feruntque:
Tela retuſa cadunt: manet imperfoſſus ab omni
Inque cruentatus Cæneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos nova res, heu dedecus ingens!
Monychus exclamat: populus ſuperamur ab uno,
Vixque viro: quanquam ille vir eſt, nos ſegnibus actis
Quod fuit ille, ſumus: quid membra immania profunt?
Quid geminæ vires? & quid fortiſſima rerum,
In nobis duplex natura animalia junxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos
Eſſe reor: qui tantus erat, Junonis ut altæ
Spem caperet: nos ſemimari ſuperamur ab hoſte.

Sax

Saxa trabésque ſuper, totóſque involvite montes,
Vivacémque animam miſſis elidite ſylvis.
Sylva premat fauces: & erit pro vulnere pondus.
Dixit; & inſani dejectam viribus Auſtri
Forte trabem nactus, validum conjecit in hoſtem:
Exemplúmque fuit, parvóque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbras.
Obrutus immani cumulo ſub pondere Cæneus
Æſtuat arboreo: conjectáque robora duris
Fert humeris, ſed enim poſtquam ſuper ora, capútque
Crevit onus, nec habet quas ducat ſpiritus auras,
Deficit interdum: modò ſe ſuper æra fruſtra
Tollere conatur, jactáſque evolvere ſylvas.
Interdúmque movet, veluti, quam cernimus (ecce!)
Ardua ſi terræ quatiatur motibus Ide.
Exitus in dubio eſt: alii ſub inania corpus
Tartara detruſum ſylvarum mole ferebant:
Abnuit Ampycides, medióque ex aggere fulvis
Vidit avem pennis liquidas exire ſub auras,
Quæ mihi tunc primum fuerat conſpecta volucris.
Hanc ubi luſtrantem leni ſua caſtra volatu
Mopſus, & ingenti circum clamore ſonantem
Aſpexit, paritérque animo eſt oculíſque ſecutus,
O ſalve, dixit, Lapithæ gloria gentis,
Maxime vir quondam, ſed avis nunc unica, Cæneu.
Credita res auctore ſuo eſt: dolor addidit iram,
Oppreſſúmque ægrè tulimus tot ab hoſtibus unum.
Nec prius abſtitimus ferro exercere dolorem,
Quam data pars leto, partem fuga, nóxque removit.
Hæc inter Lapithas, & ſemihomines Centauros
Prælia Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore:
Atque ait: Herculeæ mirum eſt oblivia laudis
Acta tibi, ſenior: certè mihi ſæpe referre
Nubigenas domitos à ſe pater ipſe ſolebat.
Triſtis ad hæc Pylius: quid me meminiſſe malorum
Cogis? & obductos annis reſtringere luctus?

Inque tuum genitorem odium, offenſáſque fateri?
Ille quidem majora fide quoque geſſit: & orbem
Implevit meritis, quod mallem poſſe negare.
Sed neque Deiphobum, nec Polydamanta nec ipſum
Hectora laudamus: quis enim laudaverit hoſtem?
Ille tuus genitor Meſſenia mœnia quondam
Stravit, & immeritas urbes Elínque, Pylúmque
Diruit, ínque meos ferrum flammáſque penates
Impulit: útque alios taceam, quos ille peremit,
Bis ſex Nelidæ fuimus conſpecta juventus;
Bis ſex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus: atque alios vinci potuiſſe ferendum eſt:
Mira Periclymeni mors eſt: cui poſſe figuras
Sumere quas vellet, rurſúſque reponere ſumptas,
Neptunus dederat, Nelei ſanguinis auctor.
Hic ubi nequicquam eſt formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris, quæ fulmina curvis
Ferre ſolet pedibus, divûm gratiſſima regi.
Viribus uſus avis, pennis, roſtróque reducto,
Hamatiſque viri laniaverat unguibus ora.
Tendit in hanc nimiùm certos Tirynthius arcus;
Atque inter nubes ſublimia membra ferentem,
Pendentémque ferit, lateri qua jungitur ala.
Nec grave vulnus erat: ſed rupti vulnere nervi
Deficiunt, motúmque negant, viréſque volandi.
Decidit in terram, non concipientibus auras
Infirmis pennis: & quæ levis hæſerat alæ,
Corporis affixi preſſa eſt gravitate ſagitta:
Pérque latus ſummum jugulo eſt exacta ſiniſtro.
Num videor debere tui præconia rebus
Herculis, ô Rhodiæ ductor pulcherrime claſſis?
Nè tamen ulterius, quàm fortia facta ſilendo
Ulciſcar fratres, ſolida eſt mihi gratia tecum.
Hæc poſtquam dulci Neleïus edidit ore,
A ſermone ſenis repetito munere Bacchi
Surrexere toris: nox eſt data cætera ſomno.
At deus, æquoreas qui cuſpide temperat undas,

In volucrem corpus nati Cycneïda versum
Mente dolet patria: sævúmque perosus Achillem,
Exercet memores, plus quàm civiliter, iras.
Jamque ferè tracto duo per quinquennia bello,
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis:
O mihi de fratris longè charissime natis,
Irrita qui mecum posuisti mœnia Trojæ,
Ecquid, ubi has jamjam casuras aspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæsa doles? ecquid (ne persequar omnes)
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tracti?
Cum tamen ille ferox, bellóque cruentior ipso,
Vivit adhuc, operis nostri populator Achilles:
Det mihi se, faxo, triplice quid cuspide possem,
Sentiat: at quoniam concurrere cominus hosti
Non datur, occulta nec opinum perde sagitta.
Annuit atque animo pariter patruique suóque
Delius indulgens, nebula velatus in agmen
Pervenit Iliacum: mediáque in cæde virorum,
Rara per ignotos spargentem cernit Achivos
Tela Parin, fassúsque deum, quid spicula perdis
Sanguine plebis? ait: siqua est tibi cura tuorum
Vertere in Æaciden, cæsósque ulcisci fratres,
Dixit: & ostendens sternentem Troica ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum,
Certáque letiferâ direxit spicula dextra,
Quo Priamus gaudere senex post Hectora posset.
Hoc fuit: ille igitur tantorum victor, Achille,
Victus es à timidi Graiæ raptore maritæ:
At si fœmineo fuerat tibi marte cadendum,
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
Jam timor ille Phrygum, decus & tutela Pelasgi
Nominis Æacides, caput insuperabile bello
Arserat: armârat deus idem, idémque cremarat.
Jam cinis est, & de tam magno restat Achille
Nescio quid, parvam quod non benè compleat urnam
At vivit, totum quæ gloria compleat orbem.

Hæc illi menſura viro reſpondet; & hæc eſt
Par tibi Pelide: nec inania tartara ſenſit.
Ipſe etiam, ut cujus fuerit cognoſcere poſſes,
Bella movet clypeus: déque armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileus Ajax,
Non minor Atrides, non bello major & ævo,
Poſcere, non alii: ſoli Telamone creato,
Laërtæque fuit tantæ fiducia laudis.
A ſe Tantalides onus invidiámque removit:
Argolicóſque duces mediis conſidere caſtris
Juſſit, & arbitrium litis trajecit in omnes.

PUB. OVIDII NASONIS

Metamorphoſeon

LIBER XIII.

COnſedêre duces, & vulgi ſtante corona,
Surgit ad hos clypei dominus ſeptemplicis Ajax.
Ultque erat impatiens iræ, Sigeïa torvo
Littora proſpexit, claſſémque in littore vultu:
Intendénſque manus, Agimus, proh Juppiter, inquit,
Ante rates cauſam, & mecum confertur Ulyſſes?
At non Hectoreis dubitavit cedere flammis,
Quas ego ſuſtinui, quas hac à claſſe fugavi.
Tutius eſt igitur fictis contendere verbis,
Quam pugnare manu: ſed nec mihi dicere promptum,
Nec facere eſt iſti: quantúmque ego Marte feroci,
Inque acie valeo, tantum valet iſte loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelaſgi,

Eſſe

Esse reor: (vidistis enim) sua narret Ulysses,
Quæ sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Præmia magna peti fateor, sed demit honorem
Æmulus Ajaci: non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quicquid speravit Ulysses:
Ipse tulit pretium jam nunc certaminis hujus:
Qui cum victus erit, mecum certasse feretur.
Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem, Telamone creatus:
Mœnia qui forti Trojana sub Hercule cepit:
Littoráque intravit Pegasæa Colcha carinâ:
Æacus huic pater est, qui jura silentibus illic
Reddit, ubi Æoliden saxum grave Sisyphon urget:
Æacon agnovit summus, prolémque fatetur
Juppiter esse suam: sic à Jove tertius Ajax.
Nec tamen hæc series in causam profit Achivi,
Si mihi cum magno non sit communis Achille,
Frater erat: fraterna peto: quid sanguine cretus
Sisyphio, furtísque & fraude simillimus illi,
Inseris Æacidis alienæ nomina gentis?
An quòd in arma prior, nullóque sub indice veni,
Arma neganda mihi? potiórque videbitur ille,
Ultima qui cepit, detrectavítque furore
Militiam ficto: donec solertior isto
Et sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitatáque traxit ad arma?
Optima nunc sumat, qui sumere noluit ulla:
Nos inhonorati, donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, simus:
Atque utinam, aut verus furor ille, aut creditus esset,
Nec comes hic Phrygias unquam veniisset ad arces
Hortator scelerum: non te Pœantia proles
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet:
Qui nunc (ut memorant) sylvestribus abditus antris,
Saxa moves gemitu: Laërtiadæque precaris,
Quæ meruit: quæ (si dii sunt) non vana precaris.
Et nunc ille eadem nobis juratus in arma,

Heu! pars una ducum, quo ſucceſſore ſagittæ
Herculis utuntur, fractus morbóque fameque
Velatúrque alitúrque avibus: volucréſque petendo
Debita Trojanis exercet ſpicula fatis.
Ille tamen vivit quia non comitatur Ulyſſem.
Vellet & infelix Palamedes eſſe relictus:
Viveret, aut certè letum ſine crimine haberet.
Quem, malè convicti nimiùm memor iſte furoris,
Prodere rem Danaûm finxit, fictúmque probavit
Crimen, & oſtendit, quod jam præfoderat, aurum.
Ergo aut exilio vires ſubduxit Achivis,
Aut nece: ſic pugnat, ſic eſt metuendus Ulyſſes.
Qui licet eloquio fidum quoque Neſtora vincat;
Haud tamen efficiet deſertum ut Neſtora crimen
Eſſe rear nullum, qui cùm imploraret Ulyſſem
Vulnere tardus equi feſſúſque ſenilibus annis,
Proditus à ſocio eſt, non hæc mihi crimina fingi
Scit benè Tydides: qui nomine ſæpe vocatum
Corripuit, trepidóque fugam exprobravit amico.
Aſpiciunt oculis ſuperi mortalia juſtis.
En! eget auxilio, qui non tulit: utque reliquit,
Sic linquendus erat: legem ſibi dixerat ipſe.
Conclamat ſocios: adſum, videóque trementem,
Pallentémque metu, & trepidantem morte futura.
Oppoſui molem clypei, texíque jacentem:
Servavíq; animam (minimum eſt hoc laudis) inertem.
Si perſtas certare, locum redeamus ad illum:
Redde hoſtes, vulnúſque tuum, ſolitúmque timorem;
Poſt clypeúmque late: & mecum contende ſub illo:
At poſtquam eripui, cui ſtandi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adeſt ſecúmque deos in prælia ducit.
Quaque ruit, non tu tantum terreris Ulyſſe,
Sed ſortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego ſanguineæ ſucceſſu cædis ovantem
Eminùs ingenti reſupinum pondere fudi:
Hunc ego poſcentem, cum quo concurreret unus

Sufti-

Sustinui: fortémque meam voluistis Achivi.
Et vestræ valuêre preces: si quæritis hujus
Fortunam pugnæ, non sum superatus ab illo.
Ecce ferunt Troës ferrúmque ignésque Jovémque
In Danaas classes: ubi tunc facundus Ulysses?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditus, date pro tot navibus arma.
Quòd si vera licet mihi dicere, quæritur istis,
Quàm mihi, major honos conjunctáq; gloria nostra est,
Atque Ajax armis, non Ajaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum, imbellémque Dolona,
Priamidénque Helenum rapta cum Pallade captum.
Luce nihil gestum est, nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma,
Dividite: & pars sit major Diomedis in illis.
Quò tamen hoc Ithaco? qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro
Insidias prodet manifestabítque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondere tanta feret: nec non onerosa gravísque
Pelias hasta potest imbellibus esse lacertis.
Nec clypeus vasti cælatus imagine mundi
Conveniet timidæ natæque ad furta sinistræ,
Debilitaturum quid te petis improbe munus?
Quod tibi si populi donaverat error Achivi,
Cur spolieris, erit: non, cur metuaris ab hoste.
Et fuga, quâ solâ cunctos, timidissime vincis,
Tarda futura tibi est, gestamina tanta trahenti.
Adde, quod iste tuus tam rarò prælia passus,
Integer est clypeus: nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus est successor habendus.
Denique quid verbis opus est? spectemur agendo.
Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde jubete peti, & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone satus; vulgíque secutum
Ultima murmur erat: donec Laërtius heros

Astitit,

Astitit: atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres, expectatóque resolvit
Ora sono: neque abest facundis gratia dictis.
Si mea cum vestris valuissent vota Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis hæres:
Túque tuis armis, nos te potiremur, Achille.
Quem quoniam non æqua mihi, vobísque negarunt
Fata (manúque simul veluti lacrymantia tersit
Lumina) quis magno melius succedet Achilli;
Quàm per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modò ne prosit, quod ut est, hebes esse videtur:
Néve mihi noceat, quod vobis semper Achivi
Profuit ingenium: meáque hæc facundia, siqua est,
Quæ nunc pro domino, pro vobis sæpe locuta est,
Invidia careat: bona nec sua quisque recuset.
Nam genus, & proavos, & quæ non fecimus ipsi
Vix ea nostra voco: sed enim quia rettulit Ajax
Esse Jovis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
Juppiter est, totidémque gradus distamus ab illo:
Nam mihi Laërtes pater est, Arcesius illi:
Juppiter huic, neque in his quisquam damnatus, & exul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in utroque parente.
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto: meritis expendite causam.
Dummodo, quod fratres Telamon, Peleúsque fuerunt,
Ajacis meritum non sit: nec sanguinis ordo,
Sed virtutis honor spoliis quæratur in istis.
At si proximitas primúsque requiritur hæres,
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi:
Quis locus Ajaci? Phthiam hæc Scyrónve ferantur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli:
Non petit ille tamen: num, si petat, auferat illa?
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur,
Plura quidem feci, quàm quæ comprendere dictis
In promptu mihi sit: rerum tamen ordine ducar.

Præsci-

Præscia venturi genitrix Nereïa leti
Dissimulat cultu natum, & deceperat omnes,
In quibus Ajacem, sumptæ fallacia vestis.
Arma ego fœmineis, animum motura virilem
Mercibus inserui: neque adhuc projecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam hastámque tenenti,
Nate dea, dixi, tibi se peritura reservant
Pergama: quid dubitas ingentem evertere Trojam?
Injecíque manum, fortémque ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt: ego Telephon hasta
Pugnantem domui: victum, orantémque refeci.
Quòd Thebæ cecidêre, meum est: me credite Lesbon,
Me Tenedon, Chrysénque, & Cyllan Apollinis urbes,
Et Scyron cepisse: meâ concussa putate
Procubuisse solo Lyrnessia mœnia dextrâ.
Utque alios taceam, qui sævum perdere posset
Hectora nempe dedi: per me jacet inclytus Hector.
Illis hæc armis, quibus est inventus Achilles,
Arma peto: vivo dederam, post fata reposco.
Ut dolor unius Danaos pervenit ad omnes
Aulidáque Euboicam complêrunt mille carinæ:
Expectata diu, nulla, aut contraria classi
Flamina sunt: duræque jubent Agamemnona sortes
Immeritam lævæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor, divísque irascitur ipsis:
Atque in rege tamen pater est: ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.
Nunc equidem fateor: fassóque ignoscat Atrides:
Difficilem tenui sub iniquo judice causam.
Hunc tamen utilitas populi, fratérque datique
Summa movet sceptri, laudem ut cum sanguine pensét.
Mittor & ad matrem: quæ non hortanda, sed astu
Decipienda fuit: quò si Telamonius esset,
Orba suis essent etiam nunc lintea ventis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces,
Visáque & intrata est altæ mihi curia Trojæ:
Plenáque adhuc erat illa viris: interritus egi,

Quam

Quam mihi mandârat communis Græcia, cauſam:
Accuſóque Parin: prædámque Helenámque repoſco:
Et moveo Prianum, Priamóque Antenora junctum.
At Paris, & fratres, & qui rapuêre ſub illo,
Vix tenuêre manus (ſcis hæc Menelae) nefandas,
Primáque lux noſtri tecum fuit illa peric'li.
Longa referre mora eſt, quæ conſilióque manúque
Utiliter feci ſpatioſi tempore belli.
Poſt acies primas, urbis ſe mœnibus hoſtes
Continuêre diu: nec aperti copia Martis
Ulla fuit: decimo demum pugnavimus anno.
Quid facis interea, qui nil, niſi prælia noſti?
Quis tuus uſus erat? nam ſi mea facta requiris,
Hoſtibus inſidior: foſſas munimine cingo:
Conſolor ſocios, ut longi tædia belli
Mente ferant placidâ: doceo, quo ſimus alendi,
Armandíque modo, mittor quo poſtulat uſus.
Ecce! Jovis monitu, deceptus imagine ſomni
Rex jubet incepti curam dimittere belli.
Ille poteſt auctore ſuam defendere vocem:
Non ſinat hoc Ajax: delendáque Pergama poſcat,
Quodq; poteſt, pugnet, cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit? det, quod vaga tuba ſequatur.
Non erat hoc nimium, nunquam niſi magna loquenti.
Quid, quod & ipſe fugit? vidi, puduítque videre,
Cum tu terga dares, inhoneſtáque vela parares:
Nec mora: Quid facitis? quæ vos dementia, dixi,
Concitat ô ſocii, captam dimittere Trojam?
Quídve domum fertis decimo, niſi dedecus, anno?
Talibus atque aliis, in quo dolor ipſe diſertum
Fecerat, averſos profuga de claſſe reduxi.
Convocat Atrides ſocios terrore paventes:
Nec Telamoniades etiam nunc hiſcere quicquam
Audet: & auſus erat reges inceſſere dictis
Therſites, etiam per me haud impune protervus.
Erigor: & trepidos cives exhortor in hoſtes,
Amiſſámque mea virtutem voce repoſco.

Tempore

Tempore ab hoc quodcunque poteſt feciſſe videri
Fortiter iſte, meum eſt, qui dantem terga retraxi.
Denique de Danais quis te laudátve, petítve?
At ſua Tydides mecum communicat acta:
Me probat: & ſocio ſemper confidit Ulyſſe.
Eſt aliquid, de tot Graiorum millibus, unum
A Diomede legi: nec me ſors ire jubebat:
Sed tamen & ſpreto noctíſque hoſtíſque periclo,
Auſum eadem quæ nos, Phrygia de gente Dolona
Interimo: non antè tamen, quàm cuncta coëgi
Prodere, & edidici quid perfida Troja pararet.
Omnia cognôram, nec quid ſpeculare, habebam,
Et jam promiſſa poteram cum laude reverti.
Haud contentus eo, petii tentoria Rheſi:
Inque ſuis ipſum caſtris, comitéſque peremi:
Atque ita captivo victor, votíſque potitus,
Ingredior curru lætos imitante triumphos:
Cujus equos pretium pro nocte popoſcerat hoſtis,
Arma negate mihi: fueritque benignior Ajax.
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
Devaſtata meo? cum multo ſanguine fudi
Cœranon, Iphitidénque, Alaſtoráque, Cromiúmque,
Alcandrúmq; Haliúmque, Noemonáque, Prytanímque:
Exitióque dedi cum Pheridamante Thoona,
Et Charopen, fatíſque immitibus Eunomon actum;
Quique minus celebres noſtrà ſub mœnibus urbis
Procubuêre manu: ſunt & mihi vulnera, cives,
Ipſo pulchra loco: nec vanis credite verbis:
Aſpicite en! (veſtémque manu diduxit) & hæc ſunt
Pectora ſemper, ait, veſtris exercita rebus.
At nil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in ſocios: & habet ſine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, ſi ſe pro claſſe Pelaſga
Arma tuliſſe refert, contra Troáſque Jovémque?
Confiteórque tulit: neque enim benefacta malignè
Detrectare meum eſt: modò nè communia ſolus
Occupet, atq; aliquem nobis quoque reddat honorem.

Rep-

Reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
Se putat, oblitus regisque, ducisque, meique,
Nonus in officio, & prælatus munere sortis.
Sed tamen eventus vestræ, fortissime, pugnæ
Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.
Me miserum! quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Graium murus Achilles
Procubuit: nec me lacrymæ, luctúsque, timórque
Tardárunt, quin corpus humo sublime referrem
His humeris; his, inquam, humeris ego corpus Achillis
Et simul arma tuli, quæ nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi quæ valeant in talia pondera vires:
Est animus certè vestros sensurus honores.
Scilicet idcirco pro nato cærula mater
Ambitiosa suo fuit, ut cœlestia dona,
Artis opus tantæ, rudis & sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cœlamina novit,
Oceanum, & terras, cumque alto sidera cœlo,
Pleïadásque Hyadásque immunémq; æquoris Arcton,
Diversásque urbes, nitidúmque Orionis ensem.
Postulat ut capiat, quæ non intelligit, arma.
Quid? quòd me duri fugientem munera belli
Arguit incepto ferum accessisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocas crimen, simulavimus ambo.
Si mora pro culpa est: ego sum maturior illo.
Me pia detinuit conjux, pia mater Achillem:
Primáque sunt illi data tempora, cætera vobis.
Haud timeo, si jam nequeam defendere crimen
Cum tanto commune viro: deprensus Ulysses
Ingenio tamen ille; at non Ajacis Ulysses.
Néve in me stolidæ convicia fundere linguæ
Admiremur eum: vobis quoque digna pudore
Objicit, an falso Palameden crimine turpe est
Accusásse mihi? vobis damnásse decorum?

Sed

Sed neque Naupliades facinus defendere tantum,
Támque patens valuit: nec vos audíſtis in illo
Crimina, vidiſtis, pretio quæ objecta patebant.
Nec, Pæantiaden quòd habet Vulcania Lemnos,
Eſſe reus merui: crimen defendite veſtrum,
(Conſenſiſtis enim:) nec me ſuaſiſſe negabo,
Ut ſe ſubtraheret bellique viæque labori,
Tentarétque feros requie lenire dolores.
Paruit & vivit: non hæc ſententia tantum eſt
Fida: ſed, & felix cum ſit, facit eſſe fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poſcunt,
Nè mandate mihi: meliùs Telamonius ibit,
Eloquióque virum, morbíſque iráque furentem
Molliet, aut aliqua perducet callidus arte.
Ante retro Simois fluet: & ſine frondibus Ide
Stabit: & auxilium promittet Achaia Trojæ,
Quàm ceſſante meo pro veſtris pectore rebus,
Ajacis ſtolidi Danais ſolertia proſit.
Sis licet infeſtus ſociis, regíque, mihíque,
Dure Philoctete, licet exercere, meúmque
Devoveas ſine fine caput: cupiáſque dolenti
Me tibi forte dari, noſtrúmque haurire cruorem,
Utque tui mihi, ſic fiat tibi copia noſtri:
Te tamen aggrediar, mecúmque reducere nitar;
Támque tuis potiar (faveat fortuna) ſagittis,
Quàm ſum Dardanio, quem cepi, vate potitus:
Quàm reſponſa Deûm Trojanáque fata retexi:
Quàm rapui Phrygiæ ſignum penetrale Minervæ
Hoſtibus è mediis. Et ſe mihi comparat Ajax?
Nempe capi Trojam prohibebant fata ſine illo.
Fortis ubi eſt Ajax? ubi ſunt ingentia mœni
Verba viri? cur hic metuit? cur audet Ulyſſes
Ire per excubias, & ſe committere noctì?
Pérque feros enſes, non tantùm mœnia Trojæ,
Verum etiam ſummas arces intrare, ſuáque
Eripere ade deam, raptámque efferre per hoſtes?
Quæ niſi feciſſem, fruſtra Telamone creatus

Geſtâſ-

Geſtâſſet lævâ taurorum tergora ſeptem.
Illa nocte mihi Trojæ victoria parta eſt:
Pergama tunc vici, cùm vinci poſſe coëgi.
Deſine Tydiden vultúque & murmure nobis
Oſtentare meum: pars eſt ſua laudis in illo.
Nec tu cùm ſocia clypeum pro claſſe tenebas,
Solus eras: tibi turba comes, mihi contigit unus,
Qui niſi pugnacem, ſciret ſapiente minorem
Eſſe, nec indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipſe quoque hoc peteret: peteret moderatior Ajax,
Eurypilúſque ferox, claróque Andremone natus,
Nec minus Idomeneus, patriáque creatus eadem
Meriones, peteret majoris frater Atridæ;
Quippe manu fortes, nec ſunt tibi Marte ſecundi:
Conſiliis ceſſere meis: tibi dextera bello
Utilis: ingenium eſt, quod eget moderamine noſtro.
Tu vires ſine mente geris, mihi cura futuri eſt:
Tu pugnare potes: pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides: tu tantùm corpore prodes,
Nos animo: quantóque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium: quanto eſt dux milite major;
Tantum ego te ſupero; nec non in corpore noſtro
Pectora ſunt potiora manu, vigor omnis in illis.
At vos, ô proceres, vigili date præmia veſtro,
Próque tot annorum curis, quas anxius egi,
Hunc titulum meritis penſandum reddite noſtris.
Jam labor in fine eſt: obſtantia fata removi,
Altáque, poſſe capi faciendo, Pergama cepi.
Per ſpes nunc ſocias, caſuráque mœnia Troûm,
Pérque deos, oro, quos hoſti nuper ademi,
Per, ſi quid ſupereſt, quod ſit ſapienter agendum
Si quid adhuc audax, ex præcipitíque petendum eſt,
Si Trojæ fatis aliquid reſtare putatis,
Eſte mei memores: aut, ſi mihi non datis arma,
Huic date: & oſtendit ſignum fatale Minervæ.
Mota manus procerum eſt: &, quid facundia poſſet
Tum patuit: fortíſque viri tulit arma diſertus.

He-

Hectora qui ſolus, qui ferrum, ignémque Jovémque
Suſtinuit toties, unam non ſuſtinet iram:
Invictúmque virum vicit dolor: arripit enſem:
Et meus hic certè eſt: an & hunc ſibi poſcit Ulyſſes?
Hoc, ait, utendum eſt in me mihi: quíque cruore
Sæpe Phrygum maduit, domini nunc cæde madebit;
Nè quiſquam Ajacem poſſet ſuperare, niſi Ajax.
Dixit, & in pectus tunc demum vulnera paſſum,
Qua patuit ferro, letalem condidit enſem.
Nec valuêre manus infixum educere telum.
Expulit ipſe cruor: rubefactáque ſanguine tellus
Purpureum viridi genuit de ceſpite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis mediis pueróque viróque
Inſcripta eſt foliis, hæc nominis, illa querelæ.
Victor ad Hypſipyles patriam, claríque Thoantis,
Et veterum terras infames cæde virorum
Tranſierat: tandem portu votóque potitus
Vela dat, ut referat Tirynthia tela ſagittas.
Quæ poſtquam ad Graios domino comitante revexit,
Impoſita eſt ſero tandem manus ultima bello.
Troja ſimul, Priamúſque cadunt. Prameïa conjux
Perdidit infelix hominis poſt omnia formam,
Externáſque novo latratu terruit auras,
Longus in angu ſtum quâ clauditur Helleſpontus,
Ilion ardebat, neque adhuc confederat ignis:
Exiguúmque ſenis Priami Jovis ara cruorem
Combiberat, tractíſque comis antiſtita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum ſigna deorum,
Dum licet, amplexas ſuccenſáque templa tenentes,
Invidioſa trahunt victores præmia Graii.
Mittitur Aſtyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro ſe, proavitáque regna tuentem
Sæpe videre patrem monſtratum à matre ſolebat.
Jámque viam ſuadet Boreas, flatúque ſecundo
Carbaſa mota ſonant, jubet uti navita ventis.

Troja vale, rapimur, clamant: dant oscula terræ
Troades, & patriæ fumantia tecta relinquunt.
Ultima conscendit classem, miserabile visu,
In mediis Hecube natorum inventa sepulchris:
Prensantem tumulos, atque ossibus oscula dantem
Dulichiæ traxêre manus, tamen unius haustit
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes, crinem lacrymásque reliquit.
Est, ubi Troja fuit, Phrygiæ contraria tellus
Bistoniis habitata viris: Polymestoris illic
Regia dives erat: cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygiisque removit ab armis.
Consilium sapiens, sceleris nisi præmia, magnas
Adjecisset opes, animi irritamen avari.
Ut cecidit fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum: jugulóque sui demisit alumni:
Et tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem è scopulo subjectas misit in undas.
Littore Threicio classem religârat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus mitior esset.
Hic subitò quantus cum viveret esse solebat,
Exit humo latè rupta similísque minanti,
Temporis illius vultum, referebat Achilles,
Quo ferus injusto petiit Agamemnona ferro.
Immemoréque mei discreditis, inquit, Achivi?
Obrutáque est mecum virtutis gratia nostræ?
Nè facite: útq; meum non sit sine honore sepulchrum.
Placet Achilleos mactata Polyxena manes.
Dixit, & immiti sociis parentibus umbræ
Rapta sinu matris, quam jam prope sola fovebat,
Fortis, & infelix, & plusquam fœmina, virgo,
Ducitur ad tumulum, diróque fit hostia busto.
Quæ memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est, sensítque sibi fera sacra parari:
Utque Neoptolemum stantem ferrúmque tenentem,
Utque suo vidit figentem lumina vultu:

Ute-

Utere jamdudum generoſo ſanguine, dixit:
Nulla mora eſt: aut tu jugulo, vel pectore telum
Conde meo: jugulúmque ſimul pectúſque retexit.
Scilicet haud ulli ſervire Polyxena vellem.
Haud per tale ſacrum numen placabitis ullum.
Mors tantùm vellem matrem mea fallere poſſet:
Mater obeſt, minuítque necis mihi gaudia, quamvis
Non mea mors illi, verùm ſua vita gemenda eſt.
Vos modò nè Stygios adeam non libera manes,
Eſte procul, ſi juſta peto: tactúque viriles
Virgineo removete manus: acceptior illi,
Quiſquis is eſt, quem cæde mea placare paratis,
Liber erat ſanguis: ſi quos tamen ultima noſtri
Verba movent oris, Priami vos filia regis
Nunc captiva rogat: genitrici corpus ineptum
Reddite: néve auro redimat jus triſte ſepulchri,
Sed lacrymis: tunc, cùm poterat, redimebat & auro.
Dixerat: at populus lacrymas, quas illa tenebat,
Non tenet: ipſe etiam flens, invitúſque ſacerdos
Præbita conjecto rupit præcordia ferro.
Illa ſuper terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata noviſſima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cùm caderet, caſtíque decus ſervare pudoris,
Troades excipiunt: deploratóſque recenſent
Priamidas, & quid dederit domus una cruoris:
Téque gemunt virgo, téque ô modò regia conjux,
Regia dicta parens, Aſiæ florentis imago.
Nunc etiam prædæ mala ſors: quam victor Ulyſſes
Eſſe ſuam nollet niſi quòd tamen Hectora partu
Ediderat: dominum matri vix repperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat, natíſque viróque,
Huic quoque dat lacrymas, lacrymas in vulnera fundit,
Oſculáque ore tegit, conſuetáque pectora plangit:
Canitiémque ſuam concreto in ſanguine verrens,
Plura quidem, ſed & hæc laniato pectore dixit:

Nata tuæ (quid enim ſupereſt?) dolor ultime matris,
Nata jaces; videóque meum tua vulnera pectus.
Et nè perdiderim quenq iam ſine cæde meorum,
Tu quoque vulnus habes: at te, quia fœmina, rebar
A ferro tutam, cecidiſti & fœmina ferro.
Tótque tuos idem fratres, te perdidit idem
Exitium Trojæ, noſtríque orbator Achilles.
At poſt quam cecidit Paridis Phœbíque ſagittis,
Nunc certè dixi, non eſt metuendus Achilles.
Tunc quoque mî metuendus erat, cinis ipſe ſepulti
In genus hoc fævit: tumulo quoque ſenſimus hoſtem.
Æacidæ fœcunda fui: jacet Ilion ingens,
Eventúque gravi finita eſt publica clades,
Sed finita tamen: ſoli mihi Pergama reſtant,
In curſúque meus dolor eſt: modo maxima rerum,
Tot generis natíſque potens, nuribúſque viróque,
Nunc trahor exul, inops, tumulis avulſa meorum,
Penelopæ munus: quæ me data menſa trahentem
Matribus oſtendens Ithacis, hæc Hectoris illa eſt
Clara parens: hæc eſt, dicet, Priameïa conjux.
Póſtque tot amiſſos tu nunc, quæ ſolà levabas
Maternos luctus, hoſtilia buſta piàſti.
Inferias hoſti peperi: quò ferrea reſto?
Quídve moror? quò me ſervas damnoſa ſenectus?
Quò dii crudeles, niſi uti nova funera cernam,
Vivacem differtis anum? quis poſſe putaret
Felicem Priamum poſt diruta Pergama dici?
Felix morte ſua eſt, nec te mea nata peremptam
Aſpicit: & vitam pariter, regnúmque reliquit.
At puto funeribus dotabere regia vîrgo,
Condetúrque tuum monumentis corpus avitis,
Non hæc eſt fortuna domus: tibi munera matris
Contingent fletus, peregrinæque hauſtus arenæ.
Omnia perdidimns: ſupereſt, cur vivere tempus
In breve ſuſtineam, proles gratiſſima matri
Nunc ſolus, quondam minimus de ſtirpe virili,
Has datus Iſmario regi Polydorus in oras.

Quid

Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere? & ſparſos immiti ſanguine vultus?
Dixit: & ad littus paſſu procedit anili,
Albentes lacerata comas: date, Troades, urnam
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas.
Aſpicit ejectum Polydori in littore corpus,
Factáque Threïciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant; obmutuit illa dolore:
Et pariter vocem, lacrymáſque introrſus obortas
Devorat ipſe dolor: duróque ſimillima ſaxo
Torpet, & adversâ figit modò lumina terrâ,
Interdum torvos extollit ad æthera vultus:
Nunc poſiti ſpectat vultum, nunc vulnera nati:
Vulnera præcipuè: ſéque armat, & inſtruit ira.
Qua ſimul exarſit, tanquam regina maneret,
Ulciſci ſtatuit: pœnæque in imagine tota eſt.
Utque furit catulo lactante orbata leæna, (ſtem:
Signáque nacta pedum, ſequitur quem non videt, ho-
Sic Hecube, poſtquam cum luctu miſcuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita ſuorum,
Vadit ad artificem diræ Polymeſtora cædis,
Colloquiúmque petit: nam ſe monſtrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odryſius, prædæque aſſuetus amori,
In ſecreta venit: tum blando callidus ore,
Tolle moras, Hecube, dixit: da munera nato:
Omne fore illius quod das, quod & ante dediſti,
Per ſuperos juro: ſpectat truculenta loquentem,
Falſáque jurantem, tumidáque exæſtuat irâ.
Atque ita correpto, captivarum agmina matrum
Invocat, & digitos in perfida lumina condit,
Expilatque genis oculos: facit ira valentem:
Immergítque manus: fœdatáque ſanguine ſonti
Non lumen (neque enim ſupereſt) loca luminis haurit.
Clade ſui Thracum gens irritata tyranni,
Troada telorum lapidúmque inceſſere jactu
Cœpit: at hæc miſſum rauco cum murmure ſaxum

Morſibus inſequitur, rictúque ad verba parato
Latravit conata loqui, locus extat, & ex re
Nomen habet: veterúmque diu memor illa malorum,
Tum quoque Sithonios ululavit mœſta per agros.
Illius, Troáſque ſuos, hoſtéſque Pelaſgos,
Illius fortuna deos quoque moverat omnes:
Sic omnes, ut & ipſa Jovis conjúxque ſorórque
Eventus Hecubam meruiſſe negaverat illos.
Non vacat Auroræ, quanquã iiſdem faverat armis,
Cladibus & caſu Trojæque Hecubæque moveri.
Cura deam proprior, luctúſque domeſticus angit
Memnonis amiſſi: Phrygiis cum lutea campis
Vidit Achilleâ pereuntem cuſpide mater.
Vidit; & ille color, quo matutina rubeſcunt
Tempora, palluerat; latuítque in nubibus æther.
At non impoſitos ſupremis ignibus artus
Suſtinuit ſpectare parens: ſed crine ſoluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non eſt
Dedignata Jovis, lacrymíſque has addere voces;
Omnibus inferior, quas ſuſtinet aureus æther,
(Nam mihi ſunt totum rariſſima templa per orbem)
Diva tamen veni, non ut delubra, diéſque
Des mihi ſacrificos, caliturâſque ignibus aras.
Si tamen aſpicias, quantum tibi fœmina præſtem,
Tum cum luce nova noctis confinia ſervo,
Præmia danda putes: ſed non ea cura, neque hic eſt
Nunc ſtatus Auroræ, meritos ut poſcat honores.
Memnonis orba mei venio; qui fortia fruſtra
Pro patruo tulit arma ſuo; primíſque ſub annis
Occidit à forti (ſic dii voluiſtis) Achille.
Da precor huic aliquem ſolatia mortis honorem
Summe deûm rector; maternáque vulnera leni.
Juppiter annuerat; cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus; nigríque volumina fumi
Infecêre diem, veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
Atra favilla volat; glomeratáque corpus in unum
Denſatur,

Denſatur, faciémque capit, ſumítque colorem
Atque animum ex igni : levitas ſua præbuit alas
Et primò ſimilis volucri, mox vera volucris
Inſonuit pennis : pariter ſonuêre ſorores
Innumeræ, quibus eſt eadem natalis origo :
Térque rogum luſtrant : & conſonus exit in auras
Ter plangor : quarto ſeducunt caſtra volatu.
Tunc duo diversâ populi de parte feroces
Bella gerunt, roſtríſque & aduncis unquibus iras
Exercent, aláſque adverſáque pectora laſſant :
Inferiæque cadunt cineri cognata ſepulto
Corpora : ſéque viro forti meminere creatas.
Præpetibus ſubitis nomen facit auctor : ab illo
Meminonides pictæ, cùm Sol duodena peregit
Signa, parentali morituræ morte rebellant.
Ergo aliis latrâſſe Dymantida flebile viſum eſt :
Luctibus eſt Aurora ſuis intenta, piáſque
Nunc quoque dat lacrymas, & toto rorat in orbe.
Non tamen everſam Trojæ cum mœnibus eſſe
Spem quoque fata ſinunt : ſacra, & ſacra altera patrem
Fert humeris, venerabile onus, Cythereius heros ;
De tantíſque opibus prædam pius eligit illam
Aſcaniúmque ſuum : profugáque per æquora claſſe
Fertur ab Antandro : ſceleratáque littora Thracum,
Et Polydoreo manantem ſanguine terram
Linquit, & utilibus ventis, æſtúque ſecundo
Intrat Apollineam ſociis comitantibus urbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antiſtite Phœbus
Ritè colebatur, templóque domóque recepit,
Urbémque oſtendit, delubráque nota, duáſque
Latona quondam ſtirpes pariente retentas.
Thure dato flammis, vinóque in thura profuſo,
Cæſarúmque boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt : poſitíſque tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tunc pius Anchiſes : ô Phœbi lecte ſacerdos,
Fallor ? an & natum, cùm primùm hæc mœnia vidi,

Bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?
Huic Anius, niveis circundata tempora vittis
Concutiens, & tristis, ait, Non falleris, heros
Maxime: vidisti natorum quinque parentem,
Quem nunc (tanta homines rerum inconstantia versat)
Pene vides orbum, quod enim mihi filius absens
Auxilium? quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro patre locúmque & regna tenentem.
Delius augurium dedit huic, dedit altera Liber
Fœmineæ stirgi voto majora fidéque
Munera: nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticémque meri, baccámque Minervæ
Transformabantur: divésque erat usus in illis.
Hoc ubi cognovit Trojæ populator Atrides,
(Ne non ex aliqua vestram sensisse procellam
Nos quoque parte putes) armorum viribus usus
Abstrahit invitas gremio genitoris; alántque
Imperat Argolicam cœlesti munere gentem.
Effugiunt quò quæque potest. Eubœa duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest: &, ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia corpora pœnæ
Reddidit: & timido posses ignoscere fratri.
Non hic Æneas, non qui defenderet Andron
Hector erat, per quos decimum durastis in annum.
Jamque parabantur captivis vincla lacertis.
Illæ attollentes etiamnum libera cœlo
Brachia, Bacche pater fer opem, dixêre: tulítque
Muneris auctor opem: (si miro perdere more
Ferre vocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui scire, aut nunc dicere possum.
Summa mali nota est: pennas sumpsêre, tuæque
Conjugis involucres niveas abiêre columbas.
Talibus atque aliis postquam convivia dictis
Implérunt, mensâ somnum petiêre remotâ,
Cumque die surgunt, adeúntque oracula Phœbi.
Qui petere antiquam matrem, cognatáque jussit

Litto-

Littora, proſequitur rex, & dat munus ituris:
Anchiſæ ſceptrum, clamydem pharetrámque nepoti,
Craterem Æneæ, quem quondam miſerat illi
Hoſpes ab Æmoniis Therſes Iſmenius oris.
Miſerat hunc illi Therſes: fabricaverat Alcon
Myleus & longo cœlaverat argumento
Urbs erat, & ſeptem poſſes oſtendere portas:
Hæ pro nomine erant, & quæ foret illa, docebant.
Ante urbem exequiæ, tumulíque, ignéſque, rogíque,
Effuſæque comas, & apertæ pectora matres
Significant luctum: Nymphæ quoque flere videntur,
Siccatóſque queri fontes: ſine frondibus arbor
Nuda riget: lambunt arentia ſaxa capellæ.
Ecce! facit mediis natas ab Orione Thebis,
Hanc non fœmineum jugulo dare pectus aperto;
Illam, demiſſo per fortia pectora telo,
Pro populo cecidiſſe ſuo; pulchríſque per urbem
Funeribus ferri, celebríque in parte cremari:
Tum de virginea geminos exire favilla
Ne genus intereat, juvenes, quos fama Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.
Hactenus antiquo ſignis fulgentibus ære
Summus in aurato crater erat aſper acantho.
Nec leviora datis Trojani dona remittunt,
Dántque ſacerdoti cuſtodem thuris acerram,
Dant pateram, clarámque auro gemmíſque coronam.
Inde recordati Teucros à ſanguine Teucri
Ducere principium, Cretam tenuêre: locíque
Ferre diu nequiêre Jovem: centúmque relictis
Urbibus, Auſonios optant contingere portus.
Sævit hyems jactátque viros: Strophadúmque receptos
Portubus infidis exterruit ales Aëllo.
Et jam Dulichios portus, Ithacámque, Samúmque,
Neritiáſque domos regnum fallacis Ulyſſei,
Prætereunt vecti: certatam lite deorum
Ambraciam, verſique vident ſub imagine ſaxum
Judicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota eſt:

Voca-

Vocalémque ſua terram Dodonida quercu,
Chaonióque ſinus, ubi nati rege Moloſſo
Impia ſubjectis fugêre incendia pennis.
Proxima Phæacum felicibus obſita pomis
Rura petunt: Epiros ab his, regnatáque vati
Buthrotos Phrygio, ſimulatáque Troja tenetur.
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam: tribus hæc excurrit in æquora linguis.
E quibus imbriferos eſt verſa Pachynos ad Auſtros;
Mollibus expoſitum Zephyris Lilybæon ad Arctos
Æquoris expertes ſpectat, Boreámque Peloros.
Hanc ſubeunt Teucri remis, æſtúque ſecundo,
Sub noctem potitur Zanclæâ claſſis arenâ.
Scylla latus dextrum, lævum irrequieta Charibdis
Infeſtat: vorat hæc raptas, revomitque carinas:
Illa feris atram canibus ſuccingitur alvum,
Virginis ora gerens, & (ſi non omnia vates
Ficta reliquerunt) aliquo quoque tempore virgo:
Hanc multi petiere proci: quibus illa repulſis
Ad pelagi Nymphas, pelagi gratiſſima Nymphis,
Ibat, & illuſos juvenum narrabat amores.
Cui dum pectendos præbet Galatea capillos,
Talibus alloquitur referens ſuſpiria dictis:
Te tamen, ô virgo, genus haud immite virorum
Expetit: utque facis, potes his impune negare.
At mihi, cui pater eſt Nereus, quam Cærula Doris
Enixa eſt, quæ ſum turba quoque tuta ſororum,
Non niſi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere, & lacrymæ vocem impedîere loquentis.
Quas ubi marmoreo deterſit pollice virgo,
Et ſolata deam eſt: refer, ô gratiſſima, dixit,
Néve tui cauſam tege, ſum tibi fida, doloris.
Nereïs his contra reſecuta Cratæïde natam eſt.
Acis erat Fauno Nympháque Simethide cretus,
Magna quidem patríſque ſui, matríſque voluptas,
Noſtra tamen major: nam me ſibi junxerat uni
Pulcher,

Pulcher, & octonis iterum natalibus actis
Signârat teneras dubia lanugine malas:
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat.
Nec, ſi quæſieris odium Cyclopis, amórve
Acidis in nobis fuerit præſtantior, edam.
Par utrumque fuit: proh! quanta potentia regni
Eſt, Venus alma, tui! nempe ille immitis, & ipſis
Horrendus ſylvis, & viſus ab hoſpite nullo
Impunè, & magni cum diis contemptor Olympi,
Quid ſit amor, ſentit; noſtríque cupidine captus
Uritur, oblitus pecorum, antrorúmque ſuorum.
Jamque tibi formæ, jamque eſt tibi cura placendi,
Jam rigidos pectis raſtris, Polyphême, capillos:
Jam libet hirſutam tibi falce recidere barbam,
Et ſpectare feros in aqua, & componere vultus.
Cædis amor, feritáſque ſitiſque immenſa cruoris
Ceſſant, & tutæ veniunt abeúntque carinæ.
Telemus inrerea Siculum delatus in æquor,
Telemus Eurymedes, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit; Luménque quod unum
Frote geris media, rapiet tibi, dixit, Ulyſſes.
Riſit: & ô vatum ſtolidiſſime, falleris, inquit:
Altera jam rapuit: ſic fruſtra vera monentem
Spernit: & aut gradiens ingenti littora paſſu
Degravat: aut feſſus ſub opaca revertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Colliş: utrumque latus circumfluit æquoris unda.
Huc ferus aſcendit Cyclops, mediúſque reſedit:
Lanigeræ pecudes nullo ducente ſecutæ.
Cui poſtquam pinus, baculi quæ præbuit uſum,
Ante pedes poſita eſt, antennis apta ferendis,
Sumptáque arundinibus compacta eſt fiſtula centum:
Senſerunt toti paſtoria ſibila montes,
Senſerunt undæ: latitans ego rupe, meíque
Acidis in gremio reſidens procul, auribus hauſi
Talia dicta meis, auditáque verba notavi:
Candidior folio nivei, Galatea, liguſtri,

Flori-

Floridior prato, longo procerior alno,
Splendidior vitro, tenero lascivior hœdo,
Lævior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hybernis, æstiva gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uva,
Mollior & cycni plumis, & lacte coacto,
Et, si non fugias, riguo formosior horto:
Sævior indomitis eadem Galatea juvencis,
Durior annoso quercu, fallacior undis,
Lentior & salicis virgis, & vitibus albis,
His immobilior scopulis, violentior amne,
Laudato pavone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœta truculentior ursa,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro:
Et, (quod præcipuè, si possem, demere vellem)
Non tantum cervo claris latratibus acto,
Verùm etiam ventis, volucríque fugacior aura.
At bene si nôris, pigeat fugisse, morásque
Ipsa tuis damnes, & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis vivo pendentia saxo
Antra, quibus nec Sol medio sentitur in æstu,
Nec sentitur hyems: sunt poma gravantia ramos:
Sunt auro similes longis in vitibus uvæ,
Sunt & purpureæ: tibi & has servamus, & illas.
Ipsa tuis manibus sylvestri nata sub umbra
Mollia fraga leges: ipsa autumnalia corna,
Prunáque non solum nigro liventia succo,
Verum etiam generosa, novásque imitantia ceras.
Nec tibi castaneæ, me conjuge, nec tibi deerunt
Arbutei fœtus: omnis tibi serviet arbos. (rant:
Hoc pecus omne meum est: multæ quoque vallibus er-
Multas sylva tegit: multæ stabulantur in antris.
Nec, si forte roges, possem tibi dicere, quot sint:
Pauperis est numerare pecus: de laudibus harum
Nil mihi credideris: præsens potes ipsa videre,
Ut vix sustineant distentum cruribus uber.

Sunt

Sunt fœtura minor tepidis in ovilibus agni:
Sunt quoque par ætas aliis in ovilibus hœdi.
Lac mihi semper adest nivcum: pars inde bibenda
Servatur: partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles, vulgatáque tantum
Munera contingent, damæ, leporésque capræque,
Párque columbarum, demptúsve cacumine nidus:
Inveni geminos, qui tecum ludere possint,
Inter se similes, vix ut dignoscere possis,
Villosæ catulos in summis montibus ursæ.
Inveni: & dixi, dominæ servabimus istos.
Jam modò cæruleo nitidum caput exere ponto,
Jam Galatea veni: nec munera despice nostra.
Certe ego me novi liquidæque in imagine vidi
Nuper aquæ, placuítque mihi mea forma videnti.
Aspice sim quantus, non est hoc corpore major
Juppiter in cœlo: (nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Jovem) coma plurima torvos
Prominet in vultus, humerósque ut lucus obumbrat.
Nec, mea quod duris horrent densissima setis
Corpora turpe puta, turpis sine frondibus arbor,
Turpis equus, nisi colla jubæ flaventia velant.
Pluma tegit volucres: ovibus sua lana decori est.
Barba viros, hirtæque decent in corpore setæ.
Unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei: quid? non hæc omnia magno
Sol videt è cœlo? Solis tamen unicus orbis.
Adde, quod in vestro genitor meus æquore regnat,
Hunc tibi do socerum: tantùm miserere, precésque
Supplicis exaudi: tibi enim succumbimus uni.
Quique Jovem, & cœlum sperno, & penetrabile fulmen
Nerei te veneror: tua fulmine sævior ira est.
Atque ego contemptus essem patientior hujus,
Si fugeres omnes: sed cur, Cyclope repulso,
Acin amas? præferque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeátque sibi: placeátque licebit,
Quod nollem, Galatea tibi: modò copia detur,

Sen-

Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
Viscera viva traham, divulsáque membra per agros,
Pérque tuas spargam, si se tibi miscear, undas.
Uror enim læsúsque exæstuat acrior ignis:
Cúmque suis videor translatam viribus Ætnam
Pectore ferre meo: nec tu Galatea moveris.
Talia nequicquam quæstus (nam cuncta videbam)
Surgit: &, ut taurus vacca furibundus adempta
Stare nequit, sylváque & notis saltibus errat:
Cùm ferus ignaros, nec quicquam tale timéntes
Me videt atque Acin: videóque exclamat: & ista
Ultima sit, faciam, Veneris concordia vestræ.
Tantáque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit: clamore perhorruit Ætna,
Ast ego vicino pavefacta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conversa Simethius heros:
Et fer opem Galatea, precor, mihi ferte parentes,
Dixerat: & vestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops: partémque è monte revulsam
Mittit: & extremus quamvis pervenit ad illum
Angulus è saxo, totum tamen obruit Acin.
At nos, quod fieri solum per fata licebat,
Fecimus, ut vires assumeret Acis avitas:
Puniceus de mole cruor manabat: & intra
Temporis exiguum rubor evanescere cœpit,
Fítque color primo turbati fluminis imbre,
Purgatúrque mora: tum moles tecta dehiscit,
Viváque per rimas, proceráque surgit arundo:
Oíque cavum saxi sonat exultantibus undis.
Miraque res, subito media tenus extitit alvo.
Incinctus juvenis flexis nova cornua cannis,
Qui, nisi quòd major, quòd toto cærulus ore est,
Acis erat: & sic quoque erat: tamen Acis in amnem
Versus: & antiquum tenuerunt flumina nomen.
Desierat Galatea loqui cœtúque soluto
Discedunt: placidíque natant Nereïdes undis.
Scylla redit: neque enim medio se credere ponto

Au-

Audet: & aut bibula sine vestibus errat arena,
Aut ubi lassata est, seductos nacta recessus
Gurgitis, inclusâ sua membra refrigerat undâ.
Ecce fretum scindens alti novus incola ponti,
Nuper in Euboïca versis Anthedone membris
Glaucus adest: visæque cupidine virginis ardet,
Et, quæcunque putat fugientem posse morari,
Verba refert, fugit illa tamen: velóxque timore
Pervenit in summum positi prope littora montis.
Ante fretum est ingens apicem collectus in unum
Longa sub arboribus convexus ad æquora vertex.
Constitit hic: & tuta loco, monstrúmne, deúsne
Ille sit ignorans, admiratúrque colorem,
Cæsariémque humeros subjectáque terga tegentem,
Ultimáque excipiat quod tortilis inguina piscis.
Sensit: & innitens, quæ stabat proxima, moli,
Non ego prodigium, nec sum fera bellua, virgo.
Sed deus, inquit, aquæ, nec majus in æquore Proteus
Jus habet, & Triton, Athamantiadésque Palæmon.
Ante tamen mortalis eram: sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantùm exercebar in illis,
Nam modo ducebam ducentia retia pisces:
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt viridi prato confinia littora quorum
Altera pars undis, pars altera cingitur herbis.
Quas neque cornigeræ morsu læsêre juvencæ,
Nec placidæ carpsêre oves, hirtæve capellæ.
Non apis indè tulit collectos sedula flores:
Non data sunt capiti genialia serta: nec unquam
Falciferæ secuêre manus: ego primus in illo
Cespite consedi, dum lina madentia sicco.
Utque recenserem captivos ordine pisces,
Insuper exposui: quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos,
Res similis fictæ? sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto cœpit mea præda moveri,
Et motare latus, terráque ut in æquore niti.

Dúm-

Dûmque moror, mirórque ſimul, fugit omnis in undas
Turba ſuas: dominúmque novum, littúſq; relinquunt.
Obſtupui, dubitóque diu, cauſámque requiro,
Num deus hæc aliquis, num ſuccus fecerit herbæ,
Quæ tamen has, inquam, vires habet herba? manúque
Pabula decerpſi, decerptáque dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura ſucco,
Cùm ſubitò trepidare intus præcordia ſenſi:
Alteriúſque rapi naturæ pectus amore.
Nec potui reſtare diu: repetendáque nunquam
Terra vale dixi, corpúſque ſub æquore merſi:
Dii maris exceptam ſocio dignantur honore:
Utque mihi, quæcunque feram mortalia, demant,
Oceanum, Tethynque rogant: ego luſtror ab illis,
Et, purgante nefas novies mihi carmine dicto,
Pectora fluminibus jubeor ſupponere centum.
Nec mora: diverſis lapſi de partibus amnes,
Totáque vertuntur ſupra caput æquora noſtrum.
Quæ poſtquam redeunt, alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.
Hactenus acta tibi poſſum memoranda referre:
Hactenus & memini; nec mens mea cætera ſenſit.
Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam,
Cæſariémque meam quam longa per æquora verro,
Ingentéſque humeros, & cærula brachia vidi,
Cruráque pinnigero curvata noviſſima piſce.
Quid tamen hæc ſpecies? quid dis placuiſſe marinis,
Quid juvat eſſe deum, ſi tu non tangeris iſtis?
Talia dicentem, dicturum plura reliquit
Scylla deum: furit ille, irritatúſque repulſa,
Prodigioſa petit Titanidos atria Circes.

PUB.

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoseon

LIBER XIV.

JAmque giganteis injectam faucibus Ætnam,
Arváque Cyclopum, quid raſtra, quid uſus aratri
Neſcia, nec quicquam junctis debentia bobus,
Liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum:
Liquerat & Zanclen, adverſáque mœnia Rhegi,
Navifragúmque fretum, genino quod littore preſſum
Auſoniæ Siculæque tenet confinia terræ.
Inde manu magna Tyrrhena per æquora vectus,
Herbiferos addiit colles, atque atria Glaucus,
Sole ſatæ Circes variarum plena ferarum.
Quam ſimul aſpexit, dictâ acceptâque ſalute,
Diva dei miſerere precor, nam ſola levare
Tu potes hunc dixi (videor modò dignus) amorem,
Quanta ſit herbarum, Titani, potentia nulli
Quàm mihi cognitius, qui ſum mutatus ab illis:
Néve mei non nota tibi ſit cauſa furoris,
Littore in Italico, Meſſenia mœnia contra,
Scylla mihi viſa eſt. Pudor eſt, promiſſa, precéſque
Blanditiáſque meas, contemptáque verba referre.
At tu, ſive aliquid regnum eſt in carmine, carmen
Ore move ſacro: ſive repugnantior herba eſt,
Utere tentatis operoſæ viribus herbæ.
Nec medeare mihi, ſanéſque hæc vulnera mando:
Finéque nil opus eſt; partem ferat illa caloris.
At Circe (neque enim flammis habet aptius ulla

Talibus ingenium; ſeu cauſa eſt hujus in ipſa,
Seu Venus indicio facit hoc offenſa paterno)
Talia verba refert: melius ſequerere volentem,
Optantémque eadem, pariſique cupidine captam.
Dignus eras: ultrò poteras certéque rogari:
Et, ſi ſpem dederis, mihi crede, rogaberis ultrò.
Nè dubites: adſitque tuæ fiducia formæ.
En ego cùm dea ſim, nitidi cùm filia Solis,
Carmine cùm tantùm, tantùm quoq; gramine poſſim;
Ut tua ſim, voveo, ſpernentem ſperne; ſequenti
Redde vices: unóque duos ulciſcere facto.
Talia tentanti, prius, inquit, in æquore frondes,
Glaucus, & in ſummis naſcentur montibus algæ;
Soſpite quàm Scylla noſtri mutentur amores.
Indignata dea eſt: & lædere quatenus ipſum
Non poterat, nec vellet amans, iraſcitur illi,
Quæ ſibi prælata eſt: Veneríſque offenſa repulſa,
Protinus horrendis infamia pabula ſuccis
Conterit: & tritis Hecateïa carmina miſcet,
Cæruláque induitur velamina: pérque ferarum
Agmen adulantum media procedit ab aula:
Oppoſitúmque petens contra Zancleïa ſaxa
Rhegion, ingreditur ferventéſque æſtibus undas.
In quibus, ut ſolida ponit veſtigia terra:
Summáque decurrit pedibus ſuper æquora ſiccis,
Parvus erat gurges curvos ſinuatus in arcus.
Grata quies Scyllæ: quò ſe referebat ab æſtu
Et maris, & cœli, medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimus à vertice fecerat umbras.
Hunc dea prævitiat, portentificíſque venenis
Inquinat: hìc preſſos latices radice nocenti
Spargit, & obſcurum verborum ambage novorum
Ter novies carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit: mediáque tenus deſcenderat alvo,
Cum ſua fœdari latrantibus inguina monſtris
Aſpicit: ac primò non credens corporis illas
Eſſe ſui partes, refugítque abigítque, timétque

Ora

Ora proterva canum: sed quos fugit, attrahit unà.
Et corpus quærens femorum, crurúmque pedúmque,
Cerbereos rictus pro partibus invenit illis.
Státque canum rabies: subjectáque terga ferarum
Inguinibus truncis, uteróque extante coërcet.
Flevit amans Glaucus: nimiúmque hostiliter usæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit: cumque est data copia primùm,
In Circes odium sociis spoliavit Ulyssem.
Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
Ni prius in scopulum, qui nunc quoque saxeus extat,
Transformata foret: scopulum quoque navita vitat.
Hunc ubi Trojanæ remis avidámque Charybdim,
Evicêre rates, cùm jam prope littus adessent
Ausonium, Lybicas vento referuntur ad oras.
Excipit Æneam illic animóque domoque,
Non bene dissidium Phrygii latura mariti
Sidonis: ínque pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptáque decipit omnes.
Rursus arenosæ fugiens nova mœnia terræ
Ad sedes Erycis, fidúmque relatus Acasten,
Sacrificat: tumulúmque sui genitoris honorat.
Quasque rates Iris Junonia pœnè cremârat,
Solvit: & Hippotadæ regnum, terrásque calenti
Sulphure fumantes, Acheloidúmque relinquit
Sirenum scopulos: orbatáque præside pinus,
Inarimen, Prochytenque legit, sterilísque locatas
Colle Pithecusas habitantûm nomine dictas.
Quippe Deûm genitor fraudem & perjuria quondam
Cecropum exosus, gentisque admissa dolosæ,
In deforme viros animal mutavit, ut iidem
Dissimiles homini possent, similésque videri:
Membráque contraxit: narésque à fronte remissas
Contudit: & rugis peraravit anilibus ora:
Totáque velatos flaventi corpora villo
Misit in has sedes: nec non prius abstulit usum
Verborum, & natæ dira in perjuria linguæ

Posse queri tantum rauco stridore reliquit.
Has ubi præteriit, & Parthenopeia dextra
Mœnia deseruit, læva de parte canori
Æolidæ tumulum, & loca fœta palustribus undis,
Littora Cumarum, vivacisque antra Sibyllæ
Intrat, & ut manes adeat per Averna paternos,
Orat: at illa diu vultum tellure moratum
Erexit: tandémque Deo furibunda recepto,
Magna petis dixit, vir factis maxime, cujus
Dextera per ferrum est, pietas spectata per ignes;
Pone tamen Trojane metum: potiêre petitis:
Elysiásque domos, & regna novissima mundi,
Me duce, cognosces simulacráque cara parentis,
Invia virtuti nulla est via: dixit, & auro
Fulgentem ramum sylva Junonis Avernæ
Monstravit Jussitque suo divellere trunco.
Paruit Æneas: & formidabilis Orci
Vidit opes, atavósque suos, umbrámque senilem,
Magnanimi Anchisæ: didicit quoque jura locorum,
Quæque novis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lapsos adverso tramite passus
Cum duce Cumæa fallit sermone laborem:
Dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
Seu dea tu præsens, seu diis gratissima, dixit,
Numinis instar eris semper mihi, méque fatebor
Muneris esse tui: quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me visæ voluisti evadere mortis.
Pro quibus aërias meritis evectus ad auras,
Templa tibi statuam: tribuam tibi thuris honores.
Respicit hunc vates, & suspiratibus haustis,
Nec dea sum, dixit, nec sacri thuris honore
Humanum dignare caput, neu nescius erres,
Lux æterna mihi, carituráque fine dabatur,
Si mea virginitas Phœbo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere donis
Me cupit: elige, ait, virgo Cumæa, quid optas,
Optatis potiêre tuis. Ego pulveris hausti,

Osten-

Oſtendens cumulum, quod haberet corpora pulvis,
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
Excidit, ut peterem juvenes quoque protinus annos:
Hos tamen ille mihi dabat, æternámque juventam
Si Venerem paterer: contempto munere Phœbi
Innuba permaneo: ſed jam feliciór ætas
Terga dedit, tremulóque gradu venit ægra ſenectus,
Quæ patienda diu eſt: nam jam mihi ſecula ſeptem
Acta vides: ſupereſt, numeros ut pulveris æquem.
Ter centum meſſes, ter centum muſta videre:
Tempus erit, cum de tanto me corpore parvam
Longa dies faciet: conſumptáque membra ſenectus
Ad mininum redigentur onus: nec amata videbor,
Nec placuiſſe deo: Phœbus quoque forſitan ipſe
Vel non agnoſcet, vel dilexiſſe negabit.
Uſque adeo mutata ferar, nullíque videnda,
Voce tamen noſcar, vocem mihi fata relinquent.
Talia convexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboïcam Stygiis emerſit in urbem
Troïus Æneas, ſacríſque ex more litatis,
Littora adit nondum nutricis habentia nomen,
Hic quoque ſubſtiterat poſt tædia longa laborum
Naritius Macareus, comes experientis Ulyſſei.
Deſertum quendam mediis in rupibus Ætnæ
Noſcis Achæmiden, improviſóque repertum
Vivere miratus, Quis te caſuſve, Deúſve
Servat Achemenide? cur inquit, barbara Graium
Prora vehit? petitur veſtra quæ terra carina?
Talia quærenti jam non hirſutus amictu,
Jam ſuus, & ſpinis concreto tegmine nullis
Fatur Achæmenides: iterum Polyphemon, & illos
Aſpiciam fluidos humano ſanguine riſtus,
Hæc mihi ni potior domus eſt, Ithacíque carina:
Si minus Æneam venerer genitore, nec unquam
Eſſe ſatis potero (præſtem licet omnia) gratus,
Quod loquor, & ſpiro, cœlúmque & lumina Solis
Auxilio (poſſúmne ingratus & immemor eſſe?)

Ille dedit: quòd non anima hæc Cyclopis in ora
Venit, & ut lumen jam nunc vitale relinquam,
Ut tumulo, aut certe non illa condar in alvo.
Quid mihi nunc animi, ſi non timor abſtulit omnem
Senſum animúmque, fuit, cum vos petere alta relictus
Æquora conſpexi? volui inclamare, ſed hoſti
Prodere me tiīnui: veſter quoque clamor Ulyſſis
Pænè rati nocuit: vidi, cum monte revulſum
Immanem ſcopulum medias permiſit in undas.
Vidi iterum veluti tormenti viribus acta
Vaſta giganteo jaculantem ſaxa lacerto.
Et, ne deprimeret fluctúſve lapiſve carinam,
Pertimui, jam me non eſſe oblitus in illa.
Ut verò fuga vos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebundus obambulat Ætnam:
Pertentátque manu ſylvas, & luminis orbus
Rupibus incurſat: fœdatáque brachia tabo
In mare protendens gentem execratur Achivam,
Atque ait: O ſi quis referat mihi caſus Ulyſſem,
Aut aliquem ex ſociis, in quem mea ſæviat ira:
Viſcera cujus edam: cujus viventia dextra
Membra mea laniem: cujus mihi ſanguis inundet
Guttur, ut eliſi trepident ſub dentibus artus;
Quam nullum, aut leve ſit damnū mihi lucis ademptæ?
Hæc & plura ferox: me luridus occupat horror
Spectantem vultus etiamnum cæde madentes,
Crudeléſque manus & inanem luminis orbem,
Membráque & humano concretam ſanguine barbam.
Mors erat ante oculos, minimum tamen ipſa doloris;
Et jam prenſurum, jam nunc mea viſcera rebar
In ſua merſurum; mentíque hærebat imago
Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater affligi ſociorum corpora terræ.
Cum ſuper ipſe jacens hirſuti more leonis
Viſceráque & carnes, cumque albis oſſa medullis
Semianiméſque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invaſit, ſtabam ſine ſanguine mœſtus,

Man-

Mandentémque videns, ejectantémque cruentas
Ore dapes, & fruſtra mero glomerata vomentem.
Talia fingebam miſero mihi fata parari:
Pérque dies latitans multos, omnémque tremiſcens
Ad ſtrepitum, mortémque timens, cupidúſque moriri
Glande famem pellens & miſta frondibus herba,
Solus, inops, exſpes, leto pœnæque relictus,
Hanc procul aſpexi longo poſt tempore navem,
Oravíque fugam geſtu, ad littúſque cucurri,
Et movi, Graiúmque ratis Trojana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratiſſime, caſus,
Et ducis, & turbæ quæ tecum eſt credita ponto.
Æolon ille refert Thuſco regnare profundo:
Æolon Hippotaden cohibentem carcere ventos:
Quos bovis incluſos tergo (memorabile munus)
Dulichium ſumpſiſſe ducem; flatúque ſecundo
Lucibus iſſe novem, & terram aſpexiſſe petitam.
Proxima poſt nonam cum ſeſe Aurora moveret,
Invidia ſocios, prædæque cupidine victos
Eſſe ratos aurum, dempſiſſe ligamina ventis,
Cum quibus iſſe retro per quas modò venerat undas,
Æoliíque ratem portus repetiſſe tyranni:
Inde Lami veterem Læſtrygonis, inquit, in urbem
Venimus: Antiphates terra regnabat in illa.
Miſſus ad hunc ego ſum, numero comitante duorum:
Vixque fugâ quæſita ſalus comitique, mihíque:
Tertius è nobis Læſtrygonis impia tinxit
Ora cruore ſuo: fugientibus inſtat, & agmen
Concitat Antiphates: coëunt, & ſaxa, trabéſque
Conjiciunt: mergúntque viros, mergúntque carinas,
Una tamen, quæ nos, ipſúmque vehebat Ulyſſem,
Effugit: amiſſa ſociorum parte dolentes,
Multáque conqueſti terris allabimur illis, (denda
Quos procul hinc cernis: procul hinc (mihi crede) vi-
Inſula viſa mihi: túque ô juſtiſſime Troum
Nate dea (neque enim finito Marte vocandus
Hoſtis es Æneа) moneo, fuge littora Circes.

Nos quoque Circæo religata in littore pinu
Antiphatæ memores, immanſuetíque Cyclopis,
Ire negabamus, vel tecta ignota ſubire.
Sorte ſumus lecti: ſors me, fidúmque Politen,
Eurylochúmque ſimul, nimiíque Elpenore vini,
Biſque novem ſocios Circæa ad mœnia miſit.
Quæ ſimul attigimus, ſtetimúſque in limine tecti,
Mille lupi, miſtíque lupis urſique leæque,
Occurſu fecêre metum: ſed nulla timenda,
Nulláque erat noſtro factura in corpore vulnus;
Quin etiam blandas movêre per aëra caudas,
Noſtráque adulantes comitant veſtigia, donec
Excipiunt famulæ: pérque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt: pulchro ſedet illa receſſu,
Sublimi ſolio, pallámque induta nitentem:
Inſuper aurato circumvelatur amictu.
Nereides Nymphæque ſimul, quæ vellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila ſequentia ducunt,
Gramina diſponunt: ſparſóſque ſine ordine flores
Secernunt calathis variáſque coloribus herbas.
Ipſa, quod hæ faciant, opus exigit: ipſa quis uſus
Quoque ſit in ſolio, quæ ſit concordia miſtis
Novit, & advertens penſas examinat herbas.
Hæc ubi nos vidit, dicta acceptáque ſalute,
Diffudit vultus, & reddidit omnia votis.
Nec mora miſceri toſti jubet hordea grani,
Melláque, vímque meri, cum lacte coagula paſſo:
Quique ſub hac lateant furtim dulcedine, ſuccos
Adjicit. Accipimus ſacrâ data pocula dextrâ.
Quæ ſimul arenti ſitientes hauſimus ore,
Et tetigit virgâ ſummos dea dira capillos,
Et pudet, & referam, ſetis horreſcere cœpi:
Nec jam poſſe queri; pro verbis edere raucum
Murmur, & in terram toto procumbere vultu,
Oſque meum ſenſi pando occalleſcere roſtro:
Colla tumere toris: & qua modo pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illa veſtigia feci,

Cumque

Cumque eadem passis (tantum medicamina possunt)
Claudor in antra. Suis solum caruisse figura
Vidimus Eurylochum: solus data pocula fugit.
Quæ nisi vitasset, pecoris pars una maneret
Nunc quoque setigeri: nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen ultor venisset Ulysses.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly vocant superi, nigra radice tenetur:
Tutus eo, monitisque simul cœlestibus, intrat
Ille domum Circes: & ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit: & stricto pavidam deterruit ense.
Inde fides, dextræque datæ: thalamóque receptus,
Conjugii dotem sociorum corpora posci.
Spargimur ignotæ succis melioribus herbæ:
Percutimúrque caput conversæ verbere virgæ,
Verbáque dicuntur dictis contraria verbis.
Quò magis illa canit, magis hoc tellure levati
Erigimur, setæque cadunt: bifidóque relinquit
Rima pedes: redeunt humeri, & subjuncta lacertis
Brachia sunt: flentem flentes complectimur illum,
Hæremúsque ducis collo: nec verba loquuti
Ulla priora sumus, quàm nos testantia gratos
Annua nos illic tenuit mora: multáque præsens
Tempore tam longo vidi: multa auribus hausi:
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi rettulit una
Quatuor è famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niveo factum de marmore signum
Ostendit juvenile, gerens in vertice picum,
Æde sacra positum, multisque insigne coronis.
Quis foret, & quare sacra coleretur in æde,
Cur hanc ferret avem, quærenti, & scire volenti,
Accipe, ait, Macareu: dominæque potentia quæ sit
Hinc quoque disce meæ; tu dictis adjice mentem.
Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris
Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.

Forma

Forma viro, quam cernis, erat: licet ipse decorum
Aspicias, fictáque probes ab imagine verani;
Par animus formæ: nec adhuc spectasse per annos
Quinquennem poterat Graios quater edere pugnam.
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in vultus: illum fontana petebant
Numina Naïades, quas Albula, quasque Numici,
Quas Anienis aquæ, curlúque brevissimus Almo,
Narve tulit præceps, & opacæ Farfarus undæ,
Quæque colunt Scythicæ stagnum nemorale Dianæ,
Finitimósque lacus: spretis tamen omnibus, unam
Ille colit Nympham, quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Jano.
Hæc ubi nubilibus primùm maturuit annis,
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est.
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
Unde Canens dicta est: sylvas, & saxa movere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucréque vagas retinere solebat.
Quæ dum fœmineâ modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros, tergúmque premebat
Acris equi, lævâque hastilia bina gerebat,
Phœniciam fulvo chlamydem comprensus ab auro.
Venerat in sylvas & filia Solis eadem,
Utque novas legeret fœcundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circæa reliquerat arva.
Quæ simul ac juvenem virgultis abdita vidit,
Obstupuit: cecidêre manu quas legerat herbæ:
Flammáque per totas visa est errare medullas.
Ut primum valido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet, fassura fuit: ne posset adire,
Cursus equi fecit, circumfusúsque satelles.
Non tamen effugies, vento rapiare licebit,
Si modò me novi, si non evanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit, & effigiem nullo cum corpore falsi

Finxit

Finxit apri, prætérque oculos tranſcurrere regis
Juſſit, & in denſum trabibus nemus ire videri,
Plurima qua ſylva eſt, & equo loca pervia non ſunt.
Haud mora: continuò prædæ petit inſcius umbram
Picus, equíque celer ſpumantia terga reliquit
Spémque ſequens vanam, ſylva pedes errat in alta.
Concipit illa preces, & verba precantia dixit,
Ignotóſque deos ignoto carmine adorat,
Quo ſolet & niveæ vultum confundere Lunæ,
Et patrio capiti bibulas ſubtexere nubes.
Tunc quoque cantato denſatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus: cæciſque vagantur
Limitibus comites: & abeſt cuſtodia regi.
Nacta locum, tempúſque, Per, ô, tua lumina, dixit,
Quæ mea ceperunt, pérque hanc, pulcherrime, formam
Quæ facit, ut ſupplex tibi ſim dea, conſule noſtris
Ignibus: & ſocerum, qui pervidet omnia Solem
Accipe: nec durus Titanida deſpice Circen.
Dixerat; ille ferox ipſámque precéſque repellit,
Et quæcunque es, ait non ſum tuus: altera captum
Me tenet, & teneat per longum compreco ævum.
Nec Venere externâ ſocialia fœdera lædam,
Dum mihi Janigenam ſervabunt fata canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania fruſtra,
Non impune feres, neque, ait, reddêre canenti.
Læſáque quid faciat, quid amans, quid fœmina, diſces
Rebus ait: ſed amans, & læſa, & fœmina, Circe eſt.
Tum bis ad occaſum, bis ſe convertit ad ortum,
Ter juvenem baculo tetigit, tria carmina dixit.
Ille fugit: ſed ſe ſolito velociùs ipſe
Currere miratus, pennas in corpore vidit;
Séque novam ſubitò Latiis accedere ſylvis
Indignatus avem, duro fera robora roſtro
Figit, & iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum clamydis pennæ traxere colorem:
Fibula quod fuerat, veſtémque momorderat, aurum
Pluma fit: & fulvo cervix præcingitur auro,

Nec

Nec quicquam antiquum Pico, niſi nomina, reſtat.
Interea comites clamato ſæpe per agros
Nequicquam Pico, nullâque in parte reperto,
Inveniunt Circen: (nam jam tenuaverat auras,
Paſſâque erat nebulas ventis ac ſole reſolvi)
Criminibúſque premunt veris, regémque repoſcunt:
Vímque ferunt: ſævíſque parant inceſſere telis.
Illa nocens ſpargit virus ſuccóſque veneni:
Et noctem, noctíſque deos, Erebónque Chaónque
Convocat: & longis Hecaten ululatibus orat.
Exiluêre loco (dictu mirabile) ſylvæ:
Ingemuitque ſolum: vicináque palluit arbor:
Sparſâque ſanguineis rubuerunt pabula guttis.
Et lapides viſi mugitus edere raucos:
Et latrare canes & humus ſerpentibus atris
Squallere: & tenues animæ volitare videntur:
Attonitum monſtrís vulgus pavet, illa paventum
Ora venenata tetigit mirantia virga:
Cujus ab attactu variarum monſtra ferarum
In juvenes veniunt: nulli ſua manſit imago.
Preſſerat occiduus Tarteſia littora Phœbus.
Et fruſtra conjux oculis animóque Canentis
Expectatus erat, famuli populúſque per omnes
Diſcurrunt ſylvas, atque obvia lumina portant,
Nec ſatis eſt Nymphæ flere & lacerare capillos,
Et dare plangorem: facit hæc tamen omnia: ſéque
Proripit, ac latos errat veſana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina viderunt inopem ſomníque cibíque
Per juga, per valles, qua ſors ducebat euntem.
Ultimus aſpexit feſſam luctúque viáque
Tybris, & in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lacrymis ipſos modulata dolores,
Verba ſono tenui mœrens fundebat: ut olim
Carmina jam moriens canit exequialia Cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit: inque leves paulatim evanuit auras.

Fama tamen ſignata loco eſt: quem rite Canentem
Nomine de Nymphæ veteres dixêre coloni.
Talia multa mihi longum narrata per annum,
Viſáque ſunt: reſides, & deſuetudine tardi,
Rurſus inire fretum, rurſus dare vela jubemur:
Ancipitéſque vias, & iter Titania vaſtum
Dixerat, & ſævi reſtare pericula ponti.
Pertimui, fateor, nactúſque hoc littus adhæſi.
Finierat Macareus: urnáque Æneïa nutrix
Condita, marmoreo tumulo breve carmen habebat:
Hic me Cajetam notæ pietatis alumnus,
Ereptam Argolico, quo debuit igne, cremavit.
Solvitur herboſo religatus ab aggere funis:
Et procul inſidias, infamatæque relinquunt
Tecta Deæ, lucóſque petunt, ubi nubibus umbræ
In mare cum fulva prorumpit Tybris arena:
Faunigenæque domo potitur natáque Latini;
Non ſine Marte tamen. Bellum cum gente feroci
Suſcipitur: pactáque furit pro conjuge Turnus:
Concurrit Latia Tyrrhenia tota, diúque
Ardua ſolicitis victoria quæritur armis:
Auget uterque ſuas externo robore vires:
Et multi Rutulos, multi Trojana tuentur
Caſtra: neque Æneas Evandri ad mœnia fruſtra,
At Venulus fruſtra profugi Diomedis ad urbem
Venerat: ille quidem ſub Japyge maxima Dauno
Mœnia condiderat, dotaliáque arva tenebat.
Sed Venulus Turni poſtquam mandata peregit
Auxilium petit: vires Ætolius heros
Excuſat: nec ſe, aut ſoceri committere pugnæ
Velle ſui populos: aut quos è gente ſuorum
Armet, habere ullos: néve hæc commenta putetis
(Admonitu quanquam luctus renoventur amari)
Perpetiar memorare tamen. Poſtquam alta cremata
Ilion, & Danaas pavêrunt Pergama flammas,
Naritiúſque heros à virgine, virgine rapta,
Quam meruit pœnam ſolus, digeſſit in omnes:

Spar-

Spargimur, & ventis inimica per æquora rapti,
Fulmina, noctem, imbres, iram cœlique marisque
Perpetimur Danai, cumulúmque Capharea cladis.
Néve morer referens tristes ex ordine casus;
Græcia tum potuit Priamo quoque flenda videri.
Me tamen armiferæ servatum cura Minervæ
Fluctibus eripuit patriis, sed rursus ab agris
Pellor: & antiquo memores de vulnere pœnas
Exigit alma Venus, tantósque per alta labores
Æquora sustinui: tantos terrestribus armis,
Ut mihi felices sunt illi sæpe vocati,
Quos communis hyems, importunúsque Caphareus
Merfit aquis: vellémque horum pars una fuisse.
Ultima jam passi comites belloque fretoque
Deficiunt, finémque rogant erroris, at Agmon
Fervidus ingenio, tum verò & cladibus asper,
Quid supereſt, quod jam patientia nostra recuset
Ferre viri? dixit: quid habet Cytherea, quod ultrà
(Velle puta) faciat? nam dum pejora timentur,
Est locus in voto: fors autem ubi pessima rerum est,
Sub pedibus timor est, securáque summa malorum.
Audiat ipsa licet: & quod facit, oderit omneis
Sub Diomede viros: odium tamen illius omnes
Spernimus, & magno stat magna potentia nobis.
Talibus iratam Venerem Pleuronius Agmon
Instimulat verbis, veterémque resuscitat iram.
Dicta placent paucis: numeri majoris amici
Agmona corripimus, cui respondere volenti,
Vox pariter, vocisque via est tenuata: comæque
In plumas abeunt: plumis quoque colla teguntur,
Pectoráque & tergum; majores brachia pennas
Accipiunt: cubitique leves tenuantur in alas,
Magna pedis digitos pars occupat, oráque cornu
Indurata rigent: finémque in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc Idas & cum Rhetenore Nycteus,
Hunc miratur Abas: & dum mirantur eandem
Accipiunt faciem: numerúsque ex agmine major

Sub-

Subvolat, & remos plausis circumvolat alis.
Si volucrum quæ sit dubiarum forma requiris,
Ut non cygnorum, sic albis proxima Cygnis.
Vix equidem has sedes, & Iapygis arida Dauni
Arva gener teneo minima cum parte meorum.
Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna,
Peucetiósque sinus, Messapiáque arva reliquit:
In quibus antra videt: quæ multâ nubila sylvâ,
Et levibus guttis manantia semicaper Pan
Nunc tenet, at quodam tenuerunt tempore Nymphæ.
Appulus has illa pastor regione fugatas
Terruit: & primo subita formidine movit.
Mox ubi mens rediit, & contempsêre sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxêre choreas:
Improbat has pastor: saltúque imitatus agresti
Addidit obscœnis convicia rustica dictis:
Nec prius obticuit, quàm guttura condidit arbor,
(Arbor enim est) succóque licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ baccis oleastar amaris
Exhibet: asperitas verborum cessit in illas.
Hinc ubi legati rediêre negata ferentes
Arma Ætola sibi; Rutili sine viribus illis
Bella infausta gerunt: multúmque ab utraque cruoris
Parte datur: fert ecce avidas in pinea Turnus
Tecta faces: ignésque timent, quibus unda pepercit.
Jamque picem & ceras, alimentáque cætera flammæ
Mulciber urebat, pérque altum ad carbasa malum
Ibat: & incurvæ fumabant transtra carinæ:
Cum memor has pinus Idæo vertice cæsas
Sancta deûm genitrix, tinnitibus æthera pulsi
Æris, & inflati complevit murmure buxi.
Pérque leves domitis invecta leonibus auras,
Irrita sacrilegâ jactas incendia dextrâ,
Turne, ait, eripiam, nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes & membra meorum.
Intonuit dicente dea: tonitrúmque secuti
Cum saliente graves ceciderunt grandine nimbi

Aëra-

Aëráque, & tumidum ſubitis concurſibus æquor
Aſtræi turbant, & eunt in prælia fratres.
E quibus alma parens unius viribus uſa,
Stuppea prærupit Phrygiæ retinacula puppis,
Fértque rates pronas: medióque ſub æquore mergit.
Robore mollito, lignióque in corpora verſo,
In capitum facies puppes mutantur aduncæ,
In digitos abeunt, & crura natantia remi:
Quodque ſinus fuerat, latus eſt: mediſque carina
Subdita navigiis, ſpinæ mutatur in uſum.
Lina comæ molles, antennæ brachia fiunt.
Cærulus, ut fuerat, color eſt: quaſque ante timebant
Illas virgineis exercent ludibus undas
Naïades æquoreæ, ſummis in montibus ortæ,
Molle fretum celebrant: nec eas ſua tangit origo.
Non tamen oblitæ quàm multa pericula ſæpe
Pertulerint Pelago, jactatis ſæpe carinis
Suppoſuêre manus, niſi ſiqua vehebat Achivos.
Cladis adhuc Phrygiæ memores, odêre Pelaſgos,
Neritiæque ratis viderunt fragmina lætis
Vultibus, & lætis vidêre rigeſcere puppes
Vultibus Alcinoi, ſaxúmque increſcere ligno.
Spes erat, in Nymphis animata claſſe marinas,
Poſſe metu monſtri Rutulum deſiſtere bello.
Perſtat: habétq; deos pars utraque: quodq; deorum eſt
Inſtar, habent animos: nec jam dotalia regna,
Nec ſceptrum ſoceri, nec te Lavinia virgo,
Sed viciſſe petunt, deponendíque pudore
Bella gerunt: tandémque Venus victricia nati
Arma videt, Turnúſque cadit: cadit Ardea, Turno
Soſpite, dicta potens: quam poſtquam barbarus enſis
Abſtulit, & trepida patuerunt tecta favilla:
Congerie è media tum primùm cognita præpes
Subvolat: & cineres plauſis everberat alis:
Et ſonus, & macies, & pallor, & omnia captam
Quæ deceant urbem, nomen quoque manſit in illa
Urbis: & ipſa ſuis deplangitur Ardea pennis.

Jam-

Jámque deos omnes, ipſámque Ænæïa virtus
Junonem veteres finire coërcuit iras:
Cum bene fundatis opibus creſcentis Iuli,
Tempeſtivus erat Cœlo Cythereius heros.
Ambierátque Venus ſuperos: collóque parentis
Circumfuſa ſui: Nunquam mihi, dixerat, ullo
Tempore dure pater, nunc ſis mitiſſimus opto:
Æneæque meo, qui te de ſanguine noſtro
Fecit avum, quamvis parvum, des optime numen,
Dummodo des aliquod: ſatis eſt inamabile regnum
Aſpexiſſe ſemel, Stygios ſemel iſſe per amnes.
Aſſenſere dei: nec conjux regia vultus
Immotos tenuit, p'acatóque annuit ore.
Tum pater, Eſt is, ait, cœleſti numine dignus:
Quæque petis pro quoq; petis, cape, nata, quod optas,
Fatus erat: gaudet, gratéſque agit illa parenti:
Pérque leves auras junctis invecta columbis,
Littus adit Laurens: ubi tectus arundine ſerpit
In freta flumineis vicina Numicius undis.
Hunc jubet Æneæ quæcunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre ſub æquora curſu.
Corniger exequitur Veneris mandata, ſuíſque
Quicquid in Æneâ fuerat mortale, repurgat
Et reſperſit aquis: pars optima reſtitit illi.
Luſtratum genitrix divino corpus odore
Unxit: & Ambroſia dulci cum nectare miſta
Contigit os: fecitque deum, quem turba Quirini
Nuncupat indigetem, templóque aríſque recepit.
Inde ſubAſcanii ditione binominis Alba,
Réſque Latina fuit: ſucceſſit Sylvius illi:
Quo ſatus antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum ſceptro: clarus ſubit Alba Latino:
Epitus ex illo: poſt hunc Capetúſque Capyſque.
Sed Capys antè fuit; regnum Tiberinus ab illis
Cepit: & in Thuſci demerſus fluminis undis
Nomina fecit aquæ: de quo Romulúſqu feróxque
Acrota ſunt geniti: Romulus maturior annis

Fulmineo periit imitator fulminis ictu.
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Aventino: qui, quo regnârat, eodem
Monte jacet positus, tribuítque vocabula monti.
Jamque Palatinæ summam Proca gentis habebat.
Rege sub hoc Pomana fuit: qua nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit solertiùs hortos;
Nec fuit arborei studiosior altera fœtus,
Unde tenet nomen, non sylvas illa, nec amnes,
Rus amat, & Ramos felicia poma ferentes.
Nec jaculo gravis est, sed aduncâ dextera falce;
Qua modò luxuriem premit, & spatiantia passim
Brachia compescit; fisso modò cortice, lignum
Inserit, & succos alieno præstat alumno.
Nec sentire sitim patitur: bibulæque recurvas
Radicis fibris labentibus irrigat undis.
Hic amor, hoc studium: Veneris quoq; nulla cupido est.
Vim tamen agrestum metuens, pomaria claudit
Intus, & accessus prohibet refugítque viriles.
Quid non & Satyri saltatibus apta juventus
Fecêre & pinu præcincti cornua Panes,
Silenúsque suis semper juvenilior annis,
Quique deus fures vel falce, vel inguine terret,
Ut potirentur ea? Sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus: neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris arista
Corbe tulit, verísque fuit messoris imago!
Tempora sæpe gerens fœno religata recenti,
Desectum poterat gramen versare videri.
Sæpe manu stimulos rigida portabat, ut illum
Jurâsses fessos modò disjunxisse juvencos.
Falce data frondator erat, vitísque putator:
Induerat scalas lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumpta,
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Repperit, ut caperet spectatæ gaudia formæ.
Ille etiam pictâ redimitus tempora mitrâ,

Inni

Innitens baculo, positis per tempora canis
Assimulavit anum, cultósque intravit in hortos:
Pomáque mirata est: tantóque potentior, inquit,
Omnibus es Nymphis quas continet Albula ripis.
Salve virginei flos intemerate pudoris:
Paucáque laudatæ dedit oscula, qualia nunquam
Vera dedisset anus: glebáque incurva resedit
Suspiciens pandos Autumni pondere ramos.
Ulmus erat contra speciosa nitentibus uvis,
Quam socia postquam pariter cum vite probavit,
At si staret, ait, cœlebs sine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet.
Hæc quoque quæ juncta vitis requiescit in ulmo,
Si non juncta foret, terræ acclinata jaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris hujus,
Concubitúsque fugis, nec te conjungere curas.
Atque utinam velles. Helene non pluribus esset
Sollicitata procis: nec quæ Lapitheia movit
Prælia: nec conjux timidi, aut audacis Ulyssis.
Nunc quoque cum fugias, aversérisque petentes,
Mille viri cupiunt, & semideíque deíque
Et quæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu, si sapies, si te benè jungere, nátumque
Hanc audire voles, quæ te plus omnibus illis,
Plus quàm credis amat, vulgares rejice tedas,
Vertumnúmque tori socium tibi delige: pro quo
Me quoque pignus habe: neque enim sibi notior ille est,
Quàm mihi: nec toto passim vagus errat in orbe.
Hæc loca magna colit: nec uti pars magna procorum,
Quam modò vidit, amat: tu primus & ultimus illi
Ardor eris: solíque suos tibi devovet annos.
Adde, quod est juvenis: quod naturale decoris
Munus habet: formásque aptè fingetur in omnes:
Et, quod erit jussus (jubeas licet omnia) fiet.
Quid quod amatis idem? quod, quæ tibi poma coluntur,
Primus habet? lætáque tenet tua munera dextra?
Sed neque jam fœtus desiderat arbore demptos;

Nec quas hortus alit, cum ſuccis mitibus herbas,
Nec quicquam, niſi te: miſerere ardentis: & ipſum
Quod petit ore meo præſentem crede precari:
Ultoréſque deos, & pectora dura peroſam
Idaliam, memorémque time Rhamnuſidis iram.
Quoque magis caveas, (etenim mihi multa vetuſtas
Scire dedit) referam tota notiſſima Cypro
Facta, quibus flecti facilè, & miteſcere poſſis.
Viderat à veteris generoſam ſanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de ſtirpe creatus:
Viderat, & totis perceperat oſſibus ignes:
Luctatúſque diu, poſtquam ratione furorem
Vincere non potuit, ſupplex ad limina venit.
Et modò nutrici miſerum confeſſus amorem
Nè ſibi dura foret, per ſpes oravit alumnæ:
Et modò de multis alicui blanditus amicis,
Solicitâ petiit propenſum voce favorem,
Sæpe ferenda dedit blandis ſua verba tabellis.
Interdum madidas lacrymarum rore coronas
Poſtibus intendit: poſuítque in limine duro
Molle latus: triſtíſque ſeræ convicia fecit.
Sævior illa freto ſurgente cadentibus hædis,
Durior & ferro quod Noricus excoquit ignis,
Et ſaxo, quod adhuc vivum radice tenetur,
Spernit, & irridet, factíſque immitibus addit
Verba ſuperba ferox & ſpe quoque fraudat amantem.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis, & ante fores hæc verba noviſſima dixit:
Vincis Anaxarete: neque erunt tibi tædia tandem
Ulla ferenda mei: lætos molire triúmphos
Et Pæana voca: nitidáque incingere lauro.
Vincis ait: moriórque libens: age, ferrea gaude.
Certè aliquid laudare mei cogêris, erítque
Quo tibi ſim gratus: meritúmque fatebere noſtrum.
Non tamen ante mihi curam exceſſiſſe memento,
Quàm vitam: geminóq; ſimul mihi luce carendum eſt.
Nec tibi fama mei ventura eſt nuncia leti.

Ipſe

Ipſe ego, ne dubites, adero, præſénſque videbor,
Corpore ut exanimi crudelia lumina paſcas.
Si tamen, ô ſuperi, mortalia facta videtis,
Eſte mei memores: nihil ultrà lingua precari
Suſtinet, & longo facite ut narremur in ævo:
Et, quæ dempſiſtis vitæ, date tempora famæ.
Dixit: & ad poſtes ornatos ſæpe coronis,
Humentes oculos, & pallida brachia tollens,
Cum foribus laquei religaret vincula ſummis,
Hæc tibi certa placent, crudelis & impia dixit:
Inſeruítque caput, ſed tum quoque verſus ad illam eſt.
Atque onus infelix eliſa fauce pependit.
Icta pedum motu, trepidantûm, & multa gementûm
Viſa dediſſe ſonum eſt, adapertáque janua factum
Prodidit, exclamant famuli: fruſtráque levatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa ſinu: complexáque frigida nati
Membra ſui, poſtquam miſerarum verba parentum
Edidit, & matrum miſerarum facta peregit:
Funera ducebat mediam lacrymoſa per urbem,
Luridáque arſuro portabat membra pheretro.
Fortè viæ vicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit: duræque ſonus plangoris in aures
Venit Anaxaretes: quam jam deus ultor agebat.
Mota tamen, videamus, ait, miſerabile funus:
Et patulis iniit tectum ſublime feneſtris.
Víxque bene impoſitum lecto proſpexerat Iphin:
Diriguêre oculi: calidúſque è corpore ſanguis
Inducto pallore fugit: conatáque retro
Ferre pedes, hæſit: conata avertere vultus,
Hoc quoque non potuit: paulatimque occupat artus
Quod fuit in duro jampridem corpore ſaxum.
Néve ea facta putes, dominæ ſub imagine lignum
Servat adhuc Salamis. Veneris quoq; nomine templum
Proſpicientis habet: quorum memor, ô mea lentos
Pone (precor) faſtus: & amanti jungere Nymphæ,
Sic tibi nec vernum naſcentia frigus aduſat

Poma, nec exutiant rapidi florentia venti.
Hæc ubi ne quicquam formas deus aptus in omnes
Edidit, in juvenem rediit: & anilia demit
Instrumenta sibi, talisque apparuit illi,
Qualis ubi appositas nitidissima solis imago
Evicit nubes nullique obstante reluxit:
Vimque parat: sed vi non est opus: inque figura
Capta dei Nympha est, & mutua vulnera sensit.
Proximus Ausonias injusti miles Amuli
Rexit opes: Numitórque senex amissa nepotum
Munere regna capit: festisque Parilibus urbis
Mœnia conduntur: Tatius, patrésque Sabini
Bella gerunt, arcisque via Tarpeia recluſa
Dignam animam pœna congestis exuit armis.
Inde sati Curibus, tacitorum more luporum,
Ore premunt voces: & corpora victa sopore
Invadunt portásque petunt, quas obice firmo
Clauserat Iliades: unam tamen ipsa recluſit,
Nec strepitum verso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit:
Et clausura fuit: nisi quod rescindere nunquam
Diis licet acta deûm. Jano loca juncta tenebant
Naiades Ausoniæ gelido rorantia fonte:
Has rogat auxilium: nec Nymphæ justa petentem
Sustinuêre deam: venásque & flumina fontis
Elicuêre sui: nondum tamen invia Jani
Ora patentis erant, nec iter præcluserat unda:
Lurida supponunt fœcundo sulphura fonti:
Incendúntque cavas fumante bitumine venas,
Viribus his aliisque vapor penetravit ad ima
Fontis: & Alpino modo quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammiferi gemini fumant aspergine postes.
Portáque nequicquam rigidis promissa Sabinis,
Fonte fuit præstructa novo, dum Martius arma
Indueret miles, quem postquam Romulus ultrò
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis

Cor-

Corporibus: ſtrata éſtque ſuis: generíque cruorem
Sanguine cum ſoceri permiſcuit impius enſis.
Pace tamen ſiſti bellum, nec in ultima ferro
Decertare placet, Tatiúmque accedere regno.
Occiderat Tatius, populíſque æquata duobus,
Romule, jura dabas: poſita cum caſſide Mavors
Talibus affatur divúmque hominúmque parentem:
Tempus adeſt genitor (quoniam fundamine magno
Res Romana valet, & præſide pendet ab uno)
Præmia jam promiſſa mihi, dignóque nepoti
Solvere, & ablatum terris imponere cœlo.
Tu mihi conſilio quondam præſente deorum
(Nam memoro, memorique animo pia verba notavi)
Unus erit, quem tu tolles ad ſydera cœli,
Dixiſti: rata ſit verborum ſumma tuorum.
Annuit omnipotens: & nubibus aëra cæcis
Occuluit, tonitrúque, & fulgure terruit orbem.
Quæ ſibi promiſſæ ſenſit data ſigna rapinæ,
Innixúſque haſtæ preſſos temone cruento
Impavidus conſcendit equos Gradivus, & ictu
Verberis increpuit, pronúmque per aëra lapſus
Conſtitit in ſummo nemoroſi colle Palati:
Reddentémque ſuo non regia jura Quiriti
Rettulit Iliaden, corpus mortale per auras
Dilapſum tenues: ut latâ plumbea ſundâ
Miſſa ſolet media glans intabeſcere cœlo,
Pulchra ſubit facies: & pulvinaribus altis
Dignior eſt, qualis trabeati forma Quirini.
Flebat ut amiſſum conjux, cùm regia Juno,
Irin ad Herſiliam deſcendere limite curvo
Imperat, & vacuæ ſua ſic mandata referre.
O & de Latio, ô & de gente Sabina
Præcipuum matrona decus, digniſſima tanti
Ante fuiſſe viri conjux, nunc eſſe Quirini:
Siſte tuos fletus: &, ſi tibi cura videndi
Conjugis eſt, duce me lucum pete, colle Quirino
Qui viret, & templum Romani regis obumbrat.

Paret: & in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam jussis compellat vocibus Iris.
Illa verecundo vix tollens lumina vultu:
O dea (namque mihi, nec quæ sis dicere promptum est,
Et liquet esse deam) duc, ô duc, inquit, & offer
Conjugis ora mihi: quem si modo posse videre
Fata semel dederint, cœlum accepisse videbor.
Nec mora: Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles. Ibi fidus ab æthere lapsum
Decidit in terras: à cujus lumine flagrans
Hersiliæ crinis cum sydere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanæ conditor urbis
Excipit: & priscum pariter cum corpore nomen (est.
Mutat, Orámque vocat, quæ nunc dea juncta Quirino

PUB. OVIDII NASONIS Metamorphoseon

LIBER XV.

QUæritur interea quis tantæ pondera molis
sustineat tantóque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum prænuntia veri
Fama Numam: non ille satis cognósse Sabinæ
Gentis habet ritus: animo majora capaci
Concipit: &, quæ sit rerum natura, requirit.
Hujus amor curæ, patria Curibúsque relictis
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris,
Mœnia quæsenti, sic è senioribus unus

Rettulit

Rettulit indigenis, veteris non inſcius ævi:
Dives ab Oceano bobus, Jove natus, Iberis,
Littora felici tenuiſſe Lacinia curſu
Fertur, & armento teneras errante per herbas,
Ipſe domum magni, nec ir hoſpita tecta Crotonis
Intrâſſe, & requie longum relevâſſe laborem.
Atque ita diſcedens, ævo, dixiſſe nepotum
Hîc locus urbis erit, promiſſâque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myſelus, illius diis acceptiſſimus ævi.
Hunc ſuper incumbens preſſum gravitate ſoporis
Claviger alloquitur: lapidoſas Æſaris undas
I pete diverſi, patrias, age, deſere ſedes.
Et, niſi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Poſtea diſcedunt pariter ſomnúſque deúſque,
Surgit Alemonides: tacitáque recentia mente
Viſa refert: pugnátque diu ſententia ſecum.
Numen abire jubet: prohibent diſcedere leges:
Pœnáque mors poſita eſt patriam mutare volenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat denſiſſima ſydereum nox:
Viſus adeſſe idem deus eſt: eadémque monere,
Et niſi paruerit, plura & graviora minari.
Pertimuit, patriúmque ſimul transferre parabat
In ſedes penetrale novas: fit murmur in urbe:
Spretarúmque agitur legum reus: utque peracta eſt
Cauſa prior, criménque patet ſine teſte probatum:
Squalidus ad ſuperos tendens reus ora, manúſque,
O cujus cœlum bis ſex fecêre labores,
Fer precor, inquit, opem: nam tu mihi criminis autor.
Mos erat antiquis, niveis, atríſque lapillis
His damnare reos, illis abſolvere culpa.
Tunc quoque ſic lata eſt ſententia triſtis: & omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam,
Quæ ſimul effudit numerandos verſa lapillos,
Omnibus è nigro color eſt mutatus in album:
Candidáque Herculeo ſententia nunciata facta

Solvit,

Solvit Alemoniden: grates agit ille parenti
Amphitryoniadæ: ventísque faventibus æquor
Navigat Ionium: Lacedæmoniúmque Tarentum
Præterit, & Sybarim, Salentinúmque Neæthum,
Thurimósque ſinus, Themeſinque, & Iapygis arva.
Víxque pererratis, quæ ſpectant littora, terris
Invenit Æſarei fatalia fluminis ora.
Nec procul hinc tumulum, ſub quo ſacrata Crotonis
Oſſa tegebat humus, juſſáque ibi mœnia terrâ
Condidit: & nomen tumulati traxit in urbem.
Talia conſtabat certâ primordia famâ
Eſſe loci, poſitæque Italis in finibus urbem.
Vir fuit hic ortu Samius, ſed fugerat unà,
Et Samon, & dominos: odióque tyrannidis exul
Sponte erat, iſque licet cœli regione remotus,
Mente deos adiit, & quæ natura negabat
Viſibus humanis, oculis ea pectoris hauſit.
Cumque animo, & vigili perſpexerat omnia cura,
In medium diſcenda dabat, cœtúmque ſilentûm,
Dictáque mirantûm, magni primordia mundi,
Et rerum cauſas, & quid natura docebat:
Quid deus, unde nives, quæ fulminis eſſet origo:
Juppiter, an venti, diſcuſſa nube, tonarent:
Quid quateret terras, qua ſydera lege mearent:
Et quodcunque latet, primúſque animalia menſis
Arguit imponi: primus quoque talibus ora
Docta quidem ſolvit, ſed non & credita verbis:
Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora: ſunt fruges: ſunt deducentia ramos
Pondere poma ſuo, tumidæque in vitibus uvæ:
Sunt hervæ dulces, ſunt quæ miteſcere flamma,
Molliríque queant: nec vobis lacteus humor
Eripitur, nec mella thymi redolentia flore.
Prodiga divitias alimentáque mitia tellus
Suggerit, atque epulas ſine cæde & ſanguine præbet,
Carne feræ ſedant jejunia: nec tamen omnes:
Quippe equus, & pecudes, armentáq; gramine vivunt:

At quibus ingenium eſt immanſuetúmque ferúmque
Armeniæ tigres, iracundíque leones,
Cumque lupis urſi, dapibus cum ſanguine gaudent.
Heu quantum ſcelus eſt in viſcere viſcera condi,
Congeſtóque avidum pingueſcere corpore corpus:
Alteriúſque animantem animantis vivere leto!
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra creat, nil te niſi triſtia mandere ſævo
Vulnera dente juvat, ritúſque referre Cyclopum?
Nec, niſi perdideris alium, placare voracis
Et male morati poteris jejunia ventris?
At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
Fœtibus arboreis, & quas humus educat, herbis
Fortunata fuit: nec pollait ora cruore.
Tunc & aves tutæ movére per aëra pennas:
Et lepus impavidus mediis erravit in arvis:
Nec ſua credulitas piſcem ſuſpenderat hamo.
Cuncta ſine inſidiis, nullámque timentia fraudem,
Plenáque pacis erant: poſtquam non utilis autor
Victibus invidit, (quiſquis fuit ille deorum)
Corporeáſque dapes avidam demerſit in alvum:
Fecit iter ſceleri: primóque è cæde ferarum,
Incaluiſſe poteſt maculatum ſanguine ferrum,
(Idque ſatis fuerat) noſtrúmque petentia letum
Corpora miſſa neci ſalva pietate fatemur:
Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longiùs inde nefas abiit, & prima putatur
Hoſtia ſus meruiſſe mori: quia ſemina pando
Eruerit roſtro, ſpémque interceperit anni.
Vite caper morſa Bacchi mactatus ad aras
Ducitur ultoris: nocuit ſua culpa duobus.
Quid meruiſtis oves placidum pecus, inque tuendos
Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar?
Mollia quæ nobis veſtras velamina lanas
Præbetis, vitáque magis, quam morte, juvatis?
Quid meruêre boves, animal ſine fraude dolóque,
Innocuum, ſimplex, natum tolerare labores?

Imme-

Immemor eſt demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit, curvi dempto modò pondere aratri,
Ruricolam mactare ſuum: qui trita labore,
Illâ, quibus toties durum renovaverat arvum,
Tot dederat meſſes, percuſſit colla ſecuri.
Nec ſatis eſt, quod tale nefas committitur: ipſos
Inſcripsêre deos ſceleri, numénque ſupernum
Cæde laboriferi credunt gaudere juvenci.
Victima labe carens, & præſtantiſſima forma,
(Nam placuiſſe nocet) vittis præſignis, & auro
Siſtitur ante aras: audítque ignara precantem:
Imponíque ſui videt inter cornua fronti
Quas coluit fruges: percuſſâque ſanguine cultros
Inficit in liquida prævíſos forſitan unda.
Protinus erectas viventi pectore fibras
Inſpiciunt, mentéſque deûm ſcrutantur in illis.
Unde fames homini vetitorum tanta ciborum eſt?
Audetis veſci, genus ô mortale! quod oro,
Ne facite: & monitis animos advertite noſtris:
Cumque boum dabitis cæſorum membra palato,
Mandere vos veſtros ſcite & ſentite colonos.
Et quoniam deus ora movet, ſequar ora moventem
Rite deum, delphóſque meos, ipſúmque recludam
Æthera, & anguſtæ reſerabo oracula mentis.
Magna, nec ingeniis inveſtigata priorum,
Quæque diu latuêre, canam: juvat ire per alta
Aſtra, juvat terris, & inerti ſede relicta,
Nube vehi, validíque humeris inſiſtere Atlantis:
Palantéſque homines paſſim, ac rationis egentes,
Deſpectare procul, trepidóſque obitúmque timentes
Sic exhortari, ſortémque evolvere fati.
O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Styga, quid tenebras, & nomina vana timetis?
Materiem vatum, falſique pericula mundi?
Corpora ſive rogus flammâ, ſeu tabe vetuſtas
Abſtulerit, mala poſſe pati non ulla putetis.
Morte carent animæ: ſempérque priore relicta

Sede,

Sede, novis domibus vivunt, habitátque receptæ.
Ipſe ego (nam memini) Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram: cui pectore quondam
Hæſit in adverſo gravis haſta minoris Atridæ.
Cognovi clypeum lævæ geſtamina noſtræ
Nuper Abanteis, templo Junonis, in Argis.
Omnia mutantur: nihil interit, errat & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoſlibet occupat artus
Spiritus, éque feris humana in corpora tranſit,
Inque feras noſter: nec tempore deperit ullo.
Utque novis facilis ſignatur cera figuris,
Nec manet ut fuerat, nec formas ſervat eaſdem
Sed tamen ipſa eadem eſt: animam ſic ſemper eandem
Eſſe, ſed in varias doceo migrare figuras.
Ergo nè pietas ſit victa cupidine ventris
Parcite (vaticinor) cognatas cæde nefanda
Exturbare animas, nec ſanguine ſanguis alatur.
Et quoniam magno feror æquore: plenáque ventis
Vela dedi: nihil eſt tota quod perſtet in orbe.
Cuncta fluunt: omníſque vagans formatur imago:
Ipſa quoque aſſiduo labuntur tempora motu,
Non ſecus ac flumen: neque enim conſiſtere flumen
Nec levis hora poteſt: ſed ut unda impellitur unda,
Urgetúrque eadem, veniens urgétque priorem:
Tempora ſic fugiunt pariter, paritérque ſequuntur:
Et nova ſunt ſemper: nam quod fuit antè relictum eſt:
Fítq; quod haud fuerat: momentáq; cuncta novantur.
Cernis, & emenſas in lucem tendere noctes:
Et jubar hoc nitidum nigræ ſuccedere nocti.
Nec color eſt idem cœlo, quum laſſa quiete
Cuncta jacent media, quúmque albo Lucifer exit
Clarus equo: rurſúſque alius, quum prævia lucis
Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem.
Ipſe dei clypeus, terrâ quum tollitur imâ,
Mane rubet, terráque rubet quum conditur imâ,
Candidus in ſummo eſt: melior natura quòd illîc
Ætheris eſt: terræque procul contagia fugit,

Nec

Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ
Esse potest usquam: sempérque hodierna sequente,
Si crescit, minor est: major, si contrahit orbem.
Quid? non in species secedere quatuor annum
Aspicis, ætatis peragentem imitamina nostræ?
Nam tener, & lactens, puerique simillimus ævo
Vere novo est: tunc herba nitens, & roboris expers
Turget, & insolida est: & spe delectat agrestes.
Omnia tum florent, florúmque coloribus almus
Ludit ager: neque adhuc virtus in frondibus ulla est.
Transit in Æstatem post Ver, robustior annus,
Fitque valens juvenis: nec enim robustior ætas
Ulla, nec uberior, nec quæ magis ardeat, ulla est.
Excipit Autumnus, posito fervore juventæ
Maturus, mitísque inter juvenémque senémque
Temperie medius, sparsus quoque tempora canis.
Inde senilis Hyems tremulo venit horrida passu,
Aut spoliata suos, aut quos habet, alba capillos.
Nostra quoque ipsorum semper, requiéque sine ulla
Corpora vertuntur: nec enim seimúsve simúsve,
Cras erimus, fuit illa dies, qua semina tantùm,
Spésque hominum primæ, matrísque habitavimus alvo.
Artifices natura manus admovit: & angi
Corpora viscéribus distentæ condita matris
Noluit: éque domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem jacuit sine viribus infans:
Mox quadrupes, ritúque tulit sua membra ferarum:
Paulatímque tremens, & nondum poplite firmo
Constitit adjutísque aliquo conamine nervis.
Inde valens velóxque furit: spatiúmque juventæ
Transit: &, emeritis medii quoque temporis annis,
Labitur occiduæ per iter declive senectæ,
Subruit hæc, ævi demolitúrque prioris
Robora: flétque Milon senior, cùm spectat inanes
Illos, qui fuerant solidarum more ferarum
Herculeis similes fluidos pendere lacertos.
Flet quoque ut in speculo rugas conspexit aniles

Tyn-

Tyndaris, & ſecum, cur ſit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum, túque invidioſa vetuſtas
Omnia deſtruitis: vitiatáque dentibus ævi,
Paulatim lenta conſumitis omnia morte.
Hæc quoque non perſtant, quæ nos elementa vocamus;
Quáſque vices peragant, animos adhibete, docebo.
Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet: ex illis duo ſunt onerosa, ſuóque
Pondere in inferius, tellus atque unda feruntur:
Et totidem gravitate carent, nullóque premente
Alta petunt, aër, atque aëre purior ignis.
Quæ quanquam ſpatio diſtent, tamen omnia fiunt
Ex ipſis: & in ipſa cadunt: reſolutáque tellus
In liquidas rarefcit aquas, tenuatus in auras,
Aëráque humor abit: dempto quoque pondere rurſus
In ſuperos aër tenuiſſimus emicat ignes:
Inde retrò redeunt, idémque retexitur ordo.
Ignis enim denſum ſpiſſatus in aëra tranſit:
Hinc in aquas: tellus glomeratâ cogitur undâ.
Nec ſpecies ſua cuique manet: rerúmque novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.
Nec perit in tanto quicquam (mihi credite) mundo:
Sed variat, faciemque novat, naſcíque vocatur,
Incipere eſſe aliud, quàm quod fuit ante: moríque
Deſinere illud idem: quum ſunt huc forſitan illa,
Hæc tranſlata illuc: ſummâ tamen omnia conſtant.
Nil equidem durare diu ſub imagine eadem
Crediderim: ſic ad ferrum veniſtis ab auro
Secula: ſic toties verſa eſt fortuna locorum.
Vidi ego, quod fuerat quondam ſolidiſſima tellus,
Eſſe fretum: vidi factas ex æquore terras,
Et procul à pelago conchæ jacuêre marinæ,
Et vetus inventa eſt in montibus anchora ſummis:
Quodque fuit campus, vallem decurſus aquarum
Fecit: & eluvie mons eſt deductus in æquor,
Eque paludoſa ſiccis humus aret arenis:
Quæque ſitim tulerant, ſtagnata paludibus hument:

Hic

Hic fontes natura novos emisit, & illic
Clausit: & antiquis tam multa tremoribus orbis
Flumina prosiliunt: aut exiccata residunt.
Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu,
Existit procul hinc: alióque renascitur orbe:
Sic modò combibitur, tecto modò gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in agris.
Et Mysum, capitísque sui, ripæque prioris
Pœnituisse ferunt alia nunc ire Caycum.
Nec non Sicanias volvens Amasenus arenas
Nunc fluit: interdum suppressis fontibus aret,
Antè bibebatur, nunc quas contingere nolis
Fundit Anigrus aquas: postquam (nisi vatibus omnis
Eripienda fides) illic lavêre Bimembres
Vulnera, clavigeri quæ fecerat Herculis arcus.
Quid? non & Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharósque
Et Phœnissa Tyrus: quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam veteres habuere coloni:
Nunc freta circumeunt: Zancle quoque juncta fuisse
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abstulit, & media Tellurem reppulit unda.
Si quæras Helicen, & Buran Achaidas urbes,
Invenies sub aquis: & adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.
Est propé Pittheam tumulus Trœzena, sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus, nam (res horrenda relatu)
Vis fera ventorum, cæcis inclusa cavernis,
Expirare aliqua cupiens, luctatáque frustra
Liberiore frui cœlo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec pervia flatibus esset;
Extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
Tendere vesicam solet, aut direpta bicornis
Terga capri: tumor ille loci permansit, & alti
Collis habet speciem, longóque induruit ævo.

Plu-

Plurima cum ſubeant audita, nec agnita nobis
Pauca ſuper referam, quid? non & lympha figras
Dátque capítque novas? medio tua, corniger, amnon,
Unda die gelida eſt, ortúque obitúque caleſcit.
Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum luna receſſit in orbes.
Flumen habent Cicones: quod potum ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis, & hinc Sybaris veſtris conterminus oris,
Electro ſimiles faciunt, auróque capillos.
Quodq; magis mirum eſt: ſunt, qui non corpora tantũ,
Verùm animos etiam valeant mutare, liquores.
Cui non audita eſt obſcœnæ Salmacis unda?
Æthiopéſque lacus? quos ſi quis faucibus hauſit,
Aut furit, aut patitur mirum gravitate ſoporem.
Clitorio quicunque ſitim de fonte levârit,
Vina fugit, gaudétque meris abſtemius undis.
Seu vis eſt in aqua calido contraria vino:
Sive, quod indigenæ memorant Amathaone natus
Prœtidas attonitas poſtquam per carmen & herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Miſit aquas, odiúmque meri permanſit in undis.
Hinc fluit effectu diſpar Lynceſtius amnis:
Quem quicunque parum moderato gutture traxit,
Haud alter titubat, quàm ſi mera vina bibiſſet.
Eſt lacus Arcadiæ, Pheneum dixêre priores,
Ambiguis ſuſpectus aquis: quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ: ſine noxa luce bibuntur.
Sic alias, aliáſque, lacus & flumina vires
Concipiunt: tempúſque fuit, quo navit in undis,
Nunc ſedet Ortygie: timuit concurſibus Argo
Undarum ſparſas Symplegadas eliſarum:
Quæ nunc immotæ perſtant, ventíſque reſiſtunt.
Nec quæ ſulphureis ardet fornacibus, Ætna
Ignea ſemper erit: neque enim fuit ignea ſemper.
Nam ſive eſt animal Tellus, & vivit, habétque
Spiramenta locis flammam exhalantia multis,

Spiradi mutare vias, quotiésque movetur,
Has hire potest, illas aperire cavernas:
Sive lves imis venti cohibentur in antris,
Saxáque cum saxis, & habentem semina flammæ
Materiam jactant, ea concipit ignibus ignem,
Antra relinquentur sedatis frigida ventis:
Sive bitumineæ rapiunt incendia vires,
Luteáve exiguis arescunt sulfura fumis.
Nempe ut terra cibos, alimentáque pinguia flammæ,
Non dabit, absumptis per longum viribus ævum,
Naturæque suum nutrimen deerit edaci:
Non feret illa famem, desertáque deseret ignes.
Esse viros fama est in Hyperborea Pallene,
Qui soleant levibus velari corpora plumis,
Cùm Tritoniacam novies subiêre paludem.
Haud equidem credo: sparsæ quoque membra veneno
Exercere artes Scythades memorantur easdem.
Siqua fides rebus tamen est addenda probatis:
Nonne vides quæcunque mora, fluidóque calore
Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
I quoque delectos mactatos obrue tauros:
(Cognita res usu) de putri viscera passim
Florilegæ nascuntur apes, quæ more parentum
Rura colunt, operíque favent, in spémque laborant:
Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
Concava littoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, caudáque minabitur unca.
Quæque solent canis frondes intexere filis
Agrestes tineæ (res observata colonis)
Ferali mutant cum papilione figuram.
Semina limus habet virides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus: mox apta natando
Crura dat: útque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior superat partes mensura priores:
Nec catulus, partu quem reddidit Ursa recenti,
Sed malè viva caro est: lambendo mater in artus

Fin-

Fingit, & in formam, quantam cupit ipſa, reducit.
Nonne vides, quos cera tegit ſexangula fœtus,
Melliferarum apium ſine membris corpora naſci?
Et ſerósque pedes, ſeráſque aſſumere pennas?
Junonis volucrem, quæ caudà ſydera portat,
Armigerúmque Jovis, Cythereidáſque columbas,
Et genus omne avium mediis è partibus ovi
Ni ſciret fieri, quis naſci poſſe putaret?
Sunt qui, cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulcro,
Mutari credunt humanas angue medullas:
Hæc tamen ex aliis generis primordia ducunt.
Una eſt, quæ reparet, ſéque ipſa reſeminet ales;
Aſſyrii Phœnica vocant: nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lacrymis, & ſucco vivit amomi.
Hæc ubi quinque ſuæ complevit ſecula vitæ,
Ilicis in ramis, tremulæque cacumine palmæ,
Unguibus, & duro nidum ſibi conſtruit ore:
Quo ſimulac caſias, & nardi lenis ariſtas,
Quaſſáque cum fulva ſubſtravit cinnama myrrha,
Se ſuper imponit, finítque in odoribus ævum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum Phœnica renaſci.
Cum dedit huic ætas vires, oneríque ferendo,
Ponderibus nídi ramos levat arboris altæ:
Fértque pius cunáſque ſuas, patriúmque ſepulchrum:
Pérque leves auras Hyperionis urbe potitus,
Ante fores ſacras Hyperionis æde reponit.
Si tamen eſt aliquid miræ novitatis in iſtis,
Alternare vices, & quæ modò fœmina tergo
Paſſa marem eſt, nunc eſſe marem miremur Hyænam.
Id quoque quod ventis animal nutritur, & aura,
Protinus aſſimulat, tetigit quoſcunque calores.
Victa racemifero Lyncas dedit India Bacchо:
E quibus ut memorant, quicquid veſica remiſit,
Vertitur in lapides: & congelat aëra tactu.
Sic & Coralium, quo primùm contigit auras
Tempore, durescit, mollis fuit herba ſub undis.

Desinet ante dies, & in alto Phœbus anhelos
Æquore tinget equos, quam consequar omnia dictis
In species transllata novas: sic omnia verti
Cernimus: atque alias assumere robora gentes,
Concidere has: sic magna fuit, censúque virisque
Pérque decem potuit tantum dare sanguinis annos:
Nunc humilis veteres tantummodo Troja ruinas,
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.
Clara fuit Sparte; magnæ viguêre Mycenæ:
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces:
Vile solum Sparte est: altæ cecidere Mycenæ:
Oedipodioniæ quid sunt, nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant, nisi nomen, Athenæ?
Nunc quoq; Dardaniam fama est consurgere Romã
Appenninigenæ quæ proxima Tybridis undis,
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat, & olim
Immensi caput orbis erit: sic dicere vates,
Faticinásque ferunt sortes: quantúmque recordor,
Dixerat Æneæ, cum res Trojana labaret,
Priamides Helenus flenti dubióque salutis:
Nate dea, si nota satis præsagia nostræ
Mentis habes: non tota cadet te sospite Troja.
Flamma tibi ferúmque dabunt iter: ibis: & unà
Pergama rapta feres: donec Trojæque tibíque
Externum patrio contingat amicius arvum.
Urbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est, nec erit, nec visa priõribus annis.
Hanc alii proceres per secula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet: quo cùm tellus erit usa, fruentur
Æthereæ sedes: cœlúmque erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse Penatigero Æneæ
Mente memor refero: cognataque mœnia lætor
Crescere: & utiliter Phrygibus vicisse Pelasgos,
N tamen oblitis ad metam tendere longè
Expatiemur: quis, cœlum, & quodcunque sub illo est

Immu-

Immutat formas, tellúſque, & quicquid in illa eſt.
Nos quoque pars mundi (quoniam non corpora ſolum:
Verum etiam volucres animæ ſumus: inque ferinas
Poſſumus ire domos: pecudúmque in pectore condi)
Corpora quæ poſſunt animas habuiſſe parentum,
Aut fratrum, aut aliquo junctorum fœdere nobis,
Aut hominum: certè tuta eſſe, & honeſta ſinamus:
Néve Thyeſtæis cumulemus viſcera menſis,
Quàm malè conſueſcit, quàm ſe parat illa cruori
Impius humano, vetuli qui guttura cultro
Rumpit: & immotas præbet mugitibus aures,
Aut qui vagitus ſimiles puerilibus hœdum
Edentem jugulare poteſt: aut alite veſci
Cui dedit ipſe cibos, quantum eſt quod deſit in iſtis
Ad plenum facinus, quis tranſitus inde paratur?
Bos aret, aut mortem ſenioribus imputet annis.
Horríferum contra Borean ovis arma miniſtret.
Ubera dent ſaturæ manibus preſſanda capellæ.
Retia cum pedicis, laqueóſque, artéſque doloſas
Tollite, nec volucres viſcata fallite virga:
Nec formidantes cervos includite pennis:
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
Perdite ſiqua nocent, verùm hæc quoq; perdite tantum:
Ora vacent epulis, alimentáque congrua carpant.
Talibus atque aliis inſtructo pectore dictis,
In patriam remeaſſe ferunt: ultróque petitum
Accepiſſe Numam populi Latialis habenas:
Conjuge qui felix Nympha, ducibúſque Camœnis
Sacrificos docuit ritus: gentémque feroci
Aſſuetam bello, pacis traduxit ad artes.
Qui poſtquam ſenior regnúmque ævúmque peregit,
Extinctum Latiæque nurus, populúſque patréſque
Deflevêre Numam: nam conjux urbe relicta,
Vallis Aricinæ dentis latet abdita ſylvis:
Sacráque Oreſteæ genitu, queſtúque Dianæ
Impedit, ah quoties Nymphæ nemoriſque, lacúſque,
Ne faceret, monuêre! & conſolantia verba

Dixerunt! quoties flenti Theſeïus heros,
Siſte modum, dixit: nec enim fortuna querenda
Sola tua eſt: ſimiles aliorum reſpice caſus:
Mitius iſta feres: utinámque exempla dolentem,
Non mea te poſſent releva e: ſed & mea poſſunt.
Fando aliquem Hyppolitum veſtras ſi contigit aures,
Credulitate patris, ſceleratæ & fraude novercæ
Occubuiſſe neci, mirabere, víxque probabo,
Sed tamen ille ego ſum: me Paſiphaeïa quondam
Tentatum fruſtra patrium temerare cubile,
Quod voluit, finxit voluiſſe: & crimine verſo,
Indiciíve metu magis, offenſáve repulſæ
Arguit, immeritúmque pater projecit ab urbe:
Hoſtilíque caput prece deteſtatur euntis.
Pittheiam profugo curru Trœzena petebam:
Jamque Corinthiaci carpebam littora ponti:
Cùm mare ſurrexit: cumulúſque immanis aquarum
In montis ſpeciem curvari, & creſcere viſus,
Et dare mugitus, ſummóque cacumine findi.
Cornigerhinc taurus ruptis expellitur undis,
Pectoribúſque tenus molles erectus in auras,
Naribus, & patulo partem maris evomit ore.
Corda pavent comitum, mihi mens interrita manſit,
Exiliis contenta ſuis: tum colla feroces
Ad freta convertunt, arrectíſque auribus horrent
Quadrupedes: monſtríque metu turbantur: & altis
Præcipitant currus ſcopulis: ego ducere vana
Fræna manu, ſpumis albentibus oblita luctor:
Et retro lentas tendo reſupinus habenas.
Nec vires tamen has rabies ſuperaſſet equorum,
Ni rota, perpetuum quæ circumvertitur axem,
Stipitis occurſu fracta & dejecta fuiſſet.
Excutior curru: lorísque tenentibus artus
Viſcera viva trahi, nervos in ſtirpe teneri,
Membra rapi partim, partim reprenſa relirqui:
Oſſa gravem dare fracta ſonum, feſſámque videres
Exhalare animam, nullásque in corpore partes,

Noſcere

Noſcere quas poſſes: unúmque erat omnia vulnus.
Num potes, aut audes cladi componere noſtræ,
Nympha tuam? vidi quoque luce carentia regna;
Et lacerum fovi Phlegethontide corpus in unda.
Nec, niſi Apollineæ valido medicamine prolis,
Reddita vita foret: quam poſtquam fortibus herbis
Atque ope Pæonia, Dite indignante, recepi:
Tum mihi ne præſens augerem muneris hujus
Invidiam, denſas objecit Cynthia nubes.
Utque forem tutus, poſſémque impune videri,
Addidit ætatem: nec cognoſcenda reliquit
Ora mihi, Cretéque diu dubitavit habendam
Traderet, an Delon. Delo Cretáque relictis,
Hic poſuit, noménque ſimul, quod poſſit equorum
Admonuiſſe, jubet deponere: quique fuiſti
Hippolitus, dixit, nunc idem Virbius eſto.
Hoc nemus inde colo: de Diiſque minoribus unus
Numine ſub dominæ lateo, atque aſſentior illi.
Non tamen Ægeriæ luctus aliena levare
Damna valent: montiſque jacens radicibus imis
Liquitur in lacrymas, donec pietate dolentis
Mota ſoror Phœbi, gelidum de corpore fontem
Fecit, & æternas artus tenuavit in undas.
At Nymphas tetigit nova res: & Amazone natus
Haud aliter ſtupuit, quàm cum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam motis aſpexit in arvis,
Sponte ſua primùm nullóque agitante moveri:
Sumere mox hominis, terræque amittere formam:
Oráque venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixêre Tagen: qui primus Hetruſcam
Edocuit gentem caſus aperire futuros.
Utque Palatinis hærentem collibus olim,
Cum ſubitò vidit frondeſcere Romulus haſtam,
Quæ radice nova, non ferro ſtabat adacto:
Et jam non telum, ſed lerti viminis arbor,
Non expectatas dabat admirantibus umbras.
Aut ſua fluminea quum vidit Cippus in unda

Cornua: vidit enim falsámque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem sæpe relatis
Quæ vidit, tetigit: nec jam sua lumina damnans
Restitit, ut victor domito veniebat ab hoste.
Ad cœlúmque oculos, & eodem cornua tollens
Quicquid ait, superi, monstro portenditur isto,
Seu lætum est aliquid patriæ, populóque Quirini,
Sive minax mihi sit: viridíque è cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras,
Vináque dat pateris: mactatarúmque bidentum
Quid sibi significant trepidantia consulit exta.
Quæ simul aspexit Tyrrhenæ gentis aruspex,
Magna quidem rerum molimina vidit in illis:
Non manifesta tamen, cùm verò sustulit acre
A pecudis fibris ad Cippi cornua lumen,
Rex ait, ô salve: tibi enim, tibi Cippe tuisque
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces:
Tu modò rumpe moras: portásque intrare patentes
Adpropera: sic fata jubent, namque urbe receptus
Rex eris: & sceptro tutus potière perenni.
Rettulit ille pedem: torvámque à mœnibus urbis
Avertens faciem, Procul ô procul omnia dixit.
Talia dii pellant: multóque ego justius, ævum
Exul agam; quàm me videant Capitolia regem,
Dixit, & extemplo populúmque gravémque senatum
Convocat: ante tamen capitis nova cornua fronde
Velat: & aggeribus factis à milite forti
Insistit: priscóque deos de more precatus,
Est, ait, hîc unus, quem vos nisi pellitis urbe
Rex erit: is qui sit, signo non nomine dicam.
Cornua fronte gerit: quem vobis indicat augur,
Si Romam intrârit, famularia jura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas.
Sed nos obstitimus: quamvis conjunctior illo
Nemo mihi est: vos urbe virum prohibete Quirites.
Vel, si dignus erit, gravibus vincite catenis;
Aut finite nefas fatalis morte tyranni.

Qualia

Qualia ſuccinctis, ubi trux inſibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt: aut qualia fluctus
Æquorei faciunt, ſi quis procul audiat illos:
Tale ſonat populus: ſed per confuſa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet una. Quis ille eſt?
Et ſpectant frontes, prædictáque cornua quærunt.
Rurſus ad hos Cippus, Quem poſcitis, inquit, habetis,
Et dempta capiti, populo prohibente, corona,
Exhibuit gemino præſignia tempora cornu.
Demisêre oculos omnes: gemitúmque dedêre:
Atque illud meritis charum (quis credere poſſit?)
Inviti vidêre caput: nec honore carere
Ulteriùs paſſi, feſtam impoſuêre coronam.
At proceres, Quoniam muros intrare vetaris,
Ruris honorati tantum tibi Cippe dedêre:
Quantum depreſſo ſubjectis bobus aratro
Complecti poſſes, ad finem lucis ab ortu.
Cornuáque auratis miram referentia formam
Poſtibus inſculpunt, longum manſura per ævum.
Pandite nunc Muſæ: præſentia numine vatum,
(Scitis enim, nec vos fallit ſpecioſa vetuſtas)
Unde Coronidem circumflua Tybridis alti
Inſula Romuleæ ſacris arceſſerit urbis.
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras:
Pallidáque exargui ſqualſebant corpora morbo.
Funeribus feſſi, poſtquam mortalia cernunt
Tentamenta nihil, nihil artes poſſe medentum,
Auxilium cœleſte petunt: mediámque tenentis
Orbis humum Delphos adeunt oracula Phœbi:
Utque ſalutifera miſeris ſuccurrere rebus
Sorte velit, tantæque urbis mala finiat, orant.
Et locus, & laurus, & quas habet ipſe pharetras,
Intremuêre ſimul: cortináque reddidit imo
Hanc adyto vocem, pavefactáque corpora movit:
Quod petis hinc, propiore loco, Romane, petiſſes:
Et pete nunc propiore loco: nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus eſt, ſed Apolline nato:

Ite bonis avibus, prolémque accerſite noſtram.
Juſſa Dei prudens poſtquam accepêre Senatus,
Quam colat, explorat juvenis Phœbeïus urbem.
Quique petunt ventis Epidauria littora, mittunt.
Quæ ſimul incurva miſſi tetigere carina:
Concilium, Graióſque patres adiêre, daréntque,
Oravêre deum: qui præſens funera gentis
Finiat Auſoniæ: certant addiſcere ſortes.
Diſſidet, & variat ſententia: párſque negandum
Non putat auxilium: multi retinere, ſuámque
Non emittere opem, nec numina tradere ſuadent,
Dum dubitant, ſeram pepulêre crepuſcula lucem:
Umbráque telluris tenebras induxerat orbi;
Cùm decus in ſomnis opifer conſiſtere viſus
Ante tuum, Romane, torum: ſed qualis in æde
Eſſe ſolet, baculúmque tenens agreſte ſiniſtra,
Cæſariem longæ dextra deducere barbæ,
Et placido tales emittere pectore voces:
Pone metus: veniam, ſimulacráque noſtra relinquam.
Hunc modò ſerpentem, baculum qui nixibus ambit,
Perſpice, & uſque nota, viſum ut cognoſcere poſſis:
Vertar in hunc: ſed major ero: tantúſque videbor,
In quantum verti cœleſtia corpora poſſunt.
Extemplò cum voce deus, cum voce deóque
Somnus abit: ſomníque fugam lux alma ſecuta eſt:
Poſtera ſydereos Aurora fugaverat ignes:
Incerti quid agant proceres, ad templa petiti
Conveniunt operoſa Dei: quaque ipſe morari
Sede velit, ſignis cœleſtibus indicet, orant.
Vix bene deſierant, cùm criſtis aureus altis
In ſerpente deus prænuntia ſibila movit:
Adventúque ſuo, ſignúmque, aráſque, foréſque,
Marmoreúmque ſolum, faſtigiáque aurea movit.
Pectoribúſque tenus mediâ ſublimis in æde,
Conſtitit: atque oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pavet: cognovit numina caſtus
Evinctus vitta criſpis albente ſacerdos,

En

En deus eſt! deus eſt! animis linguíſque favete,
Quiſquis adeſt, dixit: ſis, ô pulcherrime, viſus
Utiliter populóſque juves tua ſacra colentes.
Quiſquis adeſt, viſum veneratur numen: & omnes
Verba ſacerdotis referunt geminata piúmque
Æneadæ præſtant & voce, & mente favorem.
Annuit his, motíſque deus rata pignora criſtis,
Et repetita dedit vibratâ ſibila linguâ.
Tum gradibus nitidis elabitur: oráque retrò
Flectit: & antiquas abiturus reſpicit aras:
Aſſuetáſque domos, habitataque templa ſalutat:
Inde per injectis adopertam floribus ingens
Serpit humum: flectitque ſinus: mediámque per urbem
Tendit ad incurvo munitos aggere portus.
Reſtitit hîc: agménque ſuum, turbæque ſequentis
Officium placido viſus dimittere vultu,
Corpus in Auſonia poſuit rate: numinis illa
Senſit onus: preſſáque dei gravitate carina,
Æneadæ gaudent: cæſóque in littore tauro,
Torta coronatæ ſolvunt retinacula navis,
Implêrat levis aura ratem: deus eminet altè,
Impoſitáque premens puppim cervice recurvam
Cæruleas deſpectat aquas: modicíſque per æquor
Ionium Zephyris, ſexto Pallantidos ortu
Italiam tenuit: prætérque Lacinia templa
Nobilitate Dea, Scyllæáque littora fertur.
Linquit Iapygiam, lævíſque Amphryſia remis
Saxa fugit, dextrâ prærupta Ceraunia parte,
Romechiúmque legit, Caulonáque Naritiámque
Evincítque fretum, Siculíque anguſta Pelori.
Hippotadæque domos regis, Themeſéſque metalla,
Leucoſiámque petit, tepidique roſaria Pæſti.
Inde legit Capreas, Promontoriúmque Minervæ,
Et Surrentino generoſos palmite colles:
Herculeámque urbem, Stabiáſque, & in otia natam
Parthenopen, & ab hac Cumææ templa Sibyllæ,
Hinc calidi fontes, lentiſciferúmque [illegible]netur.

Lin-

Linternum, multámque trahens ſub gurgite arenam
Vulturnus, niveiſque frequens ſinuaſſe colubris
Minturnæque graves, & quam tumulavit alumnus,
Antiphatæque domus Tracáſque obſeſſa palude,
Et tellus Circæa, & ſpiſſi littoris Antium.
Huc ubi veliferam nautæ advertêre carinam,
(Aſper enim jam pontus erat) deus explicat orbes,
Pérque ſinus crebros & magna volumina labens,
Templa parentis init flavum tangentia littus.
Æquore placato patrias Epidaurius aras
Linquit, & hoſpitio juncti ſibi numinis uſus
Littoream tractu ſquamæ crepitantis arenam
Sulcat, & innixus moderamine navis, in alta
Puppe caput poſuit: donec caſtrúmque ſacráſque
Lavini ſedes, Tiberináque ad oſtia venit.
Huc omnes populi paſſim: matrúmque patrúmque
Obvia turba ruit: quæque ignes Troica ſervat
Veſta tuos: lætóque deum clamore ſalutant.
Quaque per adverſas navis cita ducitur undas,
Thura ſuper ripas, aris ex ordine factis,
Parte ab utraque ſonant: & odorant aëra fumis.
Lætáque conjectos incalfacit hoſtia cultros.
Jamque caput rerum Romanam intraverat urbem.
Erigitur ſerpens: ſummóque acclivia malo
Colla movet: ſedéſque ſibi circumſpicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis:
Inſula nomen habet: laterúmque à parte duorum
Porrigit æquales media tellure lacertos:
Huc ſe de Latia pinu Phœbeius anguis
Contulit: & finem, ſpecie cœleſte reſumpta,
Luctibus impoſuit, venítque ſalutifer urbi.
Hic tamen acceſſit delubris advena noſtris:
Cæſar in urbe ſuâ deus eſt: quem Marte togáque
Præcipuum, non bella magis finita triumphis,
Réſque domi geſtæ, properatáque gloria rerum
In ſidus vertêre novum ſtellámque comantem,
Quam ſua progenies: nec enim de Cæſaris actis.

Ullum

Ullum majus opus, quàm quòd pater extitit hujus.
Scilicet æquoreos plus eſt domuiſſe Britannos:
Pérque papyriferi ſeptemflua flumina Nili
Victrices egiſſe rates: Numidáſque rebelles,
Cyniphiúmque Jubam, Mithridatiſque tumentem
Nominibus pontum, populo adjeciſſe Quirini:
Et multos meruiſſe, aliquos egiſſe triumphos:
Quam tantum genuiſſe virum: quo præſide rerum
Humano generi ſuperi faviſtis abunde.
Ni foret hic igitur mortali ſemine cretus,
Ille deus faciendus erat: quod ut aurea vidit
Æneæ genitrix, vidit quoque triſte parari
Pontifici letum, & conjurata arma moveri:
Palluit, & cunctis, ut cuique erat obvia, divis,
Aſpice, dicebat quanta mihi mole parentur
Inſidiæ, quantáque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio ſolum mihi Reſtat Iulo.
Soláne ſemper ero injuſtis exercita curis?
Quam modò Tydidæ Calidonia vulneret haſta;
Nunc malè defenſæ confundant mœnia Trojæ:
Quæ videam natam longis erroribus actum,
Jactaríque freto, ſedéque intrare ſilentûm.
Belláque cum Turno gerere; aut, ſi vera fatemur,
Cum Junone magis: quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis; timor hic meminiſſe priorum
Non finit, in me acui ſceleratos cernitis enſes!
Quos prohibete, precor, facinúſque repellite, néve
Cæde ſacerdotis flammas extinguite Veſtæ.
Talia nequicquam toto Venus anxia cœlo
Verba jacit, ſuperóſque movet: qui rumpere quanquam
Ferrea non poſſunt veterum decreta ſororum;
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
Terribiléſque tubas, auditáque cornua cœlo
Præmonuiſſe nefas: Solis quoque triſtis imago
Lurida ſolliciti præbebat lumina terris.
Sæpe faces viſæ mediis ardere ſub aſtris

Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ,
Cærulus & vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat: sparsi lunares sanguine currus:
Tristia mille locis Stygius dedit omnia bubo:
Mille locis lacrymavit ebur: cantúsque feruntur
Auditi, sanctis & verba minantia lucis.
Victima nulla litat: magnósque instare tumultus
Fibra monet, cæsúmque caput reperitur in extis.
Inque foro, circúmque domos: & templa deorum
Nocturnos ululàsse canes: umbrásque silentum
Erravisse ferunt: motámque tremoribus urbem.
Non tamen insidias, venturáque vincere fata,
Præmonitus potuêre deûm, strictíque feruntur
In templum gladii. Nec enim locus ullus in urbe
Ad facinus, dirámque placet, nisi curia, cædem.
Tum verò Cytherèa manu percussit utraque
Pectus, & ætherea molitur condere nube:
Qua prius infesto Paris, est ereptus Atridæ,
Et Diomedeos Æneas fugerat enses.
Talibus hanc genitor: Sola insuperabile fatum,
Nata, movere paras? intres licet ipsa sororum
Tecta trium: cernes illic molimine vasto
Ex ære, & solido rerum tabularia ferro:
Quæ neque concussum cœli, neque fulminis iram,
Nec metuunt ullas, tuta, atque æterna, ruinas.
Invenies illic incisa adamante perenni
Fata tui generis: legi ipse, animóque notavi:
Et referam, nè sis jam nunc ignara futuri.
Hic sua complevit, pro quo Cytherea laboras,
Tempora; perfectis, quos terra debuit annis.
Ut deus accedat cœlo, templísque colatur,
Tu facies, natúsque tuus: qui nominis hæres
Impositum feret unus onus, cæsique parentis
Nos in bella tuos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem
Victa petent Mutinæ: Pharsalia sentiet illum:
Emathiique iterum madefient cæde Philippi:

Et

Et magnum Siculis nomen ſuperabitur undis :
Romanique ducis conjux Ægyptia tedæ
Non bene fiſa cadet : fruſtráque erat illa minata,
Servitura ſuo Capitolia noſtra Canopo.
Quid tibi barbariem, gentéſque ab utroque jacentes
Oceano numerem ? quodcunque habitabile tellus
Suſtinet, hujus erit : pontus quoque ſerviet illi.
Pace data terris animum ad civilia vertet
Jura ſuum, legéſque feret juſtiſſimus autor :
Exemplóque ſuo mores reget : ínque futuri
Temporis ætatem venturorúmque nepotum
Proſpiciens, prolem ſancta de conjuge natam,
Ferre ſimul, noménque ſuum, curaſque jubebit.
Nec, niſi cum ſenior ſimiles æquaverat annos,
Æthereas ſedes cognatáque ſydera tanget.
Hanc animam interea cæli de corpore raptam,
Fac jubar, ut ſemper Capitolia noſtra, forúmque
Divus ab excelſa proſpectet Julius æde.
Vix ea fatus erat, media cum ſede ſenatus
Conſtitit alma Venus, nulli cernenda : ſuique
Cæſaris eripuit membris, nec in aëra ſolvi
Paſſa recentem animam, cœleſtibus intulit auris.
Dúmque tulit, numen capere, atque igneſcere ſenſit,
Emiſitque ſimul : ſimul evolat altius illa :
Flammiferúmque trahens ſpatioſo limite crinem,
Stella micat, natíque videns benefacta, fatetur
Eſſe ſuis majora : & vinci gaudet ab illo :
Hic ſua præferri quanquam vetat acta paternis,
Libera fama tamen, nulliſque obnoxia juſſis,
Invitum præfert : unáque in parte repugnat.
Sic magnis cedit titulis Agamemnonis Atreus :
Ægea ſic Theſeus, ſic Pelea vincit Achilles.
Denique ut exemplis ipſos æquantibus utar.
Sic & Saturnus minor eſt Jove, Juppiter arces
Temperat æthereas, & mundi regna triformis :
Terra ſub Auguſto : Pater eſt & Rector uterque.
Dii, precor, Æneæ comites, quibus [illegible] & ignis

Ceſſerunt: Diíque indigetes, genitórque Quirinæ
Urbis, & invicti genitor Gradive Quirini,
Veſtáque Cæſareos inter ſacrata penates.
Et cum Cæſarea, tu Phœbe domeſtice, Veſta,
Quíque tenes altas Tarpeias Juppiter arces,
Quoſque alios vati fas appellare, piúmque eſt,
Tarda ſit illa dies, & noſtro ſerior ævo,
Qua caput Auguſtum, quem temperat, orbe relicto,
Accedat cœlo, faveátque precantibus abſens.

PERORATIO.

Jamque opus exegi, quod nec Jovis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas.
Cùm volet illa dies, quæ nil niſi corporis hujus
Jus habet, incerti ſpatium mihi finiat ævi:
Parte tamen meliore mei ſuper alta perennis
Aſtra ferar, noménque erit indelebile noſtrum.
Quaque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi: pérque omnia ſecula famâ,
Si quid habent veri vatum præſagia, vivam.

UNIVERSITY
LIBRARY
CAMBRIDGE

FINIS.